

อพร. ๘๐๐๔

หลักการและ
ทฤษฎีการทำสงคราม

พ.ศ. ๒๕๕๓

จัดทำเมื่อ ก.ค.๕๓

อพร. ๘๐๐๔

หลักการและ
ทฤษฎีการทำสงคราม

พ.ศ. ๒๕๕๓

เอกสารอ้างอิงของกองทัพเรือ หมายเลข ๘๐๐๔
หลักการและทฤษฎีการทำสงคราม

จัดทำโดย

คณะทำงานพิจารณาและจัดทำ อทร. ด้านการศึกษาระดับสูง

กรกฎาคม ๒๕๔๓

พิมพ์ครั้งที่ ๑

กรกฎาคม ๒๕๔๓

อทร.๘๐๐๔

บันทึกการเปลี่ยนแปลงแก้ไข

ลำดับที่	รายการแก้ไข	วันเดือนปี ที่ทำการแก้ไข	ผู้แก้ไข (ยศ - นาม - ตำแหน่ง)	หมายเหตุ

คำนำ

การศึกษาหาความรู้เรื่องการสงครามให้ได้ผลดีนั้น ต้องมีความเข้าใจในทฤษฎีและหลักการรวมทั้งความเป็นมา ซึ่งเป็นบทเรียนที่สำคัญของการใช้ทฤษฎีและหลักการจากการรบในอดีตอย่างแท้จริง อันจะทำให้เป็นผลดีต่อการวางแผนทางทหาร และการควบคุมบังคับบัญชาในกรณีประเทศชาติบ้านเมืองเกิดศึกสงคราม

เอกสารหลักการและทฤษฎีการทำสงครามฉบับนี้ได้รวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ รวมทั้งศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมในเรื่องของการสงคราม ทฤษฎียุทธศาสตร์ หลักการทำสงคราม และทฤษฎีการทำสงครามของนักยุทธศาสตร์ทางทหารที่มีชื่อเสียงในอดีตมาอธิบายประกอบเพื่อให้สามารถเข้าใจได้ดียิ่งขึ้น สามารถนำ ความรู้และข้อมูลไปประยุกต์ใช้ต่อไปได้ในทุกระดับของสงคราม

การศึกษาเอกสารฉบับนี้ นอกจากจะต้องวิเคราะห์เนื้อหาไปด้วยแล้ว พึงระลึกอยู่เสมอว่าการทำสงครามนั้น ถึงแม้ทฤษฎีและหลักการจะเป็นสิ่งสำคัญ แต่ที่มีความสำคัญยิ่งกว่าก็คือ ความเข้าใจในการประยุกต์ทฤษฎีและหลักการดังกล่าวไปใช้ในการรบอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทั้งปวงในสนามรบ เพราะฉะนั้นไม่ควรยึดติดกับทฤษฎีและหลักการดังกล่าวตายตัว ดังเช่น สูตรหรือกฎเกณฑ์ทางคณิตศาสตร์

เอกสารฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ลงได้ด้วยความกรุณาของคุณครูหลายท่านที่ได้ให้คำแนะนำด้านวิชาการ รวมทั้งอดีตอาจารย์หลายท่านที่ได้กรุณาจัดทำคำราในบางเรื่องไว้เรียบร้อยแล้ว ซึ่งทำให้สะดวกในการรวบรวมข้อมูลและเรียบเรียงเป็นอย่างมาก

คณะทำงานพิจารณาและจัดทำเอกสารอ้างอิงกองทัพเรือด้านการศึกษาระดับสูง หวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารหลักการและทฤษฎีการทำสงครามฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนและการปฏิบัติการทางทหารของผู้บังคับบัญชาหน่วยรบระดับต่างๆ รวมทั้งผู้ที่สนใจในด้านการทหารต่อไป หากท่านใดพบข้อบกพร่องที่จะปรับปรุงเอกสารเล่มนี้ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นขอได้ส่งข้อคิดเห็นมายังคณะทำงานพิจารณาและจัดทำเอกสารอ้างอิงกองทัพเรือด้านการศึกษาระดับสูง สถาบันวิชาการทหารเรือชั้นสูง ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม จักเป็นพระคุณอย่างสูง

คณะทำงานพิจารณาและจัดทำเอกสารอ้างอิงกองทัพเรือ
ด้านการศึกษาระดับสูง

สารบัญ

บทที่	หน้า
คำนำ	๑
สารบัญ	๒
๑. สงคราม	
กล่าวทั่วไป	๔
ธรรมชาติของสงคราม	๕
ระดับของความขัดแย้ง	๖
ระดับของสงคราม	๖
๒. ทฤษฎียุทธศาสตร์	
กล่าวทั่วไป	๕
ทฤษฎียุทธศาสตร์ทางบก	๑๑
ทฤษฎียุทธศาสตร์ทางเรือ	๑๓
ทฤษฎียุทธศาสตร์ทางอากาศ	๒๖
๓. หลักการสงคราม	
กล่าวทั่วไป	๓๓
วิวัฒนาการของหลักการสงคราม	๓๓
ความหมายของหลักการสงครามแต่ละข้อ	๓๕
สูตรการสงครามของนโปเลียน	๕๐
หลักการสงครามจากแนวความคิดของโงมินิ	๗๓
ตำราพิชัยสงครามของซุนวู	๕๔
หลักการสงครามของเคลาซวิทซ์	๑๑๘
หลักการสงครามของไทย	๑๕๖

๔.	ทฤษฎีการทำสงคราม	
	กล่าวทั่วไป	๑๖๓
	การทำสงครามแบบรับหรือรุก	๑๖๓
	จุดศูนย์ดุลย์	๑๖๔
	Strategy of indirect approach	๑๖๔
	ลักษณะการทำสงคราม	๑๖๕
	เส้นทางปฏิบัติการ	๑๖๖
	ข้อพิจารณาที่สำคัญในการปฏิบัติระดับยุทธการ	๑๖๖
	ทฤษฎีการสงครามทางเรือ	๑๖๗
	บรรณานุกรม	๑๗๑

บทที่ ๑

สงคราม

กล่าวทั่วไป

สงครามตามกฎหมายระหว่างประเทศ หมายถึง พฤติภาพอันชอบด้วยกฎหมายที่อำนาจให้กลุ่มต่อสู้ทั้งสองฝ่ายหรือมากกว่า มีโอกาสเสมอกันที่จะดำเนินการเกี่ยวกับความขัดแย้งโดยกำลังรบ (The legal condition which equally permits two or more hostile group to carry on a conflict by armed force)

ในทัศนะทางการเมือง สงครามคือ เครื่องมือของนโยบายที่ใช้เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของชาติ หลังจากที่ใช้วิธีอื่นแล้วไม่ประสบผลสำเร็จ (War is an instrument of policy employed in the pursuit of national objective after other means have failed)

ในทัศนะทางการทหาร สงครามคือ การใช้กำลังเข้ากระทำการอย่างรุนแรงเพื่อบีบบังคับให้ฝ่ายศัตรูปฏิบัติตามความประสงค์ของฝ่ายตน

พจนานุกรมแปลความหมายของคำว่า สงคราม ไว้ว่า “สงครามคือ การวิวาทระหว่างชาติหรือ (ส่วนใหญ่ในสงครามการเมือง) ระหว่างบางส่วนภายในชาติหนึ่งโดยการใช้กำลังอาวุธ และมีการตัดสัมพันธ์ไมตรีตามปกติ การตัดสัมพันธ์ไมตรีนี้จะติดตามด้วยการใช้กำลังทหารเข้าปฏิบัติการต่อไป”

นี่เป็นการแปลอย่างตรงไปตรงมา ว่าสงครามคือ การรบราฆ่าฟันซึ่งกันและกันแต่โดยแท้จริงแล้ว คำว่าสงครามมีความหมายลึกซึ้งกว่านั้น สงครามอาจมองได้จากหลายทัศนะ ทัศนะหนึ่งก็คือ แง่สังคมนการเมือง ดังที่เคลาวิทซ์ มีความเห็นว่า เมื่อรัฐประกาศนโยบายระหว่างประเทศเกิดการขัดแย้งกันขึ้นในการรักษาผลประโยชน์ของตน และรัฐบาลของทั้งสองฝ่ายไม่อาจเจรจาตกลงกันทางการทูตได้แล้ว ก็ต้องใช้กำลังต่อสู้กัน คือทำสงคราม ดังนั้นเคลาวิทซ์จึงวิเคราะห์ศัพท์ของสงครามไว้อีกอย่างหนึ่งว่า “สงคราม คือ การต่อรัฐประกาศนโยบายโดยวิธีอื่น”

นี่คือการใช้สงครามในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เป็นส่วนหนึ่งของมาตรการหรือเครื่องมือ ชาติหนึ่งต้องใช้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของชาติ มาตรการนี้อาจครอบคลุมการกระทำนานาประการ ที่เรียกกันว่า Spectrum of action ซึ่งอาจเริ่มด้วยการขอร้องอย่างธรรมดาในลักษณะติดต่อทางการทูต และอาจคลี่คลายสลับซับซ้อนต่อไปด้วยการกดดันทางการเมือง การเศรษฐกิจ และทางจิตวิทยาถ้าไม่สำเร็จก็จะสิ้นสุดด้วยการใช้กำลังอย่างรุนแรงเข้าทำนองเซอร์วอลเตอร์ราเลห์กล่าวไว้ว่า “สงครามเกิดจากความล้มเหลวทางการเมือง” ความจริงแล้วย่อมไม่มีใครปรารถนาสงคราม ชุนชุกกล่าวไว้ตั้งแต่ ๒,๐๐๐ ปีเศษมาแล้วว่า “การสู้รบและชัยชนะในการยุทธทั้งหลายมิใช่

สิ่งขอดีเยี่ยม สิ่งขอดีเยี่ยมก็คือการบีบบังคับให้ข้าศึกยินยอมไม่ขัดขวางโดยไม่ต้องทำการรบพุ่งกันเลย”

เราต้องพึงระลึกไว้เสมอว่า การใช้มาตรการรุนแรงหรือสงครามนี้จะต้องใช้ให้เกิดประโยชน์ตรงกับความมุ่งหมาย และเป็นธรรมต่อสังคม สงครามเป็นเพียงผู้รับใช้นโยบายอย่างปล่อยให้สงครามเป็นตัวบงการเสียเอง ดังที่เคลาวิทซ์กล่าวไว้ว่า

“สงครามมิใช่การกระทำแบบหน้ามืดตามัว แต่ต้องอยู่ในขอบเขตของจุดมุ่งทางการเมือง ด้วยเหตุนี้คุณค่าของจุดมุ่งนั้นเองจะเป็นตัวกำหนดว่าควรจะต้องเสียซื้อด้วยราคาเท่าใด ในเมื่อราคาที่จะต้องซื้อนั้นแพงเกินกว่าคุณค่าของจุดมุ่งทางการเมืองแล้ว ก็จะต้องเลิกล้มความพยายามที่จะให้ได้มาซึ่งจุดมุ่งนั้น และสงครามก็จะต้องยุติลง”

คำกล่าวของเคลาวิทซ์นี้เอง ซึ่งเป็นที่มาของคำว่าสงครามทั่วไป สงครามจำกัดและสงครามเย็นที่ใช้กันอยู่แพร่หลายในปัจจุบันนี้

สรุปได้ว่า สงครามจะต้องเป็นเพียงเครื่องมือ และมีใช้เป็นจุดสิ้นสุดของความขัดแย้ง เพราะที่หมายปลายทางสุดท้ายของสงครามคือ สันติภาพที่สมบูรณ์ มีสภาพความดำรงอยู่ของชีวิตสูงกว่า ดีกว่าที่จะปล่อยให้ไปไปตามยถากรรมโดยไม่ใช้สงครามเป็นเครื่องมือเข้าตัดสิน ดังที่มาซิอาเวลลี กล่าวไว้ตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๕๑๓ ว่า “ผลสำเร็จของสงครามนั้นต้องวัดจากผลประโยชน์ทางการเมืองที่ติดตามมา มิใช่จากชัยชนะในการยุทธ” ดังนั้นการทำสงครามจึงควรกำหนดการใช้กำลังทหารตามขอบเขตและจุดมุ่งหมายทางการเมือง

ในทัศนะของคอมมิวนิสต์ สงครามคือการใช้กำลังทั้งสิ้น ทั้งทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ ทางสังคมจิตวิทยา ตลอดจนการใช้อาวุธ (ทางทหาร) เข้าต่อสู้กัน ในทางลับและเปิดเผย “ต่อประเทศที่เป็นเป้าหมายของฝ่ายคอมมิวนิสต์ ตั้งแต่ประเทศนั้นยังอยู่ในภาวะสันติไปจนถึงสงครามที่ใช้อาวุธ”

เลนินยอมรับทฤษฎีของเคลาวิทซ์ที่ว่า สงครามกระทำเพื่อบรรลุจุดมุ่งทางการเมือง เขากล่าวว่า “War is part of the whole, the whole is politics”

มาเชตุงได้เพิ่มเติมคำกล่าวของเลนินโดยกล่าวว่า “สงครามคือการดำเนินการทางการเมืองด้วยเลือดและการเมืองคือ การทำสงครามโดยไม่มีกรหลังเลือด” (War is a bloody political action, and politics is war without bloodshed) จะเห็นได้ว่าฝ่ายคอมมิวนิสต์มองสงครามมิใช่เพียงการสู้รบกันเท่านั้น แต่มองกว้างขวางไปทุกด้าน

ธรรมชาติของสงคราม (The nature of war)

การที่จะอธิบายข้อแตกต่างระหว่างสงครามและสันติภาพนั้น สามารถกำหนดได้ตามระดับของความรุนแรงและความขัดแย้ง โดยที่ในเรื่องของสันติภาพ ชาติจะไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา แต่ถ้ามีความเป็นไปได้ในการที่จะเกิดความรุนแรงในการแก้ปัญหา ชาตินั้นจัดได้ว่ากำลังอยู่ในสถานการณ์ของความขัดแย้ง ส่วนความรุนแรงของการสู้รบมากน้อยเพียงใดจะ

ปรากฏอยู่ใน **ระดับของความขัดแย้ง** (Spectrum of conflicts) ซึ่งสงครามจะอยู่ปลายด้านหนึ่ง ตรงกันข้ามกับสันติภาพซึ่งจะอยู่ทางปลายอีกด้านหนึ่ง ดังนั้น เมื่อชาติใด ๆ เกิดการสู้รบที่มี จุดมุ่งหมายในการดำเนินการทางการเมือง รวมทั้งมีขอบเขตการต่อสู้ ตลอดจนดำรงการสู้รบ ติดต่อกันเป็นเวลานาน สามารถเรียกได้ว่าชาตินั้นอยู่ในสถานะของ **สงคราม**

ระดับของความขัดแย้ง (Spectrum of conflicts)

ความรุนแรงของข้อขัดแย้งของการใช้ **กำลังทหารตามแบบ** (Conventional forces) นั้น สามารถกำหนดเป็นลักษณะของความขัดแย้งได้เป็น ๓ ลักษณะ คือ

ความขัดแย้งระดับสูง (High intensity conflict) ความขัดแย้งระดับนี้จะเกิดขึ้นระหว่าง ฝ่ายตรงข้ามซึ่งอยู่ในสถานะเผชิญหน้ากันทางทหาร ที่มีการใช้กำลังทางทหารจำนวนมาก และมีการปฏิบัติการในระดับสูงเข้าร่วมดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งดินแดนของฝ่ายตรงข้าม การนำเอา กำลังอำนาจของชาติพันธมิตร มาใช้เป็นกองหนุน ทำให้การใช้กำลังทางทหารต่อความขัดแย้ง ระดับสูงนี้อยู่นอกเหนือกำลังอำนาจของชาติใดชาติหนึ่งโดยเฉพาะ หน้าที่ผู้นำในการใช้กำลังทาง ทหารเข้าดำเนินการ จึงตกอยู่กับชาติที่มีกำลังอำนาจของชาติขนาดใหญ่ หรือชาติพันธมิตรที่สำคัญ ดังเช่น ปฏิบัติการพายุทะเลทราย ในสงครามอ่าวเปอร์เซีย นับว่าเป็นตัวอย่างที่ดีของความขัดแย้ง ระดับสูงนี้

ความขัดแย้งระดับกลาง (Medium intensity conflict) ความขัดแย้งระดับนี้ หมายรวมถึง การดำเนินการทั้ง ทางบก ทางทะเล และทางอากาศ หรือของกองกำลังร่วม เพื่อให้บรรลุถึง วัตถุประสงค์ทางทหารในขอบเขตจำกัด กำลังอำนาจที่สำคัญของชาติทั้งหมดอาจถูกมาใช้ในการ ดำเนินการนี้ แต่จะเป็นเพียงชั่วระยะเวลาไม่นานนัก โดยจะดำเนินการร่วมกับชาติที่มีกำลังอำนาจ ระดับปานกลาง และระดับเล็ก ตัวอย่างของการดำเนินการนี้ ได้แก่ สงครามฟอล์กแลนด์ (ปี พ.ศ. ๒๕๒๕) ระหว่าง ประเทศอังกฤษ กับ ประเทศอาร์เจนตินา

ความขัดแย้งระดับต่ำ (Low intensity conflict) ความขัดแย้งระดับนี้จะเกี่ยวข้องกับการ ใช้กำลังทางทหารอย่างจำกัด ในสถานการณ์ซึ่งมีความมั่นคงของประเทศในระดับต่ำ มีความ ล่อแหลมต่อการใช้กำลังทางทหารและไม่สามารถระบุดตัวผู้รุกรานหรือฝ่ายตรงข้ามได้ การ ดำเนินการนี้ส่วนใหญ่จะเป็นไปตามจุดมุ่งหมายทางการเมืองมากกว่าที่จะให้ได้มาซึ่งความ ได้เปรียบทางทหาร ตัวอย่างของการดำเนินการนี้ ได้แก่ การเผชิญหน้ากันในมาเลเซีย (ปี พ.ศ. ๒๕๐๗-๒๕๐๘) ระหว่างมาเลเซีย กับอินโดนีเซีย ในปัญหาการแบ่งแยกดินแดนบนเกาะบอร์เนียว

ระดับของสงคราม (Levels of war)

ในการทำสงครามนั้น ตามหลักการแล้วจะจัดแบ่งระดับของสงครามด้วยลักษณะของการ วางแผนในการทำสงคราม ซึ่งได้จัดแบ่งออกเป็น ๔ ระดับด้วยกัน คือ

ระดับยุทธศาสตร์ชาติ (Grand strategic level) เป็นการแสดงถึงความร่วมมือและทิศทางใน การใช้กำลังอำนาจของชาติหรือกลุ่มประเทศ ในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของ

ชาติหรือกลุ่มประเทศที่กำหนดไว้กล่าวคือ เป็นการตัดสินใจระดับรัฐบาลในการใช้กำลังอำนาจของชาติหรือกลุ่มประเทศ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ด้านความมั่นคง ในระดับนี้การวางแผนจะเน้นเรื่องของภาพรวมในการนำชาติหรือกลุ่มประเทศเข้าทำสงคราม ดังตัวอย่างที่รัฐบาลอังกฤษตัดสินใจที่จะยึดหมู่เกาะฟอล์คแลนด์คืนมาจากอาร์เจนตินา เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๕

ระดับยุทธศาสตร์ทหาร (Military strategic level) มีจุดมุ่งในการใช้กำลังอำนาจทางทหาร เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายทางทหาร ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ชาติ กล่าวคือ เป็นการตัดสินใจว่าจะใช้กำลังอำนาจด้านการทหารอย่างไร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของยุทธศาสตร์ชาติ หรือยุทธศาสตร์ของกลุ่มประเทศ ในระดับนี้การวางแผนจะเน้นเรื่องของการทำการรบ ณ ที่ใดที่หนึ่ง หรือที่เรียกว่า **ยุทธบริเวณ (Theaters)** ดังตัวอย่างกรณีกระทรวงกลาโหมอังกฤษตัดสินใจใช้กองเรือบรรทุกเครื่องบินโจมตีเรือดำน้ำ และกองเรือเฉพาะกิจยกพลขึ้นบก เป็นการบังคับข่มขู่อาร์เจนตินา ให้อถอนทหารออกจากหมู่เกาะฟอล์คแลนด์เสียก่อน หากไม่สำเร็จก็ให้กำลังดังกล่าวเข้ายึดหมู่เกาะฟอล์คแลนด์คืนมา

ระดับยุทธการ (Operational level) เป็นการตัดสินใจว่าจะทำการยุทธ และการปฏิบัติการสำคัญๆ อะไรและเมื่อใด ในยุทธบริเวณหรือพื้นที่ปฏิบัติการใด เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของยุทธศาสตร์ทหาร ดังเช่นการตัดสินใจของผู้บัญชาการกองกำลังของอังกฤษว่า จะวางกำลังกองเรือบรรทุกเครื่องบินโจมตีไว้ห่างจากหมู่เกาะฟอล์คแลนด์ในระยะเท่าใดและในทิศทางไหน รวมทั้งจะทำการยกพลขึ้นบกที่จุดใดบนเกาะฟอล์คแลนด์เมื่อใดและด้วยกำลังอะไร ผลของการดำเนินการระดับนี้จะช่วยในการสนับสนุนให้บรรลุวัตถุประสงค์ของชาติ การดำเนินการดังกล่าวอาจเกี่ยวข้องในระดับกองทัพหรือระดับยุทธบริเวณ แต่จะเน้นหนักในด้านการวางแผน และการปฏิบัติการรบสาขาใดสาขาหนึ่งโดยเฉพาะ

ระดับยุทธวิธี (Tactical level) เป็นแนวทางการใช้หน่วยกำลังทหารในการต่อสู้ หรือการดำเนินการกับกำลังทหารของข้าศึก โดยมีจุดมุ่งใช้กำลังรบเพื่อให้เกิดความได้เปรียบในการดำเนินการตามเป้าหมายทางยุทธการระดับนี้ จะเกี่ยวข้องกับการดำเนินการสู้รบในสนามรบโดยตรงกล่าวคือ เป็นการตัดสินใจว่าจะใช้กำลังรบที่มีอยู่ให้ดีที่สุดอย่างไร เพื่อบรรลุเป้าหมายทางยุทธการ ดังเช่นตัวอย่างการตัดสินใจของผู้บังคับหมวดเรือคุ้มกันของฝ่ายอังกฤษ ที่จะป้องกันเรือบรรทุกเครื่องบินในกองเรือบรรทุกเครื่องบินโจมตี ให้ปลอดภัยจากเครื่องบินโจมตี เรือดำน้ำ และเรือพิฆาตของฝ่ายอาร์เจนตินา ด้วยการวางกำลังเรือดำน้ำ เรือพิฆาต เครื่องบินเตือนภัยล่วงหน้า ในอากาศ และเครื่องบินขับไล่สกัดกั้นเป็นฉากคุ้มกันรอบเรือบรรทุกเครื่องบิน

จากอดีตถึงปัจจุบัน เมื่อพิจารณาจากปัจจัยหลายๆด้านแล้ว แบบของสงครามสามารถแบ่งได้ทั้งตามมิติของสงคราม กล่าวคือ สงครามทางบก สงครามทางเรือ และสงครามทางอากาศ แต่ถ้าวัดตามเครื่องมือของการทำสงครามแล้วสามารถแบ่งได้เป็น Conventional weapons, unconventional weapons, nuclear weapons และ Space (star war) นอกจากนั้นยังแบ่งได้ตาม

ขอบเขตของสงครามซึ่งเป็นที่รู้จักกันดี คือ สงครามทั่วไป (Total war หรือ Un-limited war) และ สงครามจำกัด (Limited war) ส่วนสงครามซึ่งแบ่งตามลักษณะของสงครามซึ่งมีหลากหลาย ลักษณะก็มีเช่นกัน อาทิเช่น สงครามเย็น(Cold war)สงครามปฏิวัติของเหมาเซตุง(MAO TZE-TUNG) เป็นต้น ยังมีสงครามอีกหลายแบบซึ่งจัดเป็นสงครามประกอบ เช่น สงครามจิตวิทยา สงคราม ได้ดิน ฯลฯ อีกด้วยซึ่งจะมีพัฒนาการไปตามยุคสมัย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเครื่องมือ เทคโนโลยี ตลอดจนความคิดสร้างสรรค์ อนึ่งในการศึกษาแบบต่างๆ ของสงครามอย่างลึกซึ้งนั้นจะไม่ขอก้าวใน เอกสารเล่มนี้เนื่องจากมีรายละเอียดค่อนข้างมากและไม่เป็นประเด็นหลักของเอกสารเล่มนี้

บทที่ ๒

ทฤษฎียุทธศาสตร์

กล่าวทั่วไป

ยุทธศาสตร์เป็นวิชาที่กว้างขวางมาก การศึกษาโดยการฟังการบรรยายในห้องเรียนย่อมไม่เพียงพออย่างแน่นอน ต้องอาศัยการอ่าน การค้นคว้าจากตำรา หรือข้อเขียนของบุคคลต่าง ๆ กัน ประกอบด้วย

คนทั่วไปมักเรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเอง แต่ผู้ที่จะดำเนินการใด ๆ ได้สำเร็จนั้น จะต้องเรียนรู้ทั้งจากประสบการณ์ของตนเอง และจากประสบการณ์ของผู้อื่นด้วย ตามคำกล่าวที่ว่า

“Success in any walk of life depends mainly on sound professional knowledge : such knowledge can be acquired in two ways – experience and study”

การดำเนินสงครามให้เป็นที่ไปตามยุทธศาสตร์ที่ได้วางแผนไว้แล้วนี้ เพิ่งจะเริ่มต้นนำมาใช้กันเมื่อประมาณ ๔๐๐ ปีที่แล้วมานี้เอง นั่นคือเป็นที่เข้าใจกันว่ายุทธศาสตร์เป็นความต้องการขั้นมูลฐาน ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการปฏิบัติการทางทหาร การปฏิบัติการที่สลับซับซ้อนมักจะประสบความสำเร็จได้ ถ้าได้ปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ล่วงหน้าอย่างรอบคอบ ด้วยเหตุนี้เองทฤษฎีทางยุทธศาสตร์จึงค่อย ๆ ก่อตัวขึ้นทีละน้อย การรวบรวมความหมายของคำว่ายุทธศาสตร์เริ่มได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา และนำไปใช้ในลักษณะที่แตกต่างกันไป นักยุทธศาสตร์ในยุคแรกมักจะเป็นทหาร ดังจะเห็นได้ว่าคำว่า Strategy นั้นมาจากคำในภาษากรีกว่า Strategos ซึ่งแปลว่าแม่ทัพนั่นเอง คำจำกัดความของคำว่ายุทธศาสตร์ในยุคนี้จึงมักจะสั้น และห้วนตามแบบฉบับของทหาร แต่ในยุคหลังต่อ ๆ มาจนกระทั่งถึงทุกวันนี้ มีพลเรือนซึ่งประกอบด้วยทั้งนักวิทยาศาสตร์และอาจารย์จำนวนมากสนใจศึกษาค้นคว้าและเขียนเรื่องยุทธศาสตร์กันขึ้นอย่างกว้างขวาง และมีการให้คำจำกัดความของคำว่า “ยุทธศาสตร์” กันอย่างไพเราะเพราะพริ้งจนกลายเป็นเรื่องเข้าใจยากและสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น ทั้งๆ ที่ยุทธศาสตร์ก็เป็นเพียงเรื่องของการพิจารณาว่าจะใช้ทรัพยากรทั้งหมดที่มีอยู่ให้บรรลุเป้าหมายได้ดีที่สุดและคุ้มค่าที่สุดอย่างไรเท่านั้นเอง

การศึกษาวิชายุทธศาสตร์มีอยู่ ๒ ลักษณะคือ การศึกษาทางทฤษฎี (Theory of Strategy หรือ Theoretical Strategy) และ การศึกษาทางการนำไปใช้ (Applied Strategy)

การศึกษาทฤษฎีของยุทธศาสตร์ย่อมมีประโยชน์ในการที่จะวางกฎหรือหลักการไว้เป็นแนวทางเพื่อประกอบการตกลงใจและการดำเนินการทางทหารต่าง ๆ แต่เราจะต้องระลึกอยู่เสมอว่าบรรดากฎหรือหลักการต่าง ๆ นั้น ย่อมมีข้อยกเว้นอยู่ด้วยเสมอ (The necessity of exceptions to the rules) จึงจำเป็นต้องแยกแยะและทำความเข้าใจในให้ถ่องแท้ว่าอะไรเป็นกฎ และอะไรเป็นข้อยกเว้น

อีกประการหนึ่งที่ควรระลึกก็คือ ทฤษฎีต่าง ๆ มักจะเกิดขึ้นจากการศึกษาทฤษฎีจากเหตุการณ์ที่ผ่านมาแล้วในอดีต ซึ่งก็นับว่าเป็นเรื่องที่พิจารณาหรือวิเคราะห์ได้ยากพออยู่แล้ว ส่วนเหตุการณ์ในอนาคตนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นการคาดการณ์ว่าควรจะเป็นหรือน่าจะเป็นไปในลักษณะใดมากกว่า จึงเป็นเรื่องที่ยากยิ่งขึ้นไปอีก ฉะนั้นการศึกษาทฤษฎีของยุทธศาสตร์ ความยุ่งยากจึงมิใช่แต่เพียงการเรียนรู้หรือทำความเข้าใจในตัวทฤษฎีต่าง ๆ เท่านั้น แต่อยู่ที่การนำทฤษฎีไปใช้อีกด้วย (The great difficulty is not only to comprehend it but to apply it)

ความหมายของคำว่ายุทธศาสตร์ในปัจจุบัน ตามพจนานุกรมศัพท์ทหารฉบับใช้ร่วมสามเหล่าทัพ ให้คำจำกัดความไว้ว่า

“ศิลปศาสตร์แห่งการพัฒนาและการใช้กำลัง ทางการเมือง, เศรษฐกิจ, จิตวิทยา และ กำลังทหารของชาติทั้งในยามสงบและยามสงคราม ทำการสนับสนุนนโยบายของชาติอย่างดีที่สุด เพื่อเพิ่มพูนโอกาสและให้ได้ชัยชนะ และเพื่อให้มีโอกาสแพ้น้อยลง”

ส่วนยุทธศาสตร์ทางทหาร ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า

“ศิลปและศาสตร์ในการใช้กำลังรบของชาติ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายของชาติ โดยการใช้กำลังหรือคุกคามด้วยกำลัง”

เมื่อกล่าวถึงยุทธศาสตร์โดยเฉพาะในการทำสงครามบนบกแล้วดูเหมือนเคลาสวิทซ์จะเด่นกว่าผู้อื่นทั้งที่สิ้นชีวิตไปกว่าร้อยปีมาแล้ว อีกผู้หนึ่งซึ่งรุ่งเรืองควบคู่กันกับเคลาสวิทซ์ และมีชื่อเสียงอยู่ไม่น้อยคือ โจมินี นักการทหารของกลุ่มโดยเฉพาะในสหรัฐฯ มีความเห็นว่า ข้อเขียนของโจมินีมีอิทธิพลยิ่งกว่าของเคลาสวิทซ์ ทั้งนี้เพราะโจมินีใช้ภาษาฝรั่งเศส ทำให้มีผู้อ่านได้กว้างขวางกว่าภาษาเยอรมันของเคลาสวิทซ์ ถึงแม้ว่าจะแปลออกเป็นภาษาอื่นแล้วก็ตาม ข้อเขียนของโจมินีก็อ่านเข้าใจง่ายกว่า นอกจากนั้นโจมินียังมีอายุยืนกว่าเคลาสวิทซ์ และเขียนหนังสือไว้มากกว่าด้วย ผู้นำทางทหารส่วนใหญ่ของอเมริกาในยุคสงครามกลางเมือง ล้วนแต่เป็นนักศึกษาดำรงของโจมินีแทบทั้งสิ้น

นักเขียนยุทธศาสตร์รุ่นหลังจากเคลาสวิทซ์ และโจมินีที่มีชื่อเสียงก็มีหลายท่าน เช่น ในเยอรมันก็มีไมลท์เค ซึ่งดำรงตำแหน่งเสนาธิการทหารบกเยอรมันอยู่ถึง ๓๐ ปีเศษ นอกนั้นก็มิลเลนดอร์ฟ, ชะลิฟเฟิน ในฝรั่งเศสก็มี ดูปิก ในอังกฤษก็มี พ.อ. เฮนเดอร์สัน และในยุคปัจจุบันก็มี ลิตเติล ฮาร์ท เป็นต้น

ด้านยุทธศาสตร์ทางเรื่อนั้น นักเขียนที่มีชื่อของอังกฤษได้แก่ คอร์เบทท์ นักประวัติศาสตร์ทหารเรือผู้เป็นพลเรือโท มีชื่อทหารสำหรับสหรัฐฯ นั้น ได้แก่ นายพลเรือมาฮาน ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ทางเรือที่มีชื่อเสียงเป็นอันมาก

ในวงการยุทธศาสตร์ทางอากาศ ดูเหมือนจะมีท่านเดียวที่เขียนเรื่องไว้ให้เป็นที่ถกเถียงกันมาก ท่านผู้นั้นก็คือ ดูอด์ ข้อเขียนของดูอด์ค่อนข้างน้อย พอจะรวบรวมเป็นหนังสือขนาดย่อมเล่ม

หนึ่งเท่านั้น นักเขียนเรื่องการสงครามทางอากาศอีกสองท่านที่มีผู้รู้จักกันดีคือ บิลลี่ มิทเชลล์ กับ อะเล็กซานเดอร์ เดอ ซีเวียสกี แต่นักการทหารส่วนมากเห็นกันว่า ข้อเขียนของมิทเชลล์หนักไปในทางยุทธวิธีมากกว่าทางยุทธศาสตร์ ส่วนซีเวียสกีก็เขียนซ้ำ ๆ กับของคูเอต์อยู่

การศึกษาทฤษฎีต่างๆ ที่จะกล่าวในรายละเอียดต่อไปนั้น ถือได้ว่า เป็นความเชื่อที่เกี่ยวข้อง และเป็นรากฐานในการกำหนดเรื่องอื่น ๆ เช่น หลักนิยม ยุทธศาสตร์ การปฏิบัติการ และยุทธวิธี หรือกล่าวได้ว่า สิ่งต่าง ๆ ตั้งแต่หลักนิยมเป็นต้นไป ล้วนมีทฤษฎีเป็นที่มาทั้งสิ้น

ทฤษฎียุทธศาสตร์ทางบก

“ON WAR” เป็นหนังสืออันมีชื่อเสียงยิ่งของเคลาซวิทซ์ นายทหารอาชีพตั้งแต่ยังหนุ่มน้อย ท่านเป็นผู้มีประสบการณ์มาก และได้มีตำแหน่งสูงทางทหาร ข้อเขียนของท่านจึงเป็นที่ยอมรับ นับถือและปฏิบัติตามเป็นอย่างมาก หนังสือ ON WAR ได้รับการเผยแพร่ภายหลังจากที่ท่านได้สิ้นชีวิตไปแล้ว ใน ค.ศ. ๑๘๓๐ และได้มีอิทธิพลอยู่ในบรรดานักการทหารของปรัสเซียเป็นอันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อโมลท์เค (MOLTKE) ซึ่งได้ใช้ทฤษฎียุทธศาสตร์การดำเนินสงครามและยุทธศาสตร์ทางบกของเคลาซวิทซ์ ทำให้ปรัสเซียได้ชัยชนะในสงครามปี ค.ศ. ๑๘๖๖ และ ค.ศ. ๑๘๗๐ ทฤษฎียุทธศาสตร์ของท่านมีคุณค่ามากในสมัยนั้น เพราะยังไม่เคยมีใครเขียนและเผยแพร่อย่างจริงจังมาก่อน ข้อเขียนของท่านเหมาะสมกับความเป็นไปของทหารนักรบในสมัยนั้น เพราะเป็นไปในเชิงปลุกกระดมให้นักรบมุ่งที่จะทำการรบอย่างรุนแรงและมุ่งต่อชัยชนะเท่านั้น คือสงครามจะชนะได้ก็โดยการเข้าทำลายกำลังรบของฝ่ายตรงข้ามในสนามรบเท่านั้น แต่คำสอนหรือทฤษฎีของเคลาซวิทซ์อาจมิได้มีคุณค่าเพียงพอต่อบรรดานายพลผู้นำทัพ เพราะเคลาซวิทซ์ไม่รู้จักคำว่า “Defensive is the stronger form of Strategy as well as the more economical.” ซึ่งได้นำมาเผยแพร่กันในภายหลังเคลาซวิทซ์คัดค้านความคิดที่ว่า “There is a skilful method of disarming and overcoming an enemy without great bloodshed.” ซึ่งแท้จริงคำกล่าวอันนี้ก็คือ “ศิลป์ของการทำสงคราม” (THE ART OF WAR) นั่นเอง คำสอนของท่านจึงเพียงเพื่อเร่งเร้าให้นายพลผู้นำทัพพยายามค้นหา และถ้าทำการรบในโอกาสแรกแทนที่จะพยายามหาโอกาสที่ได้เปรียบเพื่อเข้าทำการรบ การยุทธจึงได้พยายามใช้กำลังจำนวนมากเข้าปะทะกันเพื่อทำลายฝ่ายตรงข้ามชนิดที่เรียกว่า “A process of mutual mass – slaughter.” ท่านไม่มีแนวความคิดที่เรียกว่า “New striking progressive ideas to tactics or strategy.” บรรดาผู้ยอมรับนับถือและปฏิบัติตามคำสอนของท่านต่างก็สนับสนุนเคลาซวิทซ์เรื่อง “การทำลายกำลังรบของข้าศึกในสนามรบว่าเป็นจุดมุ่งสำคัญของสงคราม” จึงจำเป็นต้องเข้าปะทะกันในสนามรบอย่างรุนแรง ฝ่ายใดมีกำลังมากกว่า หรือแข็งแกร่งกว่าก็เป็นฝ่ายมีชัย คำสอนของเขาจึงให้ประเทศสร้างสมกำลังรบและอาวุธไว้ให้มากกว่าเหนือกว่าของข้าศึก

ความจริงผู้นำทัพในสมัยโบราณต่างก็ตระหนักดีถึงเรื่องยุทธศาสตร์กันอยู่เหมือนกัน แต่ไม่มีข้อเขียนบันทึกให้ปรากฏแก่ชนรุ่นหลังเท่านั้นเช่น ในเอเชียกลางก่อนคริสตกาล ๑๐๐ ปี

พวกปารีเซียนได้มีการพัฒนาที่สำคัญในด้านเทคนิคการรบด้วยทหารม้า รู้จักเลี้ยงม้าพันธุ์นักรบ
สวมเกราะ จี๋ม้า ไม่อาจถูกฆ่าตายได้ง่ายๆ จึงกลายเป็นกำลังรบที่เคลื่อนที่เร็ว สามารถตัดกำลัง
และโอบล้อมกำลังรบศัตรูได้ง่าย ต่อจากนั้นได้มีการสร้างรถรบเทียบม้าที่ประโยชน์แก่การรบได้
มากขึ้นอีก นับว่ามนุษย์ได้เริ่มรู้จักประโยชน์จากกำลังรบเคลื่อนที่เร็วก่อนกำเนิดของปืนเลื่อยอีกทำ
ให้เกิดความรู้เรื่องยุทธศาสตร์ในการรบในเบื้องต้น นักรบบนหลังม้าจึงได้ยืนยงใช้มาตลอด
ประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน ต่อมาในสมัยนโปเลียนใช้ปืนยาว ปืนใหญ่เป็นอาวุธหลัก และคงใช้
ทหารม้าเป็นหน่วยเคลื่อนที่เร็วทำการโอบล้อมและตัดกำลังหน่วยทหารเดินเท้าอย่างมีผล ยุทธศิลป์
ของนโปเลียนท่านได้กล่าวว่า “ทุกอย่างนั้นมีปัญหาสำคัญอยู่ที่การนำกำลังมาใช้เท่านั้น” แสดงว่า
ยุทธวิธียังมีความสำคัญมากกว่าการดำเนินการทางยุทธศาสตร์ จนกระทั่งถึงสมัยของเคลาวิทซ์
ก็ยังคงมีความคิดว่าการเข้าทำการรบอย่างรุนแรงในสนามรบเพื่อทำลายฝ่ายตรงข้ามนั้นแหละที่สำคัญ
ยิ่ง จึงจำเป็นต้องมีกำลังรบที่มากกว่า แข็งแกร่งกว่าและมีกำลังใจฮึกเหิมมากกว่าเชื่อมั่นในผู้นำทัพ
ที่เก่งกล้า (อย่างนโปเลียน) ทำการรบที่ไร้อันตรายทุกที

โจมินิ (JOMINI) นักยุทธศาสตร์ชาวสวิส เกิดในปีค.ศ.๑๘๑๕ ได้รวบรวมหลักเกณฑ์ใน
การทำสงครามขึ้นไว้ โดยการศึกษาจากการรบของนโปเลียนและนักรบรุ่นก่อนๆ โจมินิเน้นหนัก
ในการรบด้วยวิธีรุกมากกว่าและสนใจในการเปิดแนวรบสองแนวรบแต่เน้นในเรื่องหลักการรวม
กำลัง หลักการจู่โจม ฯลฯ โจมินิสนับสนุนเคลาวิทซ์เรื่องการทำลายกำลังของข้าศึกว่าเป็นจุดมุ่ง
สำคัญของสงครามและที่เหมือนกันอีกก็คือเรื่องไม่คำนึงถึงปัญหาทางจิตวิทยาแต่มุ่งในการใช้กำลัง
ทหารในสนามรบ

ทฤษฎียุทธศาสตร์ทางบกของเคลาวิทซ์ที่สำคัญๆ ควรจะนำมากล่าวไว้ได้แก่

The Political Goal is the end, and warfare is a means leading to it, and a means can never
be thought of without a certain end.

War as a mean without an end, unless making the nation into an army be considered an
end in itself.

The Political object, as the original motive of the war, should be the standard for
determining both the aim of the military force and also the amount of effort to be made.

War is only a continuation of State Policy by other means.

To introduce into the philosophy of war a principle of moderation would be an absurdity.
War is an act of violence pushed to its utmost bounds.

The Military Principle of destroying the main enemy's forces on the battle field.

“Strategy” is the art of the employment of battles as a means to gain the object of war.
Strategy forms the Plan of war, maps out the proposed courses of the different campaigns which
compose the war and regulates the battle to be fought in each.

The only goal of strategy is battle, the destruction of the enemy's armed force is the only sound aim in war.

The Aim of all actions in war is to disarm the enemy. If our opponent is to be made to comply with our will, we must place him in a situation which is more oppressive to him than the sacrifice we demand.

The complete disarming or over throw of the enemymust always be the aim of warfare.

Only great and general battles can produce great results.

The bloody solutions of the crisis, the effort for the destruction of the enemy's forces, is the first-born son of war.

Blood is the price of victory. Let us not hear of Generals who conquer without bloodshed.

ยุคสงครามโลกครั้งที่ ๑ (ค.ศ. ๑๙๑๔ – ๑๙๑๘)

อิทธิพลคำสอนของเคลาซวิทซ์ นอกจากช่วยให้สงครามปรัสเซียปี ค.ศ. ๑๘๖๖ และ ๑๘๗๐ ได้ชัยชนะแล้ว ยังเป็นรากฐานการเสริมสร้างกำลังรบและดำเนินการสงครามในสงครามโลกครั้งที่ ๑ อย่างเต็มรูปแบบ แต่ในห้วงเวลา ๘๕ ปี นับแต่คำสอนของเคลาซวิทซ์ได้เผยแพร่ออกไปนั้น โลกได้มีความเจริญขึ้นอย่างมากมาย โดยพัฒนาการของเทคโนโลยีซึ่งเคลาซวิทซ์ไม่เคยได้คาดคิดมาก่อนและมีจินตนาการไม่ถึง ได้มีเครื่องจักรไอน้ำ เครื่องยนต์เกิดขึ้น ทำให้เกิดมี รถไฟ เรือกลไฟ และยานยนต์ เครื่องบินเกิดขึ้น (เป็นมิติที่ ๒) จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการรบ

- ได้มียานยนต์ ยานเกราะ และรถไฟเกิดขึ้น ทำให้กำลังรบเคลื่อนกำลังได้ด้วยเครื่องจักรกล มีความคล่องตัวสูงสามารถทำให้ข้าศึกต้องยอมจำนนโดยไม่ต้องทำการยุทธอย่างรุนแรงก็ได้ กำลังยานเกราะอาจเข้าโจมตีต่อหัวใจหรือศูนย์ประสาทของประเทศศัตรูได้

- ได้มีเครื่องบินซึ่งนำมาใช้เป็นกำลังรบทางอากาศสามารถโจมตีทำลายขวัญในแนวหลังสนามรบได้ และสนับสนุนการรบภาคพื้นดินได้อย่างมีผล สามารถทำลายขวัญข้าศึกโดยไม่ต้องทำลายกำลังรบข้าศึกในสนามรบเลย อาจสามารถทำให้ถึงจุดจบได้โดยเร็ว

- ได้เกิดมีสมุททานุภาพ (Sea power) ที่ใช้เครื่องจักรกลไม่ต้องพึ่งแรงลม อันได้เข้ามามีอิทธิพลบีบคั้นทางเศรษฐกิจต่อประเทศคู่สงครามจนอ่อนเปลี้ย โดยไม่ต้องเข้าทำการยุทธด้วยกำลังทางบกอย่างรุนแรงในสนามรบเลย

ทั้งสามประการนี้ได้มีอิทธิพลมากต่ออุดมมุ่งทางทหารและต่อการเลือกวัตถุประสงค์ในสงครามอนาคต ผลแห่งความคล่องตัวของกำลังทางบก และกำลังทางอากาศทำให้มีพลังอำนาจสูงขึ้นและทำให้ “ยุทธศาสตร์” มีความสำคัญสูงขึ้นเมื่อเทียบกับ “ยุทธวิธี” ผู้บัญชาการจะ

สามารถทำให้บังเกิดผลโดยการเคลื่อนกำลังได้มากกว่าโดยการเข้ารบ หลักการทำลายกำลังรบ
เข้าศึกในสนามรบของเคลาซวิทซ์จึงเกือบจะหมดความสำคัญลงไปที่เดียว เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มี
ความสำคัญมากในทฤษฎียุทธศาสตร์ทางบกของเคลาซวิทซ์

เป็นความจริงที่ จอมพล ฟอช (FOCH) ของฝรั่งเศสในสงครามโลกครั้งที่ ๑ และบรรดา
ผู้ทำตามคำสอนของเคลาซวิทซ์ทั้งหลายไม่ได้เข้าถึงโดยถ่องแท้ นั่นก็คือ ในทุกปัญหาของการทำ
สงครามและในทุกๆ หลักการจะมีทางแก้ปัญหายุ่งยากอยู่สองแง่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสงครามที่มี ๒ ฝ่าย
นั้น เพื่อที่จะให้สำเร็จตามจุดมุ่งหมายหลัก แต่ละฝ่ายควรจะกำหนดจุดมุ่งหมายรองเอาไว้ด้วย เค
ลาซวิทซ์เป็นนักคิดทางบกมากเกินกว่าที่จะเข้าใจความสำคัญของสมุททานุภาพ (Sea Power) ทักษะ
ของท่านจึงสั้นไป เคลาซวิทซ์ได้ประกาศทฤษฎีของเขาในเรื่อง “ความเหนือกว่าทางจำนวนจะเป็น
ข้อตัดสินใจแพ้ชนะ” แต่โลกภายหลังจากนั้นไม่นานกำลังพัฒนาเข้าสู่ยุคแห่งเครื่องจักรกล
(Mechanic Era) ความเหนือกว่าทางจำนวนทหารจึงมิได้มีความหมายเลยก็ว่าได้

หลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ นายพล ลูเดนดอร์ฟ (LUDENDORF) ได้สรุปว่าสงครามใน
อนาคตจะเป็นสงครามเบ็ดเสร็จ (Totalitarian War Warfare) และว่าทฤษฎียุทธศาสตร์ทางบกของเค
ลาซวิทซ์สอนให้มุ่งเข้าทำการรบอย่างรุนแรงโดยไม่จำกัด ไม่คำนึงถึงค่าใช้จ่าย (Cost) เขากล่าว
ว่าเคลาซวิทซ์สอนว่า “จุดมุ่งทางการเมืองเป็นอันที่สุด การสงครามเป็นมาตรการที่จะดำเนินไปสู่
จุดมุ่งนั้น และมาตรการที่ว่าจะต้องไม่คำนึงถึงว่าค่าใช้จ่ายจะสูงมากเพียงใด” ในความคิดของ
ลูเดนดอร์ฟเห็นว่าหลักการนี้พ้นสมัยไปแล้วและว่า “ในหลักการทำสงครามเบ็ดเสร็จมีความ
ต้องการว่า ประเทศต้องเป็นรัฐที่สมบูรณ์ในระบบเศรษฐกิจ เหมาะสมกับความต้องการในสงคราม
เบ็ดเสร็จ กำลังอำนาจทางทหารจะต้องขึ้นอยู่กับรากฐานทางเศรษฐกิจ” ลูเดนดอร์ฟได้เห็นผลที่
เยอรมันถูกปิดอ่าวบีบคั้นทางเศรษฐกิจจึงไม่เห็นด้วยกับเคลาซวิทซ์ที่ว่า “การสงครามถูกตัดสิน
ด้วยการรบของกำลังทางบกเป็นสำคัญ” อีกต่อไป ในสงครามโลกครั้งที่ ๑ ได้เริ่มมีรถถังหุ้มเกราะมี
แก๊สพิษสงครามเคมี มีเครื่องบินเข้ามารวมในการรบทางบกด้วยแล้ว และในการปิดอ่าวได้มีเรือ
ดำน้ำ มีเรือสินค้าติดอาวุธเข้ามาร่วมไล่ล่าเรือลำเลียงสินค้าของฝ่ายตรงข้าม ทำการปิดอ่าวบีบคั้น
ทางเศรษฐกิจเพื่อให้ฝ่ายตรงกันข้ามอ่อนเปลี้ย นอกเหนือจากการยุทธทางเรือที่ทำการรบระหว่าง
เรือรบหลักของทั้งสองฝ่าย เช่น การยุทธที่จัดแลนค์อันโด่งดัง

ดูเหมือนว่าภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ ก็ได้ทำให้ ทฤษฎียุทธศาสตร์ทางบกและยุทธ
ศาสตร์การทำสงครามของเคลาซวิทซ์ เกือบทุกข้อต้องสิ้นสุดหยุดลงเสียแล้วรวมห้วงเวลาที่มี
อิทธิพลอยู่ได้ประมาณ ๘๕ ปี การพัฒนาทางเทคโนโลยีได้ทำให้ระบบอาวุธเปลี่ยนแปลงก้าวหน้า
และได้ทำให้ลักษณะของการสงคราม (Nature of War) เปลี่ยนแปลงไปเป็นอันมาก การเข้ารบ
อย่างรุนแรงอย่าง Bloodshed นั้นไม่ได้รับความนิยมนอีกต่อไป แต่ว่าด้วยอาวุธสงครามเคมี รถถัง
หุ้มเกราะปืนใหญ่ ปืนกล ยานยนต์เคลื่อนที่เร็วและเครื่องบินทิ้งระเบิดนั้น สามารถทำลายชีวิต
ทหารและพลเรือนได้มากกว่าการเข้ารบอย่าง Bloodshed ในสมัยของเคลาซวิทซ์เสียอีก

ยุคสงครามโลกครั้งที่ ๒ (ค.ศ. ๑๙๓๙ – ๑๙๔๕)

ในช่วงเวลาต่อมาอีก ๒๐ กว่าปี พัฒนาการด้านเทคโนโลยีได้ก้าวหน้าไปอีกไกล รถถังหุ้มเกราะได้กลายเป็นรถถังที่แล่นได้รวดเร็วมีอาวุธยิงไกล ปืนใหญ่ ปืนต่อสู้อากาศยานก็ได้พัฒนาดีขึ้น ยานยนต์ได้เข้ามาเป็นพาหนะการเคลื่อนย้ายกำลังทางบกอย่างเต็มที่ เครื่องบินได้พัฒนาดีขึ้นมากสามารถทิ้งระเบิดในระยะที่ยาวไกลลึกเข้าไปในดินแดนข้าศึกและได้พัฒนาให้เครื่องบินรบบินขึ้น-ลงจากเรือบรรทุกเครื่องบินติดตามไปกับกองเรือยกพลขึ้นบกได้ทุกย่านน้ำมหาสมุทร นอกจากนี้ได้เกิดการยุทธส่งทางอากาศ (Airborne Operation) เกิดขึ้นใหม่ อันเป็นการโอบล้อมทางดิ่งด้านหลังแนวข้าศึกหรือเป็นวิธีส่งกำลังกองพลเบาทางอากาศได้ทันทีทันใดที่ต้องการ โดยไม่ต้องอาศัยการลำเลียงเรือซึ่งล่าช้ายุ่งยากและมีอันตรายด้วยประการทั้งปวง และนอกเหนือจากสิ่งทั้งปวงดังกล่าวแล้วได้พัฒนาผลิตจรวดนำวิถี และจรวด V๑, V๒ ขึ้นมาใช้ในสงครามอันถือเป็นรากฐานของจรวดระยะสั้น ระยะปานกลาง และจรวดข้ามทวีปในภายหลังและเมื่อตอนจบของสงครามโลกครั้งที่ ๒ ปรากฏว่ามนุษย์สามารถผลิตอาวุธปรมาณู (Atomic Bomb) ขึ้นมาใช้ทำลายเมืองใหญ่ได้ทั้งเมือง

ในสงครามโลกครั้งที่ ๒ เยอรมันได้ใช้กองพลยานเกราะและยานยนต์เพียง ๖ กองพลเอาชนะโปแลนด์ได้ และได้ใช้เพียง ๑๐ กองพลเข้าทำสงคราม The Battle of France ดำเนินการก่อนที่ทหารราบจะเข้ารบ ยังผลให้ฝ่ายสัมพันธมิตรเพลิงพล้ำอย่างหาที่เปรียบไม่ได้ ชัยชนะเหล่านี้เป็นการปฏิบัติอย่างที่เรียกว่า “Action of a maneuver form” ซึ่งเป็นการปฏิบัติทางยุทธศาสตร์มากกว่าทางยุทธวิธี การตัดเส้นทางคมนาคมของกำลังรบศัตรูการตัดระบบควบคุมสั่งการ การเจาะทะลวงลึกเข้าไปในแดนข้าศึก ได้ทำให้ขวัญของประชาชนต้องสั่นสะเทือนและทำให้กิจการฝ่ายพลเรือนปั่นป่วน กำลังทางอากาศรวมกับกำลังทางบกเคลื่อนที่เร็วยังผลให้ได้ชัยชนะอย่างรวดเร็วมหาศาล ทำลายขวัญศัตรูลงได้อย่างเหลือทลายโดยการใช้ยุทธวิธี “สายฟ้าแลบ” (Blitzkrieg) ในระยะหลังของสงครามโลกครั้งที่ ๒ อังกฤษและสหรัฐฯ ก็ได้ใช้เวหนานุภาพในการโจมตีทางยุทธศาสตร์และใช้สนับสนุนกำลังทางเรืออย่างได้ผลดี การร่วมรบ Air-ground Operation ก็ได้เลียนแบบอย่างจากเยอรมันและทำได้ดีเช่นกัน

ในสงครามโลกครั้งที่ ๒ อิตาลีได้ใช้ยุทธศาสตร์ที่กว้างขวางกว่าเดิม โดยการใช้ความรู้ความฉลาดของมนุษย์เป็นอาวุธ เขากล่าวว่า “ทำไมข้าพเจ้าจะต้องทำลายขวัญของข้าศึกด้วยมาตรการทางทหารในเมื่อเราสามารถทำได้ผลอย่างเดียวกันโดยใช้มาตรการอื่นๆ ที่ค่าใช้จ่ายถูกกว่า “ยุทธศาสตร์ของเรามีจุดมุ่งที่จะทำลายศัตรูจากภายในประเทศของศัตรูนั่นเอง เราจะเอาชนะต่อศัตรูโดยหลอกล่อใช้ศัตรูนั่นเอง” อิตาลีให้รวมเอาปฏิบัติการอื่นๆ เข้าร่วมกับการปฏิบัติการทางทหารอย่างเต็มที่อันได้แก่ การบีบบังคับทางเศรษฐกิจการ โฆษณาชวนเชื่อ และการใช้หน่วยจารกรรม

หน่วย Para Trooper เข้าไปดำเนินการก่อนการบุกด้วยกำลังรบเรียกการดำเนินการเหล่านี้ว่า ยุทธศาสตร์ทางอ้อม (Indirect Approach Strategy)

โดยปกติมาตรการทางทหารเป็นมาตรการเดียวที่จะใช้จนถึงที่สุดของ Grand Strategy การกระทำการยุทธ์เป็นมาตรการที่จะใช้จนถึงที่สุดของยุทธศาสตร์ ถ้าภาวะการณ์อำนวยให้วิธีการทำการยุทธ์เป็นวิธีที่ให้ผลเร็วที่สุด แต่ถ้าภาวะการณ์ไม่อำนวยการใช้วิธีการยุทธ์ก็ไม่ใช่วิธีที่ดี ถ้าหากนักยุทธศาสตร์ได้รับมอบหมายให้หาข้อตกลงใจทางทหาร นักยุทธศาสตร์ก็ต้องค้นคว้าและสภาพแวดล้อมที่ได้เปรียบที่สุด เพื่อจะได้บังเกิดผลที่ดีที่สุด จุดมุ่งของนักยุทธศาสตร์ที่แท้จริงคือไม่พยายามหาทางเข้าทำการยุทธ์ แต่พยายามหาสถานการณ์ทางยุทธศาสตร์ที่ได้เปรียบซึ่งมันจะช่วยให้เกิดการยุทธ์ที่ยังผลให้บังเกิดตามจุดมุ่งได้

สงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้ทำให้ทฤษฎียุทธศาสตร์ของเคลาซวิทซ์ต้องถูกวิจารณ์เป็นการบสอง กล่าวคือ

ประการแรก ที่เคลาซวิทซ์เน้นถึง The destruction of the anemy's main forces on the battle field. นั้นไม่บังเกิดผลเด็ดขาดอีกต่อไป ต้องลงทุนสูงและประสบความสำเร็จมากมาย สงครามครั้งนี้เน้นให้เห็นความสำคัญของจุดมุ่งทางขวัญ (Morale Objective)

ประการที่สอง สงครามครั้งนี้แสดงให้เห็นอิทธิพลใหม่ของการใช้ยุทธศาสตร์ทางอ้อมต่อเป้าหมายทางทหาร (Indirect on strategic action) โดยการใช้อาวุธและเครื่องมือใหม่ซึ่งเราอาจกล่าวได้ว่า "The new mobility produced a flexibility, in varying the direction of thrust and threat, which disarmed such resistance."

ประการที่สาม เราได้มาถึงเวลาที่จะต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักนิยามเกี่ยวกับ Objective หรือ Military Aim ในการทำสงครามต่อไปจำเป็นต้องกำหนดจุดมุ่งหรือวัตถุประสงค์ทางทหารเป็นส่วนรวมในนามของ Cambined Services basis เพื่อสร้างคำตอบที่ยอมรับได้โดยพร้อมใจกัน เพราะการแยกกันโดยเอกเทศเป็นอันตรายอย่างยิ่งในการยุทธ์ใหญ่ต้องมี Mutual support from all aspects of war

ประการที่สี่ จุดมุ่งที่แท้จริงไม่ใช่ไฟ้ทำการเข้าทำการยุทธ์ที่เรียกว่า The Battle แต่เป็นการไฟ้หาสถานการณ์ทางยุทธศาสตร์ (Strategic situation) ที่ได้เปรียบดังนั้นการปฏิบัติแทนที่จะเรียกว่าการยุทธ์ จึงควรเรียกว่า "การปฏิบัติการทางยุทธศาสตร์" (Strategic Operation)

ทฤษฎียุทธศาสตร์ทางเรือ

มาฮาน (Rear Admiral Alfred Thayer Mahan) เป็นนักยุทธศาสตร์ทางเรือผู้มีชื่อเสียงโด่งดังจากการศึกษาประวัติศาสตร์แล้วเขียนทฤษฎียุทธศาสตร์ทางเรือขึ้นให้เราได้ศึกษากันมาจนกระทั่งบัดนี้ ในแง่ความสำคัญของสมุทธานุภาพ มาฮานถือเป็นหลักสำคัญว่ามหาอำนาจทางทะเลจะเหนือกว่ามหาอำนาจทางบกในเชิงภูมิรัฐศาสตร์(Geopolitic) อีกด้วย ความจริงในทฤษฎียุทธศาสตร์ทางเรือของเขาได้รับการพิสูจน์ว่าเป็นความจริงและถูกต้องโดยสงครามโลกทั้งสองครั้ง แต่ด้วย

พัฒนาการของเทคโนโลยีใหม่ๆ ทฤษฎียุทธศาสตร์ของมาฮานก็ถูกวิจารณ์ประเมินค่าและวิเคราะห์
ควรเปลี่ยนแปลงใหม่เช่นเดียวกับทฤษฎียุทธศาสตร์ทางบกของเคลาซวิทซ์ ไม่มีนักทฤษฎียุทธ
ศาสตร์ผู้ใดหลีกเลี่ยงจากการถูกวิจารณ์ไปได้ เมื่อกาลเวลาได้ล่วงเลยไปนานๆ เมื่อโลกก้าวมาสู่ยุค
นิวเคลียร์ด้วยแล้วทฤษฎียุทธศาสตร์เหล่านี้ก็จะต้องประสบกับการวิเคราะห์ประเมินค่ากันใหม่เพื่อ
หาความเปลี่ยนแปลงที่ถูกต้อง

มาฮานเป็นนายทหารเรืออาชีพของสหรัฐฯ เป็นอาจารย์ที่ศึกษาหนักในทางประวัติศาสตร์
แต่ไม่ค่อยมีประสบการณ์จากการรบเหมือน เคลาซวิทซ์และโงมิณี นักทฤษฎียุทธศาสตร์ทางบก
แม้กระนั้นข้อเขียนของมาฮานก็ได้พิสูจน์ว่าถูกต้องมีคณยอมรับนับถือเป็นเวลานานเสียยิ่งกว่า
มาฮานสำเร็จเมื่อปี ค.ศ. ๑๘๕๕ เริ่มเขียนหนังสือเมื่อ ค.ศ. ๑๘๗๘ รวมทั้งหมดเขียนถึง ๒๑ เล่ม กับ
บทความกว่า ๑๐๐ บทความ อิทธิพลของแนวความคิดของมาฮานเป็นที่ยึดถือของสหรัฐอเมริกา
อังกฤษ เยอรมนี และประเทศทั่วโลก ในการเสริมสร้างอำนาจทางสมุทรภาพและนาวิกานุภาพ
เขาเป็นผู้ชักจูงให้สหรัฐฯเป็นมหาอำนาจโดยการเสริมสร้างอำนาจทางเรือได้เต้าขึ้นไป

มาฮานได้เขียน The Influence of Sea Power Upon History (๑๖๖๐-๑๗๘๓) ซึ่งเป็น
หนังสือที่มีชื่อเสียงมาก เขาได้กำหนดปัจจัย (Elements) ต่างๆของสมุทรภาพขึ้นไว้ เขาเห็นว่า
เส้นทางคมนาคมทางทะเลเป็นสิ่งจำเป็นต้องได้รับการป้องกันให้เปิดอยู่เสมอในยามสงคราม และ
ขัดขวางมิให้ฝ่ายตรงข้ามใช้ เพราะการค้าขายทางทะเลจะทำให้ประเทศมั่งคั่งและขยายอำนาจได้
เขาเชื่อว่าอำนาจทางทะเลจะมีอำนาจเหนือกว่าอำนาจทางบก (Seapower over Landpower) เขาเชื่อ
ว่าในการสงครามจำเป็นต้องหาและดำรงการครองทะเลเอาไว้ให้ได้ ทั้งเพื่อการทหารและการ
เศรษฐกิจ มาฮานได้กำหนดว่าหน้าที่สำคัญของนาวิกานุภาพก็คือ การป้องกันฝั่งทะเล กับการทำ
สงครามเรือค้าขาย ในการทำสงครามทางเรือ มาฮานได้เน้นหลัก Maritime concentration of force,
“massed and handled in skillful combination” มาฮานสอนให้รู้จักทำ Strategic points และรู้จักใช้
Utilization of position by mobile force; ที่สำคัญอีกอย่างที่มาฮานเน้นคือ ประเทศจะขยายอำนาจ
ออกไปกว้างขวางได้ก็ด้วยการมีฐานทัพหน้าที่จะใช้เป็นฐานสนับสนุนและเป็นฐานการส่งกำลังไป
ต่างแดน ณ จุดสำคัญทางยุทธศาสตร์ต่างๆ ทั่วโลก โดยรักษาเส้นทางคมนาคมติดต่อกันไว้ให้

ปลอดภัย แต่มาฮานไม่เห็นว่าการทำสงครามเรือค้าขาย (Guerre de course) จะบังเกิดผลเด็ดขาดต่อ
การสงคราม แม้ว่าสมัยต่อมาโลกได้พัฒนาเรือกลไฟแทนเรือใบ และได้เกิดมีเรือดำน้ำขึ้นมา
ก็ตาม ก็ยังเป็นปัญหาที่ต้องวิเคราะห์กันต่อไปว่าสงครามเรือค้าขายจะมีผลเด็ดขาดเพียงใดต่อการ
สงคราม

มาฮานเห็นว่าสหรัฐฯ จะเป็นมหาอำนาจทางเรือต่อจากอังกฤษซึ่งก็เป็นความจริง เขาเห็นว่า
ถ้าสหรัฐฯ กับอังกฤษร่วมมือกันได้ก็จะไม่มีประเทศใดสามารถเอาชนะได้ อิทธิพลของแนว

ความคิดของมาซานทำให้เยอรมนีทุ่มเทเสริมสร้างกำลังทางเรือจนเป็นมหาอำนาจทางเรืออันดับ ๒ รองจากอังกฤษ จนกระทั่งในที่สุดก็ต้องเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๑ ขึ้น

หนังสือของมาซานได้รับการศึกษาอย่างละเอียดถี่ถ้วนโดยรัฐบาลของเกือบทุกประเทศและทุกกองทัพเรือนับว่าบรรดาจักรวรรดิ วิศวกรเมือง นายพลเรือ ต่างก็ได้รับอิทธิพลจากความคิดของมาซานไม่มากก็น้อย มหาประเทศทั้งหลายจึงได้ทุ่มเทงบประมาณสร้างกองเรืออันทรงพลังกัน แต่เมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๑ ได้ผ่านพ้นไปแล้ว ปรากฏชัดว่ากองเรือประจัญบานอันทรงพลังนี้ใช้ได้ไม่คุ้มค่า จัดว่าเป็นการลงทุนที่ไม่คุ้มค่าเลย เพราะยากที่จะนำมาใช้ทำยุทธนาวีให้เกิดผล อิทธิพลนี้ก็ยังไม่หมดสิ้นไปทีเดียว ยังสามารถมีอยู่จนก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ เสียด้วยซ้ำ นับแต่สงครามโลกครั้งที่ ๒ จบไป เราก็จะเห็นได้ว่า เรือประจัญบาน เรือลาดตระเวนหนัก ก็ได้ค่อยๆ หดหายไปจากกองทัพเรือจนหมดสิ้น แต่เราก็ต้องไม่ลืมว่าเวลาได้ล่วงเลยมาจากการเขียนของมาซานเป็นเวลาถึง ๕๐-๖๐ ปีแล้ว นอกจากคุณค่าของกองเรือขนาดหนักแล้ว ทฤษฎีอื่นๆ ของมาซานก็ยังใช้ได้อยู่จนกระทั่งเข้าสู่ยุคนิวเคลียร์

สรุปหลักทฤษฎียุทธศาสตร์ของมาซาน

Command of the sea

- ทะเลแบ่งแยกไม่ได้ จึงต้องครองติดต่อกันไปทุกที่ที่ต้องการ
- ต้องมีกำลังทางเรือ (Capital Ships) เหนือกว่าเพื่อให้ได้การครองทะเล

การรวมกำลัง

มาซานเน้นเรื่องรวมกำลังทางเรือโดยใช้หลัก “Maritime Concentration of force massed and handled in skillful combination” เน้นเรื่อง Mobility ให้สามารถรวมกำลังเหนือกว่าข้าศึก จุดแตกหักให้ทันเวลา

จุดสำคัญทางยุทธศาสตร์ (Strategic positions) มาซาน เน้นว่า การหาฐานทัพ ฐานส่งกำลังบำรุงต้องมีทั่วโลกต่อเนื่อง เชื่อมโยง และโดยเฉพาะ ณ จุดสำคัญ Focal points ต่างๆ และให้รู้จักใช้ Utilization of positions by mobile force

Communications Dominate War การมีเส้นทางคมนาคมที่มั่นคงและปลอดภัยหมายถึงสามารถครอบครองอำนาจที่เหนือกว่า (Naval preponderance) นั่นคือ ต้องทำการครองทะเล ณ ที่ตนต้องใช้เส้นทางคมนาคมเหล่านั้น

Navy's primary missions

- Coastal defense โดยการมี Capital ships ที่เหนือกว่า
- Engaging in Guerre de course โดยใช้ Mobile Navy

Overseas Military expeditions มาซานว่า จะนำกำลังทางบกไปหาเมืองขึ้น ณ ต่างแดนได้นั้นต้องอาศัยกำลังทางเรือ และต้องมี Home bases มี Secondary bases และต้อง Control the sea ระหว่าง Home bases และ Secondary bases เหล่านั้น

ทฤษฎียุทธศาสตร์ทางเรือของมาฮานที่สำคัญๆ พอจะนำมากล่าวได้ดังนี้

The one nation that gained in this war (Seven years War) was that which used the sea in peace to earn its wealth, and ruled it in war by the extent of its navy.....and by its numerous bases of operations scattered over the globe.

Mahan's famous words, "to the strife of arms with the great Sea Power succeeded the strife of endurance.....for ten years to come.....aimed all the tramping to and from over Europe of the French armies..... there went on unceasingly that noiseless pressure upon the vitals of France, that compulsion Shose silence..... becomes to the observer the most striking and awful mark of the working of Sea Power.

Admiralty formed anew fleet based on Gibraltar, and reinforcements were also sent to eastern Mediterranean and Red Sea to meet the threat from Italy. Taken together they provided a classic example of a **maritime concentration of force massed and handle in skillful combination** (as Mahan put it)

In War it is probably inevitable that it takes time to discover the officers who are best capable of exercising the responsibilities of high command.

Mahan's fundamental the thesis emphasized the necessity for a maritime power **to gain and maintain control of the seas**. Control of the sea, so achieved, would grant the possessor the ability to operate along interior lines, there by earning of itself the initiative to project its power to advantage against anemy.

Only naval preponderance could effectively eliminate the Commerce of the enemy, there by intercepting its nourishment.....cutting the roots of its power, the sinews of war.

The Navy's primary mission was coastal defense, **The secondary role**, the navy would engage in guerre de course, dispositioning the fleet even more widely into solitary raiders of the enemy's commerce.

The most effective schame of Coastal defence was " a navy strong enough to drive the hostile fleet away or to keep it away from one's own shores".

The basic ingredient of Mahan's recipe for victory upon the seas was "the utilization of position by mobile force. Naval strength involves the possession of strategic points, but its greatest constitute is the mobile Navy."

Communication dominate war All military organizations are ultimately dependent upon communications with the basis of national power.

Overseas military expedition A nation to exert political influence in..... unsettled or political weak regions..... which armies can reach only by means of navies.

If war.....extends to distant parts of the globe, there will be needed secure ports for shipping, to serve as secondary bases of the local war. Between these secondary.....and home bases there must be reasonably secure communication, which will depend upon military control of the intervening sea. Secure communication at sea means naval preponderance Where a Navy cannot maintain control of the seas, disaster threatens.

Mahan's dictum regarding the inability of the guerre de course to achieve a decision requires qualification. When.....the enemy confines himself to commerce destroying..... then the true military policy is to stamp out the nest where they (i.c. raiders) swarm.

(In Seven year War) One of the greatest troubles that beset our escort commanders, and one of the most common causes of avoidable losses, was the tendency of merchantmen to romp ahead of or straggle astern of their convoys.

Mahan measured the Strategic value of any position in term of :

- Its situation, with respect to communication lines.
- Its strength, inherit and/or acquired.
- Its resources, natural or stored.

Mahan's elements of Sea Power are: Geographical position

- Physical conformation
- Extent of territory
- National Character
- Number of population, and Character of the government.

Mahan's components of Sea Power are:

- Naval power
- Merchant Shipping
- Port and their facilities
- Ship building Industries and their facilities.
- Commercial Establishments and contacts.
- Personnel.

ข้อโต้แย้งของแม็คคินเดอร์ (Mackintder)

แม็คคินเดอร์เป็นนักภูมิรัฐศาสตร์ชาวอังกฤษมองเห็นความสำคัญของแหล่งทรัพยากรธรรมชาติในใจกลางทวีปยุโรป เขาเห็นว่าถ้าเยอรมันนี้กับรัสเซียรวมกันได้ก็จะครองใจ

โลกและจะสามารถยึดครองเกาะโลกได้ ความคิดของเขาคัดค้านความคิดของมาฮานที่ว่า “มหาอำนาจทางบกจะไม่อาจทำทลายมหาอำนาจทางทะเลได้” อิทธิพลความคิดของแม็คคินเดอร์ก็มีอยู่ไม่น้อยเหมือนกันจนกระทั่งได้มี Spykman นักคิดชาวอเมริกันสนับสนุนมาฮานด้วยการชี้้นำให้โลกเห็นความสำคัญของอาณาจักร Rimland ซึ่งเป็น Dynamic Eurasiam อันจะสามารถล้อมกรอบพวกใจโลกได้ อย่างไรก็ตามการพัฒนาเทคโนโลยีในปัจจุบันได้ทำให้แนวความคิดของนักภูมิรัฐศาสตร์เหล่านี้ต้องหมดสมัยไป วิชานี้จึงได้สิ้นสุดลง แต่ได้เกิดการศึกษาด้าน Strategic Study ขึ้นมาแทนซึ่งกว้างขวางกว่าเดิมและทันต่อวิวัฒนาการทางการเมืองและเทคโนโลยี เรื่องนี้ James E. Dognerty กับ Robert L. Pfaltz graff Jr. และ Harold Sprout ได้เขียนไว้อย่างน่าสนใจยิ่ง

นักทฤษฎียุทธศาสตร์ทางเรืออื่นๆ

เซอร์ จูเลียน คอรัเบทท์ (Sir Julian Corbett)

คอรัเบทท์เป็นพลเรือโทชาวอังกฤษ มีชีวิตอยู่ระหว่าง ค.ศ. ๑๘๕๔-๑๙๒๒ สำเร็จการศึกษาทางกฎหมายจากมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ แต่สนใจกิจการทหารเรือและประวัติศาสตร์สงครามทางเรือมากกว่าวิชาชีพที่ศึกษามา ปี ค.ศ. ๑๙๐๐ ได้รับเชิญเป็นผู้บรรยายในโรงเรียนนายทหารเรือของอังกฤษ ได้เขียนหนังสือไว้หลายเล่ม หนังสือที่มีชื่อเสียงได้แก่

Some Principles of Maritime Strategy

England and the Seven Years War

The Campaign of Trafalgar

แนวความคิดทางยุทธศาสตร์ของคอรัเบทท์เน้นหนักในเรื่องการครองทะเลเช่นเดียวกับมาฮาน เขาชี้ให้เห็นว่าการครองทะเลเป็นจุดสำคัญของความแตกต่างระหว่างการสงครามทางเรือและสงครามทางบก สงครามทางบกมุ่งหมายยึดครองดินแดนของฝ่ายตรงข้าม แต่สงครามทางเรือมุ่งแสวงหาและรักษาการครองทะเลเป็นสำคัญ แนวความคิดทางยุทธศาสตร์ของคอรัเบทท์ในข้อนี้จึงขัดแย้งกับแนวความคิดของนักการทหารเรืออังกฤษสมัยในนั้น ซึ่งส่วนใหญ่ยังยึดมั่นว่าการสงครามทางเรือควรมุ่งทำการรบขึ้นเด็ดขาดระหว่างกองเรือของทั้งสองฝ่าย การเสริมสร้างกำลังทางเรือในยุคนี้จึงถือหลักให้มีจำนวนเรือที่ใหญ่กว่า มีจำนวนมากกว่าและมีอำนาจการยิงที่เหนือกว่าฝ่ายที่คาดว่าจะเป็นข้าศึกเพื่อหวังชัยชนะในการสู้รบระหว่างกองเรือใหญ่ในทะเล

คอรัเบทท์ให้ความหมายของยุทธศาสตร์ทางทะเลว่าเป็นหลักการที่ใช้ในการสงครามซึ่งมีทะเลเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ (The principles governing a war in which the sea plays a substantial part) นอกจากนั้นคอรัเบทท์ยังมีแนวความคิดสอดคล้องกับเคลาสซิทซ์ว่า การทำสงครามจะต้องกระทำเพื่อสนับสนุนจุดมุ่งทางการเมืองเป็นขั้นสุดท้าย

แนวความคิดที่เด่นชัดของคอรัเบทท์ก็คือเขาเล็งเห็นความสำคัญของการรบร่วม หนังสือต่างๆ ที่เขียนขึ้นเขาได้พยายามชี้ให้เห็นว่ายุทธศาสตร์ทางทะเลมีความเกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์ทางบกอย่างไร คอรัเบทท์เห็นว่ามนุษย์เรานั้นมีชีวิตส่วนใหญ่อยู่บนบก ฉะนั้นผลประโยชน์ของ

สงครามย่อมตัดสินกันบนบก กำลังทางเรือจึงควรใช้ขีดความสามารถทั้งมวลบีบบังคับหรือกดดันเข้าศึกเพื่อสนับสนุนการรบทางบก ความสำเร็จในการทำสงครามเกิดจากความสมดุลย์ของกำลังทางบกและกำลังทางเรือรวมทั้งการใช้กำลังทางบกและทางเรืออย่างถูกต้องเหมาะสมในแต่ละสถานการณ์

คอร์เบทที่มีความเห็นทำนองเดียวกับมาซาน ว่าการทำสงครามเรือค้าขาย เป็นปฏิบัติการทางเรือที่ไม่มีผลเสียและมีความสิ้นเปลืองสูง คอร์เบทเชื่อว่าความก้าวหน้าทางเทคนิคของเรือและอาวุธยุทธโปกรณ์จะเกื้อกูลฝ่ายที่ป้องกันมากกว่าฝ่ายที่เข้าโจมตี

เกี่ยวกับการคุ้มกันเรือพาณิชย์ในลักษณะคอนวอยแม้จะได้ผลอยู่บ้างในสงครามที่แล้วมา แต่คอร์เบทเห็นว่าสงครามทางเรือสมัยใหม่จะทำให้การคุ้มกันเรือพาณิชย์ในลักษณะคอนวอยจะมีผลสำเร็จน้อยกว่าที่เคยเป็นมา

พล. ร. อ. เซอร์เฮอ์เบิท ริชมอนด์ (Admiral Sir Herbert Richmond)

ริชมอนด์เป็นนายทหารเรืออังกฤษมีชีวิตอยู่ระหว่าง ค.ศ. ๑๘๗๑-๑๙๔๖ ซึ่งอยู่ในยุคสมัยใกล้เคียงกับมาซานและคอร์เบท ได้ร่วมงานอย่างใกล้ชิดกับ พล.ร.อ. เซอร์ จอห์น ฟิชเชอร์ ในการเสริมสร้างกำลังทางเรือของอังกฤษก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๑

ริชมอนด์เป็นทั้งนักวิชาการและนักปฏิรูป (Scholar and Reformer) ในแก่นักวิชาการเขาเห็นความสำคัญของสถาบันการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาของนายทหารในระดับสูง เขาเห็นว่าการศึกษาระวัติศาสตร์อย่างจริงจังและลึกซึ้งจะช่วยให้เกิดแนวความคิดอันถูกต้องทั้งในทางยุทธศาสตร์และยุทธวิธี ริชมอนด์เห็นว่า สงครามโลกครั้งที่ ๑ แสดงให้เห็นข้อบกพร่องของกองทัพเรืออังกฤษ ทั้งในด้านการบังคับบัญชา หลักนิยม และแนวความคิดทางยุทธศาสตร์

ภายหลังในสงครามโลกครั้งที่ ๑ ริชมอนด์ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้อำนวยการวิทยาลัยการทัพเรือ ซึ่งเขาได้ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรและวิธีการศึกษาตามแนวความคิดของเขา นอกจากนั้นยังเป็นผู้บรรยายในสถาบันชั้นสูงอื่นๆ อีกหลายแห่ง ริชมอนด์มีบทบาทสำคัญในการจัดตั้งวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรของอังกฤษ และเขาได้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการคนแรกของสถาบันแห่งนี้ในปี ค.ศ. ๑๙๒๖

แนวความคิดของริชมอนด์สอดคล้องกับคอร์เบทอยู่หลายประการ ที่สำคัญคือเขาเห็นว่ายุทธศาสตร์ทางทะเลและทางบกต้องสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด จุดมุ่งหมายหลักของการทำสงครามทางเรือก็คือการรักษาเส้นทางคมนาคมทางทะเล มิใช่มุ่งจะบีบบังคับเข้าศึกให้ออกมาสู้รบด้วยกองเรือใหญ่ขึ้นแตกหัก เขาไม่เห็นด้วยกับการเสริมสร้างกำลังทางเรือ โดยเพ่งเล็งเฉพาะด้านวัตถุแต่อย่างเดียว (Material Parity) โดยเฉพาะการสร้างเรือประจัญบานเพราะภัยจากเรือดำน้ำและเครื่องบินในอนาคต แนวความคิดของริชมอนด์ในข้อนี้จึงขัดแย้งกับของ พล.ร.อ. ฟิชเชอร์ และนายทหารเรือส่วนมากของอังกฤษทั้งก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑

แนวความคิดทางยุทธศาสตร์ของริชมอนด์ที่นับว่าเด่นชัดอีกประการหนึ่งคือ เขาเล็งเห็นความสำคัญของการกำหนดยุทธศาสตร์ทางการเมืองและทางทหารให้สอดคล้องกัน ในหนังสือที่มีชื่อเสียงของริชมอนด์ ๒ เล่ม คือ Statesman and Sea Power และ The Navy as an Instrument of Policy เขาได้ชี้ให้เห็นถึงความรับผิดชอบร่วมกันของผู้นำทางการเมืองและการทหารในการกำหนดจุดมุ่งหมายของชาติและการกำหนดนโยบายเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าวทั้งในยามสงบและยามสงคราม

ริชมอนด์เป็นผู้มีนิสัยค่อนข้างแข็งกร้าวและพูดจาโผงผาง ระหว่างที่ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรเขาได้เขียนบทความไปลงหนังสือพิมพ์ “The Times” ๒ เรื่อง คือ “Smaller Navies” และ “The Capital Ship” วิพากษ์วิจารณ์นโยบายของกองทัพเรืออังกฤษอย่างรุนแรงตามแนวความคิดของเขา ซึ่งเป็นผลให้ริชมอนด์ต้องออกจากราชการก่อนกำหนดเวลาไปในปี ค.ศ.๑๙๓๑ อย่างไรก็ตามแนวความคิดทางยุทธศาสตร์ของริชมอนด์ก็มีอิทธิพลต่องานเขียนของนักยุทธศาสตร์ทางเรือในยุคต่อมา มาอยู่เป็นอันมาก

พลเรือเอก ทิรพิตซ์ ซึ่งเป็นผู้นำในการกำหนดนโยบายทางเรือของเยอรมันระหว่างปี ค.ศ. ๑๘๙๗ – สงครามโลกครั้งที่ ๑ มีแนวความคิดว่า

- **ชาติซึ่งมีผลประโยชน์อยู่ทั่วโลกเท่านั้นที่จะเป็นมหาอำนาจได้ ดังนั้นมหาอำนาจของโลกจำเป็นต้องมีสมุททานุภาพ มิใช่อำนาจทางบกอย่างเดียว**
- กองทัพเรือที่มีอำนาจอาจให้เป็นเครื่องมือทางการทูต รวมทั้งการหาพันธมิตรเพื่อเสริมอำนาจทางบกได้ด้วย
- เมื่อไม่สามารถเสริมสร้างกองทัพเรือให้เข้มแข็งพอที่จะเอาชนะต่อฝ่ายตรงข้ามได้ก็ควรจะต้องเสริมสร้างให้มีความเข้มแข็งพอที่จะทำให้ฝ่ายตรงข้ามเสี่ยงต่อความเสียหายอย่างมาก ถ้าคิดจะทำลายกองทัพเรือของฝ่ายเรา

Admiral Castex

- การเผชิญหน้ากันด้วยกองเรือขนาดใหญ่ได้ผ่านพ้นไปแล้ว กองทัพเรือที่อ่อนแอกว่าจะต้องดำเนินยุทธศาสตร์ตามหลักกองเรือครองชีพ
- เห็นด้วยกับความสำคัญของการครองทะเลและความจำเป็นที่จะต้องใช้กำลังทางเรือเพื่อให้ได้มาซึ่งการครองทะเล แต่สมุททานุภาพจะลดบทบาทลงตามการเปลี่ยนแปลงของอาวุธยุทธโศปกรณ์ที่ใช้ในการทำสงครามทางเรือ เรือดำน้ำ และเครื่องบินจะจำกัดสมุททานุภาพในด้านพื้นที่
- สนับสนุนการทำสงครามการค้าขาย

Bernard Brodie เป็นนักทฤษฎีสงครามทางเรือชาวอเมริกันที่มีชื่อเสียงผู้หนึ่ง ข้อเขียนของเขาได้มาจากการวิเคราะห์ประวัติการสงครามทางเรือในสงครามโลกทั้ง ๒ ครั้ง และสงครามเกาหลี โดยสรุปแล้วเขามีแนวความคิดดังนี้

- สมุทรทานุภาพยังมีความสำคัญอยู่ตราบใดที่ยังไม่มีระบบการขนส่งอื่นมาทดแทนการขนส่งทางทะเลได้
- การครองทะเลยังเป็นสิ่งจำเป็นในการทำสงคราม เช่นที่เคยเป็นมาแล้วในอดีตการได้มาซึ่งการครองทะเลต้องใช้กำลังทางเรือ
- การหาการครองทะเลด้วยการรวมกำลังทำลายกำลังทางเรือเข้าศึกเป็นวิธีที่ดีที่สุด ส่วนการปิดอ่าวระยะใกล้ไม่อาจทำได้อีกต่อไปแล้ว เพราะภัยจากเครื่องบินและเรือดำน้ำ แต่การปิดอ่าวระยะไกลอาจทำได้บ้างในบางโอกาสและบางแห่ง
- กองทัพเรือมีบทบาทในการสนับสนุนกองทัพบกและกองทัพอากาศ เพื่อช่วยให้กองทัพทั้งสองปฏิบัติการได้ต่อเนื่องเป็นเวลานาน
- การใช้เครื่องบินเป็นการปฏิบัติที่สำคัญประการหนึ่งของการทำสงครามทางเรือ บทบาทของกำลังทางเรือในอนาคตจะขึ้นอยู่กับเครื่องบินเป็นอันมาก แต่เขาไม่เห็นด้วยกับทฤษฎีของคูเอต์ที่ว่า เครื่องบินทิ้งระเบิดจะทำให้เรือบรรทุกเครื่องบินหมดความจำเป็น เขายังเห็นว่าเรือบรรทุกเครื่องบินจะมีความคล่องตัวในการปฏิบัติการ
- สงครามทางเรือในอนาคตจะไม่ใช้การรบทางเรือล้วนๆ แต่เป็นการร่วมทางทะเลและอากาศ บรรดาคดีเชื่อว่า ไม่มีอาวุธใดที่มีอำนาจเด็ดขาดในตัวเองโดยปราศจากการสนับสนุนของอาวุธอื่น (No one weapon can be decisive without the support of others) ทฤษฎีที่ว่าเครื่องบินจะนำชัยชนะมาให้และทำทุกสิ่งทุกอย่างที่เรือรบทำได้นั้น เป็นความคิดของคนที่หลงหรือเพ้อตัวเอง
- สงครามการค้าขายจะไม่ก่อผลเด็ดขาดในการสงคราม แต่ก็จะมีอิทธิพลต่อกำลังใจในการต่อสู้และตัดทอนกำลังเข้าศึกลงได้อย่างมาก

จอมพลเรือ กอ رشคอฟ (S.G. Gorshkov)

เป็นนายทหารเรือโซเวียต เริ่มรับราชการเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๓๑ และได้เปลี่ยนเป็น ผบ.ทร. เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๕๖ ได้เสริมสร้างกำลังทางทหารเรือให้เข้มแข็งและทันสมัยขึ้นเป็นอันมากจนได้ชื่อว่าเป็น Chief Architect of the Modern Soviet Navy

ภารกิจที่สำคัญของ ทร. โซเวียตตามแนวความคิดทางยุทธศาสตร์ในสมัยก่อนได้แก่ การสนับสนุนกำลังทางบกและการป้องกันฝั่งทะเลจากการโจมตีของข้าศึก นับตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๖๐ เป็นต้นมา กอ رشคอฟได้แสดงแนวความคิดสมัยใหม่ในบทความและหนังสือหลายเล่ม ที่นับว่าสำคัญได้แก่ "Navies in War and Peace" ซึ่งเป็นบทความหลายตอนต่อเนื่องกันในวารสารของ ทร. โซเวียตระหว่าง ค.ศ. ๑๙๗๒-๑๙๗๓ และหนังสือ "The Sea Power of the State" ซึ่งพิมพ์ในปี ค.ศ. ๑๙๗๖ กอ رشคอฟชี้ให้เห็นจากบทเรียนในประวัติศาสตร์ว่า กำลังทางเรือมีผลต่อความเข้มแข็งและอ่อนแอของอิทธิพลของประเทศอย่างไร เขาเน้นให้เห็นความจำเป็นที่โซเวียตต้องมีกองทัพเรือที่ใหญ่โต

เข้มแข็งเพื่อรักษาผลประโยชน์ของประเทศในภูมิภาคต่างๆ ของโลกรวมทั้งบทบาทของกองทัพเรือ ในยุทธศาสตร์นิวเคลียร์ของประเทศด้วย

กอร์ชคอฟเห็นว่าทะเลมีความสำคัญมิใช่เป็นเพียงเส้นทางคมนาคมเท่านั้น แต่เป็นแหล่ง ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งจะมีมากขึ้นทุกทีจึงต้องมีกำลังทางเรือ ไว้คุ้มครองการแสวงประโยชน์จาก ทรัพยากรเหล่านี้ ยิ่งกว่านั้นทะเลยังมีความสำคัญในแง่ของการใช้เป็นฐานยิงอาวุธปล่อยนำวิถีซึ่ง ทำให้กำลังทางเรือมีความสำคัญต่อความอยู่รอดของชาติมากยิ่งขึ้นในสงครามอนาคต

ในด้านการสนับสนุนนโยบายของประเทศ กอร์ชคอฟแสดงทัศนะว่ากำลังทางเรือเท่านั้นที่ สามารถใช้สนับสนุนนโยบายของประเทศนอกดินแดนของโซเวียตเอง การปรากฏตัวหรือการ แสดงกำลัง(Naval Presence)ของกำลังทางเรือจะมีผลช่วยสนับสนุนชาติที่มีนโยบายเอนเอียงมาทาง โซเวียต และส่งเสริมหรือให้กำลังใจในการทำสงครามปฏิวัติของชาติที่กำลังต่อสู้กับฝ่ายตะวันตก

แนวความคิดทางยุทธศาสตร์ของ ทร. โซเวียตนั้น กอร์ชคอฟแสดงทัศนะไว้ใน Naval Art ซึ่งให้ความหมายไว้ว่าเป็นหลักการเกี่ยวกับลักษณะของกำลังและการใช้กำลังทางเรือซึ่งมีประเด็น สำคัญดังนี้

- ในสมัยก่อนสงครามทางเรือเป็นการสู้รบกัน ในทะเลระหว่างกองเรือใหญ่ (Fleet against Fleet) แต่ในสงครามอนาคตส่วนใหญ่จะเป็นการใช้อำนาจของกำลังทางเรือ ต่อเป้าหมายบนฝั่ง (Fleet against Shore) คือโจมตีขุมกำลังของข้าศึกบนบกด้วยอาวุธ นิวเคลียร์ ขณะเดียวกันก็ป้องกันดินแดนของตนจากการถูกโจมตีด้วยอาวุธนิวเคลียร์ ของข้าศึก
- การควบคุมทะเลซึ่งกอร์ชคอฟเรียกว่า Sea Dominance ไม่สามารถควบคุมได้ทุกแห่ง แต่ควบคุมบางแห่งที่จำเป็นต่อการปฏิบัติการทั้งกำลังรบตามแบบและกำลังรบ นิวเคลียร์
- Balanced Force คือต้องจัดกำลังประเภทต่างๆ ให้สมส่วนกันเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย ทางยุทธศาสตร์นับตั้งแต่การใช้กำลังทางเรือในยามสงบจนถึงสงครามนิวเคลียร์ทั่วไป ทั้งนี้จะต้องพิจารณาทั้งในด้านจำนวน คุณภาพ ความพร้อมรบ การฝึก การบังคับ-บัญชาและการควบคุม
- กำลังทางเรือเป็นส่วนหนึ่งของกำลังอำนาจทางทหารของประเทศ ความก้าวหน้าทาง เทคโนโลยีทำให้การรบรวมระหว่างเหล่าทัพมีความสำคัญมากกว่าแต่ก่อน

นอกจากที่กล่าวนี้แล้ว เราจะเห็นว่าด้วยความเจริญของโลก ตามกาลเวลาที่ผ่านมามีได้ทำให้ ความเชื่อถือของมหาชนต้องผันผวนไปด้วย เป็นต้นว่า

- มาฮานเชื่อว่าประเทศจะมั่งคั่งได้ต้องมีเมืองขึ้น ต้องมีกองเรือค้าขาย มี

สมุทธานุภาพดี แต่ญี่ปุ่นไม่มีเมืองขึ้นเลยก็ยังสามารถทำความมั่งคั่งให้ตนเองได้ แสดงว่าเทคโนโลยีในการผลิตและแข่งขันเชิงการค้าบวกกับกองเรือสินค้าทำให้เกิดความมั่งคั่งได้โดยไม่ต้องมีเมืองขึ้นมากมายอย่างในศตวรรษ ที่ ๑๘-๑๙

- มาซานเห็นความสำคัญของทะเลเพื่อให้เป็นเส้นทางคมนาคมอย่างเดียว แต่ในปัจจุบันนี้เราทราบว่าทรัพยากรใต้ Continental Shelf มีมาก ต่างก็พยายามแก่งแย่งในการขีดเส้นอาณาเขตในทะเลของตน และขยายเขตเศรษฐกิจออกไปถึง ๒๐๐ ไมล์ ความเชื่อของมาซานจึงจะแคบไป
- มาซานเชื่อว่าผู้มีกำลังทางเรือสูงจะมีเสรีในการปฏิบัติมาก แต่ในปัจจุบันความสำคัญทางการเมืองระหว่างประเทศไม่อำนวยให้ ผู้แข็งแกร่งวางก้ามเกาะกระรานใครด้วยกำลังได้ง่ายๆ อีก

ทฤษฎียุทธศาสตร์ทางอากาศ

จากวันที่ ๑ สิงหาคม ค.ศ. ๑๙๐๕ ที่ Wright brothers ได้มอบเครื่องบินเครื่องแรกให้แก่กระทรวงการสงคราม ของสหรัฐฯ เครื่องบินเครื่องนั้นถูกใช้ทำหน้าที่ลาดตระเวนตรวจการณ์ ครั้นต่อมาถึงสงครามโลกครั้งที่ ๑ จึงได้ใช้เครื่องบินในหน้าที่ทำการรบโดยตรงคือ ต่อสู้กันใ้อากาศเพื่อขัดขวางการลาดตระเวน ต่อมาใช้ทิ้งระเบิด กองทหาร หลังแนวปะทะและแล้วก็ใช้เครื่องบินขับไล่คุ้มกันเครื่องบินทิ้งระเบิด ส่วนในตอนปลายสงครามได้มีความคิดที่จะใช้เครื่องบินทำ Airlift และ โอบล้อมในทางคิง (Vertical Envelopment) แต่ยังไม่ทันปฏิบัติสงครามโลกก็สงบเสียก่อน สรุปได้ว่าหน้าที่ภารกิจของเครื่องบินยังอยู่ในวงจำกัดมาก

ณ ที่ Meuse - Argonne ระหว่าง ๑๒-๑๖ กันยายน ๑๙๑๘ General Billy Mitchell ได้วางแผนโจมตีอย่างที่เราเรียกว่า Massed striking force เป็นครั้งแรกของโลกด้วยเครื่องบินจำนวนกว่า ๑๕๐๐ เครื่อง จากประเทศสัมพันธมิตรเกือบทุกประเทศนับว่าเป็นครั้งแรกที่ได้มีการพยายามใช้หลักการ Isolation of the battlefield ได้ทำการโจมตีเป้าหมายต่างๆ บนพื้นดิน ช้างหน้ากำลังภาคพื้นดินฝ่ายตนเองด้วยเครื่องบินถึง ๕๐๐ เครื่องนับเป็น Air offensive ที่สำเร็จผลอย่างดี แต่ความจริงในปี ค.ศ. ๑๙๑๖ อังกฤษ เคยใช้เครื่องบินโจมตีเป้าหมายใน Saur basin ของเยอรมันมาแล้ว แต่ได้ผลน้อย การที่เยอรมนีใช้บอลูน Zeppelin ไปโจมตีกรุงลอนดอนได้ก่อให้เกิดการตกใจกันอย่างมากมาย ถึงแม้จะทำลายที่หมายทางทหารได้เล็กน้อยก็ตาม การโจมตีเหล่านี้ช่วยกระตุ้นให้สหรัฐฯ ก่อตั้งกระทรวงทหารอากาศขึ้นในปลายปี ค.ศ. ๑๙๑๗ และอังกฤษได้ตั้งกองทัพอากาศขึ้นในมิถุนายน ค.ศ. ๑๙๑๘

นักทฤษฎียุทธศาสตร์ทางอากาศ ในสมัยเริ่มแรกมีอยู่ ๓ ท่านคือ General Giulio Douhet ชาวอิตาลี Air Chief Marshal Sir Hugh Trenchard ชาวอังกฤษ กับ Brigadier William Billy Mitchell ชาวอเมริกัน ผู้ที่โด่งดังมากที่สุดคือ คูเอต์ (Douhet) ทฤษฎียุทธศาสตร์ของเขาค่อนข้างจะโลดโผนรุนแรงแต่หย่อนในหลักเหตุผลอยู่หลายข้อ จึงมีผู้ไม่เห็นด้วยจำนวนมาก ในช่วงระยะเวลา

ที่เขายังมีชีวิตอยู่นั่นเอง ไม่เหมือนกับนักทฤษฎียุทธศาสตร์ทางบกและทางเรือ ซึ่งสามารถดำรงทฤษฎีของเขาให้ได้รับการเชื่อถืออยู่ได้นานพอสมควร

คูเอต์ ได้เขียนหนังสือขึ้น ๒ เล่ม เล่มแรกในปี ค.ศ. ๑๙๒๑ เล่มที่ ๒ ในปี ค.ศ. ๑๙๒๗ ในเล่มที่ ๒ มีการเปลี่ยนแปลงความเห็นในเล่มที่ ๑ บ้างบางประการ และ คูเอต์ ได้กลับความคิดเห็นของตนเองในบางอย่างด้วยในส่วนที่เกี่ยวกับกำลังทางอากาศกับสมุททานุภาพ คูเอต์ ได้วางทฤษฎียุทธศาสตร์ของตนไว้ว่า

ภารกิจหลักของกำลังทางอากาศคือ หากการครองอากาศโดยการทำลายกำลังทางอากาศของฝ่ายตรงกันข้ามด้วยวิธีที่ระเบิดทำลายเสีย เมื่อได้การครองอากาศแล้วเขาเชื่อว่า จะสามารถเอาชนะศัตรูได้ โดยการทิ้งระเบิดทำลายเมืองและทำลายขวัญของศัตรู เขาเชื่อว่าถ้าจำเป็น กองทัพอากาศจะทำลายกองทัพบกและกองทัพเรือของฝ่ายตรงกันข้ามได้โดยการทิ้งระเบิด ทำลายฐานทัพ และโครงสร้างที่สำคัญๆ ของกองทัพเหล่านั้น

คูเอต์เชื่อว่าการใช้เครื่องบินขับไล่ที่ดีที่สุดคือ ใช้คุ้มกันเครื่องบินทิ้งระเบิดไปสู่เป้าหมาย เขาไม่คิดใช้เครื่องบินขับไล่ไว้ทำการป้องกันภัยทางอากาศเลย เขากล่าวว่าการป้องกันภัยทางอากาศเป็นการไม่คุ้มค่า ควรทุ่มเทในการโจมตีทิ้งระเบิดมากกว่า

เขาสันนิษฐานให้กำลังทางอากาศเป็นกองทัพอิสระถึงแม้จะยอมรับว่ากองทัพเรือและกองทัพบกมีความจำเป็นต้องใช้กำลังทางอากาศก็ตาม แต่ในหนังสือเล่มที่ ๒ ของเขากลับกล่าวว่า กำลังช่วยรบทางอากาศที่รวมอยู่กับกองทัพบก กองทัพเรือเหล่านี้เป็นการสูญเปล่า เพราะไม่อาจออกทำงานได้ถ้ากองทัพอากาศไม่ได้การครองอากาศเสียก่อน เขากล่าวว่าเป็นหน้าที่ของกองทัพอากาศที่จะต้องครองอากาศเหนือทะเลเช่นเดียวกับเหนือภูมิภาคพื้นดิน ครั้นเมื่อได้การครองอากาศแล้ววิธีที่ดีที่สุดคือ ทำการโจมตีทิ้งระเบิดทำลายเมืองของศัตรู ส่วนการทำกรยุทธอื่น ๆ นั้นเขาเห็นว่าไม่ตรงจุดมุ่งหมาย

BG. Billy Mitchell ยืนยันว่ากำลังทางอากาศเป็นการป้องกันแนวแรกของสหรัฐฯ ซึ่งเป็นการตรงกันข้ามกับกองทัพเรือสหรัฐฯ ที่ยึดถือและภูมิใจอยู่เสมอว่า สมุททานุภาพเป็นกำลังป้องกันแนวแรกของประเทศตามทฤษฎียุทธศาสตร์ของมาฮาน (Mahan)

Air Chief Marshal Sir Hugh Trenchard ชาวอังกฤษมีอิทธิพลมากในประเทศอังกฤษ ในแนวความคิดทางอากาศซึ่งตรงกันกับของ Douhet ในหลักใหญ่คือ เชื่อในหลักการโจมตีทิ้งระเบิดต่อแหล่งอุตสาหกรรมและต่อเมืองสำคัญๆ ของศัตรู แต่หลักการโจมตีทิ้งระเบิดต่อเมืองสำคัญของศัตรูจะได้รับการตอบโต้อย่างรุนแรงจากฝ่ายถูกโจมตีทีเดียวคือ จะมีการผลัดกันเข้าโจมตีทิ้งระเบิดต่อกันและกันอย่างขนานใหญ่ตามตัวอย่างเมื่อเยอรมนีโจมตี Coventry แล้วเป็นต้น

ทฤษฎียุทธศาสตร์ทางอากาศของ คูเอต์ (Douhet) ที่สำคัญๆ พอนำมากล่าวได้ดังนี้

The principal task of the Air Force is to gain command of the air by eliminating the opposing air force by bombing.

Once command of the air had been achieved, he believed that it could subdue the enemy by destroying the enemy's cities and his will to resist.

Should it be necessary, an air force could dominate both the opposing Army and Navy by bombing their bases and the infrastructure on which they depended.

Douhet's theories gave no place to static fighter defence and he believed that the best use of fighters was to escort the bombers to their objectives.

Although strongly in favour of independent air force, he admitted the necessity for what he called Auxiliary air forces to work with the Army and Navy but in his 2nd book he asserted that were a waste of effort.

Douhet believed that air defence was futile and that everything should be concentrated on bombing.

Douhet believed that Auxiliary air forces co-operate with the Army and the Navy would be unable to function unless the Independent Air Force gained Command of the air. It was the business of the independent Air Force to gain Air superiority over the sea as well as over the land.

Having gain command of the air, the best way to win a war was to bomb the enemy's cities and that all other operation were irrelevant.

Between the two world wars, there were four schools of **opinion all the future of aircraft and Sea power**. The first is "Douhet school" which is most air-minded. Believing in an independent air force and no naval and army at all and in its extreme form that wars of the future would be decided by Air power alone and that navies were obsolete and irrelevant. In a more moderate form this school admitted the need for navies but held that flexibility of air power would allow aircraft to operate against ships and naval bases if it proved necessary. Douhet said that the only purpose of an Auxiliary air force for a Navy is for use outside the range of shore bases aircraft. The other 3 schools were against most of the first school of Douhet's theories. It was obvious that Douhet's theories were only applicable to the European theatre, where were out of bomber range of any potential enemy. Country like Italy need no aircraft carrier at all and to have a single independent Air force.

Four Schools of opinion on the future of aircraft and Sea Power ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๑ กับครั้งที่ ๒ ในช่วงที่กำลังทางอากาศยังเป็นของใหม่กำลังได้รับการพัฒนา ก้าวหน้ามาใช้เป็นอาวุธทำสงครามนี้ ได้มีการโต้แย้งกันในแนวความคิดเกี่ยวกับกำลังทางอากาศ กับ สมุทรทานุภาพกันเกือบในทุกประเทศมหาอำนาจสรุปแล้วได้แบ่งแยกความคิดกันออกเป็น ๔ กลุ่มคือ

กลุ่มแรก เป็น “Douhet school” ซึ่งเชื่อถือขีดความสามารถของกำลังทางอากาศมากที่สุด กลุ่มนี้เชื่อว่า กำลังทางอากาศจำเป็นต้องเป็นกองทัพอิสระและไม่ควรมีกองบินนาวิในกองทัพเรือ นอกจากนี้ยังมีความเห็นไกลไปว่าในสงครามต่างๆ ในอนาคตจะตัดสินกันด้วยกองทัพอากาศโดยลำพัง กลุ่มนี้มีความเห็นว่ากองทัพเรือที่นั่นพื้นสมัยเสียแล้ว และเป็นการใช้กำลังที่ไม่ตรงจุดมุ่งหมาย อย่างไรก็ตามกลุ่มแรกนี้ก็ยังมีความเห็นอย่างกลางๆ อยู่ด้วย โดยยอมรับว่า กองทัพเรือที่นั่นยังจำเป็นต้องมีอยู่แต่ด้วยความคล่องตัวของกำลังทางอากาศเครื่องบินจะสามารถโจมตีฐานทัพเรือต่างๆ ได้ถ้าจำเป็น ดูเอต์ เองยอมรับว่ากำลังทางอากาศของกองทัพเรือ (เขาเรียกว่า Auxiliary air force) มีประโยชน์เมื่ออยู่นอกรัศมีทำการของเครื่องบินจากฐานบินบนบกเท่านั้น

กลุ่มที่ ๒ เกิดขึ้นโดยการพัฒนาของบินนาวิขึ้นในกองทัพเรือสหรัฐฯ กองบินนาวิสหรัฐฯ เห็นด้วยกับ ดูเอต์ ในเรื่องที่ว่า การครองอากาศเป็นสิ่งสำคัญต่อการยุทธทางเรือ แต่ที่เห็นแตกต่างกันก็คือกองบินนาวิเชื่อว่า การปฏิบัติการทางอากาศนั้นเป็นของคู่เคียงไปกับการยุทธทางบก และการยุทธทางเรือไม่อาจจะแยกออกจากกันโดยเด็ดขาดได้ การที่กองทัพเรือมีกำลังทางอากาศของตนเองนั้นกองทัพเรือหวังว่าจะทำการครองอากาศได้ ณ ยุทธภูมิที่ปฏิบัติ ไม่ว่าจะกำลังทางเรือจะไปปฏิบัติการ ณ ที่ใด กองทัพเรือเชื่อว่าการรบทางอากาศเพื่อหาการครองอากาศโดยเครื่องบินที่กองเรือนำติดตัวไปด้วยนั้นจะกระทำก่อนการยุทธทางเรือ นอกจากนั้น เครื่องบินยังจำเป็นต้องทำกิจสังเกตการณ์การปฏิบัติทางเรือ ตรวจกระสุนตก ปล่อยหมอกควันกำบังและกระทำหน้าที่สนับสนุนและช่วยรบอื่นๆ อีกมากให้แก่กองเรือ ทางราชการของกองทัพเรือยังเชื่อว่าการปฏิบัติการของกองเรือผิวน้ำยังมีความสำคัญยิ่ง

กลุ่มที่ ๓ เกิดขึ้นจากการที่อังกฤษได้ก่อตั้งกองบินนาวิขึ้น กลุ่มนี้เชื่อว่า บรรดาหน้าที่และกิจที่เครื่องบินจะต้องทำในทะเลจะเป็นงานที่ช่วยเหลือสนับสนุนการปฏิบัติของกองเรือประจัญบาน งานทั้งหมดนั้นจะกระทำเพื่อมุ่งที่ให้ได้สามารถทำการตกลงใจได้อย่างมั่นคง กลุ่มนี้เชื่อว่า การลาดตระเวนทางอากาศ การตรวจกระสุนตก การทำฉากหมอกควันกำบัง และการเข้าโจมตีกองเรือข้าศึกโดยเครื่องบินปล่อยตอร์ปิโดและการป้องกันภัยให้แก่เรือใหญ่โดยเครื่องบินขับไล่เป็นสิ่งจำเป็น และสำคัญในสงครามทางเรือสมัยใหม่ ซึ่งมีความหมายถึงชัยชนะ หรือ การพ่ายแพ้ในที่สุด กลุ่มที่ ๓ นี้เห็นว่ากองเรือประจัญบานยังเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ซึ่งเห็นได้จากคำกล่าวของ Admiral Chatfield ผบ.ทร. อังกฤษ ซึ่งถกเถียงเพื่อให้มีกองบินนาวิในกองทัพเรือว่าเครื่องบินเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของกองทัพเรือซึ่งเป็นรองต่อปืนใหญ่เรือเพียงอย่างเดียว

กลุ่มที่ ๔ คือกลุ่มที่ยังคงเชื่อว่า กองทัพเรือยังคงปฏิบัติการกิจได้โดยลำพังตนเอง กลุ่มนี้เชื่อว่า พลังขีดความสามารถของเครื่องบินนั้นเนื่องจากเป็นเครื่องมือใหม่จึงถูกประเมิน ขีดความสามารถสูงเกินความจริง เมื่อลมฟ้าอากาศไม่อำนวย เมื่อปืนต่อสู้อากาศยานได้รับการพัฒนาดีขึ้น และเมื่อการป้องกันตนเองของเรือรบได้รับการปรับปรุงดีขึ้นแล้ว เชื่อว่ากำลังเรือรบจะสามารถ

ปฏิบัติการกิจได้ด้วยลำพังตนเอง เครื่องบินจะไม่สามารถหยุดยั้งเรือรบได้ ในสงครามโลกครั้งที่ ๑ ไม่ปรากฏว่าเครื่องบินได้จมเรือรบที่สำคัญๆ ได้เลย จึงเชื่อว่าในสงครามครั้งต่อไป ก็คงจะไม่สามารถทำได้ (ข้อนี้เข้าใจผิด) เป็นที่โล่งอกที่ไม่มีกองทัพเรือใดได้ปฏิบัติตามแนวความคิดของกลุ่มที่ ๔ นี้ ถึงแม้ไม่มีใครเชื่อตามแนวความคิดนั้น แต่ส่วนมากก็อยากให้เกิดเป็นจริงตามนี้

รัฐบาลไม่ว่าประเทศใดที่พิจารณาตกลงใจว่าจะให้คงมีแต่กองทัพอากาศอิสระมีเครื่องบินเพียงกองทัพเดียว หรือให้กองทัพเรือมีกองบินนาวีของตนเองให้กองทัพบกมีกองบินของตนเองนั้น จะต้องพิจารณาถึงบรรดาความเห็นเหล่านี้ให้ดี และบรรดาความเห็นทั้งปวงจะต้องพิจารณาภูมิศาสตร์ของตนเองประกอบไปด้วย นำแปลกที่ว่าปัจจัยทางภูมิศาสตร์ (Geography) นี้เองซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการตกลงใจ เป็นอันว่าทฤษฎียุทธศาสตร์ของ ดูออต นั้นใช้ได้กับยุทธบริเวณทวีปยุโรปเท่านั้น เพราะระยะทางต่างๆ นั้นสั้น แต่จะไม่สามารถใช้กับสหรัฐอเมริกาหรือญี่ปุ่นได้ เพราะอยู่ห่างไกลพื้นระยะบินที่ระเบิดของประเทศที่มีท่าที่เป็นศัตรูทั้งหมด สำหรับประเทศอิตาลีนั้นภูมิศาสตร์อำนวยไม่จำเป็นต้องสร้างเรือบรรทุกเครื่องบิน และเหมาะที่จะตั้งกำลังทางอากาศเป็นกองทัพอากาศอิสระมีเครื่องบินแต่เพียงกองทัพเดียว

ผลจากสงครามโลกครั้งที่ ๒

หลัง ค.ศ. ๑๙๒๖ บรรดาหาอำนาจต่างคิดคำนึงว่าจะหยุดสร้างเรือประจัญบานและผลิตเครื่องบินแทนจะดีหรือไม่? ได้เปรียบเทียบเครื่องบิน ๑๐๐๐ เครื่อง ค่าเท่ากับเรือประจัญบาน ๑ ลำ (๑๐,๐๐๐ x ๑,๐๐๐ = ๑๐,๐๐๐,๐๐๐) แต่อายุของเครื่องบินนั้นสั้น และค่ารักษา ค่าฝึกนักบินแพง ในที่สุดเรือประจัญบาน ๑ ลำ เสียค่าใช้จ่ายเท่ากับเครื่องบิน ๔๐ ลำ เท่านั้นเอง ผบ.ทร. อังกฤษได้ชี้ให้เห็นว่า “ถ้าอังกฤษต่อเรือประจัญบานใหม่และเรือเหล่านั้นถูกจมด้วยเครื่องบินก็เท่ากับว่าอังกฤษเสียเงินเปล่า แต่ถ้าอังกฤษไม่ต่อเรือประจัญบานใหม่และเครื่องบินได้รับการพิสูจน์ว่าไม่มีขีดความสามารถจะจมเรือประจัญบานสมัยใหม่ได้ ดังนั้นมหาประเทศอื่นที่ได้ต่อเรือประจัญบานขึ้นใหม่ก็จะสามารถแข่งการครองทะเลไปได้ แล้วในสงครามคราวต่อไปอังกฤษก็ต้องเป็นฝ่ายพ่ายแพ้” ด้วยเหตุผลที่เครื่องบินยังไม่ได้รับการพิสูจน์เพียงพอนี้เอง สหรัฐฯ ก็ยังต่อเรือประจัญบานต่อไป ไม่มีมหาประเทศใดมีการผลักดันให้สร้างเรือบรรทุกเครื่องบินแทนเรือประจัญบานกันอย่างจริงจัง แม้ทางราชการของสหรัฐนาวีก็ยังถือว่าสมุททานุภาพยังคงขึ้นอยู่กับการมีเรือประจัญบานเหนือกว่าอยู่นั่นเอง

สงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้พิสูจน์ให้เห็นว่าเรือประจัญบานถูกเครื่องบินจมได้ และเรือบรรทุกเครื่องบินเป็นเรือที่มีอำนาจในการรบโดยแท้จริงเปรียบเสมือนสนามบินเคลื่อนที่ไปได้ทั่ว ๗ คาบสมุทร เรียกว่าเป็นเอกอย่างแท้จริงในการยุทธทางเรือ และการยุทธขกพลขึ้นบก และเพื่อการสนับสนุนการทำสงครามจำกัดไม่ว่าที่ไหนในโลก ปัญหาว่ากำลังทางอากาศมีอำนาจเหนือกว่ากองเรือผิวน้ำหรือไม่? ก็ได้รับการพิสูจน์ในการยุทธที่มิดเวย์ (Midway) ในปี ค.ศ.๑๙๔๒ ผลทำลาย

ทั้งหมดเกิดขึ้นจากเรือบรรทุกเครื่องบิน ส่วนเรือประจัญบานนั้นไม่สามารถอยู่คงกะพันจากการโจมตีของเครื่องบินทิ้งระเบิดได้

กำลังอากาศทางยุทธวิธี ก็สามารถสนับสนุนการรบทางบกได้โดยมีความสำคัญอย่างเคียงบ่าเคียงไหล่กับกำลังภาคพื้นดินที่เดียว กำลังทางอากาศทำให้เกิดยุทธวิธีโอบล้อมในทางคิง และการส่งกำลังทางอากาศ นอกเหนือไปจากหน้าที่อื่น ๆ ดังได้เคยกล่าวแล้ว

เยอรมันบุกโปแลนด์ใน ๑ กันยายน ๑๙๓๙ โดยได้ใช้กำลังทางอากาศทำลายกำลังทางอากาศของศัตรู และโจมตีทิ้งระเบิดนำหน้ากำลังรบกทางบก เพื่อสนับสนุนการยุทธทางบก ในการนี้เครื่องบินดำทิ้งระเบิด Stuka (JU - ๘๗) เปรียบเหมือนต่อระยะยิงของปืนใหญ่ออกไปที่เดียวการโจมตีแบบสายฟ้าแลบ (Blitzkrieg) เช่นนี้ได้ใช้ต่อ เดนมาร์ก นอร์เวย์ เนเธอร์แลนด์ เบลเยียม และต่อฝรั่งเศส อย่างได้ผลสำเร็จโดยรวดเร็ว

แนวความคิดในการโจมตีทิ้งระเบิดต่อแหล่งอุตสาหกรรม และต่อเมืองใหญ่ของคูเอต์ มีอิทธิพลมากขึ้น เยอรมนี ได้โจมตีทิ้งระเบิดต่อ Coventry แต่ถูกตอบโต้อย่างรุนแรงกว้างขวางรุนแรงยิ่งขึ้น ฝ่ายสัมพันธมิตรได้โจมตีทิ้งระเบิดเพลิงเผาเมือง Hamburg และกรุงโตเกียว และยังใช้ระเบิดปรมาณูโจมตีเมือง Hiroshima กับ Nagasaki ในตอนปลายสงครามอีกด้วย แต่โชคดีที่ฝ่ายศัตรูไม่มีขีดความสามารถที่จะตอบโต้ได้อย่างกว้างขวางรุนแรง จึงเป็นการกระทำได้ข้างเดียว จึงเห็นจริงกันว่า “Strategic Bombing” เป็นยุทธวิธีที่มีผลทำให้ชนะสงครามได้ แต่การออกนอกประเพณีในการรบเช่นนี้ได้ทำลายขวัญประชาชนโลกเป็นอย่างมาก ถ้าฝ่ายตรงกันข้ามยังมีขีดความสามารถพอที่จะตอบโต้ได้อย่างกว้างขวางรุนแรงอย่างแน่นอน

คูเอต์ เชื่อว่าในสงครามในอนาคตจะมีชัยชนะโดยการโจมตีทิ้งระเบิดเมืองข้าศึก แต่ในสงครามโลกครั้งที่ ๒ เยอรมนีพ่ายแพ้โดยผลรวมจากการปิดอ่าว (Maritime blockade) จากการยุทธทางบกอย่างกว้างขวาง (Massive military operations) ทั้งทางตะวันตก และตะวันออก และจากการโจมตีทิ้งระเบิดทางยุทธศาสตร์ (Strategic bombing) กำลังทางเรือมีส่วนสำคัญในการปิดอ่าว และสนับสนุนการยุทธยกพลขึ้นบก การส่งกำลังบำรุงในทุกการยุทธที่สำคัญปรากฏว่าการครองอากาศเหนือประเทศเยอรมนีกระทำไม่ได้เลยตลอดสงครามจนกระทั่งใกล้ที่เยอรมนีจะพ่ายแพ้แล้วเท่านั้น คูเอต์ ยังคิดในแง่ความเชื่อที่ว่าเครื่องบินขับไล่ไม่สามารถขับเคียงกับเครื่องบินทิ้งระเบิดได้ โดยเหตุความเข้าใจผิดอันนี้เองที่ทำให้ คูเอต์ ผิดทางไปในทฤษฎีของเค้า สรุปได้ว่าการโจมตีทิ้งระเบิดในสงครามโลกครั้งที่ ๒ ไม่ได้ทำให้สมุททานุภาพเป็นกำลังอำนาจที่ไม่ตรงจุดมุ่งตามที่ คูเอต์ กล่าวหาแต่อย่างใด แต่กลับเป็นกำลังอำนาจที่มีความสำคัญยิ่งกว่าในอดีตเสียอีก

บทที่ ๓

หลักการสงคราม

กล่าวทั่วไป

นักยุทธศาสตร์และนักการทหารหลายคน ได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์ทฤษฎียุทธศาสตร์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นความเชื่อที่จะนำมาซึ่งชัยชนะในการรบ ความเชื่อดังกล่าวได้ถูกนำไปใช้และเคยประสบผลสำเร็จมาแล้วในอดีต จากบทเรียนครั้งแล้วครั้งเล่าซึ่งได้พิสูจน์ตัวเองมาเป็นเวลายาวนาน จนเป็นความเชื่อทางหลักนิยมที่ยอมรับกันทั่วไป และยกระดับสูงขึ้นจนกลายเป็นหลักการสงครามหรือหลักนิยมพื้นฐานจนถึงทุกวันนี้

ความเข้าใจในหลักการสงคราม ย่อมทำให้การศึกษาประวัติศาสตร์ทหารบรรลุจุดมุ่งหมายที่ต้องการ เพราะประวัติศาสตร์ทหารจะช่วยให้ทราบบทเรียนต่างๆ จากประสบการณ์ในความสำเร็จและความล้มเหลวของการปฏิบัติการยุทธที่ได้กระทำมาแล้วในอดีต ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความรู้และความเข้าใจในหลักการที่นำมาซึ่งชัยชนะในการสงครามได้เป็นอย่างดี

เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ทหารนั้น ถ้าเพียงอ่านกันไปตามปกติธรรมดา ก็พอจะทำให้สามารถทราบลำดับเหตุการณ์ที่สำคัญ ๆ อันนำไปสู่ชัยชนะหรือไปสู่ความพ่ายแพ้ของการยุทธครั้งคราวนั้นได้ แต่การที่จะให้ได้รับประโยชน์จากประสบการณ์ทางทหารในอดีตอย่างแท้จริงแล้ว ก็จำเป็นจะต้องมีการประเมินค่าแหล่งข้อมูล และวิเคราะห์เรื่องราวต่างๆตามที่ปรากฏในประวัติศาสตร์นั้นอย่างรอบคอบจากหลักฐานต่างๆ การประเมินค่า และวิเคราะห์ดังกล่าวจะต้องกระทำโดยอาศัยหลักการสงครามเป็นแนวทาง เพราะในการปฏิบัติการยุทธไม่ว่าครั้งคราวโดยย่อจะต้องมีการนำหลักการสงครามมาใช้เสมอ และบทเรียนที่ได้รับจากการยุทธแต่ละครั้งย่อมชี้ให้เห็นถึงผลที่บังเกิดขึ้น จากการนำหลักการสงครามไปใช้ หรือเห็นผลที่ได้บังเกิดขึ้นจากการที่ได้นำหลักการสงครามไปใช้อย่างเหมาะสม หลักการสงครามเป็นกฎธรรมดาที่ได้พิจารณากำหนดขึ้นจากเหตุและผลตามธรรมชาติ อันเป็นปัจจัยที่ใช้ควบคุมศิลปแห่งการทำสงคราม

เมื่อพิจารณาจากระดับของการทำสงครามกล่าวคือ ระดับยุทธศาสตร์ ระดับปฏิบัติการ และระดับยุทธวิธีแล้ว หลักการสงครามหรือหลักนิยมพื้นฐานสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในทุกระดับที่เราเรียกว่า หลักนิยมทางยุทธศาสตร์ (Strategic doctrine) หลักนิยมการปฏิบัติการ (Operational doctrine) และหลักนิยมทางยุทธวิธี (Tactical doctrine)

วิวัฒนาการของหลักการสงคราม

หลักการสงครามได้วิวัฒนาการมาแล้วเป็นเวลาหลายศตวรรษ ปฐมบทของหลักการสงครามเหล่านี้ได้มาจากความเข้าใจ และการศึกษาพิจารณาความสำเร็จกับความล้มเหลวของการ

สงครามที่ได้กระทำมาแล้วในอดีต และยังได้มาจากการคาดคะเนสภาพกับลักษณะของการสงครามในอนาคตอีกทางหนึ่งด้วย

ในสมัยโบราณยังไม่มีกำหนดหลักการสงครามที่แน่นอน จนประมาณ ๕๐๐ ปีก่อน ค.ศ. ซุนซู่ นักปราชญ์ทางทหารของจีนได้เขียนตำราพิชัยสงครามขึ้น โดยรวบรวมทั้งหลักการทางยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีไว้ด้วยกัน ตำราพิชัยสงครามฉบับนี้นับว่าเป็นตำราพิชัยสงครามที่เก่าแก่ที่สุดในโลกและได้มีการแปลเป็นภาษาฝรั่งเศสใน พ.ศ. ๒๓๑๕ (ค.ศ. ๑๗๗๒) เป็นการเผยแพร่แนวความคิดทางด้านการทหารที่สำคัญเข้าสู่โลกตะวันตก จากการศึกษาบทเรียนการรบในประวัติศาสตร์ทหาร **เคลาวิทซ์** ได้เขียน **หลักการสงคราม** ที่เป็นลายลักษณ์อักษร ทูลเกล้าถวายต่อมกุฎราชกุมารปรัสเซีย ในปี พ.ศ. ๒๓๕๕ มีอยู่ ๕ ประการ คือ

๑. หลักความมุ่งหมาย (OBJECTIVE)
๒. หลักการรุก (OFFENSIVE)
๓. หลักการรวมกำลัง (CONCENTRATION)
๔. หลักการออมกำลัง (ECONOMY OF FORCE)
๕. หลักความคล่องแคล่ว (MOBILITY)

ต่อมา **เคลาวิทซ์** ได้เพิ่มองค์ประกอบ ๓ ประการ เข้าไว้ในหลักการสงคราม โดยไม่ได้มุ่งหมายให้เป็นหลักการโดยเฉพาะซึ่งปรากฏในหนังสือ **“สงคราม” (ON WAR) เล่ม III**

๑. การจู่โจม (SURPRISE)
๒. ขวัญ (MORALE)
๓. การไล่ติดตาม (PURSUIT)

ในเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๕ (ค.ศ. ๑๙๑๒) พล.ต. เจ. เอฟ. ซี. **ฟูลเลอร์ (J.F.C. FULLER)** นักยุทธศาสตร์ชาวอังกฤษ ซึ่งถือว่าเป็น บิดาของหลักการสงคราม ผู้ซึ่งมีความสนใจ และได้ศึกษาประวัติ และผลงานของ **นโปเลียน** โดยตลอดมาเป็นเวลานาน ได้สรุปหลักการที่ **นโปเลียน** ใช้ในการทำสงครามไว้รวม ๖ ประการ เพื่อใช้เป็นหลักปฏิบัติในกองทัพของตนในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๑ หลักการดังกล่าว คือ

๑. หลักความมุ่งหมาย (OBJECTIVE)
๒. หลักการรุก (OFFENSIVE ACTION)
๓. หลักการรวมกำลัง (CONCENTRATION)
๔. หลักการจู่โจม (SURPRISE)
๕. หลักการระวังป้องกัน (SECURITY)
๖. หลักการเคลื่อนย้าย (MANEUVER)

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๕๘ (ค.ศ. ๑๙๑๕) ฟูลเลอร์ ได้พัฒนาหลักการสงครามเพิ่มเติมใหม่
อีก ๒ ประการ คือ

๑. หลักการออมกำลัง (ECONOMY OF FORCE)
๒. หลักความร่วมมือ (COOPERATION)

ในปี พ.ศ. ๒๔๖๑ (ค.ศ. ๑๙๒๐) กองทัพอังกฤษ ได้ยอมรับหลักการสงครามของฟูลเลอร์
มาใช้โดยจัดพิมพ์ไว้ในระเบียบราชการสนาม (FIELD SERVICE REGULATION) มีดังนี้

๑. หลักการดำรงความมุ่งหมาย (MAINTENANCE OF OBJECTIVE)
๒. หลักการรุก (OFFENSIVE ACTION)
๓. หลักการจู่โจม (SURPRISE)
๔. หลักการรวมกำลัง (CONCENTRATION)
๕. หลักการออมกำลัง (ECONOMY OF FORCE)
๖. หลักการระวังป้องกัน (SECURITY)
๗. หลักการดำเนินกลยุทธ์ (MOBILITY)
๘. หลักความร่วมมือ (COOPERATION)

ในปี พ.ศ. ๒๔๖๔ (ค.ศ. ๑๙๒๑) กองทัพบกสหรัฐฯ ได้นำไปใช้ในกองทัพ โดยจัดพิมพ์
ไว้ในคู่มือระเบียบการฝึกของทบวงสงคราม สหรัฐ (US WAR DEPARTMENT) หมายเลข
๑๐ - ๕ (TRAINING REGULATION ๑๐ - ๕, DOCTRINE PRINCIPLES AND METHODS)
มีหลักการ ๙ ประการคือ

๑. หลักความมุ่งหมาย (OBJECTIVE)
๒. หลักการรุก (OFFENSIVE)
๓. หลักการรวมกำลัง (MASS)
๔. หลักการจู่โจม (SURPRISE)
๕. หลักการระวังป้องกัน (SECURITY)
๖. หลักการดำเนินกลยุทธ์ (MOVEMENT)
๗. หลักการออมกำลัง (ECONOMY OF FORCE)
๘. หลักความร่วมมือ (COOPERATION)
๙. หลักความง่าย (SIMPLICITY)

ต่อมากองทัพบกสหรัฐฯ ได้ใช้หลักการ ๙ ประการ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อย ดัง
ปรากฏอยู่ในคู่มือราชการสนาม ๑๐๐ - ๑ พ.ศ. ๒๕๒๔ (ค.ศ. ๑๙๘๑) และ ได้ยึดถือใช้กันมาถึง
ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๓๕) ดังนี้ คือ

๑. หลักความมุ่งหมาย (OBJECTIVE)
๒. หลักการรุก (OFFENSIVE)

๑. หลักการรวมกำลัง	(MASS)
๔. หลักการจู่โจม	(SURPRISE)
๕. หลักการระวังป้องกัน	(SECURITY)
๖. หลักการดำเนินกลยุทธ์	(MANEUVER)
๗. หลักการออมกำลัง	(ECONOMY OF FORCE)
๘. หลักเอกภาพในการบังคับบัญชา	(UNITY OF COMMAND)
๙. หลักความง่าย	(SIMPLICITY)

หลักการสงครามที่ปรากฏอยู่ในสมัยปัจจุบัน อาจแตกต่างกันไปตามความคิดเห็น และความชำนาญของแต่ละประเทศ อย่างไรก็ตามโดยหลักการใหญ่แล้วคงมีหลักคล้ายๆ กัน ซึ่งอาจสรุปได้ในทำนองเป็น “รากของการสงคราม” นั่นคือ

๑. “หลักการใช้กำลัง” (รวมกำลัง ออมกำลัง จู่โจม) กับ
๒. “หลักเสรีในการปฏิบัติ” (รุก ระวังป้องกัน)

ส่วน หลักความมุ่งหมาย ที่มีได้นับเข้าเป็นรากของหลักการสงครามด้วยนั้น ก็เพราะถือหลักความจริงที่ว่า การกระทำใดๆ จะต้องมีความมุ่งหมายเสมอ

เปรียบเทียบหลักการสงครามของชาติมหาอำนาจ

สหรัฐฯ	UK / ออสเตรเลีย	โซเวียต	ฝรั่งเศส	จีน
๑. ความมุ่งหมาย	การเลือก และ ดำรงเป้าหมาย	การรุก และการ สถาปนา	-	การเลือก และ ดำรงเป้าหมาย
๒. การรุก	การปฏิบัติการรุก	การรุก	-	การรุก
๓. การรวมกำลัง	การรวมกำลัง	การรวมกำลัง	การรวมกำลัง	การรวมกำลัง
๔. การอ้อมกำลัง	การอ้อมกำลัง	การอ้อมกำลัง	-	-
๕. การดำเนิน – กลยุทธ์	ความอ่อนตัว	การดำเนินกลยุทธ์ และความริเริ่ม	-	ความอ่อนตัว หรือ ริเริ่ม
๖. เอกภาพในการ บังคับบัญชา	ความร่วมมือ	การรบบผสมเหล่า	-	การประสาน
๗. การระวังป้องกัน	การระวังป้องกัน	กองหนุนที่เพียงพอ	-	การระวังป้องกัน
๘. การจู่โจม	การจู่โจม	การจู่โจม & ลวง	การจู่โจม	การจู่โจม
๙. ความง่าย	การดำรงรักษาขวัญ	ขวัญ	-	ขวัญ
	-	-	เสรีในการปฏิบัติ	เสรีในการปฏิบัติ
	การทรูการ	การทำลายล้าง	-	การเมือง
				ความคล่องแคล่ว

การเปรียบเทียบหลักการสงครามของชาติต่างๆในปัจจุบัน

หลักการสงคราม	ไทย	สหรัฐ	อังกฤษ	โซเวียต	ญี่ปุ่น	จีน	ฝรั่งเศส	ซุนซู่	เคลาซวิทซ์	ฟูเลเลอร์
- ความมุ่งหมาย	๑	๑	๑	-	-	๑	-	๑	๑	๑
- การรุก	๒	๒	๒	๑	๑	๒	-	๒	๒	๒
- การรวมกำลัง	๓	๓	๓	๒	-	๓	๑	๓	๓	๓
- ความริเริ่ม	-	-	-	(๓)	-	(๔)	-	-	-	-
- การอ้อมกำลัง	๔	๔	๔	๔	-	-	-	-	๔	(๖)
- การดำเนินกลยุทธ์	๕	๕	-	(๓)	-	-	-	-	-	-
- ความคล่องแคล่ว	-	-	-	-	๒	๕	-	๔	๕	๔
- เอกภาพในการ C ^๒	๖	๖	-	-	-	-	-	-	-	-
- การระวังป้องกัน	๗	๗	๕	-	-	๖	-	-	-	๕
- การจู่โจม	๘	๘	๖	๕	๓	๗	๒	๕	x	๖
- ความง่าย	๙	๙	-	-	๔	-	-	-	-	-
- การต่อสู้เบ็ดเสร็จ	๑๐		-	-	-	-	-	-	-	-
- ขวัญ			๖	๖	-	๘	-	-	x	-
- ชูรการ			๘	-	-	-	-	-	-	-
- การทำลายล้าง			-	๗	๕	-	-	-	-	-
- การรบผสมเหล่า			-	๘	-	-	-	-	-	-
- กองหนุนพอเพียง			-	๙	-	-	-	-	-	-
- ความอ่อนตัว			๙	-	-	(๔)	-	-	-	-
- ความร่วมมือ			๑๐	-	-	-	-	-	-	(๘)
- การประสานงาน				-	-	๙	-	๖	-	
- การรุกไปข้างหน้า และสถาปนา				๑๐		-	-		-	
- เสรีในการปฏิบัติ						๑๐	๓		-	
- ขยายผลไล่ติดตาม						-			x	
- การเมือง						๑๑				

ความหมายของหลักการสงครามแต่ละข้อ

ความมุ่งหมาย (OBJECTIVE) หรือ การเลือกและดำรงความมุ่งหมาย (SELECTION AND MAINTENANCE OF THE AIM)

ในการทำสงครามและการปฏิบัติการรบทุกชนิด จำเป็นต้องมีความมุ่งหมาย ความมุ่งหมายสูงส่งสุดในการทำสงครามก็คือ การทำลายกำลังใจในการต่อสู้ของข้าศึก การปฏิบัติการต่างๆ ทุกขั้นตอน (Phase) ของสงคราม จะต้องมุ่งให้บรรลุผลตามความมุ่งหมายสูงสุดดังกล่าวแล้ว และอาจมีความมุ่งหมายในขอบเขตจำกัดเฉพาะการปฏิบัติการนั้นๆ ด้วย การกำหนดความมุ่งหมายต้องให้มี

ลักษณะ ชัดเจน เข้าใจง่าย ตรงไปตรงมา ในห้วงระยะเวลาหนึ่งๆ หรือในการปฏิบัติการอันหนึ่ง ผู้บังคับบัญชาหน่วยทหารควรมี (ต้องมี) ความมุ่งหมายแต่เพียงประการเดียว และถึงแม้ว่า จะมีกิจ (Task) อื่นๆ ประกอบอยู่ด้วย กิจนั้นจะต้องไม่กระทบกระเทือนต่อการปฏิบัติการเพื่อให้บรรลุความมุ่งหมายนั้น เช่น ผบ. หน่วยเรือคุ้มกันคอนวอย (Escort force commander) ย่อมมีความมุ่งหมาย (OBJECTIVE) คือ นำคอนวอยไปถึงปลายทางโดยปลอดภัยและทันเวลา ในขณะที่เดียวกัน ผบ. หน่วยเรือคุ้มกันอาจได้รับโอวาท (Instructions) ให้ต่อสู้ทำลายกำลังข้าศึกที่เข้ามาปะทะ (Encounter) การทำลายกำลังข้าศึกที่เข้ามาปะทะนี้ถือว่าเป็นกิจซึ่งจะต้องไม่กระทบกระเทือนต่อการบรรลุความมุ่งหมาย ผบ. หน่วยคุ้มกันจึงจะไม่ไปต่อสู้กำลังข้าศึกที่ไม่อยู่ในฐานะคุกคามคอนวอย คือ อาจต้านทานกำลังข้าศึกที่เข้ามาต่อสู้คอนวอย แต่ถ้าข้าศึกถอยไปแล้วก็ไม่จำเป็นต้องติดตามไปทำลายให้สิ้นเชิง เพราะการติดตามไปทำลายข้าศึกอาจทำให้คอนวอยถูกกำลังข้าศึกอีกส่วนหนึ่งเข้าต่อสู้ได้ นอกจากนั้นการทำลายข้าศึกยังมีใช้ความมุ่งหมายของหน่วยเรือคุ้มกันอีกด้วย

ตัวอย่าง ความมุ่งหมายในการทำสงครามของญี่ปุ่นก็เพื่อขยายแนวป้องกัน (Defence perimeter) ให้ห่างประเทศของตนออกไป เพื่อให้ได้ทรัพยากรที่ต้องการในการทำสงครามกับจีนและเพื่อความอยู่รอดของประเทศ แต่ไม่มีความมุ่งหมายหรือไม่มีความสามารถที่จะทำลายกำลังใจในการต่อสู้ของอังกฤษหรืออเมริกาซึ่งเป็นคู่สงครามเลย ความมุ่งหมายในการทำสงครามมหาเอเชียบูรพาของญี่ปุ่น จึงเป็นความมุ่งหมายที่ผิดหลักการมาตั้งแต่ต้นมือ และย่อมนำไปสู่ความพราชัยในที่สุด

ในการยุทธในทะเลฟิลิปปินส์ มิ.ย. ๑๙๔๔ แม่ทัพเรือที่ ๕ ของอเมริกัน (พล. ร. อ. SPRUANCE) มิได้ไล่ติดตามไปทำลายกองเรือบรรทุกเครื่องบินของญี่ปุ่น เพราะถือว่าความมุ่งหมายของตนคือการสนับสนุนและให้ความปลอดภัยแก่ทหารภาคพื้นดิน (ทบ.และ นย.) ที่กำลังบุกเกาะกวม ไชบ้าน และทีเมียนอยู่ เมื่อสามารถขับไล่ให้กองเรือบรรทุกเครื่องบินญี่ปุ่นอันเป็นภัยคุกคามแก่กองเรือสะเทินน้ำสะเทินบกและทหารบนบกถอยไปได้แล้ว ก็นับว่ากิจ (Task) ที่เกิดขึ้นได้หมดไปแล้ว SPRUANCE จึงกลับไปดำเนินการความมุ่งหมายของตน

การปฏิบัติการรุก (การรุก OFFENSIVE ACTION)

การรุกเป็นหนทางเดียวเท่านั้นที่จะนำไปสู่ชัยชนะและเป็นการบำรุงขวัญทหารได้เป็นอย่างดี ในประวัติศาสตร์ไม่เคยมีตัวอย่างที่มีผู้ชนะสงครามด้วยการตั้งรับแต่อย่างเดียว ฝ่ายที่ทำการรุกย่อมได้เปรียบเพราะมีเวลาที่จะวางแผนกำหนดเป้าหมาย วางกำลังให้ถูกต้องและเป็นฝ่ายตั้งปัญหาให้ฝ่ายรับแก้ ฝ่ายรับย่อมมีเวลาพิจารณาสถานการณ์เพียงเล็กน้อยหรือไม่มีเลย ไม่มีโอกาสเป็นฝ่ายริเริ่มและต้องคอยแก้ปัญหาก่เกิดจากฝ่ายรุกอยู่ตลอดเวลา แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าในการทำ

สงครามนั้นจะต้องทำการรุกตลอดเวลา ในบางโอกาสอาจต้องเป็นฝ่ายรับบ้างเพื่อหาพันธมิตร รอ กำลังเพิ่มเติม รอโอกาสที่เหมาะสม ฯลฯ หรือกล่าวโดยสรุปทำการรับเพื่อจะได้กลับเป็นฝ่ายรุกในตอนปลายมือหรือเมื่อมีโอกาส

ตัวอย่าง การสร้างแนวมายโน้ตก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง แสดงความนิยมในการรับของฝรั่งเศสซึ่งก็ไม่ได้ผลในการต้านทานการรุกของเยอรมัน

การจัดเรือรบคุ้มกันเรือพาณิชย์ที่เดินทางร่วมกัน (คอนวอย) ก็เป็นการดำเนินการในทางรับ เพื่อจะทำการรุก (เข้าปราบเรือดำน้ำ) ในเมื่อถูกเรือดำน้ำติดตาม หรือเข้าต่อตี เป็นต้น

การปฏิบัติการเป็นฝ่ายรุกของแม่ทัพเรือภาคเมดิเตอร์เรเนียนของอังกฤษ (พล.ร.อ. SIR ANDREW CUNNINGHAM) ทั้งๆ ที่มีกำลังน้อยกว่า กองทัพเรืออิตาลี ทำให้ขวัญของอังกฤษดี และสามารถสนับสนุนการรบทางบกได้เต็มที่ และยังทำให้ขวัญของฝ่ายอิตาลีลดลงด้วย

การที่จอมพลรอมเมลเริ่มปฏิบัติการเป็นฝ่ายรุกในแอฟริกาเหนือโดยเลี้ยงคำสั่งกองบัญชาการทหารสูงสุดของเยอรมัน ทำให้การศึกในแอฟริกาเปลี่ยนสภาพทันที ขวัญทหารก็ดีขึ้นแม้ทหารอิตาลีซึ่งเคยทำการรบอย่างมีประสิทธิภาพต่ำก็ปฏิบัติการรบได้ดีขึ้น

การบำรุงขวัญ (การบำรุงขวัญ MAINTENANCE OF THE MORALE)

อังกฤษถือว่าการบรรลุความมุ่งหมายในการทำสงครามนั้นขึ้นอยู่กับขวัญของ องค์บุคคลมากกว่าคุณสมบัติทางกายภาพ (Physical qualities) จำนวนคน อาวุธ และทรัพยากรที่มีอยู่ย่อมไม่มีประโยชน์ หากขาดความกล้าหาญ กำลังใจ กำลังกาย ตลอดจนจิตใจที่จะทำการรบ การพัฒนาและบำรุงขวัญจึงเป็นเรื่องสำคัญในการทำสงคราม และอาจกระทำได้ด้วยการปลุกฝังลักษณะผู้นำให้แก่ผู้บังคับบัญชาทุกระดับซึ่งจะทำให้เกิดความเชื่อมั่นแก่องค์บุคคลในหน่วยนั้น การจัดหายุทธโศภรณ์ที่ทันสมัย การฝึกที่เข้มงวด ตลอดจนการส่งกำลังบำรุงและสวัสดิการที่เหมาะสม ก็เป็นปัจจัยสำคัญในการบำรุงขวัญเช่นเดียวกัน

ตัวอย่าง การฝึกที่เข้มงวดและลัทธินิยมของชาติ ทำให้ทหารญี่ปุ่นมีความอดทนและขวัญดีที่สุดตลอดเวลาถึงแม้จะรู้ว่าอาวุธด้อยกว่า การสวัสดิการเร็วกว่าของข้าศึกก็ตาม

การฝึก การสวัสดิการ และการบำรุงขวัญของทหารเรือดำน้ำเยอรมัน
ในสงครามโลกครั้งที่สอง ทำให้ทหารเรือดำน้ำมีขวัญดีตลอดสงคราม

หลังจากถูกรวมเมลต์ลอยไปอยู่ที่ ALAMEIN กองทัพที่ ๘ ของ
อังกฤษอยู่ในสภาพขวัญไม่ดี ยิ่งกองบัญชาการภาคตะวันออกกลางซึ่ง
เป็นหน่วยเหนือวางแผนที่จะลอยต่อไปอีกก็ยิ่งทำให้ขวัญทหารเสื่อมลง
ทั้งๆ ที่มีกำลังน้อยกว่าเยอรมันไม่มากนัก และกำลังได้รับกำลังหนุน
เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เมื่อจอมพล ลอร์ดมอนตโกเมอรี มาเป็นแม่ทัพที่ ๘ จึง
ต้องเริ่มสั่งการและวางแผน**ทำการรุก**ทันที และทำให้ทหารเข้าใจว่า
อังกฤษจะไม่ลอยต่อไปอีก จะรักษาแนวที่ยึดอยู่นั้นให้ได้และจะทำการ
รุกในโอกาสแรกที่พร้อม ขวัญทหารทุกระดับก็เริ่มดีขึ้น

สหภาพโซเวียตถือว่า การบำรุงขวัญทหารนั้นต้องกระทำด้วยการ
ปลุกฝังหรือชักนำในทางการเมืองให้ทหารมีความนิยมระบอบ
คอมมิวนิสต์ และมีความเกลียดชัง (Hatred) ประเทศที่มีการปกครอง
ในระบอบอื่น

การระวังป้องกัน (การรักษาความปลอดภัย SECURITY)

ได้แก่ การดำเนินมาตรการต่างๆ เพื่อให้เกิดความปลอดภัยจากการโจมตีของข้าศึก และทำ
ให้มีเสถียรภาพในการดำเนินการรุก (เพื่อบรรลุความมุ่งหมายที่วางไว้) มากขึ้น ทั้งนี้มีได้หมายความว่า
จะระวังมากเกินไปจนไม่กล้าเสี่ยงอันตรายและไม่ใช้ป้องกันเสียทุกหนทุกแห่ง แต่เป็นการป้องกัน
โดยไม่ประมาทเพื่อบำบัดหรือบรรเทาอันตรายอันจะเกิดจากการโจมตีของข้าศึก เพราะตามปกติ
ข้าศึกย่อมพยายามโจมตีหรือขัดขวางการดำเนินการของฝ่ายเราเสมอ มาตรการเกี่ยวกับความ
ปลอดภัยนี้ได้แก่ การป้องกันฐานทัพและที่หมายอื่นๆ ซึ่งมีความสำคัญต่อชาติและกำลังรบ ด้วยการ
วางแผนลาดตระเวน การหาข่าวการปกปิดความลับ การป้องกันการก่อวินาศกรรมและจารกรรม
การลวง (DECEPTION) การพราง ฯลฯ เป็นต้น การตั้งฐานทัพนอกประเทศ การหาพันธมิตร ก็
นับว่าเป็นการหาความปลอดภัยเช่นเดียวกัน

ตัวอย่าง กรณีอังกฤษเสียเรือประจัญบาน Royal Oak ที่ Scapa Flow ก็คือการที่ เรือ
ประจัญบาน Tirpitz ของเยอรมันถูกเรือดำน้ำจิว (Midget Submarine) ของ
อังกฤษต่อตีซำรอดที่บริเวณที่จอดเรือนอกฝั่ง นอร์เวย์ก็ดี การที่ญี่ปุ่นต้อง
แพ้ในการยุทธที่มีดเวย์ก็นับว่าเป็นการระวังป้องกันที่ไม่สมบูรณ์

การวางแผน เตรียมการ และการปฏิบัติการตีฝ่าช่องอังกฤษของเรือลาดตระเวนสงคราม Scharnhors, Gneisenau และเรือลาดตระเวนหนัก Prinz Eugen ของเยอรมันใน ๑๒ ก.พ. ๑๙๔๒ เป็นตัวอย่างอันดียิ่งของการระวังป้องกัน

การจู่โจม (ความไม่รู้ตัว SURPRISE)

การจู่โจมมีอิทธิพลและมีประสิทธิภาพสูงสุดในการทำสงครามและการรบ โดยเฉพาะในทางบำรุงขวัญ ฉะนั้นจึงต้องพยายามทุกวิถีทางที่จะจู่โจมต่อข้าศึก และในขณะเดียวกันก็ต้องป้องกันไม่ให้ข้าศึกจู่โจมได้ ในการปฏิบัติการบางอย่างแม้ว่าปัจจัยอื่นๆ จะไม่อำนวยให้แต่การจู่โจมอาจทำให้การปฏิบัติการนั้นได้รับผลสำเร็จตามที่ต้องการ

การจู่โจมมีทั้งทางยุทธศาสตร์ (Strategical Surprise) ทางยุทธวิธี (Tactical Surprise) และทางเทคนิค (Technical Surprise)

ตัวอย่าง

การบุกนอร์เวย์ของเยอรมันใน ๘ เม.ย. ๑๙๔๐ การนำศพไปทิ้งนอกฝั่งสเปนเพื่อลวงให้เยอรมันเข้าใจผิดว่าพันธมิตรจะยกพลขึ้นบกที่ซาร์ดิเนียแทนที่จะเป็นซิซิลี การลวงด้วยวิธีต่างๆ ให้เยอรมันเข้าใจผิดว่าพันธมิตรจะยกพลขึ้นบกที่บริเวณคาลส์แทนที่จะเป็นบริเวณนอร์ม็องดี ฯลฯ นับว่าเป็นการจู่โจมทางยุทธศาสตร์

ความสามารถในการปฏิบัติการร่วมกันของกองเรือพิฆาตที่ ๒ ของญี่ปุ่นในการยุทธที่ทัสซาราองกา (๓๐ พ.ย. ๑๙๔๒) ความสามารถในการบรรจุตอร์ปิโดเข้าท่าอย่างรวดเร็วของญี่ปุ่นในการยุทธที่โคลอมบังการา (๑๒/๑๓ ต.ค. ๑๙๔๓) การที่เรือดำน้ำเยอรมันเข้าต่อตีคอนวอยจากบนผิวน้ำ ฯลฯ เป็นการจู่โจมทางยุทธวิธี

สมรรถภาพของตอร์ปิโดขนาด ๒๔ นิ้วของญี่ปุ่น การติดตั้งเรดาร์ค้นหาพื้นน้ำในเรือคุ้มกันของอังกฤษ การใช้เฮลด์์ฮอกในการปราบเรือดำน้ำ การใช้ตอร์ปิโดนำวิถีด้วยเสียงของเรือดำน้ำเยอรมัน การใช้ลูกระเบิดบังคับด้วยวิทยุของเยอรมัน ฯลฯ เป็นการจู่โจมทางเทคนิค

องค์ประกอบต่างๆ ของการจู่โจม ได้แก่ ความลับ (Secret) การซ่อนกำลัง (Concealment) การลวง (Deception) การปฏิบัติใหม่ๆ และที่ข้าศึกคาดไม่ถึง (Originality) ความห้าวหาญ (Audacity) และความรวดเร็ว

การรวมกำลัง (CONCENTRATION OF FORCES)

หมายถึงการรวมกำลังวัตถุและขวัญ (บุคคล) ให้เหนือกว่าข้าศึก ณ ตำแหน่งและเวลาที่เหมาะสม (Decisive time and place) ยิ่งมีกำลังมากกว่าข้าศึกเพียงใดหรือยิ่งหาความได้เปรียบจากข้าศึกได้มากเพียงใด ก็ยิ่งมีทางที่จะได้ชัยชนะมากขึ้นเพียงนั้น การรวมกำลังมิได้หมายความว่านำกำลังต่างๆ มารวมไว้ในที่เดียวกันเท่านั้น แต่หมายถึงความสามารถในการวางกำลังไว้ในที่สามารถจะมารวมกันเพื่อให้เกิดน้ำหนักในการรบ ณ ตำแหน่งและเวลาที่ต้องการ หรือเพื่อต้านทานการคุกคามหรือเข้าตีของข้าศึก

ตัวอย่าง การจัดหมู่เรือคุ้มกันสนับสนุน (Supporting Escort Group) ของอังกฤษ เพื่อช่วยเสริมกำลังคุ้มกันคอนวอยในมหาสมุทรแอตแลนติกเฉพาะบริเวณ และในระหว่างที่ถูกเรือดำน้ำเยอรมันคุกคาม นับว่าเป็นการรวมกำลังที่ดี

การวางกำลังส่วนต่างๆ ของกองเรือญี่ปุ่นในการบุกมิดเวย์ใน มิ.ย. ๑๙๔๒ ซึ่งอยู่ในสภาพที่ไม่สามารถรวมกำลังกันทำให้เกิดน้ำหนักสูงสุดในการรบ ได้ทันเวลา นับว่าเป็นการรวมกำลังที่ผิดพลาด

การที่ พล.ร.อ. BALSLEY แม่ทัพเรือที่ ๓ ของอเมริกา รวมกำลังกองเรือประจัญบานทั้งหมดไว้กับกองเรือบรรทุกเครื่องบิน ในขณะที่ไล่ติดตามกองเรือบรรทุกเครื่องบินญี่ปุ่นไปทางตะวันออกเฉียงเหนือ อันเป็นผลให้อเมริกาไม่มีกำลังไว้ต้านทานกองเรือประจัญบานของญี่ปุ่นที่เข้าไปโจมตีกองเรืออเมริกาที่ซามาร์นั้น นับว่าเป็นการรวมกำลังที่ผิดพลาดเช่นเดียวกัน

การออมกำลัง (ECONOMY OF EFFORT, ECONOMY OF FORCES)

หมายถึง การแบ่งกำลังให้ได้ดุลย์ที่เหมาะสม (Balanced employment of forces) ซึ่งได้แก่การใช้กำลังที่มีอยู่ให้สามารถสนองความต้องการตามหลัก “การรวมกำลัง” และ “การระวังป้องกัน” ให้ดีที่สุด ทั้งนี้มิได้หมายความว่า จะเป็นการใช้กำลังให้น้อยเสมอไป หรือเป็นการป้องกันเสียทุกหนทุกแห่ง

ตัวอย่าง การปฏิบัติของ น.อ. SHERBROOKES ผบ. หน่วยเรือคุ้มกันของอังกฤษ ในการต้านทานการต่อตีคอนวอย JW-๕๑B โดยกองเรือเยอรมันในทะเลบาเรนท์ ๓๑ ธ.ค. ๑๙๔๒

การจัดหน่วยเรือคุ้มกัน และหน่วยเรือกำบัง (Covering Force) ให้แก่เรือลำเลียงของญี่ปุ่นในการบุกประเทศไทยและมลายู ใน ธ.ค. ๑๙๔๑ นับว่าเป็นตัวอย่างอันดีของการออม (ประหยัด) กำลัง

ความอ่อนตัว (ความไม่กระด้าง FLEXIBILITY)

คือ ความสามารถ (Capacity) ในการเปลี่ยนสภาพต่างๆ ของฝ่ายตนให้ทันกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้สามารถฉวยโอกาสที่เหมาะสมไว้ได้เสมอ แม้ว่าจะคาดไม่ถึงว่าสถานการณ์จะเปลี่ยนไปเช่นนั้น ความอ่อนตัวจะมีเพียงใดขึ้นอยู่กับการศึกษา การจัดระเบียบงาน วินัย และการเสนาธิการว่าจะดีเพียงใด และยังขึ้นอยู่กับความว่องไวในการตัดสินใจและเปลี่ยนความคิดให้ทันกับเหตุการณ์ของผู้บังคับหน่วยทหารทั้งหน่วยใหญ่และหน่วยรอง ซึ่งหากสามารถกระทำได้โดยรวดเร็วก็ย่อมจะเปลี่ยนแผนปฏิบัติการได้ทันเวลา นอกจากนั้นความอ่อนตัวยังขึ้นอยู่กับความคล่องแคล่วในการเคลื่อนกำลังทั้งทางยุทธศาสตร์และทางยุทธวิธี ซึ่งจะทำให้สามารถรวมกำลังได้รวดเร็วและอยู่ในสถานะอ้อมกำลัง ณ ตำแหน่งและเวลาที่เหมาะสมเสมออังกฤษจึงถือว่า ความคล่องแคล่ว (Mobility) เป็นส่วนหนึ่งของความอ่อนตัว

ตัวอย่าง การปฏิบัติการของหน่วยเรืออังกฤษในการยุทธนอก SIRTE ครั้งที่สอง นับว่าเป็นไปตามหลักความอ่อนตัว

กองทัพเรือสหรัฐอเมริกา เรียกหลักการนี้ว่า ความคล่องตัว (MOBILITY) และถือว่ารวมเอาความหมายของการเคลื่อนกำลัง (MOVEMENT) การดำเนินกลยุทธ์ (MANEUVER) และความอ่อนตัว (FLEXIBILITY) เข้าด้วยกัน และยังหมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติการได้นาน รวมอยู่ด้วย คือ นอกจากจะหมายถึงความสามารถในการเดินทางจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งได้รวดเร็ว แล้วยังต้องสามารถใช้กำลังกดดันฝ่ายข้าศึกในพื้นที่นั้นได้อย่างต่อเนื่องโดยไม่ต้องอาศัยฐานทัพประจำอีกด้วย และยังหมายถึงความสามารถเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติการตามแผนที่วางไว้ล่วงหน้าในเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงจากที่คาดไว้ หรือในเมื่อมีเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันเกิดขึ้น

การร่วมมือ (CO-OPERATION)

หมายถึง การร่วมมือประสานงานกันในระหว่างหน่วยต่างเพื่อให้ได้พลังร่วมกันอย่างสูงสุด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจิตใจอันดีและความปรารถนาที่จะร่วมมือกันของทุกหน่วยและทุกระดับ ในปัจจุบันเหล่าทัพทั้ง ๓ ต้องอาศัยกันและกันมากขึ้นทุกทีและต้องอาศัยพลังทางด้านพลเรือนด้วย การร่วมมือระหว่างทหารทั้ง ๓ เหล่าทัพและพลเรือนจึงมีความสำคัญยิ่งในสงครามอนาคต เมื่อเกิดสถานการณ์ที่คาดไม่ถึงขึ้นก็ยิ่งต้องการการร่วมมือมากขึ้น การร่วมมือภายในหน่วยเดียวกันก็เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง การฝึกพร้อมกันก็นับว่าเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การร่วมมือดีขึ้น

ตัวอย่าง การร่วมมือที่ดีที่สุดในประวัติศาสตร์ ได้แก่ การร่วมมือระหว่างเครื่องบินและเรือ (หรือเจ้าหน้าที่ ทอ. และ ทร.) ของเยอรมัน ในการตีฝ่าของอังกฤษของกองเรือลาดตระเวนสงครามเยอรมัน เมื่อ ๑๒ ก.พ. ๑๙๔๒ การร่วมมือของหน่วยทหารภาคพื้นดินและเครื่องบินเยอรมันในการบุกยุโรปและเกาะครีต

การร่วมมือที่ไม่ดี ได้แก่ การร่วมมือระหว่างกองทัพบก – เรือของญี่ปุ่น
การร่วมมือระหว่างกองทัพเรือ – กองทัพอากาศอิตาลี ปี ๑๙๔๐ – ๑๙๔๑
การร่วมมือภายในหน่วยเรืออังกฤษในยุทธการ ๒๒/๒๓ ต.ค. ๑๙๔๓
การร่วมมือภายในหน่วยเรือพันธมิตรในการยุทธในทะเลชวา ๒๗ ก.พ.
๑๙๔๒

หลักการร่วมมือนี้อาจเปรียบได้กับหลักการควบคุม (CONTROL) ของกองทัพเรือสหรัฐอเมริกา ซึ่งถือว่าประกอบด้วยองค์ ๔ ประการ คือ

- การบังคับบัญชาและการจัดระเบียบงานที่กำหนดหน้าที่ไว้ชัดเจน
- การสื่อสารที่สามารถส่งไปยังหน่วยรองได้
- การฝึกหัดอบรมมีมาตรฐานความสามารถในการปฏิบัติงานสูง มีขวัญดี มีการร่วมมือและปฏิบัติการเป็นชุด (Teamwork) ดี
- การเป็นผู้นำที่ดี

การช่วยรบ (ADMINISTRATION)

ได้แก่ การจัดงานฝ่ายการช่วยรบทั้งปวงเพื่อให้ผู้บังคับหน่วยทหารมีเสรีภาพมากที่สุดในการปฏิบัติการให้เป็นไปตามแผน (ความมุ่งหมาย) ที่วางไว้ ระบบการช่วยรบที่ดีจะต้องง่าย (Simple) เข้าใจได้สะดวก และไม่สับสน ผู้บังคับหน่วยจะต้องมีอำนาจควบคุมแผนงานช่วยรบในหน่วยของตนในระดับที่สัมพันธ์กับแผนยุทธการของหน่วยนั้น ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าหลักการข้อนี้ได้แก่ การระมัดระวังให้หน่วยรบได้รับสิ่งอุปกรณ์ (Supply) หรืออื่นๆ ตามที่ต้องการเพื่อดำรงประสิทธิภาพในการรบของหน่วยไว้

ตัวอย่าง ในการรบในทะเลทรายในแอฟริกาเหนือ ก่อนทำการรุกจะต้องเตรียมนำสิ่งอุปกรณ์ต่างๆ คือ น้ำ น้ำมัน กระจก ฯลฯ ไปวาง (Dump) ไว้ล่วงหน้า โดยต้องซ่อนพรางไม่ให้ข้าศึกตรวจการค้นพบและทำลายเสียก่อน นอกจากนั้นยังต้องทำ Dump ลวงไว้ด้วย

การจัดเรือรังกวาน (Raider) ไปทำลายเรือพาณิชย์ของฝ่ายพันธมิตรในทะเลหลวงนั้น เยอรมันได้เตรียมระบบการส่งกำลังบำรุงในทะเลไว้ล่วงหน้าอย่างเรียบร้อย ต่อมาเมื่อพันธมิตรหาทางขัดขวางการส่งกำลังบำรุงในทะเลไว้ล่วงหน้าอย่างเรียบร้อย ต่อมาเมื่อพันธมิตรหาทางขัดขวางการส่งกำลังบำรุงได้มากขึ้น การใช้เรือรังกวานก็ได้ผลน้อยลง

ในการคุ้มกันคอนวอยไปรูสเซีย อังกฤษจัดให้เรือพิฆาตขนาดใหญ่เดินทางล่วงหน้าไปเดิมเชื้อเพลิงที่ไอซแลนด์ แล้วคอยรับช่วงคุ้มกันคอน

วอยในทะเล ส่วนการเดินทางของคอนวอยจากอังกฤษในช่วงแรกนั้นใช้เรือพิฆาตที่มีรัศมีทำการใกล้คุ้มกันไป

หลักการทำสงครามข้อนี้พอเทียบได้กับ **หลักความพร้อมรบ** (READINESS) ของกองทัพเรือสหรัฐอเมริกา แต่เนื่องจากอเมริกาให้ความหมายของความพร้อมรบไว้กว้างขวางกว่า จึงจะได้แยกกล่าวถึงต่างหาก

ตามที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด เป็นหลักการทำสงครามของอังกฤษ สำหรับกองทัพเรืออเมริกามีหลักการทำสงครามที่พิสดารออกไปอีก ๓ ประการ คือ

ความง่าย (ความแจ่มแจ้ง SIMPLICITY)

หมายถึง ความชัดเจนในการวางแผนต่างๆ แผนที่ดีที่สุดก็คือ แผนที่ไม่มีความสลับซับซ้อนแบบยลทั้งในการกำหนดขึ้น การออกคำสั่ง และการปฏิบัติแผนหรือยุทธศาสตร์ที่ง่ายชัดเจน ย่อมทำให้ผู้ปฏิบัติเข้าใจง่าย โดยเฉพาะผู้ปฏิบัติได้บังคับบัญชาชั้นรองที่ได้รับการฝึกฝนและมีประสบการณ์น้อย แผนการที่ง่ายชัดเจนย่อมไม่ทำให้เกิดความเข้าใจผิดและปฏิบัติผิดพลาดได้ยาก นอกจากนั้นผู้ได้รับยังสามารถปฏิบัติได้โดยรวดเร็วอีกด้วย

ความต้องการความง่ายนี้ย่อมใช้ได้ในการกำหนดยุทธศาสตร์ด้วย แม้แต่อาวุธก็ต้องออกแบบให้ใช้ได้ง่าย สายการบังคับบัญชาก็ต้องง่าย ชัดเจน ทุกคนต้องรู้ว่าใครเป็นผู้บังคับบัญชา ใครเป็นใต้บังคับบัญชา ลักษณะความง่ายนี้ย่อมเปลี่ยนแปลงไปได้เป็นครั้งคราว การปฏิบัติที่ง่ายสำหรับหน่วยทหารที่ได้รับการฝึกฝนดี อาจกลายเป็นการปฏิบัติที่ยากสลับซับซ้อนสำหรับหน่วยทหารที่ห่อนการฝึกก็ได้ อย่างไรก็ตามพึงระลึกไว้เสมอว่าอย่าทำทุกอย่างให้ง่ายเกินไปจนขาดความถูกต้อง ความสมบูรณ์ และความอ่อนตัว

ตัวอย่าง

แผนของ พล.ร.อ. SPRUANCE แม่ทัพเรือที่ ๕ ของอเมริกา มอบให้นายพลเรือมิทเซอร์ ผบ.กองเรือบรรทุกเครื่องบินทั้งหมด (ในทัพเรือที่ ๕) ซึ่งจะเป็นนายทหารสั่งการทางยุทธวิธีก่อนการยุทธในทะเลฟิลิปปินส์ ในมิ.ย. ๑๙๔๔ ดังนี้ “กำลังทางอากาศของเราจะทำลายเรือบรรทุกเครื่องบินข้าศึกเสียก่อน แล้วต่อไปจะโจมตีเรือประจัญบานและเรือลาดตระเวนข้าศึก เพื่อลดความเร็วหรือทำให้เกิดชำรุด กองเรือประจัญบานของเราจะทำลายกองเรือข้าศึกด้วยการรบทางเรือ ถ้าข้าศึกเลือกที่จะเข้าทำการยุทธแต่ถ้ากองเรือข้าศึกถอย เราก็จะเลือกทำลายเรือข้าศึกที่มีความเร็วช้าหรือชำรุด เรือทุกลำและทหารทุกคนจะต้องร่วมปฏิบัติการอย่างเข้มแข็งเพื่อทำลายกองเรือข้าศึกให้หมดสิ้น เรือพิฆาตที่ต้องการน้ำมันเชื้อเพลิงเพิ่มเติมให้เดินทางไปรับที่เกาะไชวันได้ตามความจำเป็น

“ให้ท่านออกเดินทางได้ทันทีที่เห็นควร และจัดรูปกระบวนและการเคลื่อนกำลังเองตามที่ได้เห็นว่าทำได้เปรียบที่สุดเมื่อปะทะข้าศึก ข้าพเจ้า

จะออกคำสั่งทั่วไปอีกเมื่อจำเป็นเท่านั้น ให้ท่านและนายพลเรือลี (LEE ผบ. กองเรือประจัญบาน) กำหนดรายละเอียดได้เอง”

แผนการนี้ของพล.ร.อ. SPRUANCE นี้ นับว่าถูกต้องตามหลักความง่าย และพึงระลึกว่า กำลังต่างๆ ในบังคับบัญชาของท่านเป็รกำลังที่ได้รับการฝึกและร่วมปฏิบัติการมาเป็นเวลานาน ผบ. กองเรือต่างๆ ก็เป็นผู้ที่ได้เคยปฏิบัติการมาแล้วทุกท่าน

การขยายผล (EXPLOITATION) คือ

ผลที่ควรจะได้มาอีกหลังจากประสบความสำเร็จตอนหนึ่งแล้ว หลักการข้อนี้มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับหลักการรุกและหลักการจู่โจมมาก แผนยุทธศาสตร์หรือการปฏิบัติการทางยุทธวิธีต่างๆ จะต้องมีความอ่อนตัวพอสมควร เพื่อให้ให้ผู้บังคับหน่วยทหารฉวยโอกาสจากความสำเร็จขั้นหนึ่งหรือจากสถานการณ์ดำเนินการบางอย่างต่อไปอีก เพื่อให้ได้ประโยชน์ต่อแผนส่วนรวมของตนให้มากที่สุด จะเห็นได้จากประวัติการสงครามว่ามีบ่อยครั้งที่หลังจากประสบชัยชนะขั้นต้นแล้ว แม่ทัพหลายท่านที่มีโอกาสจะเอาชนะได้อย่างสมบูรณ์ได้แต่ขาดกลับไปเสียโอกาสอันงามนั้นให้หลุดลอยไปเสีย ไม่มีสิ่งใดที่เป็นเป้าหมายสำหรับการเข้าโจมตีเหมือนกำลังทหารข้าศึกที่กำลังร่นถอยอย่างเสียขบวน จากการศึกษาพิจารณาข้อบกพร่องของการไม่ขยายผลในสงครามในอดีต แสดงให้เห็นว่าในการวางแผนเพื่อให้สำเร็จวัตถุประสงค์ที่จำกัดนั้นควรจะสั่งการให้มีความอ่อนตัวพอที่จะขยายการปฏิบัติการให้กว้างขวางต่อไป เป็นการขยายผลได้ถ้าชัยชนะในขั้นต้นเป็นไปได้อย่างเด็ดขาดและรวดเร็ว หรือถ้าสถานการณ์อำนวยให้

ตัวอย่าง

ในการปฏิบัติการรุกเข้าสู่เกาะญี่ปุ่นนั้นเดิมสหรัฐอเมริกาได้วางแผนเข้ายึดหมู่เกาะต่างๆ ในมหาสมุทรแปซิฟิกเป็นลำดับจนถึง ฟิลิปปินส์ แต่ในการใช้กองทัพเรือที่ ๓ (พล.ร.อ. ฮัสซีย์-แม่ทัพ) เข้าโจมตีตรอนกำลังทางอากาศของญี่ปุ่นตามฐานทัพในหมู่เกาะต่างๆ นั้นปรากฏว่าญี่ปุ่นมีกำลังต้านทานการโจมตีน้อยมาก พล.ร.อ. ฮัสซีย์จึงเห็นว่ากำลังทางอากาศของญี่ปุ่นในบริเวณฟิลิปปินส์และแปซิฟิกอ่อนแอลงมากแล้ว จึงเห็นว่าแทนที่จะต้องยึดครองเกาะแยกเสียก่อนแล้วจึงบุกฟิลิปปินส์ตามแผนเดิมนั้น ควรจะตรงเข้ายึดฟิลิปปินส์เลยทีเดียว ฮัสซีย์ได้เสนอแผนนี้และได้รับความเห็นชอบจากคณะเสนาธิการผสมของสหรัฐอเมริกาทำให้อเมริกาสามารถบุกเกาะเลย์เตก่อนกำหนดเดิมถึงสองเดือน

ความพร้อมรบ (READINESS)

ความพร้อมรบอาจแบ่งได้เป็น ๕ ลักษณะคือ

ความพร้อมรบด้านการบังคับบัญชา หมายถึงมีการจัดระเบียบงานที่พอเพียงกับความ ต้องการมีผู้นำ และฝ่ายอำนวยการที่มีการศึกษาและได้รับการอบรมดี ขวัญ วินัย และการฝึกพร้อมกัน

เป็นชุดดี มีหน่วยรองที่พร้อมจะรับปฏิบัติการตามแผนยุทธศาสตร์และแผนยุทธการที่กำหนดขึ้นได้ทันตามความต้องการ

ความพร้อมรบด้านการข่าวกรอง หมายถึง มีการจัดระเบียบงานด้านการข่าวกรองสมบูรณ์ และทำหน้าที่อยู่แล้วก่อนสงครามจะอุบัติขึ้นและจะสามารถปฏิบัติการต่อเนื่องไปได้อย่างได้ผลเมื่อเกิดสงครามแล้ว นอกจากนั้นหน่วยรองต่างๆ จะต้องพร้อมที่จะช่วยเหลือสนับสนุนในการดำเนินการด้านข่าวกรองด้วย

ความพร้อมรบด้านกำลังพล หมายถึง มีโปรแกรมการฝึกที่มุ่งหมายในการผลิตกำลังทหารที่มีร่างกายสมบูรณ์ ขวัญดี ไม่นิ่งเฉย วินัยดีมีความสามารถทั้งด้านอาชีพและด้านเทคนิคสูง รวมทั้งมีกำลังพลทดแทนที่ได้รับการฝึกฝนพร้อมที่จะเข้าทำหน้าที่แทนกำลังที่สูญเสียไปได้ตลอดเวลา

ความพร้อมรบด้านการวางแผน หมายถึง การมีแผนการต่างๆ ล่วงหน้าพร้อมที่จะให้ปฏิบัติการได้ และมีความสามารถที่จะออกแผน หรือแก้ไขแผนได้ตามสถานการณ์ที่คลี่คลายไปได้อีกด้วย

ความพร้อมรบด้านการส่งกำลังบำรุง หมายถึงว่าหน่วยต่างๆ และกำลังทหารจะต้องได้รับอุปกรณ์และอาวุธเครื่องมือต่างๆ อย่างเหมาะสม การจะปฏิบัติการทุกครั้งจะได้รับการสนับสนุนพอเพียงกับความต้องการ มีพาหนะในการขนส่งพร้อมมีสายการคมนาคมกับหน่วยทหารที่ปลอดภัย มีฐานทัพที่จำเป็นพร้อมสำหรับสนับสนุนการปฏิบัติการ

กล่าวโดยส่วนรวมแล้ว ความพร้อมรบหมายถึงว่ากองทัพต่างๆ จะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบต่างๆ พร้อมทั้งจะดำเนินสงคราม และมีการจัดระเบียบงาน รักษาสภาพให้ดี มีการฝึกการอบรมและเครื่องมือต่างๆ สำหรับปฏิบัติการรบ ทั้งนี้ นอกจากการเตรียมการล่วงหน้าก่อนสงครามแล้ว จะต้องมีการเตรียมการต่อไปในเมื่อสงครามเริ่มขึ้นและยืดเยื้อออกไปอีกด้วย

สำหรับหลักการทำสงครามของกองทัพเรือสหรัฐอเมริกา น.ท. BRUCE KEENER III ได้เขียนเรื่องวิจารณ์ไว้ใน U.S. Naval Institute Proceedings, November, ๑๙๖๗ ว่าควรจะตัดทอนและปรับปรุงให้เหลือเพียง ๕ หลักคือ The Objective, Weighted Distribution of Forces, Coordination of Effort, The Initiative, The Unorthodox แต่กองทัพเรือสหรัฐอเมริกายังไม่ยอมรับใช้และยังมีผู้วิจารณ์คัดค้านความเห็นของ น.ท. KEENER บ้าง

หลักการทำสงครามทุกข้อย่อมมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันและกันและช่วยให้ผู้บังคับหน่วยทหารตัดสินใจได้ถูกต้องแต่ในการใช้ (Apply) หลักการสงครามนั้น ผู้ใช้จะต้องพิจารณาสถานการณ์และปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องให้สมบูรณ์ที่สุดเท่าที่จะทำได้ ประสพการณ์จากการรบในเวลาสงครามหรือจากการฝึกในเวลาปกติซึ่งฝังอยู่ในอุปนิสัยหรือจนเป็นสัญชาตญาณนั้น ย่อมช่วยให้ผู้บังคับหน่วยทหารสามารถตัดสินใจได้รวดเร็ว การฝึกฝนตนเองด้วยการศึกษาประวัติศาสตร์การสงครามก็จะช่วยให้สามารถพิจารณาและตกลงใจในการใช้หลักการทำสงครามได้ดีขึ้น

ในการใช้หลักการทำสงครามในการปฏิบัติการรบนั้น หลักการแต่ละข้อย่อมมีน้ำหนักไม่เท่ากันทุกสถานการณ์และต้องเลือกปฏิบัติให้เหมาะสม เช่น ในการตีโฉบฉวยสะเทินน้ำสะเทินบก (Amphibious Raid) ซึ่งมีลักษณะเป็นการรุก (Offensive Action) อยู่ในตัวนั้น การจู่โจม (Surprise) ย่อมมีน้ำหนักมากเป็นต้น ในบางกรณีอาจไม่สามารถใช้ทุกหลักการได้ก็จำเป็นต้องพิจารณาซึ่งน้ำหนักระหว่างหลักการหนึ่งๆ อย่างรอบคอบและพึงระลึกเสมอว่าการทำสงครามนั้นเป็นศาสตร์ (Science) และศิลป์ (Art) ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวที่จะใช้ได้ทุกสถานการณ์

สูตรการสงครามของนโปเลียน

คำว่า “สูตรการสงคราม” นี้ แปลจากภาษาฝรั่งเศสว่า Maximes de Guerre ซึ่งต่างกับคำว่า “หลักการสงคราม” (Principle of War) ที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน

อาจมีผู้สงสัยว่า สูตรการสงครามกับหลักการสงครามต่างกันอย่างไร ในเรื่องนี้ก็เห็นจะต้องไปอ่านหนังสือ On War ของเคลาวิทซ์ เพื่อหาคำอธิบายให้ถูกต้อง ซึ่งในหนังสือดังกล่าวนี้ได้อธิบายโดยสรุปว่า คำว่า สูตร หรือ Maxim นั้น เป็นเรื่องแนวความคิดของบุคคลคนเดียว เมื่อเป็นแนวความคิดของบุคคลก็จะใช้เป็นหลักการทั่วไปไม่ได้ เพราะเรื่องของหลักการนั้นจะต้องเป็นที่ยอมรับของสถาบันใดสถาบันหนึ่ง โดยเฉพาะ ทำนองเดียวกับหลักการสงครามที่ใช้อยู่ในแต่ละประเทศปัจจุบันซึ่งย่อมแตกต่างกันไป แม้อันเหล่าทัพของประเทศหนึ่งก็ใช้ไม่เหมือนกัน

สูตรที่ ๑

ชายเขตแดนของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นแม่น้ำใหญ่หรือเทือกเขาหรือทะเลทราย สิ่งกีดขวางต่อการเดินทัพเหล่านี้ ทะเลทรายเป็นสิ่งที่ผ่านยากที่สุดรองลงมาได้แก่เทือกเขา ง่ายที่สุดได้แก่แม่น้ำ

สูตรที่ ๒

แผนการทัพนั้น ควรจะได้นำเอาทุกสิ่งทุกอย่างที่เข้าศึกษาอาจทำได้ เข้ามาพิจารณาทั้งหมด และวางวิธีการที่จำเป็นเอาไว้ต่อสู้ แผนการทัพนั้นจะต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไขไม่มีที่สิ้นสุดตามเหตุการณ์ อัจฉริยะภาพของผู้บังคับบัญชา คุณลักษณะของหน่วยทหาร และสภาพภูมิประเทศของเขตสงคราม

สูตรที่ ๓

กองทัพซึ่งเดินไปสู่ชัยชนะต่อประเทศหนึ่งนั้น อาจมีดินแดนของประเทศเป็นกลางหรือมีสิ่งกีดขวางตามธรรมชาติที่ใหญ่โตป้องกันปีกทั้งสองข้าง หรือเพียงข้างเดียว หรืออาจมีปีกลอยทั้งสองข้างก็ได้

สูตรที่ ๔

เมื่อจะเดินกองทัพไปเอเชียชนะต่อประเทศหนึ่ง ด้วยการแยกแนวหลักการยุทธออกเป็นสองหรือสามจำนวนกองทัพที่แยกออกไป และไปรวมกันยังตำบลหนึ่งแล้ว มีหลักอยู่ว่า การรวมกำลังของกองทัพต่าง ๆ เหล่านี้ จะต้องไม่ทำในระยะใกล้กับข้าศึก เพราะข้าศึกอาจไม่เพียงแต่รวมกำลังเข้าป้องกันไม่ให้กองทัพเหล่านี้รวมกันได้เท่านั้น แต่อาจเข้าทำลายกองทัพนั้นที่ละกองทัพ ๆ ไป

สูตรที่ ๕

การสงครามควรจะทำอย่างมีระบบ (Systematic) เพราะว่าการสงครามย่อมมีจุดมุ่งหมายโดยแน่ชัด และควรดำเนินไปตามหลักและศิลปะของการสงครามทั้งควรจะใช้กำลังแต่เพียงพอเหมาะสมกับส่วนการต้านทานซึ่งควรจะสามารถคาดคะเนได้

สูตรที่ ๖

ในตอนเริ่มต้นการยุทธ การจะเป็นฝ่ายรุกหรือไม่นั้นเป็นปัญหาที่ต้องคิดให้จงดี แต่เมื่อใดได้ทำการรุกออกไปแล้ว จะต้องดำรงไว้จนถึงที่สุดถึงแม้จะมีความชำนาญในกลยุทธ์การถอยมากเท่าใดก็ตาม ย่อมจะทำให้กองทัพเสียกำลังใจไปเสมอเพราะ โอกาสที่จะได้ชัยชนะจะเปลี่ยนมือไปอยู่กับข้าศึก ยิ่งกว่านั้นในการถอยย่อมมีทางสูญเสียกำลังพลและยุทธโศปกรณ์มากกว่าการเข้าต่อสู้กันอย่างนองเลือด ความแตกต่างก็คือ การเข้ารบนั้น การสูญเสียของฝ่ายข้าศึกและฝ่ายตนย่อมใกล้เคียงกันแต่ในการถอย ย่อมสูญเสียแต่ฝ่ายตนเท่านั้น

สูตรที่ ๗

กองทัพจะต้องพร้อมทุกขณะไม่ว่ากลางวันหรือกลางคืน เพื่อต้านทานจนถึงขีดสุดแห่งความสามารถ การที่จะสำเร็จผลดังนี้ ทหารทุกคนจะต้องมีอาวุธและกระสุนอยู่กับตนพร้อมเสมอทหารราบจะต้องมีทหารปืนใหญ่ ทหารม้า แต่นายพลตนร่วมอยู่ด้วยตลอดเวลา และแต่ละส่วนของกองทัพจะต้องพร้อมที่จะรับสั่ง สนับสนุนและป้องกันซึ่งกันและกันได้ทุกโอกาส

กองทัพที่หยุดอยู่ในที่พักแรม หรือระหว่างการเดินทาง จำเป็นต้องยึดตำบลที่เกี่ยวเนื่องแก่การรบเสมอ เป็นต้นว่า จะต้องจัดการป้องกันทางปีกและอาวุธยิงทั้งหมดจะต้องพร้อมที่จะเข้าที่ตั้งซึ่งเหมาะแก่การยิงมากที่สุด

เมื่อกองทัพอยู่ในขบวนเดินควรมีกองระวังหน้าและกองกระหนาบ เพื่อลาดตระเวนทางด้านหน้า ด้านขวา และด้านซ้าย และให้ห่างจากส่วนใหญ่เพียงพอที่จะจัดรูปขบวนและเข้าประจำที่ตั้ง

สูตรที่ ๘

แม่ทัพใหญ่ควรจะถามตัวเองวันละหลาย ๆ ครั้งว่า ถ้าข้าศึกปรากฏตัวมาข้างหน้า ข้างขวา หรือข้างซ้าย เราจะทำอะไร ถ้ายังรู้สึกว่าจะไม่สามารถตอบตัวเองได้อย่างสะดวกใจ การวางตัวของ แม่ทัพนับว่ายังผิดพลาดและควรแก้ไขเสีย

สูตรที่ ๕

กำลังของกองทัพก็เหมือนกำลังในวิชาเมคานิกส์ คือ ผลคูณของมวลกับความเร็ว (ความเร็วในการกระทำการเคลื่อนอย่างรวดเร็วย่อมเพิ่มขวัญของทหารและทวิโอกาสที่จะได้ชัยชนะ

สูตรที่ ๑๐

กองทัพที่มีกำลังคน ทหารม้า และทหารปืนใหญ่ น้อยกว่าข้าศึก ผู้บังคับบัญชาจะต้อง หลีกเลี่ยงการรบใหญ่ เขาจะต้องชดเชยข้อเสียเปรียบในทางกำลังด้วยความรวดเร็วในการเคลื่อนที่ ชดเชยจำนวนปืนใหญ่ด้วยการดำเนินกลยุทธ์ ชดเชยทหารม้าด้วยการเลือกตำบลที่เหมาะสมใน เหตุการณ์ เช่นนี้ขวัญของทหารเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง

สูตรที่ ๑๑

การแยกกำลังออกเป็นส่วน ๆ ห่างจากกันมาก ๆ โดยไม่มีการสื่อสารติดต่อกัน นับว่าเป็น ข้อผิดพลาดที่จะทำให้เกิดความผิดขึ้นต่อ ๆ ไปอีกส่วนที่แยกออกไปจะมีคำสั่งเฉพาะวันแรกเท่านั้น การปฏิบัติในวันต่อ ๆ ไปย่อมต้องขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ซึ่งอาจเกิดขึ้นแก่ส่วนใหญ่แล้ว เมื่อเป็นเช่นนี้ ขบวนการที่แยกไปจะเสียเวลาในการคอยคำสั่ง หรือทำการลงไปตามสมควรแก่เหตุการณ์ ดังนั้นจึงควร ยึดหลักไว้ว่าจะต้องรวมขบวนทั้งหมดให้เป็นปึกแผ่น ซึ่งจะทำให้ข้าศึกไม่สามารถเจาะช่องเข้ามา ระหว่างกลางได้ จะด้วยเหตุผลอย่างใดก็ตาม เมื่อไม่ปฏิบัติตามหลักข้อนี้แล้ว ส่วนที่แยกออกไป จะต้องปฏิบัติการเป็นอิสระและเคลื่อนที่ไปยังตำบลที่กำหนดให้โดยแน่นอนจุดหนึ่งซึ่งอาจไปรวม กับส่วนใหญ่ได้ ทั้งนี้จะต้องทำไปโดยไม่ลังเลใจเพราะการรอคอยคำสั่งและจะต้องระวังไม่ให้ข้าศึก เข้าตีที่ละส่วนได้

สูตรที่ ๑๒

กองทัพต้องมีแนวหลักการยุทธเพียงแนวเดียว แนวนี้จะต้องรักษาไว้ให้ได้และจะละทิ้งได้ ด้วยเหตุผลที่สำคัญจริง ๆ เท่านั้น

สูตรที่ ๑๓

ระยะห่างระหว่างส่วนต่าง ๆ ของกองทัพในระหว่างการเดินนั้นย่อมบังคับไว้ด้วยลักษณะ ภูมิประเทศ เหตุการณ์ และที่หมายการเดินทาง

สูตรที่ ๑๔

ในภูเขานั้น ตำบลที่เป็นที่มั่นอยู่ในตัวขอมมีอยู่ทั่วไปทุกหนทุกแห่ง ผู้บังคับบัญชาหน่วยทหารจะต้องหลีกเลี่ยงไม่เข้าตี ความชำนาญในการรบในภูมิประเทศเช่นนี้ ก็คือการใช้จักยัดตำบลที่อยู่ทางข้างหรือทางหลังของข้าศึก อย่าทิ้งที่ที่เหมาะสมให้ข้าศึกจำต้องทิ้งที่มั่น ไปยังข้างหลังต่อไป หรือมิฉะนั้นก็ต้องออกมาต่อสู้ การรบในภูเขานั้นฝ่ายเข้าตีขอมเสียเปรียบ แม้จะเป็นการรบด้วยวิธีรุก ความชำนาญก็คือ ต้องใช้รบด้วยการตั้งรับและบังคับให้ข้าศึกต้องออกมาเข้าตี

สูตรที่ ๑๕

วัตถุประสงค์ข้อแรกซึ่งแม่ทัพผู้บังคับการรบควรคำนึงถึงก็คือ เกียรติและชื่อเสียงของกองทัพของเขา ความปลอดภัยและการคงอยู่ของทหารเป็นข้อรองลงมา ความกล้าหาญและอดทนจะเป็นเครื่องให้ความปลอดภัยและการคงอยู่ของทหารได้

สูตรที่ ๑๖

การไม่ยอมกระทำในสิ่งที่ข้าศึกประสงค์ให้ท่านทำนั้น เป็นกฎการทำสงครามที่เชื่อถือกันมาอย่างแน่นแฟ้น มีเหตุผลอย่างง่าย ๆ ที่แสดงถึงความประสงค์ของข้าศึก เนื่องจากเหตุนี้สนามรบที่ข้าศึกได้ลาดตระเวนและศึกษาแล้ว ควรจะหลีกเลี่ยงเสีย และจะต้องใช้ความระมัดระวังให้มากยิ่งขึ้นในการที่จะหลีกเลี่ยงสนามรบที่มีป้อมค่ายและที่ข้าศึกได้วางแนวสนามเพลาะไว้ บทอนุโลมของกฎข้อนี้คือไม่เข้าตีตรงหน้าที่มั่นซึ่งสามารถจะใช้กลยุทธ์โอบล้อมได้

สูตรที่ ๑๗

เพื่อที่จะหลีกเลี่ยงการรบกับกองทัพข้าศึกที่มีอานุภาพเหนือกว่าให้พ้นจากการทำสงครามกลางแปลง ผู้นำทัพจะต้องยึดที่มั่นตั้งรับให้ดี และในเวลากลางคืนจะต้องฟังตัวลงในสนามเพลาะ ที่มั่น ตามธรรมชาติที่หาได้โดยทั่วไปนั้นไม่สามารถจะป้องกันกองทัพที่มีกำลังเหนือกว่าได้ นอกจากจะอาศัยศิลปะในการทำสงคราม

สูตรที่ ๑๘

เมื่อถูกจู่โจม โดยกองทัพที่มีกำลังเหนือกว่าถ้าตนอยู่ในที่มั่นไม่เหมาะสม แม่ทัพทั่วไปจะหาทางถอย แต่แม่ทัพที่ยิ่งใหญ่จะใช้ความกล้าหาญเด็ดเดี่ยวเคลื่อนที่เข้าหาข้าศึก ซึ่งจะทำให้ข้าศึกเกิดความงุนงงสนเท่ห์ ถ้าข้าศึกเกิดชะงักการเคลื่อนที่ นายพลที่สามารถจะใช้โอกาสที่ข้าศึกลังเลนี้ให้เป็นประโยชน์และอาจมีความหวังในชัยชนะด้วยก็ได้ หรืออาจรั้งหน่วงข้าศึกไว้ในเวลากลางวัน

ด้วยการใช้กลยุทธ์ในเวลากลางคืนอาจฝังตัวในสนามเพลาะเสีย หรือ ถอนตัวไปหาที่มั่นอื่นที่ดีกว่า การกระทำที่กล้าหาญเช่นนี้ย่อมจะนำเกียรติมาให้ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากแก่อำนาจของ กองทัพ

สูตรที่ ๑๕

การเปลี่ยนจากการตั้งรับกลับเป็นการรุกนั้น เป็นวิธีดำเนินการสงครามที่ละเอียดลออยิ่งวิธี หนึ่ง ในการเปลี่ยนจากการตั้งรับเป็นการรุกนั้นย่อมจะต้องมีการรวบรวมหน่วยทหาร ปืนใหญ่ กระจกสุน และสิ่งอุปกรณ์ไว้ ณ ตำบลและเวลาที่เหมาะ ได้พอเพียงที่ปล่อยหมดเค็ดออกไป การเลือก จุดที่ถูกต้องและการคำนวณเวลาที่พอเหมาะ ย่อมจะต้องใช้การตัดสินใจอย่างดี

สูตรที่ ๒๐

แม่ทัพไม่ควรทิ้งแนวหลักการยุทธของตนแต่กลยุทธ์ที่มีชั้นเชิงอันหนึ่งในการสงครามก็คือ การรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงแนวหลักการยุทธ เมื่อสถานการณ์บังคับนั้นจะอย่างไร กองทัพที่ สามารถเปลี่ยนแนวหลักการยุทธได้อย่างแนบเนียนย่อมจะล่วงเข้าศึกไม่ให้อริที่ต่าง ๆ ในเขตหลัง และจุดอ่อนแอ ซึ่งข้าศึกจะคุกคามได้

สูตรที่ ๒๑

เมื่อกองทัพมีขบวนอาวุธล้อมประชิด และทหารป่วยและบาดเจ็บตามมาท้ายขบวนของ กองทัพเป็นจำนวนมาก ควรใช้เส้นทางที่สั้นที่สุดไปสู่ฐานทัพ

สูตรที่ ๒๒

ศิลปะของการพักแรมในที่มั่นหนึ่งนั้นย่อมไม่มีอะไรมากไปกว่าเลือกแนวรบในที่มั่นนั้น อาวุธยิงทั้งหมดจะต้องวางไว้ในจุดที่เกื้อกูลการช่วยเหลือและให้พร้อมที่จะยิงได้ ที่มั่นที่เลือกนั้น จะต้องไม่มีที่อื่นที่มีอำนาจเหนือกว่าและป้องกันการโอบหลังได้ด้วย และถ้าสามารถทำได้ ควรให้มี อำนาจเหนือกว่าที่มั่นอื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เคียงกัน

สูตรที่ ๒๓

เมื่อกองทัพที่ยึดมั่นอยู่นั้น ถูกข้าศึกคุกคามด้วยการจะโอบปีก ผู้นำทัพจะต้องรวบรวมกำลัง และคุกคามข้าศึกด้วยการเคลื่อนที่จะเข้าตี การกระทำเช่นนี้จะป้องกันการใช้กำลังที่ข้าศึกจะ เอาไปโอบปีก เมื่อได้ตกลงใจทำดังนั้นแล้ว ผู้นำทัพจะต้องให้ถอยต่อไป

สูตรที่ ๒๔

สูตรการสงครามที่ไม่ควรจะมีเลยนั่นคือ การสร้างค่ายพักชั่วคราวให้แก่ทหาร ควรจะได้สร้างในตำบลที่ห่างไกลจากข้าศึกและให้การกำบังเป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าข้าศึกอาจมาถึงได้โดยไม่ทันรู้ตัว เมื่อเป็นเช่นนี้กองทัพอาจรวมพลได้ทันก่อนที่ข้าศึกจะเข้าตีได้

สูตรที่ ๒๕

เมื่อสองกองทัพเข้ารบกันแล้ว และกองทัพหนึ่งจะถอนตัวออกได้เพียงตรงจุดเดียว ส่วนอีกกองทัพหนึ่งจะถอนตัวตรงใดก็ได้โดยรอบตัว ดังนั้นกองทัพหลังนี้ย่อมได้เปรียบมาก ถ้าเป็นเช่นนั้นแม่ทัพที่กล่าวหลังนี้ควรจะใช้ความกล้าหาญเข้าตีอย่างรุนแรง และใช้กลยุทธ์โอบปีกข้าศึก

สูตรที่ ๒๖

การที่จะกระจายกำลังเข้าปฏิบัติภารกิจต่อกองทัพซึ่งรวมอยู่ตรงศูนย์กลางและมีการติดต่อสื่อสารอย่างดีโดยที่กำลังที่กระจายอยู่นั้นไม่มีการสื่อสารติดต่อกัน ย่อมเป็นการกระทำที่ตรงกันข้ามกับหลักที่แท้จริง

สูตรที่ ๒๗

เมื่อกองทัพถูกขับให้ถอยไปจากที่มั่น ชั้นแรกควรรวมเป็นขบวนกันไปข้างหลังให้ไกลพอเพียง เพื่อมิให้ข้าศึกซัดขวางได้ เพราะผลเสียหายที่ร้ายแรงที่สุดอาจเกิดขึ้นได้โดยการถูกโจมตีที่ละส่วน ก่อนเข้าร่วมกัน

สูตรที่ ๒๘

เมื่อการรบมาถึงตอนพลบค่ำแล้ว ไม่ควรแยกกำลังออกไป เพราะว่าสถานการณ์อาจเปลี่ยนแปลงไป อาจเป็นเพราะการถอยของข้าศึก หรือ ฝ่ายตนได้รับกำลังหนุนที่แข็งแกร่ง ซึ่งอาจทำให้สามารถทำการรุกและจัดรูปขบวนที่ทำลายข้าศึกเสียแต่เนิ่น

สูตรที่ ๒๙

เมื่อผู้นำทัพตั้งใจที่จะเริ่มการรบก่อน เขาควรจะได้รวบรวมกำลัง และไม่มีหน่วยใดที่ถูกหลงลืม บางทีทหารกองพันเดียวอาจตัดสินใจการรบในวันนั้นได้

สูตรที่ ๓๐

ไม่มีสิ่งใดที่นับว่าลูกคนหรือฝืนหลักการสงครามยิ่งไปกว่า การเดินโอบปีกต่อหน้าข้าศึก ซึ่งยึดที่มั่นอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อข้าศึกยึดได้ที่สูงซึ่งที่เชิงลาดนั้นอีกฝ่ายหนึ่งต้องถูกบังคับไว้ในช่องทางแคบ

สูตรที่ ๓๑

เมื่อท่านวางแผนที่จะทำการรบใหม่ โดยเฉพาะท่านต้องต่อสู้กับแม่ทัพที่ยิ่งใหญ่ ท่านจะต้องฉวยโอกาสทุกอย่างเพื่อความมีชัย เพราะถ้าพลาดเสียที่ลงแล้ว ถึงแม้ท่านจะอยู่ในท่ามกลางหน่วยทหาร และใกล้กับป้อมปราการของท่านก็ตามความพินาศก็จะมีแก่ผู้แพ้

สูตรที่ ๓๒

ภารกิจของกองระวังหน้านั้น ไม่ใช่การเคลื่อนที่ไปข้างหน้า หรือการถอยมาข้างหลัง แต่ต้องใช้กลยุทธ์ กำลังจะต้องมีทหารม้าเบาสนับสนุนด้วยทหารม้ากลาง และทหารราบอีกหลายกองพัน และทหารปืนใหญ่อีกหลายกองร้อยทำการสนับสนุนควรเป็นหน่วยทหารที่คัดเลือกแล้ว นายพล นายทหาร และพลทหาร ควรจะรู้ยุทธวิธีอย่างดีเหมาะสมกับตำแหน่งด้วย ทหารที่ไม่ได้รับการฝึกพอจะส่งออกไปทำหน้าที่นี้ คงจะทำความรำคาญมากกว่า

สูตรที่ ๓๓

การนำขบวนสัมภาระและปืนใหญ่หนักผ่านเส้นทางที่อยู่ในซอกโดยที่อยู่ในซอกโดยที่ยังไม่ได้ยึดปากทางด้านนอกไว้ก่อนนั้น ย่อมเป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนต่อแบบธรรมเนียมการสงครามในเวลาถอย ขบวนเหล่านี้จะทำความลำบากให้และอาจเป็นอันตรายได้ง่าย จึงควรมีหน่วยคุ้มกันขบวนพอเพียงและควบคุมการเคลื่อนที่ออกจากเส้นทางบังคับนั้นด้วย

สูตรที่ ๓๔

หลักการรบประการหนึ่ง คือ ไม่ปล่อยให้ช่องว่างที่ข้าศึกจะทะลุทะลวงเข้าไประหว่างหน่วยต่าง ๆ ที่วางอยู่ในแนวรบ นอกจากจะมีความประสงค์ให้ข้าศึกเข้าไปในหลุมพรางที่วางไว้

สูตรที่ ๓๕

ที่พักแรมของหน่วยทหารในกองทัพเดียวกันควรจะให้อยู่ในที่ซึ่งจะช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้

สูตรที่ ๓๖

เมื่อข้าศึกมีแม่น้ำก้ำบังอยู่ตรงหน้า และสะพานทั้งหลายที่ข้ามแม่น้ำนั้น ข้าศึกยึดหัวสะพานไว้หมดแล้ว จงอย่าเข้าตีตรงหน้า เพราะจะต้องกระจายกำลังออกตามกว้างด้านหน้า ทำให้เปิดช่องให้ถูกตัดขาดออกเป็นส่วน ๆ ได้ ให้เคลื่อนเข้าหาแม่น้ำในรูปขบวนเป็นชั้นบันไดไปทางหลัง ข้าศึกจะเข้าตีขบวนหน้าที่สุดได้ขบวนเดียว ซึ่งข้าศึกจะเข้าตีทางปีกไม่ได้ ให้หน่วยทหารที่เคลื่อนที่เร็วไปยึดฝั่งแม่น้ำ เมื่อตกลงใจว่าจะข้ามที่ใดให้รุกเข้าหาจุดนั้นอย่างรวดเร็ว และวางสะพาน ลงไป ตำบลที่ข้ามนี้ควรจะให้อยู่ห่างจากขบวนนำมาก ๆ เพื่อจะลวงข้าศึก

สูตรที่ ๓๗

ทันทีที่ท่านยึดได้ที่มั่น ซึ่งจะปกป้องไปยังฝั่งตรงกันข้ามได้ ท่านอยู่ในฐานะได้เปรียบที่สามารถจะข้ามแม่น้ำได้แล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ที่มั่นนั้นมีบริเวณกว้างขวางพอที่จะวางปืนใหญ่ได้มาก ๆ ความได้เปรียบนี้จะลดลง ถ้าแม่น้ำกว้างกว่า ๖๐๐ หลา เพราะว่ากระสุนลูกปราชัยยังไม่ถึง และข้าศึกซึ่งป้องกันที่ข้ามยอมหาที่ก้ำบังได้ง่าย ดังนั้นถ้าให้ทหารราบข้ามแม่น้ำไปก้ำบังการสร้างสะพานและไปถึงฝั่งตรงข้ามได้แล้ว น่าจะถูกระดมยิงด้วยกระสุนลูกปราชัยของข้าศึก เพราะกองร้อยในใหญ่ซึ่งตั้งทางหัวสะพานตรงข้ามจะอยู่ห่างจากทหารที่ข้ามไปเพียง ๔๐๐ หลา ซึ่งเป็นระยะฉกรรจ์ ในขณะที่เดียวกันจะอยู่ห่างจากกองร้อยปืนใหญ่ฝ่ายเดียวกันถึง ๑,๐๐๐ หลา ดังนั้นความได้เปรียบทางปืนใหญ่จึงตกอยู่แก่ฝ่ายป้องกันการข้าม

สูตรที่ ๓๘

การที่จะป้องกันไม่ให้ข้าศึกที่มีขบวนเครื่องสะพานมาด้วย ข้ามลำน้ำได้นั้นย่อมเป็นสิ่งยาก ถ้าความมุ่งหมายในการป้องกันการข้ามของข้าศึกเพียงเพื่อก้ำบังแนวที่มั่น และทันทีที่รู้สึกว่าจะป้องกันการข้ามของข้าศึกไม่ได้ ผู้นำทัพควรจะยับยั้งไปป้องกัน ณ แนวที่มั่นระหว่างกลางซึ่งอยู่ระหว่างแม่น้ำที่ป้องกันกับแนวที่มั่นที่ก้ำบัง

สูตรที่ ๓๙

ในการยุทธเมื่อ ปี ค.ศ.๑๖๔๕ นายพลคูเรน และกองทัพของเขาได้ถูกตีออกจากเมืองฟิลลิปสบูร์ก โดยกองทัพที่มีกำลังเหนือกว่ามากในเส้นทางนั้น ไม่มีสะพานข้ามแม่น้ำไรน์ แต่เขาได้ใช้ความเกื้อกูลของภูมิประเทศระหว่างแม่น้ำกับเมืองนั้นสร้างค่ายขึ้น วิธีนี้ควรเป็นบทเรียนที่ดีของนายทหารช่าง ไม่เฉพาะแต่การสร้างป้อมค่ายเท่านั้นแต่ควรรวมทั้งการสร้างหัวสะพานด้วย ระหว่างป้อมค่ายกับแม่น้ำ ควรจะมีพื้นที่ว่างเหลือไว้เพื่อการจัดและปรับปรุงกองทัพ โดยไม่ต้องเข้าไปในป้อมค่าย ซึ่งอาจเสียความปลอดภัยลงไป

สูตรที่ ๔๐

ป้อมย่อมเป็นประโยชน์ต่อการทำสงครามทั้งการรุกและการรับพอ ๆ กัน ถึงแม้ตัวป้อมจะ ล้อมจับกองทัพไม่ได้ ก็ยังเป็นเครื่องมืออันดีในการร้งหน่วง รบกวาน และทอนกำลังแก่ฝ่ายมิชัย

สูตรที่ ๔๑

หนทางที่จะเข้ายึดค่ายลิดค่ายลหนึ่งให้ได้ผลดีนั้นมียู่สองทางด้วยกัน ทางหนึ่งนั้นคือ การเริ่มเข้าตีส่วนกำบังของข้าศึก ผลักไล่ไปเสียให้พ้นยุทธบริเวณ และต้อนส่วนที่เหลือเข้าไปหา เครื่องกีดขวางตามธรรมชาติ เช่นภูเขาหรือแม่น้ำใหญ่เมื่อได้ปฏิบัติสำเร็จตามความมุ่งหมายนั้นแล้ว ให้ปล่อยกองคุมเชิงไว้ข้างหน้าเครื่องกีดขวางนั้น จนกว่าการล้อมประชิดจะได้ผลสมบูรณ์และยึด ได้ค่ายลนั้น

หนทางที่สองจะใช้เมื่อผู้นำทัพประสงค์จะยึดเอาค่ายลนั้นในระหว่างที่มีการส่งกำลัง สมทบโดยไม่ต้องเสียเข้าทำการรบ การจะทำได้ผู้นำทัพจะต้องมีขบวนอาวุธล้อมประชิด และมีกระสุนและเสบียงอาหารพอเพียงกับระยะเวลาที่ได้คำนวณไว้แล้วสำหรับการล้อมนั้น และจะต้อง สร้างแนวป้องกันและแนวสนามเพลาะล้อม (Contra Vallation and circum vallation) โดยอาศัย ความเกื้อกูลของภูมิประเทศ ณ ที่นั้น เช่นเนินสูง ป่า หนองบึงและการปล่อยน้ำให้ท่วมเป็นต้น ไม่มี ความจำเป็นโดยรีบด่วนในการติดต่อกับฐานการส่งกำลัง เรื่องที่ผู้นำทัพควรระวังอย่างเดียวก็คือ การสกัดกั้นกองทัพที่จะมาช่วยเหลือ

สูตรที่ ๔๒

เฟอติเออร์ กล่าวว่าเราไม่ควรคอยข้าศึกอยู่ในแนวสนามเพลาะล้อม แต่ควรออกไปและเข้าตี ที่เขากล่าวเช่นนี้เป็นการผิด ไม่มีสิ่งใดเป็นของเด็ดขาดในการสงคราม เราไม่ควรดำเนินวิธีการที่คอย ข้าศึกอยู่ในแนวสนามเพลาะล้อมของเรา

(เฟอติเออร์เป็นนายพลฝรั่งเศส (ค.ศ.๑๖๔๘ – ๑๗๑๑) เป็นผู้เขียนหนังสือ “ความทรงจำใน การสงครามของข้าพเจ้า” ซึ่งเป็นที่นิยมอ่านกันมาในสมัยนโปเลียน นโปเลียนไม่เห็นพ้องด้วยใน มูลฐานที่สภาพการต่าง ๆ ย่อมแปรเปลี่ยนเสมอ อย่างไรก็ตามก็ตีกองทัพเยอรมันที่ล้อมเมืองเลนินกราด และสตาลินกราดในปี ค.ศ.๑๙๔๒ ได้คอยอยู่ในแนวสนามเพลาะล้อมจนกระทั่งกองทัพรัสเซียที่มา ช่วยเหลือเข้าตี และเยอรมันเป็นฝ่ายแพ้ทั้งสองแห่งที่เซวาสโตพอลในปี ค.ศ.๑๙๔๒ เยอรมันได้ เคลื่อนที่เข้าตีกองทัพที่มาช่วยก่อน จึงได้ชัยชนะ)

สูตรที่ ๔๓

ใครก็ตามที่ตำหนิการสร้างสนามเพลาะและการสนับสนุนทั้งหลายจากศิลปะของ การทหารช่างแล้ว เขาผู้นั้นเท่ากับได้ทอนกำลังและทอดทิ้งเครื่องมือประกอบซึ่งไม่มีภัยมิแต่ คุณประโยชน์เสมอและบางทีก็จะขาดเสียมิได้ไปเปล่า ๆ

สูตรที่ ๔๔

ถ้าเหตุการณ์ไม่อำนวยให้เหลือทหารไว้ป้องกันเมือง ป้อม ที่มีโรงพยาบาลและคลังแสง อย่างพอเพียง ผู้นำทัพจะต้องใช้เครื่องมือรบเท่าที่จะหาได้ป้องกันป้อมเดียวจากการ โจมตีโดย ลับพลัน

สูตรที่ ๔๕

ที่ ๆ เป็นป้อมนั้นจะป้องกันทหารที่อยู่ประจำและจะตรึงข้าศึกอยู่ได้ชั่วระยะเวลาหนึ่งเมื่อ เวลานั้นผ่านไปแล้ว การต้านทานของป้อมย่อมจะถูกทำลายลง ทหารในป้อมก็จะวางอาวุธ พลเมือง ของชาติคิวิไลย่อมเห็นพ้องด้วยกับข้อนี้ ไม่มีข้อถกเถียงใด ๆ เกิดขึ้น เว้นแต่เจ้าเมืองควรมีการ ตกลงกันในเรื่องจะต้านทานอยู่เพียงใด

สูตรที่ ๔๖

ประตูป้อมย่อมมีค่าควรแก่อิสรภาพของทหารประจำป้อม ถ้าหากได้ตกลงใจว่าจะไม่ยอม ทิ้งป้อมนอกจากจะได้รับอิสรภาพ ดังนั้นการยื่นข้อเสนออย่างมีเกียรติต่อทหารประจำป้อมที่ตกลง ใจจะต้านทานรักษาป้อมอย่างเหนียวแน่น ย่อมเป็นหนทางที่ได้ประโยชน์กว่าที่จะลองเข้าตีดู

สูตรที่ ๔๗

ทหารราบ ทหารม้า และทหารปืนใหญ่ จะทำการรบไม่ได้ถ้าขาดอันใดอันหนึ่งไปเสีย ทหารทั้งสามเหล่านี้ควรจะให้พักอยู่ในลักษณะที่จะช่วยเหลือกันได้ในเมื่อถูกโจมตี

สูตรที่ ๔๘

ไม่ควรจัดรูปขบวนของทหารราบเป็นแนวเกินสองแถวซ้อน เพราะปืนยาวไม่อำนวยให้ยิง ได้สะดวกถ้าจัดหลายแถว เป็นที่ยอมรับกันว่าการยิงของแถวที่สามได้ผลเร็วและเป็นอันตราย สองแถวข้างหน้า ในการจัดรูปขบวนสองแถว ทุก ๆ คน ที่เก้าจะเป็นคนท้ายแถว ซึ่งเว้นระยะเคียง สองหลาทุก ๆ ปี ของแถวมีทหารหนุนอยู่คนหนึ่งยืนห่างไปข้างหลังแถวยี่สิบสี่หลา

สูตรที่ ๔๙

การใช้หมวดที่มีทหารราบและทหารม้าผสมกันนั้นไม่มีอะไร นอกจากเป็นการถอยหลังเข้า คลอง ทหารม้าย่อมหมดความคล่องแคล่ว เพราะการเคลื่อนที่จะถูกหน่วงไว้ทำให้กำลังชนเสียไป

ทหารราบเองก็จะมีอันตราย เพราะว่าเมื่อทหารม้าเคลื่อนที่ออกไปครั้งแรก ทหารราบก็จะขาดการสนับสนุน ทางที่ดีที่สุดที่จะป้องกันทหารม้าก็คือการสนับสนุนทางปีก

สูตรที่ ๕๐

ทหารม้าจะเข้าประจำบานในตอนแรกตอนกลางหรือตอนท้ายของการรบ ย่อมมีผลดีเท่า ๆ กัน เมื่อใดสามารถเข้าทางปีกของทหารราบได้ก็ควรทำเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อทหารราบมีการรบติดพันตรงหน้า

สูตรที่ ๕๑

ทหารม้ามีหน้าที่ที่จะต้องติดตามผลแห่งความมีชัย และป้องกันมิให้ข้าศึกกลับรวมกำลังกันได้

สูตรที่ ๕๒

ปืนใหญ่มีความจำเป็นแก่ทหารม้ามากกว่าแก่ทหารราบ เพราะว่าทหารม้าไม่สามารถยิงและได้แต่ต่อสู้ด้วยหอกดาบ เพื่อให้ได้ผลตามความต้องการนี้ จึงได้เกิดมีทหารปืนใหญ่ลากด้วยม้าขึ้นทหารม้าควรมีกองร้อยทหารปืนใหญ่ของคนร่วมไปด้วยเสมอ ไม่ว่าจะเข้าเพื่อเข้าตี เมื่ออยู่ในที่มั่นหรือในที่ชุมพล

สูตรที่ ๕๓

ในระหว่างการเดินหรือในที่ตั้ง ส่วนมากของทหารปืนใหญ่ควรอยู่กับกองพลทหารราบหรือทหารม้า ส่วนที่เหลือควรเก็บไว้เป็นกองหนุน ปืนทุกกระบอกควรมีกระสุนติดไป ๓๐๐ นัด ไม่คิดเอากระสุนในรถลากปืนมารวมด้วย จำนวนนี้จะพอใช้ในการรบสองคราวโดยประมาณ

สูตรที่ ๕๔

กองร้อยทหารปืนใหญ่ควรเข้าที่ตั้งที่ได้เปรียบมากที่สุด และให้เข้าไปใกล้ทหารราบหรือทหารม้าให้มาก เท่าที่จะไม่เป็นการล่อแหลมต่ออันตรายเกินไป ที่ตั้งที่อยู่ ณ ที่สูงมาก ๆ ย่อมเป็นการดีที่จะครอบคลุมพื้นที่ไปได้ทั่ว ซึ่งจะอำนวยให้ยิงไปได้รอบตัวไม่มีสิ่งใดกำบังทั้งทางซ้ายและขวา

สูตรที่ ๕๕

แม่ทัพควรหลีกเลี่ยงการนำของทัพเข้าไปพักในบริเวณใกล้กับแหล่งส่งกำลัง ถ้ามีวิธีจัดตั้งคลังอาหารและเสบียงสัตว์ให้พอเพียงกับความต้องการของกองทัพ

สูตรที่ ๕๖

นายพลดี กองนายทหารดี การจัดดี การฝึกดี วินัยเคร่งครัด เหล่านี้ทำให้กองทัพดีโดยไม่คำนึงถึงวิถีทางที่เขาจะต่อสู้

แม้กระนั้นก็ตาม ความกล้ากล้า ความรักชาติ เกียรติภูมิ เหล่านี้อาจลดจิตใจเหล่าทหารหนุ่ม ๆ ให้ดีขึ้น

สูตรที่ ๕๗

เมื่อชาติหนึ่งชาติใดไม่มีกองนายทหารและไม่มีรากฐานการจัดทางทหารย่อมเป็นการยากที่จะจัดกองทัพขึ้น

สูตรที่ ๕๘

คุณลักษณะประการแรกของทหารนั้นคือ ความสามารถที่จะยืนอยู่กับความเหน็ดเหนื่อย และความขาดแคลน ความกล้าหาญนั้นรองลงมา ความจน ความขาดแคลน และความทุกข์ เป็นโรงเรียนที่ดีสำหรับทหาร

สูตรที่ ๕๙

ของห้าสิ่งนี้ที่ทหารจะต้องนำติดตัวไปทุกโอกาส ได้แก่ ปืน กระสุน เครื่องหลัง เสบียง อย่างน้อยพอสัปดาห์ และเครื่องมือโยธาสนามประจำกายถ้าจำเป็นจะลดเครื่องหลังลงให้เล็กเท่าใดก็ได้ แต่ควรจะมีไปด้วยเสมอ

สูตรที่ ๖๐

ทุกคนควรจะหาวิธีต่าง ๆ ที่จะเป็นการกำลังใจให้ทหารอยู่กับธงชัยของตนเสมอ การแสดงความหวังใยต่อทหารเท่าไร้มาก อาจช่วยให้เป็นผลตามความมุ่งหมายนั้นเร็วขึ้น คนที่รับราชการมานานควรจะได้รับเงินเดือนมากขึ้น การจ่ายเงินเดือนแก่ทหารเก่ามากกว่าทหารใหม่ไม่เป็นการเสียความยุติธรรมเลย

สูตรที่ ๖๑

สุนทรพจน์ก่อนรบไม่ทำให้ทหารกล้าหาญขึ้นได้ ทหารเก่ามักไม่ค่อยอยากจะฟัง ส่วนทหารใหม่จะลืมหืมตาเมื่อได้ยินเสียงปืนใหญ่นัดแรก การสนทนาและโต้เถียงกันย่อมจะเป็น

ประโยชน์แก่การทำลาย การใส่ความและข่าวลือเหลวไหลระหว่างการยุทธ์ เพื่อให้เกิดขวัญดีในหมู่ทหารในค่ายพัก และเป็นข้อสนทนาในที่พักผ่อน คำสั่งที่พิมพ์ประจำวันอาจเหมาะที่จะใช้ในเรื่องนี้

สูตรที่ ๖๒

การพักในกระโจมย่อมไม่ถูกสุขลักษณะให้ทหารแยกพักแรมตามภูมิประเทศดีกว่า เพราะทหารสามารถก่อไฟผิงที่ปลายเท้า ความร้อนจากกองไฟในไม่ช้าก็จะแผ่ไปตามดิน ทำให้พื้นดินที่ทหารนอนนั้นแห้งเร็ว กระดานสองสามแผ่นหรือหญ้าแห้งสักเล็กน้อยก็พอจะบังลมได้ แต่กระโจมก็ยังมีคามจำเป็นสำหรับผู้นำหน่วยที่จะต้องเขียนและพิจารณาแผนที่ ดังนั้นผู้บังคับหน่วยตั้งแต่ชั้นกองพันขึ้นไปควรมีกระโจม ผู้ตรวจการจะรายงานจำนวนและที่ตั้งของกระโจมต่าง ๆ แต่กองทัพที่พักผ่อนในสนามเป็นสองหรือสามแนวนั้น จะแสดงให้เห็นเพียงควันไฟในระยะไกลซึ่งข้าศึกอาจเข้าใจว่าหมอกในอากาศก็ได้ การจะนับจำนวนกองไฟในที่พักผ่อนในสนามนั้นย่อมเป็นไปได้

สูตรที่ ๖๓

ข่าวสารที่ได้จากเชลยศึกจะต้องประมาณค่าที่แท้จริงเสียก่อน พลทหารนั้นยากที่จะรู้อะไรได้เกินกว่ากองร้อยของเขา นายทหารสามารถจะบอกเรื่องราวได้อย่างมาก เพียงที่ตั้งหรือการเคลื่อนย้ายของกองพลที่หน่วยของเขาสังกัดอยู่ ถ้าเช่นนั้นเพื่อชั่งใจในการสรุปผลในเรื่องที่ตั้งที่ข้าศึกยึดแม่ทัพไม่ควรยอมรับเอาข่าวที่เค้นมาได้จากเชลยศึกนอกจากจะไปสมเหตุสมผลกับรายงานของ กองระวังหน้า

สูตรที่ ๖๔

ในการสงคราม ไม่มีอะไรสำคัญยิ่งกว่าการรวมอยู่ในบังคับบัญชาเดียวกัน ดังนั้นเมื่อจะทำสงครามกับกองทัพหนึ่ง ทหารที่ไปในยุทธบริเวณจะต้องอยู่ในกองทัพเดียวกัน และมีหัวหน้าเพียงคนเดียวเท่านั้น

สูตรที่ ๖๕

ถ้าผู้บังคับบัญชาใช้การการ โต้คารมและการประชุมปรึกษา เป็นเครื่องช่วยเหลือความฉลาดของตนแล้ว ผลที่จะได้รับซึ่งได้เจริญรอยกันมาแล้วทุกยุคทุกสมัยก็คือ การตกลงใจที่เลวที่สุด ซึ่งในเวลาสงครามเกือบจะถือว่าเป็นความซื่อฉลาดที่สุด หรือถ้าท่านไม่ชอบอยากจะเรียกว่าความรอบคอบที่สุดก็ได้ ความฉลาดที่แท้จริงย่อมเป็นพลังงาน

สูตรที่ ๖๖

ในเวลาสงคราม ผู้นำเดิยวเท่านั้นที่จะรู้ว่าสิ่งใดมีความสำคัญเพียงใด และเขาผู้เดิยวเท่านั้นที่จะเอาชนะและผ่านอุปสรรคไปได้ด้วยอาศัยความตั้งใจและความรู้สูงของเขา

สูตรที่ ๖๗

การมอบอำนาจให้นายพลหรือนายทหารอื่น ๆ เว้นแต่ทหารประจำป้อมขอมวางอาวุธและขอมจำนวนเป็นพิเศษนั้น ย่อมนำไปสู่อันตรายอย่างไม่มีปัญหา การเปิดประตูให้แก่ความขลาดหรือจำพวกที่กล้าหาญไปผิด ๆ เช่นนี้ ย่อมทำลายวิญญาณนักรบของชาติ สถานการณ์ผิดธรรมดาย่อมเรียกร้องการตัดสินใจที่ผิดปกติ การต่อต้านของหน่วยทหาร ยิ่งเหนียวแน่นขึ้นเพียงใด โอกาสที่จะมีผู้มาช่วยเหลือหรือหักออกมาได้ยิ่งมีมากขึ้นเท่านั้น มีอะไรบางอย่างที่จะเป็นไปได้ในเมื่อคนทรหด บึกบึนที่ยอมแลกกับความตาย ทำสิ่งนั้นลงไป

สูตรที่ ๖๘

ความปลอดภัยย่อมจะไม่มีแก่อาณาจักรใดหรือนายพลคนใด ราษฎรคนใด ถ้านายทหารได้รับอนุญาตให้ขอมแพ้ในสนามกลางแปลงและวางอาวุธ โดยพฤติการณ์อันมีการตกลงเป็นผลประโยชน์แก่บุคคลที่ยอมแพ้นั้นแต่ขาดผลประโยชน์ส่วนรวมของกองทัพ การหลบหนีจากอันตรายโดยปล่อยให้เพื่อนของตนต้องอยู่ในสถานการณ์ที่อันตรายยิ่งขึ้นนั้น นับว่าเป็นการจี้ขลาดอย่างชัด ความประพฤติดังนี้เป็นการละเมิดกฎหมายและควรประกาศถอดถอนหมดทุกอย่างและควรลงโทษถึงชีวิต นายพล นายทหาร นายสิบ และพลทหารที่ยอมจำนวนเพื่อเอาชีวิตรอดควรประหารชีวิต คนที่สั่งให้วางอาวุธและคนที่ยอมทำตามคำสั่งอย่างนี้คือ ผู้ทรยศ และควรบำเหน็จรางวัลด้วยโทษหนัก

สูตรที่ ๖๙

ในการที่จะขอมเป็นเชลยศึกนั้นมิใช่อยกเว้นอยู่ประการเดิยวคือ เขาไม่ได้ถูกจับรวมกันและไม่สามารถใช้อาวุธได้ ดังนั้นจึงไม่ต้องมีเงื่อนไขอย่างใด เพราะถึงแม้จะมีก็ปราศจากเกียรติยศเมื่อมีความจำเป็นถึงที่สุดย่อมจะถูกบังคับให้ขอมจำนวนเอง

สูตรที่ ๗๐

การปฏิบัติตนของแม่ทัพในประเทศที่แพ้สงครามย่อมจะห้อมล้อมไปด้วยอันตราย ถ้าเขาทำแข็งกร้าวเขาจะถูกก่อกวนและทวีจำนวนศัตรูขึ้น ถ้าเขาทำนุ่มนวล เขาก่อเชื้อความหวังขึ้น ซึ่งจะเป็นการช่วยทำให้เกิดการขัดขึ้นและกระด้างกระเดื่องคล้ายกับยังมีสงครามอยู่ ผู้มีชัยควรจะใช้ความดุคั่น ความยุติธรรมและการผ่อนปรนให้สลับกันไป เพื่อจะได้ป้องกันความยุ่งยากหรือทำให้ความยุ่งยากที่เกิดขึ้นแล้วสงบลง

สูตรที่ ๑๑

ไม่มีสิ่งใดที่จะยกโทษให้แก่ชายพลผู้ซึ่งเอาประโยชน์จากความรู้ที่ได้จากการรับราชการในกองทัพของประเทศของตนมาใช้รบกับกองทัพของตน และนำเอาวิธีการป้องกันไปให้แก่ต่างชาติความชั่วอันนี้ย่อมเป็นที่ติเตียนทั้งในทางหลักศาสนา ธรรมเนียม และเกียรติยศ

สูตรที่ ๑๒

แม่ทัพสูงสุดจะปลดเปลื้องความผิดในการสงครามของตนโดยอ้างว่า กระทบไปตามคำสั่งของรัฐบาลหรือของเสนาบดีคนใดคนหนึ่งเมื่อผู้ที่สั่งการนั้นอยู่ห่างไกลจากยุทธบริเวณ และรู้ความคลี่คลายของเหตุการณ์น้อยมากขึ้น ย่อมเป็นไปได้ แม่ทัพสูงสุดผู้ซึ่งได้ทำไปตามแผนที่ตนรู้อยู่แล้วว่าใช้ไม่ได้ นับว่ามีความผิด เขาควรจะให้เหตุผลยืนยันให้มีการเปลี่ยนแปลง และในที่สุดเขาควรจะลาออกเสียดีกว่าที่จะยอมเป็นเครื่องมือทำลายกองทัพของประเทศ

แม่ทัพสูงสุดคนใดเริ่มเข้ารับตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาในเมื่อเขาแน่ใจว่าต้องแพ้เขามีความผิดเท่านั้น เขาควรปฏิเสธที่จะทำตามเพราะว่าคำสั่งทหารนั้นจะมีการปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดต่อเมื่อผู้บังคับบัญชาที่ออกคำสั่งนั้นจะอยู่ในสมรภูมิด້วยในขณะที่ออกคำสั่ง เขาได้มีความรู้สถานการณ์ฟังข้อขัดข้องของผู้บ่อยและให้คำอธิบายแก่นายทหารผู้จะปฏิบัติตามคำสั่ง

แต่ถ้าแม่ทัพสูงสุดได้รับคำสั่งเด็ดขาดจากรัฐบาลให้เริ่มจากการรบ เขาควรปฏิบัติตามคำสั่งที่จะยื่นชัยชนะให้แก่ข้าศึกและปล่อยให้ฝ่ายตนถูกขยี้เสียหรือไม่ ถ้าเขาเข้าใจเหตุผลเบื้องหลังคำสั่งอันแปลกประหลาดนั้นเขาควรปฏิบัติตาม ถ้าเขาไม่เข้าใจควรปฏิเสธ

สูตรที่ ๑๓

ลักษณะประการแรกของแม่ทัพสูงสุดได้แก่การมีสมองเยือกเย็น ซึ่งย่อมจะรับความรู้สึกที่ได้มาตามลำดับที่ดี หรือมาพร้อมกันก็ดี ในระหว่างวันหนึ่ง ๆ นั้น ควรจะแบ่งชั้นของความรู้สึกเหล่านั้นในใจให้เกิดความสำนึกในลำดับความสำคัญขึ้นมาโดยเหตุผลและการตัดสินใจแวนเดียว ย่อมเป็นอันตรายที่สุดในการสงคราม โดยมากมักผิดและพาไปสู่ความพินาศ นายพลที่มีลักษณะดังนี้ไม่ควรเลือกเป็นผู้นำทัพ (ดูสูตรที่ ๑๕ ด้วย)

สูตรที่ ๑๔

การรู้จักแผนที่อย่างชำชอง การเข้าใจหน้าที่ในการลาดตระเวน การเอาใจใส่ในการส่งคำสั่ง การทำกำหนดการเคลื่อนย้ายของกองทัพซึ่งสับสนให้เป็นของง่าย เหล่านี้เป็นคุณลักษณะที่บ่งให้เห็นนายทหารผู้จะเป็นเสนาธิการ

สูตรที่ ๑๕

หน้าที่ของนายพลทหารปืนใหญ่หน้าที่หนึ่งนั่นก็คือ ู้การยุทธของกองทัพโดยตลอด เพราะเขาจะต้องจัดอาวุธกระสุนให้แก่กองพลต่าง ๆ ของกองทัพ การไปติดต่อกับผู้บังคับหน่วยทหารปืนใหญ่ ณ แนวรักษาด่านจะทำให้เขารอบรู้การเคลื่อนไหวของกองทัพ การใช้ขบวน ปืนใหญ่ของเขาควรรออาศัยข่าวสารที่ได้มานี้

สูตรที่ ๑๖

การลาดตระเวนทางแคบและทำข้ามด้วยความชำนาญ การจัดหาผู้นำทางที่ไว้ใจได้ให้ตัวเอง การซักถามพระประจำหมู่บ้านและหัวหน้าสถานีผลัดเปลี่ยนม้า การผูกสัมพันธ์กับชาวบ้าน โดยเร็ว การส่งจารชนออกทำงาน การยึดจดหมายและแปล วิเคราะห์จดหมายเหล่านั้น สุดท้ายการตอบคำถามต่าง ๆ ของแม่ทัพสูงสุดซึ่งมาถึงพร้อมกับกองทัพเหล่านี้ เป็นสมบัติของนายพลที่คุมกองระวังหน้า

สูตรที่ ๑๗

แม่ทัพสูงสุดย่อมจะมีความชำนาญและอัจฉริยภาพของตนเองเป็นผู้นำทางยุทธวิธีกลยุทธ์ต่าง ๆ ความรู้ทางเทคนิคของทหารช่าง และทหารปืนใหญ่ อาจเรียนรู้ได้จากตำรา แต่ความรู้ในยุทธศาสตร์จะมีได้โดยความชำนาญและการศึกษาประวัติการยุทธของแม่ทัพผู้ยิ่งใหญ่ กุสตาวัส อคคอล์ฟส คูเรน และเฟรดเดอริก รวมทั้งอเล็กซานเดอร์ ฮันนิบาล และซีซาร์ เหล่านี้ดำเนินตามหลักเดียวกันทั้งสิ้น

สูตรที่ ๑๘

จงอ่านแล้วอ่านอีกการยุทธของอเล็กซานเดอร์ ฮันนิบาล ซีซาร์ กุสตาวัส คูเรน เออเจน และเฟรดเดอริก จงทำตนอย่างท่านเหล่านี้ ซึ่งเป็นหนทางเดียวที่จะเป็นแม่ทัพผู้ยิ่งใหญ่และค้นพบความลับของศิลปะการสงครามได้ ความฉลาดที่ได้จากการศึกษาเหล่านี้จะขจัดหลักการที่ขัดแย้งกับหลักปฏิบัติของมหาบุรุษเหล่านั้น

สูตรที่ ๑๙

สิ่งแรกที่แม่ทัพสูงสุดจะต้องกำหนดไว้ในใจก็คือ เขาจะทำอะไรกันจะต้องคว้าเขามีเครื่องมือที่จะผ่านเครื่องกีดขวาง ซึ่งข้าศึกสามารถจะต้านทานนั้นได้หรือ และเมื่อได้ตกลงใจแล้วเขาจะต้องหาทุกสิ่งทุกอย่างที่จะทำให้ข้ามพ้นการขัดขวางเหล่านั้น

สูตรที่ ๘๐

ศิลปะของนายพลผู้นำ กองระวังหน้าหรือกองระวังหลังนั้นคือการเกาะและหน่วงเหนี่ยว ข้าศึกและบังคับให้ข้าศึกเคลื่อนที่ได้สี่ห้ากิโลเมตรในสามสี่ชั่วโมง โดยไม่ให้ตัวเองเข้าไปสู่อันตราย ยุทธวิธีอย่างเดี๋ยวจาไปประสบความสำเร็จอย่างดีได้ ยุทธวิธีย่อมจำเป็นสำหรับทหารม้ายิ่งกว่า ทหารราบและสำหรับทหารม้าในกองระวังหน้าและกองระวังหลังยิ่งกว่าหน้าที่อื่นๆ ทั้งหมด

สูตรที่ ๘๑

การจะหาคนที่มึลักษณะครบถ้วนทุกประการสำหรับผู้จะเป็นแม่ทัพที่ยิ่งใหญ่นั้นเป็นการ ยากผิดธรรมดา ลักษณะที่พึงประสงค์ที่สุดที่ทำให้คนนั้นผิดแปลกจากคนอื่น ๆ ก็คือความ เฉียบแหลมหรือความสามารถพิเศษประจำตัว จะต้องได้สมส่วนกับความกล้าหาญ ถ้ามีความ กล้าหาญมากกว่าเขามักจะทำไปโดยไม่ใส่ใจถึงความสามารถของเขา ในทางตรงกันข้าม ถ้าความ กล้าหาญมีน้อยกว่าความเฉียบแหลมเขามักจะไม่กล้าทำตามแผนที่วางไว้อย่างดีแล้วนั้น

สูตรที่ ๘๒

การกระทำที่เด่น ๆ ของแม่ทัพผู้ยิ่งใหญ่ไม่ได้เกิดจากโชคหรือดวงชะตา หากเกิดจากการ วางแผนและอัจฉริยภาพ

สูตรที่ ๘๓

แม่ทัพสูงสุดจะต้องไม่ปล่อยให้ข้าศึก ไม่ว่าที่ชนะหรือแพ้ ได้มีโอกาสพักผ่อน

สูตรที่ ๘๔

แม่ทัพที่ไม่เด็ดขาด ไม่มีหลักและแผนในการดำเนินงาน ถึงแม้จะเป็นหัวหน้าหน่วย กองทัพอันมีกำลังพลเหนือกว่าข้าศึก จะรู้ตนเองว่าอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบในสนามรบเสมอ การ ลังเลและการกระทำอะไรครั้ง ๆ กลาง ๆ ย่อมไม่มีทางชนะสงคราม

สูตรที่ ๘๕

นายพลบังคับหน่วยทหารช่างของกองทัพซึ่งจะต้องมองเห็น วางความมุ่งหมายและ อำนาจการงานของทหารช่าง จะต้องมีการตัดสินใจที่ดีและมีสามัญสำนึก

สูตรที่ ๘๖

นายพลทหารม้าจะต้องมีความรู้ภาคปฏิบัติรู้จักค่าของวินาที ไม่หันต่อชีวิตและไม่วางใจในโชคชะตา

สูตรที่ ๘๗

นายพลที่อยู่ในอำนาจเข้าศึกจะออกคำสั่งใด ๆ ไม่ได้ ใครที่ปฏิบัติตามย่อมมีความผิด

สูตรที่ ๘๘

ทหารม้าตราขุน (กลาง) ควรอยู่กับกองระวังหน้าหรือกองระวังหลัง อยู่ทางปีกหรือในกองหนุนเพื่อช่วยเหลือทหารม้าเบา

สูตรที่ ๘๙

ความปรารถนาที่จะให้ความปลอดภัยแก่หน่วยทหารม้าจนถึงวาระสุดท้ายแห่งการรบ แสดงถึงความไม่รู้เท่าถึงอำนาจของการเข้าประจัญบานร่วมกันระหว่างทหารราบกับทหารม้า ไม่ว่าในการเข้าตีหรือตั้งรับ

สูตรที่ ๙๐

อำนาจของทหารม้าอยู่ที่มวลเคลื่อนที่ (โมเมนตัม) แต่ความเร็วอย่างเดียวไม่อาจประกันความสำเร็จได้ ความเป็นระเบียบ เป็นปีกแผ่นและการใช้กำลังหนุนให้ถูกต้องเหล่านี้ต้องประกอบเข้าด้วยกัน

สูตรที่ ๙๑

จำนวนทหารม้าที่กองทัพควรมีในการรบในฟลานเดอร์ส หรือเยอรมันนี ประมาณหนึ่งในสี่ของทหารราบ หนึ่งในยี่สิบในเทือกเขาพีเรนีสหรือแอลป์ และหนึ่งในหกในอิตาลีหรือสเปน

สูตรที่ ๙๒

ในการรบ เช่นเดียวกับการล้อมประชิดความชัดเจนจะต้องมีที่จะรวมกำลังยังเป็นปีกแผ่นไปยังจุด ๆ หนึ่ง ภายหลังที่การรบได้เริ่มขึ้น ผู้ที่มีความชัดเจนในการรบ ซึ่งสามารถรวมกำลังยิงของปืนใหญ่ไปยังตำบลที่กำหนดไว้โดยทันที และไม่ให้ข้าศึกคาดถึง ย่อมจะวางใจในชัยชนะได้

สูตรที่ ๙๓

ยังมีทหารราบดี ยิ่งควรจะประหยัดกำลังไว้โดยมีทหารปืนใหญ่ที่ดีสนับสนุน ทหารราบที่ดีย่อมเป็นกล้ำมเนื้อของกองทัพบก แต่ถ้าปล่อยให้รบอยู่นาน ๆ ต่อข้าศึกที่มีปืนใหญ่เหนือกว่าไม่ช้าจะเสียขวัญและถูกทำลายลงได้ นายพลผู้มียุทธวิธีและความชัดเจนเหนือกว่าข้าศึกอาจนำความสำเร็จมาสู่ได้ด้วย การรู้จักใช้ทหารราบที่ดีกว่านั้น แม้ว่าจะมีกำลังปืนใหญ่ด้อยกว่าก็ตาม แต่ในวันรบแตกหักเขาจะรู้สึกถึงความหนักใจที่ต้องเป็นรองในทางปืนใหญ่

สูตรที่ ๕๔

กองทัพเข้มแข็งมีกำลัง ๓๕,๐๐๐ ถึง ๔๐,๐๐๐ คน ควรยื่นกองทัพของข้าศึกที่มีกำลังมากกว่าสองเท่าได้สองสามวัน เฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อมีป้อมหรือแม่น้ำช่วยเกื้อกูล

สูตรที่ ๕๕

การสงครามไม่มีอะไรมากไปกว่าการจู่โจมถึงแม้ทัพจะต้องยึดหลักทั่วไปก็ตาม เขาจะต้องให้ไม่เสียโอกาส ที่จะทำให้เป็นฝ่ายได้เปรียบด้วยการจู่โจมข้อนี้เป็นแก่นของอัจฉริยภาพในยามสงครามโอกาสเหมาะมีอยู่ขณะเดียวเท่านั้น และอัจฉริยะบุคคลจะฉวยไว้ได้

สูตรที่ ๕๖

แม่ทัพที่ยังมีทหารที่สดชื่นอยู่อีก หลังจากวันที่ทำการรบมาแล้วน่าจะปราศัยเกือบทุกครั้งที่ถูกแล้วควรจะใช้ทหารให้เป็นประโยชน์แก่การรบที่สุด เพราะวันต่อจากความสำเร็จผลเรียบร้อยแล้วนั้น ไม่มีอุปสรรคอะไรให้พวกเขาต้องออกแรงอีก ชื่อเสียงย่อมเป็นเครื่องประกันชัยชนะให้แก่ผู้มีชัย

สูตรที่ ๕๗

กฎแห่งการสงครามบ่งไว้ว่า กองแยกของกองทัพควรหลีกเลี่ยงการรบตามลำพังกับกองทัพส่วนใหญ่ที่เคยมีชัยมาบ้างแล้ว

สูตรที่ ๕๘

เมื่อแม่ทัพได้จู่โจมเข้าล้อมที่มั่นหนึ่งไว้และมีเวลาลวงข้าศึกอยู่สองสามวัน เขาควรใช้เวลานี้ให้เป็นประโยชน์โดยสร้างแนวสนามเพลาะล้อม(Circumvallation)ขึ้นต่อจากนั้นใช้เวลาปรับปรุงที่มั่นให้ดีขึ้น ในสถานการณ์สามัญกำลังทหารของเขาจะสดชื่นขึ้น และได้ส่วนที่มีความแข็งแรงมากขึ้น

สูตรที่ ๘๘

ในเวลาสงคราม ผู้บังคับป้อมจะตัดสินใจเหตุการณ์ไม่ได้ เขาจะต้องป้องกันไว้วาระสุดท้าย ถ้าเขายอมจำนนก่อนที่จะถึงคราวที่ถูกบังคับแล้ว เขาสมควรได้รับโทษถึงชีวิต

สูตรที่ ๑๐๐

การยอมแพ้ของทหารที่ถูกล้อมในการรบหรือระหว่างที่การยุทธ์ยังดำเนินอยู่นั้น จะต้องมีความใจเย็นที่เป็นประโยชน์จะได้แก่บุคคลผู้ทำสัญญา และใจเย็นที่จะเป็นภาระหนักงตกหนักอยู่แก่ประเทศและทหารอื่น ๆ ในกองทัพ คนที่เอาตัวรอดโดยทำให้สถานการณ์อันตรายตกอยู่กับผู้อื่นนับว่าเป็นคนขี้ฉลาดแน่นอน

สูตรที่ ๑๐๑

การทำสงครามด้วยการตั้งรับไม่ได้ห้ามการเข้าตีเสียเลย ทำนองเดียวกัน การทำสงครามด้วยการรุกก็ไม่ได้ห้ามไม่ให้ตั้งรับ แม้จะมีความมุ่งหมายที่จะทะลุแนวพรมแดนและรุกเข้าไปในประเทศข้าศึก

สูตรที่ ๑๐๒

ศิลปะของการสงครามสอนไว้ว่า การโอบหลังหรือโอบปีกนั้นอย่าให้ต้องแยกกำลังออกจากกัน

สูตรที่ ๑๐๓

การป้อมสนาม ถ้ารู้จักวิธีใช้ดีแล้ว ย่อมจะเป็นประโยชน์ และไม่มีอันตรายอย่างใดเลย

สูตรที่ ๑๐๔

ถ้าคนสองคนสามารถวางเท้าของเขาลงไปได้แล้ว กองทัพก็ต้องผ่านไปได้ไม่ว่าฤดูใด

สูตรที่ ๑๐๕

คำสั่งการรบ ไม่ควรอาศัยการตกลงใจจากภูมิประเทศอย่างเดียว แต่จะต้องคิดถึงเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องทั้งสิ้น

สูตรที่ ๑๐๖

การเดินทางให้เข้าศึกษาจะต้องหลีกเลี่ยงถ้าจำเป็นต้องทำให้ใช้ขบวนสั้นและเคลื่อนด้วยความรวดเร็ว

สูตรที่ ๑๐๗

ไม่มีสิ่งใดที่จะทำให้ลายระเบียบของกองทัพหรือยังความพินาศมาสู่กองทัพได้ยิ่งกว่าการปล้นสะดม

สูตรที่ ๑๐๘

ค่ายกองทัพของข้าศึก จะต้องตั้งข้อสงสัยไว้ก่อน การยกย่องให้เป็นบุรุษผู้มีเกียรตินั้น อาจทำได้เมื่อได้รับเกียรตินั้นภายหลังการยุติสงครามแล้วเท่านั้น

สูตรที่ ๑๐๙

เชลยศึกเป็นบุคคลที่ไม่ขึ้นกับประเทศที่ตนได้รับใช้นั้นอีกต่อไป เขาต้องอยู่ในความคุ้มครองด้วยเกียรติและความเมตตาของชาติที่ปลดอาวุธเชลยศึกเหล่านั้น

สูตรที่ ๑๑๐

การปกครองดินแดนที่ดีได้ควรใช้วิธีทางจิตใจ โดยให้เขารับผิดชอบกันเองในระหว่างชุมชนของเขาและวิธีการปกครองที่วางไว้ให้ การยึดเอาบุคคลไว้เป็นประกัน นับว่าเป็นวิธีที่ได้ผลวิธีหนึ่งแต่ตัวประกันจะต้องมีหลาย ๆ คน และเลือกเอาแต่ที่มีความสำคัญและราษฎรจะต้องมีความสำนึกว่าการสูญเสียตัวประกันนั้น จะมีผลเท่ากับการขัดขวางต่อความจงรักภักดี

สูตรที่ ๑๑๑

สภาพของดินแดน ชีวิตในที่ราบหรือในที่ภูเขา สภาพดินฟ้าอากาศ หากได้มีอิทธิพลต่อลักษณะของกองทหารสูงไปกว่าการศึกษาและวินัยได้ไม่

สูตรที่ ๑๑๒

แม่ทัพผู้ยิ่งใหญ่ทั้งหลายได้ประสบความสำเร็จใหญ่มาแล้วด้วยการดำเนินการตามกฎหมายและหลักตามธรรมชาติของศิลปการสงคราม กล่าวคือ การผสมหลักเกณฑ์ที่เหมาะสม และความสัมพันธ์ที่สมเหตุผลแล้ว ระหว่างวิธีกับจุดหมายปลายทาง และระหว่างกำลังกับสิ่งกีดขวาง แม้จะใช้ความบากบั่นต่อภารกิจและขนาดของผลสำเร็จสักเท่าใดก็ตามเขาก็จะสำเร็จได้เท่าที่เขาได้ปฏิบัติตามกฎและหลักเท่านั้น เขาได้ทำการสงครามเป็นวิทยาศาสตร์อันแท้จริงอย่างหนึ่ง ด้วยเหตุนี้เท่านั้นที่ทำให้แม่ทัพเหล่านั้นเป็นแบบฉบับที่ยิ่งใหญ่ของเรา และโดยเลียนแบบท่านเหล่านั้นเท่านั้นที่จะทำให้เราเข้าไปใกล้เคียงได้

สรุปแก่นใหญ่ของสูตรการทหารของนโปเลียนมีอยู่สี่สูตรด้วยกันคือ

สูตรที่ ๔ ต้องไม่มีข้อยกเว้นสำหรับกฎที่ว่าด้วยการรวมกองทหารหลายกองต้องทำใน ระยะห่างจากข้าศึก

สูตรที่ ๕ ต้องเข้าโจมตีโดยเร็ว (Mobility)

สูตรที่ ๑๒ ในยุทธบริเวณหนึ่ง ต้องมีเส้นหลักการสื่อสารเพียงเส้นเดียว

สูตรที่ ๑๐๒ อย่าแยกกองทัพขาดจากกันในความพยายามที่จะโอบหลังหรือโอบปีกข้าศึก

สูตรทั้งสี่นั้นตรงกับหลักที่ว่าความพยายามทั้งหลายในการรบจะต้องร่วมเวลากัน จะต้อง ไม่มีการแบ่งแยกความพยายามออกไป ไม่ว่าจะเป็นสถานທີ່หรือเวลา กฎทั้งสี่ที่กล่าวแล้วอาจสรุป ได้เป็นสอง คือ

“เคลื่อนที่รวดเร็ว” และ “รวมกำลังเข้าทันที”

เหล่านี้เป็นรากฐานแห่งยุทธศาสตร์ของนโปเลียน ภายหลังจากการปฏิบัติการอย่างรวดเร็วแล้ว ต้องติดตามด้วยการรุกทันที การที่ไปถึงยังที่กำหนดด้วยกำลังพร้อมเพรียงแล้วแต่ไม่เข้าตี ย่อม ไม่ได้ประโยชน์อันใด

แผนยุทธศาสตร์ของนโปเลียนเพิ่งเล็งอยู่ในความคิดแห่งการรวมกำลัง สำหรับตัว นโปเลียนสิ่งนี้นับว่าเป็นกฎที่ไม่เปลี่ยนแปลง เมื่อข้าศึกฝืนกฎข้อนี้ นโปเลียนจะฉวยโอกาสอัน ได้เปรียบนี้เข้าตีข้าศึกที่แยกกันตามลำดับในทุกกรณี พระองค์จะใช้กลยุทธ์ทำให้ข้าศึกคิดเห็นชอบ ไปทางแยกกำลัง เพื่อที่จะยึดตำบลที่มีการป้องกันไม่แข็งแรงไปจากพระองค์ ซึ่งเท่ากับหยิบยื่นชัยชนะมาให้วิธีนี้เป็นกลยุทธ์ที่อ้างถึงกันทั่ว ๆ ไปว่า “การเดินเส้นใน” ที่จริงไม่มีอะไรมากไปกว่าการ รวมกำลังไว้ในกำมือเดียว

กฎทั้งสองนี้เคลื่อนที่รวดเร็ว (ความเร็ว) และรวมกำลังเข้าตีทันที ย่อมเข้าใจได้โดยง่ายว่า เป็นองค์ประกอบซึ่งกันและกัน กฎหนึ่งเป็นสภาพที่จำเป็นที่จะให้ผลที่ได้มาจากอีกกฎหนึ่งเกิด ประโยชน์ขึ้น

ความเร็วในการเคลื่อนที่ เป็นคุณลักษณะของแม่ทัพผู้ยิ่งใหญ่ ขณะเดียวกันความ ยืดขาดเป็นเครื่องหมายของนายพลชั้นสามัญ เมื่อนายพลยอมอยู่กับที่ ย่อมหมายความว่าไม่สามารถ ตกลงใจได้ว่าจะทำอะไรดี ด้วยความไม่สามารถในการใช้กลยุทธ์ทำให้นายพลหวังความมีชัยด้วย การยึดภูมิประเทศที่เห็นว่าได้เปรียบไว้ การรวมกำลังแต่เคลื่อนที่ช้า ๆ ย่อมไม่ได้ประโยชน์ เพราะ ข้าศึกย่อมรู้และรวมกำลังไว้ต่อสู้เหมือนกัน จะต้องไม่มีการเสียเวลาเลย กำลังรวมจะต้องมีพลังงาน สูง คือเข้าตีโดยเร็วและเร็วแรง

เมื่อกองทัพไม่มีกำลังพอที่จะครองสนามรบและแสดงกลยุทธ์ได้ ก็จำต้องใช้แผนการรบที่ เลวที่สุด ได้แก่ การยึดที่มั่นไว้ การรบที่ทำการตั้งรับเองนั้นไม่มีทางที่จะได้ชัยชนะ ที่กล่าวนี้ไม่ได้ หมายความว่ากองทัพจะต้องเข้าตีเสมอไป การทำดังนี้อาจได้ผลตรงข้าม เฉพาะอย่างยิ่งถ้าการเข้าตี เสมอไป การทำดังนี้อาจได้ผลตรงข้าม เฉพาะอย่างยิ่งถ้าการเข้าตีนั้นไม่ประสานกันดีพอ เช่นที่

เป็นเหตุใหญ่ในการพ่ายแพ้ของกองทัพฝรั่งเศส ในปี พ.ศ.๒๔๕๗ แต่การตั้งรับไม่ใช่จะเป็นการป้องกันตนเองอย่างเดียว อาจเป็นการชั่วคราวเพื่อรอโอกาสหรือตำบลที่เหมาะสมเพื่อทำการรุกต่อไป

ไม่มียุทธบริเวณใดที่ควรมีแนวหลักการยุทธเกินกว่าหนึ่งแนว การกิจก็ควรมีทีละครั้ง เมื่อมีหลาย ๆ ยุทธบริเวณ เช่นในสงครามโลกทั้งสองครั้ง ก็ต้องมีแนวหลักการยุทธของแต่ละกองทัพที่แยกออกไป เพื่อที่จะควบคุมให้แน่นแฟ้น เส้นหลักการคมนาคม เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง การครอบครองทะเลย่อมทำให้ได้เปรียบในสงครามเช่นนี้ เพราะการครองอำนาจทางทะเลย่อมทำให้สามารถมีแนวหลักการยุทธหลาย ๆ แนวได้สะดวก และทำให้การโยกย้ายกองทหารและสิ่งอุปกรณ์จากยุทธบริเวณแห่งหนึ่งไปอีกแห่งหนึ่งได้รวดเร็ว

ความลำบากอย่างหนึ่งในเวลาสงครามก็คือ การคาดคะเนความคิดในการวางแผนของข้าศึก ถ้าสามารถรู้ได้ย่อมทำให้สามารถเอาชนะความตั้งใจของข้าศึกได้ ถ้ากองทัพหยุดอยู่กับที่ การจะลวงข้าศึกย่อมไม่มีโอกาส และข้าศึกย่อมมีเวลาวางแผนและเตรียมการยุทธได้สะดวก คำยืนยันของโปเลียนเรื่องความรวดเร็วและเรี่ยวแรงยังคงไม่เปลี่ยนแปลงจากกฎของแม่ทัพที่ยิ่งใหญ่ ในสมัยต่อมาได้ปฏิบัติกัน การไม่เคลื่อนที่ย่อมเป็นความผิดอย่างออกฉุฉุ

การยุทธด้วยการรุกทำได้ ๒ วิธีด้วยกันคือ

เดินด้วยความมุ่งหมายแน่นอนบังคับให้ข้าศึกต้องอนุโลมตามการเคลื่อนที่ของท่านและแล้วจึงเข้ารบ จงพร้อมรบก่อนข้าศึกและมีกำลังแข็งแกร่งกว่า วิธีนี้โปเลียนใช้ที่อูล์มในปี พ.ศ. ๒๓๔๗ และที่เจนนัวในปี พ.ศ. ๒๓๔๘

เลือกที่เตรียมพร้อมไว้จากนั้นจับตาดูการเคลื่อนไหวของข้าศึก และหยั่งดูแผนของข้าศึกแล้วเข้าตีอย่างรวดเร็วและแรง แผนของเยอรมันเมื่อปี พ.ศ.๒๔๘๓ ต่อกองทัพพันธมิตรได้ดำเนินตามหลักนี้ แผนชนิดนี้เหมาะสำหรับกองทัพที่ระดมพลได้ช้า เช่นในกรณีที่เยอรมันต้องวางกองทัพไว้ในโปแลนด์และนอร์เวย์ในระหว่างฤดูหนาวปี พ.ศ.๒๔๘๒ - ๒๔๘๓ ก่อนที่จะจัดกำลังได้พอเพียงที่จะเข้าตีกองทัพพันธมิตร

ทันทีที่ได้เลือกวิธีหนึ่งในสองวิธีนี้แล้วจะต้องพิจารณาเลือกหาแนวหลักการยุทธและที่หมายหลักสำหรับที่หมายหลักคงต้องเป็นกำลังส่วนใหญ่ของข้าศึกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เมื่อกองทัพส่วนใหญ่ของข้าศึกถูกทำลายแล้ว ที่หมายชั้นรอง ๆ ลงไปย่อมตกตามไปเองเป็นธรรมดา ในลำดับสุดท้ายต้องเลือกและเตรียมฐานทัพ

ในการยุทธแต่ละครั้งความต้องการ ๓ อย่างที่จะต้องบ่งออกมาคือ วิธีการรุก แนวหลักการยุทธ และฐานทัพ

ต่อจากนี้ ก็มาถึงขั้นรบแตกหัก แม่ทัพจะต้องใช้ศิลปะในการเลือกบริเวณ ส่วนของบริเวณหรือสถานที่ที่สำคัญที่สุดซึ่งเมื่อยึดได้แล้วจะพาให้ยึดที่แห่งอื่นได้ไปโดยอัตโนมัติ

การศึกษาสูตรการสงครามของนโปเลียนและการใช้สูตรเหล่านี้ของแม่ทัพผู้ยิ่งใหญ่ ซึ่งได้ดำเนินตามกฎเหล่านี้ จะเป็นรากฐานให้แก่การฝึกนายทหารชั้นสูง

ไม่มีใครจะเป็นนโปเลียนอีกคนหนึ่งได้ด้วยการศึกษาสูตรเหล่านี้เท่านั้น สภาพการสงครามย่อมขึ้นอยู่กับ การเปลี่ยนแปลง ไม่มีสิ้นสุด เนื่องจากสภาพภูมิประเทศ ดินฟ้าอากาศ การส่งกำลังกำลังทัพ และสถานการณ์ทางการเมือง วิทยาศาสตร์การสงครามไม่มีเพียงอย่างเดียวซึ่งจะศึกษาความเปลี่ยนแปลงได้ ในศิลปะของการสงครามนั้นต้องใช้วิทยาการหลายสาขา การนำวิทยาการมาใส่เข้ากับปัญหาที่อยู่เฉพาะหน้า นั้นแหละคือศิลปะลักษณะพิเศษประการนี้เป็นสิ่ง จำเป็นยิ่งกำหนดหลักการสงคราม

ในการศึกษาประวัติศาสตร์การสงครามเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า นโปเลียนมหาราช นับเป็นยอดขุนศึกที่เกรียงไกรที่สุดในสมรภูมิยุโรปจากชีวประวัติส่วนหนึ่งของพระองค์ ย่อมแสดงถึงพระปรีชาสามารถที่เหนือกว่านักรบใด ๆ อย่างที่ไม่มีใครจะมาทัดเทียมได้เลย สูตรการสงครามตามแนวความคิดของนโปเลียนทั้ง ๑๑๒ สูตรนั้น นโปเลียนน่าจะอาศัยบทเรียนจากการรบของขุนศึกในอดีตที่มีชื่อเสียงสำคัญทางประวัติศาสตร์ เช่น พระเจ้าอเล็กซานเดอร์, ฮันนิบาล, ซีซาร์, กุสตาวัส, อคอลฟัส, คูเรน, เจ้าชายยูจีน และ พระเจ้าเฟรดเดอริคมหาราช เป็นต้น อย่างไรก็ตามการศึกษาประวัติศาสตร์การสงครามด้วยความระมัดระวัง และด้วยการพิจารณาอย่างรอบคอบ อาจช่วยให้นำไปใช้ปฏิบัติในการดำเนินการสงครามต่อไปในเชิงศิลป์ (ART) ซึ่งเรียกกันว่า “ศิลปะของการสงคราม” (The Art of War) แต่หลักต่าง ๆ ที่เป็นผลเนื่องจากการรบด้วยวิธีรุก หรือการรบด้วยวิธีรับนั้น อาจเกิดขึ้นตามมาด้วยลักษณะทางธรรมชาติ

หลักการสงครามจากแนวความคิดของ โจมินิ

อังตวน อองรี โจมินิ (ANTOINE HENRI JOMINI) เกิดในสวิสเซอร์แลนด์ – สืบตระกูลจากพ่อค้า เริ่มงานทหารในกองทัพฝรั่งเศส มิใช่ความเก่งกล้าหรือผ่านประเทศใด ๆ แต่ด้วยการเข้าช่วยงานการช่วยรบ ก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งสำคัญชั้น ผบ.พล., และเสนาธิการ – สามารถแต่งตั้งดำรงทหารจนแม้พระเจ้านโปเลียนก็ทรงนิยม นับว่าเป็นหนึ่งในบุพพาคจารย์แห่งยุทธศาสตร์สมัยใหม่

สงครามใหญ่ขนาดสงครามโลกระหว่างฝรั่งเศส กับ กลุ่มสหพันธมิตร (COALITIONS) (เป็นที่รู้จักกันในปัจจุบันว่า “สงครามนโปเลียน”) ซึ่งบังเกิดขึ้นในยุโรปสมัยหนึ่ง ถึงจะมีการหยุดรบกันบ้างเป็นครั้งคราวแต่ก็ติดต่อกันไปเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๕ (ค.ศ. ๑๘๙๒) ถึง พ.ศ. ๒๕๓๘ (ค.ศ. ๑๘๙๕) นั้น เป็นเหตุให้การสงครามมีเรื่องใหม่ ๆ ที่น่าศึกษาเกิดขึ้นสองเรื่องคือ กองทัพประชาชนซึ่ง ระดมพลทั้งหมดของประเทศมาเป็นทหาร และนโปเลียนผู้ทรงปรีชาสามารถเป็น อัจฉริยะทางทหารผู้ยิ่งใหญ่

นโปเลียนนั้น ถึงจะทรงมีชะตาชีวิตเป็นเรื่องสำคัญสมควรแก่การพิจารณาอย่างถี่ถ้วนอยู่แล้วก็ตาม แต่เรื่องราวยุทธต้องมาเป็นทหารหมดทั้งประเทศนั้นเป็นของแปลกของใหม่ในประวัติศาสตร์การ

สงคราม และเป็นบทเรียนสำคัญซึ่งเราทั้งหลายได้รับไว้จริง ๆ จากกรณีเด็คร้อนทุกซีกอกอยู่นานปี ของยุโรปสมัยหนึ่ง

ข้อความนี้เป็นประกาศิตจากสภา ซึ่งประชุมกันเมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๓๖ (ค.ศ. ๑๗๙๓) เรียกร้องให้ทุกคนจับอาวุธช่วยชาติ (le vee en masse) นั้น ยังฟังมีเสียงกระตื้นเตือนใจอยู่จนบัดนี้

“ มาตรา ๑ นับตั้งแต่ขณะนี้ เป็นต้นไป จนกระทั่งถึงวันศัตรูของเราจะถูกขับไล่ให้พ้นดินแดนของสาธารณรัฐแล้ว ชาวฝรั่งเศสทั้งสิ้นจะต้องเข้ามาปฏิบัติงานเป็นทหารอยู่ตลอดเวลา ”

“ ชายหนุ่มจะต้องออกไปรบ ชายผู้มึนเมาแล้วจะต้องมาตีเหล็กทำอาวุธ และลำเลียงสรรพาวุธ บรรดาหญิงทั้งหลายจะต้องมาทำเต็นท์ เย็บเสื้อผ้า และปฏิบัติหน้าที่ในโรงพยาบาล เด็กทั้งหลายจะต้องมาทำผ้าสำลีจากผ้าลินินเก่า ๆ และบรรดาชายชราทั้งหลายจะต้องมาประชุมตามวงเวียนถนนสายต่าง ๆ เพื่อปลุกใจทหารหาญทั้งหลาย โดยสั่งสอนให้คนมีสามัคคี รักดีต่อสาธารณรัฐ และเกลียดชังมหากษัตริย์ ”

“ การเกณฑ์คนมาช่วยชาติ ” (le vee en masse) ครั้งนั้นริเริ่มขึ้นในขณะที่ประเทศฝรั่งเศสมีท่าทีเกือบจะย่อยยับอยู่แล้ว แต่พอใช้ประกาศิตนั้นมาได้หนึ่งปี ประเทศฝรั่งเศสก็กลับเป็นฝ่ายรุกประเทศสหพันธมิตรทั้งหลายนั้น เมื่อต่างฝ่ายต่างก็ระแวงสงสัย ไม่เข้าใจจุดหมายซึ่งกันและกันอยู่ จึงรวมกำลังกันเข้าทุ่มเท ตอนฉุกเฉินจริง ๆ ได้เข้มแข็งน้อยเกินไป ส่วนประเทศฝรั่งเศส เมื่อปฏิวัติเป็นสาธารณรัฐแล้ว รัฐบาลใช้อำนาจขู่เชิญโหดเหี้ยม จนเกิดมีเอกภาพขึ้นมา ทั้งได้กำลังคนใหญ่หลวงด้วยวิธีเกณฑ์คนทั้งประเทศมาเป็นทหารทั้งหมดนั้นอีกจึงแข็งแกร่งมากนัก เหลือกำลังฝ่ายปกปักรักษาแยกกันเสียแล้วจะปราบลงได้ เหตุนี้ในปี พ.ศ. ๒๓๓๘ (ค.ศ. ๑๗๙๕) ประเทศสหพันธมิตรก็สลายตัว คือ ประเทศ สเปน ฮอลแลนด์ และ ปรัสเซีย เช่นสัญญาสันติภาพ ครั้นถึงปี พ.ศ. ๒๓๓๙ (ค.ศ. ๑๗๙๖) โบนาปาร์ต ซึ่งเป็นแม่ทัพหน้าคนใหม่ในยุควิวัติราษฎรนั้นก็มีอำนาจบัญชาการเด็ดขาดขึ้นมาเป็นครั้งแรก โบนาปาร์ตยกกองทัพข้ามภูเขาแอลป์ตอนใต้พุ่งเข้าสู่ประเทศอิตาลี ทำการตัดกองทัพชาวชาติ-เนียดออกจากกองทัพชาวออสเตรีย ด้วยความรวดเร็วแม่นยำ ทุ่มเทกำลังทัพชาวชาติเนียดแตกพ่ายไปแล้ว ย้อนเข้าตลบหลังกองทัพชาวออสเตรีย ซึ่งเป็นเหตุให้ต้องยอมเซ็นสัญญากับ โบนาปาร์ตที่เมือง แคมโป โฟร์มิโอ (Campo Formio) ในปี พ.ศ. ๒๓๓๐ (ค.ศ. ๑๗๙๗)

ประเทศฝรั่งเศสครั้งนั้นได้แม่น้ำไรน์ยาวเหยียดเป็น “พรมแดนธรรมชาติ” อย่างสมอยาก ทั้งได้อำนาจควบคุมแคว้นภาคเหนืออิตาลี ชื่อว่า ลอมบาร์ดี (Lombardy) อันขีดไว้เป็นสาธารณรัฐหุ่นขึ้นมาใหม่อีกด้วย ถึงแม้จะได้ปลงล้างเวนิซซึ่งเป็นสาธารณรัฐเก่าแก่นั้นเสียและยกดินแดนนี้ให้แก่ออสเตรียเป็นการชดเชยไปแล้วก็ตาม คุลอำนาจในยุโรปก็มีอันต้องปฏิวัติอยู่นั่นเอง สันติภาพจึงมีอยู่ได้เพียงสองสามเดือนเท่านั้น อังกฤษและออสเตรีย ริเริ่มผูกสัมพันธมิตรกับปรัสเซียขึ้นมาใหม่ สามประเทศสหพันธมิตรครั้งที่สอง (SECOND COALITION) นี้ถูกกำจัดราบลงไปอีกด้วย

การปฏิบัติการต่าง ๆ ซึ่งถึงแม้จะไม่มีเหตุผลสมควรเลยก็ยกย่องให้โบนาปาร์ตได้รับเกียรติแต่ผู้เดียว ชื่อเสียงที่ได้ชัยชนะจึงเป็นเหตุส่งเสริมบารมีให้โบนาปาร์ตได้อำนาจเผด็จการ อันท่านก็วางท่า ยกตัวอยู่ก่อนแล้ว เมื่อสองสามเดือนหลังจาก การรัฐประหารของคณะก่อการบรูมแมร์ (Brumaire) ฝ่ายอังกฤษเกิดท้อถอยจึงยอมเซ็นสัญญาที่เมืองอาเมียง (Amiens) และยอมรับข้อเสียเปรียบทุกอย่างตามสัญญาฉบับนั้น สงครามจึงสงบลงได้ประมาณหนึ่งปีระหว่าง พ.ศ. ๒๓๔๕ - ๒๓๔๖ (ค.ศ. ๑๘๐๒ - ๑๘๐๓)

ในระยะนี้ โบนาปาร์ต สถาปนาอำนาจของตนในประเทศฝรั่งเศสได้มั่นคงขึ้น เข้าแทรกแซงในประเทศอิตาลี, สวิสเซอร์แลนด์, ฮอลแลนด์ และเยอรมัน เป็นการก่อกวนประเทศที่พ่ายแพ้แล้วให้เกิดความหวาดหวั่นและให้คิดแก้ไขต่อสู้ จึงเป็นเหตุให้โบนาปาร์ตต้องทำสงครามกับอังกฤษอีก ดังนั้นก็ตกอยู่ในฐานะจะถูกอังกฤษดำเนินการทูตหาทางรุมรบด้วย สหพันธมิตรครั้งที่สาม (THIRD COALITION) โบนาปาร์ตยังแค้นเข้ารุกรานเกาะอังกฤษไว้ก่อนเพื่อจัดการกับประเทศออสเตรีย และ รัสเซีย ช่วงเวลาสองสามสัปดาห์ โบนาปาร์ต ก็สามารถกำจัดกองทัพชาวออสเตรียที่เมืองอูล์ม และเมืองออสเตรลิตซ์ให้ย่อยยับลงได้ และขับไล่ทหารชาวรัสเซีย ถอยทัพหนีพ้นทิวเขาคาเปเรียนส์ ในระยะเวลาเกือบพร้อม ๆ กันนั้นชัยชนะของนาวิกโยธินที่แหลมทรานฟีลการ์ ก็บอกเหตุให้รู้ว่าไม่ควรคิดเข้าบุกรุกเกาะอังกฤษ นับแต่นี้ต่อไปถ้าฝรั่งเศสคิดจะปราบอังกฤษให้ได้ ก็จำเป็นต้องใช้กำลังทางบกได้อย่างเดียวเท่านั้นและขณะนั้นนั้น โปเลียนได้เหตุใหม่มาส่งเสริม เห็นหนทางจะมีอำนาจเหนือทวีปยุโรปได้สำเร็จ เพื่อให้มีอำนาจเหนือยุโรปดังคิดนั้น เขาตรงเข้ารบกับข้าศึกต่าง ๆ ซึ่งยังเหลืออยู่นั้นทีละส่วนตามลำดับไปอย่างรวดเร็ว

โบนาปาร์ตสามารถปราบรัสเซียเป็นประเทศมหาอำนาจสมัยนั้นเสียได้ด้วยกรรบทที่ เจนา (JENA) เมื่อ พ.ศ. ๒๓๔๕ (ค.ศ. ๑๘๐๖) และหลังจากกรรบทที่ฟรีดแลนด์ (FRIEDLAND) เสร็จสิ้นลงแล้ว เมื่อ พ.ศ. ๒๒๕๐ (ค.ศ. ๑๘๐๗) นโปเลียนก็ชักชวนให้รัสเซียยอมเป็นพันธมิตรกับตน ฉะนั้นหลังจากการเซ็นสัญญากับรัสเซียที่ทิลซิท (TILSIT) ในปีนั้น อำนาจของ นโปเลียนจึงยิ่งใหญ่ขึ้นมาอย่างเต็มที่

เพื่อบ่อนทำลายโครงสร้างทางเศรษฐกิจของอังกฤษ นโปเลียนเปิดฉากสร้างระบบภาคพื้นยุโรปใหม่ คือ ห้ามสินค้าอังกฤษมิให้นำเข้ามาขายในภาคพื้นยุโรป เรื่องนี้เป็นเหตุให้ต้องคิดควบคุมภูมิภาคชายฝั่งทะเลอย่างเร่งรีบเต็มที่ จึงเข้ายึดครองประเทศสเปน บีบคั้นควบคุมอิตาลีหนักขึ้น แล้วก็จัดการเข้ายึดเอาดินแดนต่าง ๆ มีประเทศฮอลแลนด์ ดินแดนใกล้ฝั่งทะเลของเยอรมัน ภาคเหนือ ดินแดนบางส่วนของอิตาลีและแคว้นแดลมาเชีย(DALMATIA)เหล่านี้มาผนวกรวมเป็นของฝรั่งเศสได้ตามลำดับต่อมาเกิดกลุ่มต่อต้านขึ้นในประเทศสเปนก่อน แล้วอังกฤษก็หาเหตุส่งกำลังทหารมาสนับสนุน ฝ่ายรัฐบาลออสเตรียนั้นถูกคนรักชาติเร่งเร้า ทั้งมีกรณีกบฏในสเปนนั้นหนุนหลังอยู่ด้วย จึงแข็งข้อต่อสู้จักรพรรดิฝรั่งเศส เมื่อสู้รบอยู่ตามลำพังและกระทำอย่างผลิผลามไปเช่นนั้นออสเตรียก็ต้องพ่ายแพ้แก่ฝรั่งเศสอีกเป็นครั้งที่สี่ ถึงจะรบกันอยู่ชั่วระยะไม่นานนัก แต่ก็

เป็นสงครามโศคร้ายขนาดนองเลือดของปี พ.ศ. ๒๓๕๒ (ค.ศ. ๑๘๐๙) นั่นทีเดียว ทวีปยุโรปจึงสงบศึกกันอยู่อย่างเดือคร้อนยุ่งยาก ต่อมาได้อีกสองปี คราวนี้เกิดมีกองกำลังต่อต้านฝรั่งเศสที่นิยมอังกฤษขึ้นในประเทศรัสเซียแห่พระเจ้าซาร์ได้สำเร็จ ด้วยเหตุนี้เพื่อจะเข้ายึดรัสเซียให้เข้าร่วมกันต่อต้านอังกฤษ นโปเลียนจึงตัดสินใจเข้าบุกรุกรัสเซียดำเนินการพันทาศึกสงครามซึ่งนำความหายนะมาสู่ตนเมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๕ (ค.ศ.๑๘๑๒) กองทัพที่ใช้บุกรุกรัสเซียของนโปเลียนในครั้งนั้นมีกำลังมากกว่า ๖ แสนคน เป็นเด็กหนุ่มๆ เกณฑ์มาจากฝรั่งเศสส่วนหนึ่งและจากบรรดาสัมพันธมิตรหรือ ประชาชาติอันตกอยู่ใต้อาณาจักรฝรั่งเศสรวม ๑๒ ชาติด้วยกันอีกส่วนหนึ่ง น่าจะนับว่าเป็นกำลังคนที่ได้รวบรวมขึ้นมาใช้ทำสงครามมากที่สุดคนในยุโรปสมัยนั้น แต่นโปเลียนกลับต้องรับเคราะห์กรรมอย่างไรบ้างเป็นเรื่องทราบกันคืออยู่แล้ว

เมื่ออำนาจจักรพรรดิเสื่อมสิ้นไปเช่นนี้ บรรดารัฐบาลชาติต่าง ๆ ซึ่งเคยหวาดหวั่นไม่กล้าคิดสู้ ตั่งหน้าภักดีมาแต่เดิมก็พากันตั้งตัวเป็นปรปักษ์กับนโปเลียนศัตรูของเขาซึ่งตั้งเดิมมีอยู่เพียงสองชาติคือ อังกฤษกับรัสเซีย นั้น ก็ทวีจำนวนเพิ่มขึ้นอีกหลายชาติ ได้แก่ รัสเซีย, ออสเตรีย, และรัฐต่าง ๆ ในเยอรมัน รวมทั้งพวกกบฏในสเปน และพวกก่อการจลาจลในอิตาลีนั้นอีกด้วย ก็การที่สามราชวงศ์ของประเทศที่มีความยิ่งใหญ่ทางทหารในยุโรปร่วมมือเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ได้อย่างนั้นย่อมไม่เคยปรากฏในประวัติศาสตร์มาก่อนเลย ผลของการร่วมมืออย่างนี้บังเกิดขึ้นเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๓๕๖ (ค.ศ. ๑๘๑๓) เป็นการรบครั้งใหญ่ เรียกว่าการรบที่เมืองไลป์ซิก (Battle of Leipzig)หรือในภาษาเยอรมันเรียกว่า “ โพล์คเกอร์ชลาต ” (Volkerschlacht – Battle of the nations) แปลว่า “ การรบระหว่างชาติ ” ใช้กำลังคนรบกันมากกว่าครั้งล้านคน ได้ชื่อเสียว่าเป็นการรบครั้งใหญ่ที่สุดในทวีปยุโรปหรือในทวีปอเมริกาอยู่เรื่อยมาจนถึง พ.ศ. ๒๔๗๕ (ค.ศ. ๑๙๓๔) ครั้งนั้นกองทัพชาติต่าง ๆ ยกกำลังเข้าปะทะอาวุธกันและได้กำหนดชะตากรรมให้แก่ นโปเลียน

ประเทศฝรั่งเศสนั้นเมื่อกำลังคนของชาติร่อยหรอหรือเรื่อยมาตั้งยี่สิบปีแล้วก็หมดกำลังจะเข้าต่อต้านกำลังทัพยุโรปซึ่งรวมกันรบฝรั่งเศสชาติเดียว อีกทั้งอังกฤษก็ดำเนินการทางการทูตต่อต้านฝรั่งเศสได้ผลดีอย่างยิ่งเสียอีกด้วย คือ ผูกสัมพันธ์มิตรได้แน่นแฟ้น ทำให้มหาอำนาจใหญ่ ๆ ทั้ง ๔ ชาติรวมกันเข้าเป็นกำลังกล้าแข็งที่สุด นโปเลียนจึงถูกเนรเทศไปอยู่เกาะเอลบา (ELBA) เมื่อฤดูใบไม้ผลิ พ.ศ. ๒๓๕๗ (ค.ศ. ๑๘๑๔) ถึงจะมีข่าวหวาดกลัวกันอยู่พักหนึ่งตอนนโปเลียนหนีกลับมาได้ สงครามใหญ่เป็นกรณีเดือคร้อนทุกข์ยากของยุโรปสมัยหนึ่งก็สิ้นสุดลงตรงนี้

ขอบเขตของสงครามนี้ก็ดี ขนาดของกองทัพต่างๆ ซึ่งเข้ารบกันอยู่ก็ดี ความเร็วซึ่ง นโปเลียนเคลื่อนย้ายกองทัพไปมาได้ก็ดี ชัยชนะเด็ดขาดซึ่งนโปเลียนได้มาก็ดี ตลอดจนเจตนาธรรมณ์ของฝรั่งเศสที่จะเปลี่ยนให้รัฐต่าง ๆ ในยุโรปทั้งหมดกลายเป็นทวีปใหม่ รวมกันอยู่ใต้อาณาจักรฝรั่งเศสนั้นก็ดี เรื่องต่าง ๆ เหล่านี้สำหรับคนในสมัยนั้นย่อมเห็นกันว่าเป็นของใหม่ไม่เคยปรากฏขึ้นในประวัติศาสตร์สมัยใหม่ ๆ มาก่อนเลย เหตุนี้จึงมีคำเทศนาที่ บอสตัน ของวิลเลียม เอลเลอร์

แซนนิ่ง (WILLIAM ELLERY CHANNING) กล่าวไว้เมื่อวันที่ ๕ เมษายน ๒๓๕๓ (ค.ศ. ๑๘๑๐) ใช้อ้อยคำว่า

“เราทั้งหลายเกิดมาอยู่ในสมัยหนึ่ง ซึ่งไม่มียุคไหน ๆ ในอดีตเสมอเหมือนเป็นสมัยที่มนุษย์เข้าครอบครองได้ลักษณะนิสัยแบบใหม่ เป็นสมัยแปลกประหลาดซึ่งมีแต่ความหายนะ มีแต่ความมืดมิด และเกือบสิ้นหวัง ... ข้าพเจ้าขอตั้งคำถามว่า ก็ความแปลกประหลาดในสมัยของเราอันมากมายร้ายกาจนั้นมีอยู่ที่ไหนเล่า? ข้าพเจ้าขอตอบว่ามีขึ้นมาแล้วอยู่ในใจกลางของยุโรปนั่นเอง คือบังเกิดระเบียบใหม่สร้างขึ้นมาแล้ว ด้วยความพินาศลิปหายของสถาบันดั้งเดิมเก่าแก่ ระเบียบใหม่นี้มีลักษณะแปลกประหลาดพิศดารและมีอิทธิพลต่อความหายนะมากที่สุด เราทั้งหลายซึ่งอยู่ ณ ที่นี้ ย่อมแลเห็นชาติหนึ่งซึ่งจากสถานการณ์, ฐานะความอุดมสมบูรณ์ และ จำนวน พลเมืองที่เป็นอยู่ก็จัดได้ว่าเป็นใหญ่ที่น่านับถืออยู่แล้วในยุโรป แต่ทันทีทันใดนั้นเองชาตินี้เกิดเปลี่ยนรัฐบาล เปลี่ยนกฎหมาย เลี่ยงความประพฤติ เปลี่ยนจิตใจความนิยมอันกลมกลืนสอดคล้องกับชาติอื่น ๆ โดยรอบ พอเพียงให้ห่วงเหินห่างผ่นผันกันได้ ชาตินี้สละทิ้งของเก่าเหล่านั้นเสียทั้งสิ้น สร้างระเบียบใหม่ สร้างรัฐบาลใหม่ซึ่งดูเผิน ๆ ก็คล้ายให้สิทธิเสรีภาพ แต่ความจริงแล้ว กุมอำนาจใช้อำนาจสิทธิบังคับบีบบังคับข่มขู่ชีวิตและทรัพย์สินสมบัติของพสกนิกรและระคมสรรพกำลังทั้งหมดเข้ารุกรานประหัตประหารชาติบ้านเมืองอื่น เราเห็นกับตาทีเดียวว่าชาตินี้ใช้เล่ห์เหลี่ยมกลอุบายปลุกปั่นให้ชาติอื่น ๆ ต้องทรุดโทรมแตกแยกเสียหายและใช้กำลังอาวุธเข้าทำลายล้างล้มประเทศอื่น ๆ โดยรอบ ”

แต่คนในสมัยนั้นจะนึกว่าตัวเกิดมาอยู่ในสมัยแปลกประหลาดไม่เคยมีมาเลยในประวัติศาสตร์เหมือน วิลเลียม แซนนิ่ง ไปทุกคนก็หาไม่ มีนายทหารชาวสวิสผู้หนึ่งรับราชการอยู่กับกองทัพฝรั่งเศส คิดเห็นไปอีกแบบหนึ่งคือ ถึงแม้ว่าชีวิตความเป็นไปของ นโปเลียนนั้นจะแปลกประหลาดอยู่ก็จริง แต่ก็สามารถอธิบายให้เห็นได้ว่ามีต้นเหตุอยู่ในเรื่องสงครามและการเมืองของศตวรรษที่สิบแปดนั่นเอง ยิ่งชัยชนะต่าง ๆ ของนโปเลียนมีลักษณะแปลกประหลาดมากขึ้นเท่าใด นายทหารผู้นี้ก็ยิ่งมีเหตุผลชี้แจงให้จริงมากขึ้นเท่านั้นว่าเป็นเรื่องมีพยานหลักฐานปรากฏอยู่แล้วคือเป็น “ หลักการของเก่าค้นพบขึ้นใหม่ไม่ใช่ของใหม่คิดขึ้นใหม่ ” หมายความว่า ยุคของความฉลาดรอบรู้ ย่อมคิดค้นนำของเก่ามาใช้ให้ได้ผลดียิ่งขึ้นและถูกต้องครบถ้วนขึ้นเท่านั้นเอง นายทหารผู้นี้คือ พลเอก โจมินิ ลักษณะที่เขาพยายามอธิบายเหตุผลเกี่ยวกับชีวิตความเป็นไปของนโปเลียนนั้นแสดงให้เห็นประจักษ์ทีเดียว โจมินิเป็นผู้หนึ่งซึ่งริเริ่มทำประโยชน์แบบใหม่ให้แก่ยุค จะกล่าวว่าเขาเป็นคนเริ่มต้นศึกษาพิจารณาการสงครามอย่างธรรมดาสามัญนั้นไม่ถนัด แต่เป็นการเริ่มศึกษาพิจารณาเรื่องสงคราม อย่างแบบคายมีระเบียบทันสมัยถูกต้อง ซึ่งถือกันว่าเป็นแบบแผนการศึกษาเรื่อยมาแต่ครั้งนั้น

ถึงโจมินิจะเกิดก่อนคลาสสิคเล็กน้อย วิธีศึกษาพิจารณาเรื่องสงครามของทั้งสองท่านนี้ก็กล่าวได้ว่ามีลักษณะเป็นแบบฉบับคล้ายวิธีศึกษาพิจารณาเรื่องเศรษฐกิจของ อדם สมิท ก่อนที่

อดัม สมิทแต่งเรื่อง “ ความมั่งคั่งของชาติ ” (Wealth of Nations) ขึ้นมาปี พ.ศ. ๒๓๑๕ (ค.ศ. ๑๗๗๒) ย่อมมีตำราวิชาเศรษฐกิจเขียนไว้แล้วหลายเล่มฉนั้นใด ก่อนที่ โจมินิเขียน “ ตำราว่าด้วยการยุทธครั้งใหญ่ “ เล่มหนึ่งขึ้นมาเมื่อ พ.ศ.๒๓๔๗ (ค.ศ. ๑๘๐๔) นั้น ก็มีผู้เขียนหลายท่านเขียนตำราวิชาการสงครามไว้แล้วหลายเล่มฉนั้น ตำราวิชาการสงครามที่เก่า ๆ แต่งไว้เหล่านี้ส่วนมากแล้วโจมินิได้อ่านมาแล้วทั้งนั้น โดยเฉพาะเล่มที่ท่านผู้รู้ก่อน ๆ แต่งไว้คือตำราเล่มของลอยด์ (LOYD), กริมโมร์ด (GRIMOARD), กีแบร์ต (GUIBERT), บือโลว์ (BULOW), เฟรเดริกมหาราช เพราะโจมินิยอมรับอยู่เสมอว่าเขาได้ความรู้มาจากตำราเหล่านั้น แต่ความพากเพียรของโจมินิมุ่งหาสาเหตุและผลแสดงหลักการของสงครามโลกได้อย่างมีระเบียบเรียบร้อยนั้นเป็นเหตุให้เขาได้รับเกียรติเหมือนกัน เกลาซวิทซ์ว่าเป็นคนค้นคิดร่วมกันของความคิดทางการทหารสมัยใหม่

ท่าทีของโจมินิอันมีต่อผู้รู้วิชาทหารรุ่นก่อนเขาและต่อผู้รู้วิชารุ่นเดียวกับเขานั้นเป็นสาเหตุให้รู้เรื่องราวปลีกย่อยเกี่ยวกับจุดมุ่งหมาย (Aims) และตำแหน่งหน้าที่ของเขาได้ถนัด โจมินินสนใจมากเป็นพิเศษอยู่กับนักเขียนทางทหารสองคนคือ บือโลว์ และ เกลาซวิทซ์ เพราะตำราเล่มที่โจมินิแต่งขึ้นนั้นอ้างเอาตำราของเกลาซวิทซ์มากกล่าวไว้มากมายหลายแห่ง และยกทฤษฎีต่าง ๆ จากตำราของเกลาซวิทซ์เป็นข้อวิจารณ์ก็มากมายหลายแห่งเหมือนกัน คือ โจมินิหาว่า บือโลว์ วางหลักเกณฑ์ให้สงครามมีลักษณะเน้นหนักไปทางด้านวิทยาศาสตร์มากเกินไป โจมินิใช้ถ้อยคำไว้ว่า บือโลว์ พิจารณาให้สงครามมีแนวความคิดตามหลักวิชาคำนวณ “ ตรีโกโนมิติ “ ใครที่ขัดแย้งต่อความเห็นนี้ก็คือว่าเป็นคน โง่ทั้งสิ้น แต่หลักนิยมของบือโลว์นั่นเอง ทั้ง ๆ ที่มีเหตุผลวิทยาศาสตร์ห้อมล้อมอยู่อย่างนี้ เมื่อนำมาทดสอบในสงครามต่าง ๆ ของนโปเลียนเข้าจริง ๆ แล้ว กลับกลายเป็นเพียงเรื่องช่วยให้หลงผิดทั้งเพ

แต่ในขณะที่โจมินิขัดแย้งความเห็นบือโลว์ว่าคิดให้สงครามเป็นไปในทางศาสตร์มากเกินไปอยู่ที่นี่ เขาก็กล่าวหาว่า เกลาซวิทซ์คิดตั้งทฤษฎีขึ้นมาจนวิชาทหารเป็นไปในทางศาสตร์ไม่ได้เลย คือ โจมินิใช้ถ้อยคำว่า

“ ใคร ๆ ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่า นายพล เกลาซวิทซ์ มีความรู้กว้างขวางและ ใช้ปากกาแต่งหนังสือแล้วคล่องว่องไวดี แต่ปากกานั้นบางขณะก็ควบคุมไม่ได้ไปบ้างนิดหน่อยก็อดอ้างว่าแสดงความรู้เสียจนเกินไป จนใช้เป็นแนวตั้งสอนให้วิชาอะไรกันไม่ได้เลย เพราะหากจะเขียนให้ความรู้แก่คนอ่านจริง ๆ แล้วก็ควรมีคุณลักษณะใช้สำนวนโวหารให้ชัดเจนอย่างง่าย ยิ่งกว่านั้นผู้แต่ง(เกลาซวิทซ์)ยังเปิดเผยข้อความให้เคลือบแคลงสงสัยอยู่เสมอว่าวิชาทหารเป็นศาสตร์ไม่ได้ หนังสือเล่มแรกของเกลาซวิทซ์นั้นไม่มีเนื้อความอย่างอื่น นอกจากแสดงสุนทรพจน์ขัดแย้งทฤษฎีการสงครามต่าง ๆ ทุกอย่างทั้งหมด ขณะที่อีกสองเล่มต่อมานั้นกลับเต็มไปด้วยสูตรทางทฤษฎีนานาประการ จึงเป็นการแสดงให้เห็นว่า ถึงแม้ผู้แต่งจะไม่เชื่อถือหลักนิยมของคนอื่นทั้งหมด แต่ก็ยังมั่นใจอยู่ว่าหลักนิยมของตนนั้นวิเศษนัก “

ต่อมาเมื่อโจมินิได้อ่านตำราของเคลลาวิชที่ว่าด้วยเรื่อง “สงคราม” นั้นแล้ว เขาได้เขียนความเห็นไว้ว่า หนังสือที่พูดวาทะเรื่องปราชญ์เล่มนี้ อ่านแล้วปรากฏว่ามีทัศนะนำคิดแปลกประหลาดอยู่เพียงสองสามสิ่งเท่านั้น และ ลักษณะที่ผู้แต่งแสดงข้อกังขาน่าสงสัยว่าน่าจะอยู่เช่นนั้น เป็นเหตุให้โจมินิมั่นใจ เกิดความจำเป็นจะต้องค้นหา “ทฤษฎีที่ดี” “ขึ้นมาใหม่ให้ใช้เป็นประโยชน์ได้ด้วย

ข้อวิจารณ์ต่าง ๆ ของโจมินิติเตียนความเห็นของบ็อโลว์และเคลลาวิชดังกล่าวนั้นมีสาเหตุให้เราพบข้อสำคัญที่เผยแนวความคิดของความมุ่งหมายในงานเขียนของโจมินิ คือตำราของบ็อโลว์แสดงหลักวิชายึดเหตุการณ์ตามแบบมากเกินไป จึงชี้ช่องให้โจมินิเห็นความจำเป็นว่าต้องปรับปรุงแนวความคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องสงครามในสมัยศตวรรษที่สิบแปดเสียใหม่ แต่เมื่อพิจารณาตามคำวิจารณ์ซึ่งโจมินิว่าไว้แก่เคลลาวิช ได้ทีเดียวว่าเขามีได้ตั้งใจจะคิดทอดทิ้งแนวความคิดดั้งเดิมเหล่านั้นเสียทั้งหมด

อังตวน อองรี โจมินิ เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๒ (ค.ศ. ๑๗๗๙) ณ มณฑล ๆ หนึ่งชื่อ วัตต์ (VAUD) ในประเทศสวิสเซอร์แลนด์ภาคฝรั่งเศสเขาสืบตระกูลของชนชั้นกลางซึ่งอพยพมาจากอิตาลีหลายชั่วอายุคนมาแล้ว เข้าได้รับการศึกษาตามแบบอย่างเด็กหนุ่ม ๆ ตระกูล พ่อค้า มุ่งหน้าคิดค้าขายหรือทำงานธนาคาร และพูดตามความจริงแล้ว ตามที่โจมินิได้งานไม่มีเงินเดือนและเกือบจะไม่มีอัตราอยู่กับคณะเสนาธิการในกองทัพฝรั่งเศสนั้น ตัวเขาเองนั้นก็มิงานทำอยู่แล้วกับธนาคารของบริษัทแห่งหนึ่งในปารีส ก็ตอนเมื่อพลเอกโบนาปาร์ตยกทัพเข้าบุกอิตาลี ได้ชัยชนะเลื่องลือกันทั่วทวีปนั้นเขาเพิ่งมีอายุได้ ๑๗ ปี และอาชีพธนาคารนั้นเล่าก็พลอยมีอันจบไป ไม่สดใสคึกคักเหมือนอาชีพทหาร เห็นจะเป็นด้วยเหตุอยากกรู้อยากเห็นปรารถนาชื่อเสียงมากกว่ามีนิสัยชอบผจญภัย โจมินิสมัยหนุ่มคะนองก็ตัดสินใจคิดเป็นทหารกับเข้าข้าง เนื่องจากเขาสามารถติดต่อจ้างงานต่าง ๆ ได้คล่องแคล่วคืออยู่แล้วจึงเบี่ยงบ่ายได้งานในตำแหน่งหน้าที่ส่งกำลังดำเนินการในเรื่องการส่งกำลังตามปกติประจำอยู่ในกองทัพฝรั่งเศส และยังได้รับงานหน้าที่ฝ่ายเสนาธิการชั้นรอง ๆ ทำต่อไปอีกด้วย ในระยะตอนเช่นสัญญาสันติภาพลวงซึ่งทำขึ้นชั่วคราวหนึ่งที่เมืองอาเมียง (AMIENS) นั้น โจมินิต้องกลับออกมาค้าขายอย่างเก่า แต่เกิดสงครามขึ้นอีกเขาได้ตำแหน่งเป็นหัวหน้าฝ่ายเสนาธิการอยู่กับจอมพลเนย์ และตั้งแต่เริ่มการทัพครั้งใหญ่ซึ่งบังเกิดผลสุดท้ายเป็นการยุทธที่เมืองออสเตอร์ลิทซ์นั้น

โจมินินั้นใช้เวลา ๖ ปี ตอนที่คลุกคลีอยู่กับทหาร พุดคุยและคิดอยู่แต่ในเรื่องศิลปะการสงครามเกือบตลอดเวลาทีเดียว ส่วนจอมพลเนย์ นั้นถึงจะเป็นนักยุทธวิธีที่แก้ตัวกล้าสามารถในเวลาทำการรบแต่ก็ยังไม่ใช่นักศึกษาค้นคว้าศิลปะการสงครามโดยแท้ ก็ปรากฏว่ารู้สึกเลื่อมใสความคิดสติปัญญาโจมินิในเรื่องการทหารอยู่มาก จึงคิดอุปถัมภ์โจมินิเรื่อยมา ถึงกับช่วยพิมพ์หนังสือให้โจมินิเล่มแรก ในขณะที่เลิกรบกันชั่วคราวตอนเช่นสัญญา สันติภาพที่เมืองอาเมียง หนังสือเล่มนี้เป็นตำราที่มีชื่อเสียงเล่มแรกทีกล่าวถึงการทัพต่าง ๆ ของพระเจ้าเฟรดเดอริคมหาราช

ซึ่งโจมินิก้าแสดงความเห็นวางหลักการวิชาทหารต่าง ๆ ไว้เป็นครั้งแรก ทั้งยกข้อเปรียบเทียบ แสดงการนำทัพของนโปเลียนว่าต่างกับการนำทัพของเฟรดเดอริคมหาราชอย่างไรไว้ให้ปรากฏอีกด้วย หนังสือเล่มนี้โจมินิจัดทำเป็นฉบับทูลเกล้า ๆ นโปเลียนราชาธิราชก็ทรงมีโอกาสให้คนอ่าน ถวายขณะเมื่อว่างสงคราม หลังจากศึก ออสเตอร์ลิทซ์ขึ้น ด้วยเหตุที่ทรงประทับใจในเนื้อความซึ่งผู้แต่งสามารถล่วงรู้การศึกษาสงครามแบบนโปเลียนจึงทรงบัญชาให้เรียกตัวโจมินิก้ามาเฝ้าเมื่อเดือน กันยายน พ.ศ. ๒๓๔๕ (ค.ศ. ๑๘๐๖) (อายุได้ ๒๗ ปี) ที่สร้างขึ้นหนึ่งชื่อว่า ไมนซ์ (MAINZ) ตอนนี้โจมินิก้าได้รับตำแหน่ง และมียศเป็นพันเอกทำหน้าที่ฝ่ายอำนวยการทัพนโปเลียนประจำ กองทัพ ฝรั่งเศสเรียบร้อยแล้ว

นโปเลียนมหาราชขณะนั้นกำลังคิดทำศึกจะตีเอาเมืองเจนาใน พ.ศ. ๒๓๔๕ (ค.ศ. ๑๘๐๖) อยู่ ครั้นหมดเวลาเข้าเฝ้าจบบเรื่องปรึกษาหารือกันแล้ว โจมินิก้าจึงทูลถามว่า ต่อจากนี้อีกสี่วันจะขอเข้าเฝ้าที่เมืองแบมเบอร์ก (BAMBERG) จะทรงอนุญาตหรือไม่

จักรพรรดินโปเลียนรับสั่งถามว่า

“ใครบอกเจ้าว่าเราจะไปเมืองแบมเบอร์ก “ ทั้งนี้เพราะเกรงว่าสิ่งที่ปกปิดไว้นั้นจะล่วงรู้ถึงคนอื่น

โจมินิก้าทูลว่า

“ แผนที่ประเทศเยอรมัน พระเจ้าซาร์ และอีกทั้งการทัพของพระองค์ที่เมืองมาร์เรงโก (MARENGO - ๑๘๐๐) และ เมืองอุลม์ (ULM - ๑๘๐๕) นั้นก็แสดงให้เห็นอีกด้วย “

หลักฐานข้อเท็จจริงแสดงว่า โจมินิก้าทำนายเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้แม่นยำจะมีเล่าอยู่ในเรื่องต่าง ๆ หลายแห่ง และสมัยต่อ ๆ มาจนถึงเมื่อเขาเข้าวัยชราภาพอาศัยอยู่ในเมืองปาสซี (PASSY) นั้น ๆ เขาได้เล่าเหตุการณ์แต่หลังให้บุคคลสำคัญ ๆ หลายคน ในจำนวนนี้มีนักวิจารณ์วรรณคดีชาวฝรั่งเศสนามอู โฆษคนหนึ่งชื่อว่า เซนต์เปอร์รับ นั้นเป็นต้น แต่โจมินิก้าถึงเขาจะเหมือนกับบุคคลผู้มีสติปัญญาคนอื่น ๆ ในประการที่บางครั้งบางคราว มักทำอะไรถูกต้องจนเกินเลยไปก็จริง แต่ก็ยืนยันได้แน่นอนอย่างหนึ่งว่า เขารู้เท่าทันความคิดทางยุทธศาสตร์ของนโปเลียนไม่ผิดพลาดและตำราต่าง ๆ ที่เขาเขียนขึ้น นโปเลียนเองก็ทรงยกย่อง

ถึงแม้โจมินิก้าจะได้ดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ หลายครั้ง เคยเป็นผู้บัญชาการกองพลน้อย (General de brigade) ในกองทัพฝรั่งเศส เคยเป็นเสนาธิการในบังคับจอมพลน้อยหลายหน คือ ตอนบุกเข้ารัสเซีย ตอนบุกเข้าสเปน และตอนถอยทัพจากรัสเซียทั้งเมื่อตอนทำศึกกับรัสเซีย นั้น ก็เคยเป็นข้าหลวงปกครองวิลล่า (VILLA) ครั้งหนึ่ง และปกครองเมืองสโมเลนสค์ (SMOLENSK) ก็อีกเมืองหนึ่งอย่างนี้ก็ตาม แต่เขาก็ไม่เคยรับมอบหมายให้มีหน้าที่บัญชาการเป็นอิสระแม้แต่ครั้งเดียว และไม่มีเค้าจะได้รับการยกย่องให้ถือคทาเหมือนจอมพลคนอื่น ๆ ซึ่งมีสติปัญญาต่ำกว่าโจมินิก้าเสียอีก

เรื่องนี้ตามหลักฐานของโจมินิเอง และของผู้เขียนชีวประวัติโจมินิหลายคนแสดงว่าโจมินิมีสาเหตุโกรธเคืองอยู่กับเสนาธิการทหารชาวสวิสชื่อ โจมินิผู้เชื่อมั่นในตนเองเช่นกัน โจมินิมักจะถูกเขาดูหมิ่นอยู่เสมอ จนคิดแค้นเคืองยื่นใบลาออกตั้งหลายหนตลอดเวลาที่รับราชการในกองทัพ คุณเหมือนว่านายทหารชั้นเหนือกว่า ตลอดจนนโปเลียนราชาธิราชเอง ไม่ไว้ว่างใจมอบหมายโจมินิให้บัญชาการทหารเป็นอิสระในสนามรบ

โจมินิซึ่งผิดหวังและขมขื่นใจจากการที่ไม่ได้รับการเลื่อนยศเลื่อนตำแหน่งมานาน แม้ว่าจะมีจอมพลเนย์เสนอชื่อเขาไปก็ตาม เขาจึงขี้อำนาจไปอยู่ในแนวรบสัมพันธมิตรเอาคือ ๆ เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๓๕๖ (ค.ศ. ๑๘๑๓) และรับราชการอยู่กับกษัตริย์รัสเซีย คือพระเจ้าอเล็กซานเดอร์ เนื่องจากโจมินิยังคงมีสัญชาติเป็นสวิสอยู่การปฏิบัติเช่นนี้จึงไม่ถือว่าเป็นคนคิดทรยศอย่างแท้จริง และถึงจะเป็นเรื่องให้ชาวฝรั่งเศสหมดความนับถือไปบ้าง แต่นักเขียนประวัติศาสตร์ก็ยังยกย่องโจมินิ และครูบาอาจารย์ทั้งหลายก็ยังนิยมใช้หนังสือที่โจมินิเขียนไว้เป็นตำราสั่งสอนกันอยู่ ตอนรับราชการอยู่กับรัสเซียนั้น โจมินิได้รับยศเป็นพลเอกเรื่อยมาจนสิ้นชีวิต เขาดำรงตำแหน่งเป็นที่ปรึกษาทางทหารรัสเซียและเขาก็เป็นคนสำคัญคนหนึ่งในการวางรากฐานสร้าง โรงเรียนนายร้อยทหารบกรัสเซีย เขามีเวลาว่างศึกษาค้นคว้าแต่งตำราวิชาประวัติศาสตร์ทหาร ซึ่งเขาริเริ่มขึ้นไว้ภายหลังศึกเมืองมาร์เรงโกนั้น ได้จบบริบูรณ์ โจมินิใช้ชีวิตบั้นปลายของเขาไป ๆ มา ๆ อยู่ในฝรั่งเศสบ้าง อยู่ในรัสเซียบ้าง ตอนเมื่อเกิดสงครามโครเมีย พ.ศ. ๒๓๘๘ ถึง พ.ศ. ๒๓๘๙ (ค.ศ. ๑๘๔๕ ถึง ค.ศ. ๑๘๔๖) ขึ้นนั้น โจมินิเป็นที่ปรึกษาคนสำคัญให้ข้อคิดเห็นถวายราชาธิราชรัสเซียอยู่บ่อย ๆ ครั้นถึงปี พ.ศ. ๒๔๐๒ (ค.ศ. ๑๘๖๙) กษัตริย์ฝรั่งเศสนโปเลียนที่สามก่อนที่จะคิดการบุกรุกทำศึกกับอิตาลีก็ได้ใช้คำปรึกษาแนะนำของเขา พอถึงปี พ.ศ. ๒๔๑๒ (ค.ศ. ๑๘๖๙) ซึ่งเป็นปีที่โจมินิถึงแก่กรรมที่กรุงปารีสนั้น หนังสือต่าง ๆ ที่เขาคิดเขียนขึ้นก็มีผู้นิยมนำไปศึกษาเล่าเรียนเป็นตำราวิชาทหารกันทั่วโลกและโจมินิเองก็มีชีวิตยืนอยู่สมความปรารถนาให้เห็นคำทำนายเหตุการณ์ของเขานั้นมีคนนับถือเห็นความศักดิ์สิทธิ์อยู่บ้างเหมือนกัน

อาชีพทหารของโจมินิแปลกประหลาดไม่น้อย เขามีได้ใหญ่โตขึ้นมาเพราะเก่งกล้าทรหดหรือก็มีโชคเพราะการฝึกศึกษามาจากโรงเรียนนายร้อยทหารบกใด ๆ เขาหลุดเข้าไปทำงานในตำแหน่งหน้าที่ทางธุรการในกองทัพฝรั่งเศสได้โดยมิได้รับการฝึกวิชาทหารมาก่อนเลย เนื่องจากโจมินิเลือดเนื้อชาวฝรั่งเศสแท้ ๆ มีฐานะอาชีพประกอบกับนิสัยใจคออันแปลกประหลาดของเขาด้วย เขาจึงหมดโอกาสร่วมเป็นร่วมตายกับใคร ๆ ในกองทัพ จดหมายเหตุแสดงบทสนทนาของโจมินิกับบรรดานุคคนสำคัญ ๆ ซึ่งมาเยี่ยมเยียนเขาที่บ้าน ณ เมืองปาสซ์นั้น ก็มีเนื้อความเล่าไว้ว่า ถึงโจมินิจะเคยเห็นทหารสะพายอาวุธเข้ายึดที่มั่นต่าง ๆ เขาไม่เคยเห็นทหารติดดาบตะลุมบอนเลยสักครั้งเดียว ส่วนเขาจะเคยเข้าตะลุมบอนกับคนอื่นด้วยหรือไม่นั้น ไม่ต้องถามถึงเสียก็ได้ ยิ่งกว่านั้นโจมินิยังมีวิถีไว้ตัวตามแบบกวีบัณฑิตเสียอีกด้วย ซึ่งเมื่อแสดงออกมาแล้วก็เป็นที่รบกวนประสาทของเพื่อนทหารด้วยกัน อันเป็นผู้รู้จักมทิลูมานะของตนด้วยวินัยทหารนั้น

แต่ถึงอย่างไรก็ตามถ้าคิดว่าโจมินิเป็นเสมือนเช่น “ เสือกระดาษ “ คือ เจ้าทฤษฎีสั้น ๆ ไม่เคยเห็นกองทัพเหมือนนักเศรษฐกริกรุ่นเก่า ๆ ซึ่งรู้แต่ตำราไม่เคยค้าขายนั้นก็ไม่ต้องเพราะโจมินิเคยช่วยเขาเคลื่อนย้ายกองทัพในสนามรบจริงๆ มาแล้ว เมื่อโจมินิเป็นเสนาธิการในกองทัพ จอมพลยศนั้นเคยรับผิดชอบมีภารกิจแก้ไขการงานให้สำเร็จเรียบร้อยลงได้เหมือนกัน โจมินิเคยต้องตกลงใจที่สำคัญ ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เมืองอูล์ม และใน สเปน เป็นต้น โจมินิเป็นคนแรกที่มีประสบการณ์ด้วยตนเองในเหตุการณ์ตามแบบอย่างซึ่งปัจจุบันเรียกกันว่า “ ความมืดมนต์ของสงคราม “ (Fog of war) นั้น หนังสือซึ่งโจมินิเขียนไว้แสดงความขื่อนี้ให้ปรากฏอยู่แล้ว

ตำราว่าด้วยการสงคราม ซึ่งโจมินิเขียนนั้น อาจแบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภท คือ ประเภทที่เขียนเป็นเชิงประวัติศาสตร์ทหาร และประเภทที่เขียนเป็นเชิงทฤษฎีทางทหาร หรือ การวิเคราะห์การทหาร

แต่การแบ่งนี้จะทำให้เด็ดขาดลงไปมิได้ เพราะเมื่อโจมินิกล่าวถึงประวัติศาสตร์ทหารนั้นเขาก็ค้นหาหลักการต่าง ๆ ขึ้นมาสำหรับอธิบายเหตุผลว่าการกระทำครั้งนั้น ๆ ทำไมจึงเกิดขึ้น และเกิดขึ้นมาได้อย่างไร และเมื่อโจมินิกล่าวถึงทฤษฎีทางทหารนั้น เขาก็มีได้ยกขึ้นมากล่าวเป็นภาวะนามธรรมไว้อลย ๆ แต่อย่างเดียว เขาพยายามสนับสนุนทฤษฎีของเขาให้มั่นคงด้วยข้อเท็จจริงต่าง ๆ ตามประวัติศาสตร์ อีกทั้งยังมีข้อความที่โจมินิเขียนขึ้นย่อ ๆ เป็นสมุดเล็ก ๆ สองสามเล่มที่ใช้ได้ตอบต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ต่าง ๆ ของคนอื่น ๆ ประกอบไว้ด้วย

หนังสือประวัติศาสตร์ทหารของโจมินินี้ เดิมทีเดียวพิมพ์ออกจำหน่ายเป็นเล่มใหญ่ทั้งหมด ๓๗ เล่ม กล่าวครอบคลุมถึงสงครามต่าง ๆ ของเฟรดเดอริคมหาราช สงครามต่าง ๆ ของฝรั่งเศสสมัยปฏิวัติ และสมัยนโปเลียน ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๓๕ ถึง ๒๓๕๘ (ค.ศ. ๑๗๙๒ ถึง ค.ศ. ๑๘๑๕) ส่วนสงคราม ๗ ปี กับสงครามปฏิวัตินั้นกล่าวไว้อย่างละเอียด สำหรับชีวิตทหารของนโปเลียนภายหลัง พ.ศ. ๒๓๓๕ (ค.ศ.๑๗๙๒) นั้น โจมินิแต่งไว้อย่างย่อเพียง ๔ เล่มจบ และตั้งชื่อเรื่องว่า “ ชีวิตการเมืองและการทหารของนโปเลียน “ ซึ่งพิมพ์ออกจำหน่ายเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๐ (ค.ศ. ๑๘๒๗) หนังสือเล่มจบนี้เขียนอ่านยาก มีโวหารหนักไปตามแบบวรรณคดีสมัยศตวรรษที่สิบแปดโดยตลอด คือแต่งขึ้นในลักษณะใช้สรรพนามบุรุษที่หนึ่ง คล้ายกับว่า นโปเลียนเขียนขึ้นเอง โดยผูกเรื่องสร้างบทให้เกิดขึ้นในภพ ๆ หนึ่ง ซึ่งคงไม่ใช่ในสวรรค์ของชาวคริสต์เป็นแน่ ทั้งนี้เพื่อแสดงหลักฐานการนำทัพของนโปเลียน ต่อหน้าวิญญาน อเล็กซานเดอร์วิญญาน ชิซาร์และวิญญานเฟรดเดอริคมหาราชแต่การทัพที่วอเตอร์ลู่นั้น โจมินิเขียนขึ้นต่างหากอีกเล่มหนึ่ง

ประวัติศาสตร์ทหารฉบับที่โจมินิแต่งขึ้นนั้น ถึงแบบการแต่งจะเรียบร้อยน่าฟังก็ยังไม่ถึงขนาดเป็นตำราได้ แต่ก็ใช้ถ้อยคำชัดเจนแจ่มแจ้งเป็นเรื่องเล่าติดต่อกันเรื่อยไปและไม่ค่อยให้รายละเอียด อันที่จริงแล้วโจมินิศึกษาค้นคว้าได้มากทีเดียว เพราะการที่เคยมีตำแหน่งหน้าที่อยู่กับกองทัพฝรั่งเศสก่อนแล้วก็มาอยู่กับกองทัพรัสเซียนั้นเป็นเหตุให้มีวัตถุดิบในการนำมาเขียนได้ดีกว่าคนภายนอก แต่โจมินิแต่งประวัติศาสตร์ก่อนสมัยมีคนเขียนประวัติศาสตร์เป็นอาชีพ จึงยังไม่มี

หลักเกณฑ์การค้นเรื่อง และ แบบอย่างการเรียบเรียงแน่นอนเหมือนสมัยนี้ หนังสือประวัติศาสตร์ของเขาไม่มีเชิงอรรถ และบรรณุกรมประกอบเรื่องสำหรับค้น ถึงแม้วิธีเขียนประวัติศาสตร์ทหารของโงมินิจะเป็นของใหม่อยู่บ้างและลงวันเดือนปีไว้แน่ชัดก็จริง แต่ก็มีคนสนใจอ่านกันน้อยเต็มที

อย่างไรก็ตามงานเขียนทางด้านทฤษฎีการสงครามฉบับที่โงมินิเขียนขึ้นนั้น มีคนนิยมอ่านเรื่อยมา และถือเป็นหลักศึกษาทหารเป็นระยะเวลามากกว่าหนึ่งศตวรรษ เรื่องราวเกี่ยวกับทฤษฎีการทหารเล่มแรกที่โงมินิแต่งขึ้นนั้นจะปรากฏอยู่ในหนังสือชื่อว่า “ตำราว่าด้วยการยุทธครั้งใหญ่” (“Traite’ des Grandes Ope’rations militaires. “ มี ๘ เล่ม) ซึ่งมีใจความสำคัญว่าด้วยประวัติศาสตร์ของสงครามเจ็ดปี มีบทที่ ๗ และ บทที่ ๑๔ ในตำราเล่มนี้เองที่มีคนอ่านถวายนโปเลียนตอนเมื่อเสร็จศึกออสเตอร์ลิทซ์ และเป็นทีโปรดปรานของ นโปเลียนมาก ข้อความในทั้งสองบทนี้แสดงถึงหลักการทางทหารที่สำคัญต่าง ๆ ของความคิดทางทหารซึ่งโงมินิคิดขึ้นเองแท้ ๆ

ในบทที่ ๗ นั้น โงมินิได้นำเสนอทฤษฎีของเขาว่าด้วย “แนวยุทธการ” (Line of operations) ต่างๆ และยกข้อสำคัญให้เห็นลักษณะแตกต่างระหว่างแนวยุทธการแบบเส้นนอกและแนวยุทธการแบบเส้นใน ส่วนบทที่ ๑๔ นั้นพิจารณาเรื่องนี้ให้กว้างขวางออกไปอีกโดยเน้นให้เลือกยุทธการนั้นจะต้องอนุโลมตามข้อพิจารณาทางลักษณะภูมิศาสตร์ และ ทางเรขาคณิต ตำราเล่มนี้สรุปความจบลงด้วยบทที่ ๑๕ ซึ่งเป็นบทที่มีชื่อเสียงยิ่งนัก ในบททอวานนี้โงมินิไม่พิจารณาปัญหาอย่างหนึ่งอย่างใดโดยเฉพาะ แต่พยายามนำข้อประสบการณ์ของเขามากำหนดเป็นหลักกว้าง ๆ และตั้งหลักการพื้นฐานอันขาดเสียมิได้ ไม่ว่าจะเป็นการปฏิบัติการทางทหารชนิดใดก็ตาม

ตำราทฤษฎีการสงครามของโงมินิ ฉบับที่ยิ่งใหญ่ที่สุดชื่อว่า “หัวข้อศิลปะการสงคราม” ซึ่งพิมพ์ออกมาเป็นสองเล่มเมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๑ (ค.ศ. ๑๘๓๘) ตำราเล่มนี้ต่อมาภายหลังพิมพ์ใหม่หลายครั้งและแปลเป็นภาษาในยุคใหม่เกือบทุกภาษา โงมินิได้แสดงข้อคิดต่าง ๆ ไว้ในผลงานชิ้นนี้มากกว่าหนังสือเล่มอื่น ๆ ที่เขาเขียนขึ้น เพื่อให้เห็นว่าวิทยาการทหารนั้นมีทัศนะกว้าง ๆ สำหรับนำไปใช้แก้ปัญหาได้อย่างไรบ้าง

ในระหว่างที่โงมินิหันเข้าศึกษาพิจารณาเกี่ยวกับการสงครามนั้น เขากล่าวอยู่เสมอว่าเขาแน่ใจแล้วว่าต้องเป็นเรื่องมีเหตุผล เพราะการสงครามนั้นคือกิจกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์เราเหมือนกันด้วยเหตุนี้ โงมินิจึงเริ่มไม่เห็นด้วยกับถ้อยแถลงของบุคคลสำคัญอย่างเช่น จอมพลเดอร์ ซัคส์ (Marshal de Saxe) ซึ่งกล่าวไว้ว่า

“สงครามเป็นศาสตร์อันมีแต่ความมืดปกคลุม ท่ามกลางสงครามนั้น จะก้าวไปทางใดก็ไม่มั่นใจเลย ... ศาสตร์ทั้งหลายย่อมมีหลักการให้ยึดถือได้ แต่วิชาการสงครามนี้ยังไม่มีการใด ๆ เลย “

โงมินินั้นเขาไม่เห็นด้วยกับข้อคิดที่มีดมนต์ดังกล่าว คือ เขายึดถืออยู่เสมอว่าจิตใจของมนุษย์นั้นย่อมสามารถไตร่ตรองคิดวิธีการต่าง ๆ และสามารถกำหนดระเบียบวิธีการต่าง ๆ นั้น

ออกมาให้ทางชนะและทางแพ้เข้าศึกได้เสมอ โจมินิใช้ถ้อยคำกล่าวไว้ในตำราว่าด้วยการยุทธใหญ่ของเขาว่า

“ ทุกกาลทุกสมัยย่อมปรากฏหลักการพื้นฐานที่ให้ผลดีแก่การทำสงคราม หลักการต่าง ๆ เหล่านี้ใช้การ ได้เสมอ ไม่เปลี่ยนแปลงไม่ขึ้นอยู่กับชนิดของอาวุธ ไม่ขึ้นอยู่กับกาลเวลาและไม่ขึ้นอยู่กับสถานที่ “

ทั้งใน ตำราหัวข้อศิลปะการสงคราม นั้น โจมินิก็ได้แถลงไว้ว่ามีวัตถุประสงค์ที่สำคัญอยู่อย่างเดียวคือ

“เพื่อแสดงให้เห็นว่าในการปฏิบัติการทั้งปวงของสงครามนั้น ย่อมมีหลักการพื้นฐานอยู่อย่างหนึ่ง หลักการดังกล่าวควรให้เป็นใหญ่ควบคุมมาตรการทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ให้มาตรการทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ให้มาตรการเหล่านั้นบรรลุผลสำเร็จได้ “

คำวิจารณ์ข้อคิดของ บีโอโลว์ ซึ่งโจมินิเขียนไว้ ก็แสดงให้เห็นปรากฏว่าโจมินิไม่เห็นด้วยกับ “ระบบของสงคราม” (System of war) ชนิดที่วางแบบไว้ทุกสถานการณ์, นอกบทเหมือนตำราทำกับข้าวและชนิดที่วางกฎตายตัวในเรื่องราวทั้งปวงของการจัดกำลังทหาร โจมินิรู้สึกว่ามันมนุษย์เราไม่มีความสามารถจะคิดวางแบบให้ถูกต้องเสมอไปได้ และยิ่งไปกว่านั้นโจมินิยังให้เหตุผลไว้ว่า

“สงครามเป็นเรื่องโลกโชนเผ็ดร้อนยิ่งนัก ไม่ใช่เรื่องคำนวณที่ใช้สูตรคิดเลขกันเลย”

ก็เรื่องสติปัญญาไหวพริบในการสงครามนี้ โจมินิเห็นว่าขอบเขตการใช้อยู่จำกัด แต่จะเลือกใช้เสียทีเดียวนั้นไม่ได้ หมายความว่า เป็นการฝึกทหารและหัดให้มีระเบียบวินัย ไม่ใช่เรื่องหนักในทางความคิดสติปัญญา การรบนั้นไม่ใช่ว่าจะเอาชนะกันได้เพราะคิดอะไรถูกต้องอย่างเดียว ยังมีคุณสมบัติอย่างอื่นที่สำคัญกว่า เช่นความกล้าหาญ และ ความริเริ่มเป็นต้น ความสำคัญของการใช้ความคิดสติปัญญานั้นมีความเหมาะสมอยู่แห่งเดียว คือ ยุทธศาสตร์ ก็ในเรื่องยุทธศาสตร์นี้ ย่อมมีหลักการและกฎเกณฑ์กว้าง ๆ ใช้การได้ผลดีอยู่ตลอดเวลา สิ่งนี้แหละคือเรื่องที่จิตใจมนุษย์พึงจะล่วงรู้ได้ และกำหนดขึ้นไว้ได้ ปัญหาสำคัญของวิทยาการทหารจึงอยู่ที่การวางหลักการกว้าง ๆ เหล่านี้ไว้ ข้อความนี้โจมินิแสดงไว้อย่างแจ่มแจ้งตรงเริ่มต้น ตำราหัวข้อศิลปะการสงครามฉบับนั้น เขาใช้ถ้อยคำไว้ว่า

“ นายพลคนใดก็ตาม หลังจากมีส่วนเข้าทำศึกสงครามถึงหกครั้งแล้วควรรู้ได้ดีว่าสงครามคือละครโรงใหญ่เรื่องหนึ่ง ซึ่งมีองค์ประกอบของจิตใจหรือร่างกายนับพันร่วมกันแสดงกำลังความสามารถออกมาไม่มากนักน้อย และไม่สามารถสรุปมาเป็นการคำนวณทางคณิตศาสตร์ได้เลย “

“ แต่ข้าพเจ้าต้องขอยอมรับสภาพเหมือนกันว่า หลังจากเคยรู้เคยเห็นมาแล้วยี่สิบปี ข้าพเจ้าก็บังเกิดความมั่นใจมีความเห็นดังต่อไปนี้ “

“ สงครามนั้นมีหลักการพื้นฐานใหญ่ ๆ อยู่สองสามข้อ ซึ่งถ้าหากละเลยเสียอาจจะได้รับภัยใหญ่หลวงที่สุด และตรงกันข้ามถ้าหากนำมาใช้ก็มีผลรางวัลเป็นชัยชนะเกือบทุกกรณี “

“ ควรนำหลักการดังเหล่านี้มาปฏิบัติให้เกิดผลได้จริง ๆ ก็มีอยู่น้อยเหมือนกัน และแม้ว่าการปฏิบัติตามหลักการเหล่านั้น บางครั้งจะต้องดัดแปลงให้เหมาะกับกรณีแวดล้อมเสียก่อนก็ดี แต่ผู้บัญชาการทัพก็อาศัยใช้เป็นเข็มทิศสำหรับชี้แนวทางกว้าง ๆ ยามปฏิบัติภารกิจที่มักจะยุ่งยากซับซ้อนของการปฏิบัติการในท่ามกลางการรบอันมีเสียงอึกทึกครึกโครมอลหม่านอยู่นั้น “

ต่อจากนี้ โจมินี้ก็เริ่มต้นหาหนทางประมาณการคิดวางหลักพื้นฐานของศาสตร์การสงครามเหล่านั้นขึ้น แต่งานคิดวางหลักการสงครามนั้นใหญ่หลวงนัก โจมินิถึงกับลังเลอยู่บ้างเหมือนกัน เขาใช้ถ้อยคำว่า

“ ข้าพเจ้าอาจหาญเข้ามาประกอบกิจแสนยากอันนี้ ทั้ง ๆ ที่ไม่แน่ใจว่าจะมีสติปัญญาครบถ้วนหรือไม่ แต่ข้าพเจ้ามาพิเคราะห์เห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องวางรากฐานไว้เสียก่อน จะมัวรอให้ปากถูกขึ้นมาเล่าก็ล่าช้าเสียเวลานานเพราะกรณีแวดล้อมจักไม่อำนวยประโยชน์ให้หาหลักฐานจัดทำให้เรียบร้อยขึ้นมาได้”

เหตุนี้งานที่โจมินิคิดเขียนจึง พอเพียงริเริ่มเห็นวิชาการขึ้นเท่านั้น ยังไม่กล้าถึงกับบุกเบิกให้ทะลุปรุโปร่งกันจริง ๆ แต่เขาก็ได้วาดเค้าโครงอย่างดียิ่งไว้ให้เป็นคนแรก

ภายหลังที่โจมินิได้ทดลองวางกฎเกณฑ์ต่าง ๆ อยู่จนเรียบร้อยแล้วเขาจึงตกลงใจวางหลักพื้นฐานของยุทธศาสตร์สำคัญ ๆ ขึ้น ๔ ประการ ประกอบด้วย

๑. การอาศัยมาตรการทางยุทธศาสตร์ หาทางนำกำลังหลักของกองทัพให้เข้ามาถึงพื้นที่แตกหักต่าง ๆ ในเขตสงครามตามลำดับ และให้เข้าถึงเขตหลังของข้าศึกให้ลึกมากที่สุด โดยไม่ทำให้เขตหลังของตนเป็นอันตรายอย่างไร

๒. การดำเนินกลยุทธ์เคลื่อนย้าย ในทำนองเดียวกันให้กำลังสำคัญ ๆ ของฝ่ายเราเข้ารบกับกำลังส่วนย่อยของฝ่ายข้าศึกเท่านั้น

๓. ยิ่งไปกว่านั้น ในการรบกันโดยการดำเนินกลยุทธ์ทางยุทธวิธีจะนำกำลังหลักของคนให้เข้าถึงพื้นที่แตกหักในสนามรบ หรือให้เข้าไปถึงแนวข้าศึกส่วนหนึ่งส่วนใด ซึ่งมีความสำคัญในการทุ่มเทกำลังให้เห็นอกว่า

๔. การจัดแจงทุกสิ่งทุกอย่างให้กลุ่มก้อนกำลังทหารเหล่านี้เข้ามาถึงตำบลแตกหัก ในลักษณะทั้งสองอย่าง คือ มาถึงเรียบร้อย และเข้าปฏิบัติการได้รวดเร็ว ทั้งนี้เพื่อนำหนักการปฏิบัติบังเกิดขึ้นพร้อมกัน

กฎเกณฑ์ต่าง ๆ และเนื้อความรวม ๆ ที่โจมินิคิดตั้งขึ้นไว้นี้ เขายกตัวอย่างประวัติศาสตร์ทหารมาประกอบไว้มากมายหลายตอนเพื่อให้เด่นชัดยิ่งขึ้นอีกเป็นเรื่อง ๆ ไป พร้อมทั้งชี้แจงให้เห็นข้อพิสูจน์ตามประวัติศาสตร์ว่า ชัยชนะรุ่งโรจน์ที่สุด เป็นผลของการยึดถือปฏิบัติตาม และความปราชัยย่อยยับที่สุด เป็น ผลของการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามหลักการพื้นฐานนั้น ๆ

ก็เมื่อศิลปะการสงครามประกอบขึ้นด้วยการนำกำลังให้มากที่สุด เข้ารบตรงจุดแตกหักในยุทธบริเวณ เช่นนี้ อุบายให้สำเร็จได้จึงอยู่ที่การเลือกแนวยุทธการให้ถูกต้อง เรื่องนี้ โจมินิกล่าวว่า

ต้องถือเป็นหลักเกณฑ์พื้นฐาน (Fundamental basis) ของการวางแผนการทัพ และจึงถือเป็นหัวใจของทฤษฎีการทหารทั้งหลายได้เพราะเหตุนี้

ทฤษฎีของโจมินิ ว่าด้วยแนวยุทธการแบบต่างๆ นั้น เขาแถลงไว้อย่างชัดเจนเป็นครั้งแรกในตำราว่าด้วยการยุทธครั้งใหญ่ (Traite) บทที่ ๗ เขาแสดงศัพท์ไว้ว่าแนวยุทธการแนวหนึ่งแนวใดนั้น คือ ส่วนหนึ่งของเขตปฏิบัติการทั้งสิ้น ซึ่งกองทัพหนึ่ง ๆ ครอบคลุมไว้เพื่อดำเนินงานตามภารกิจของตน ไม่ว่าจะกองทัพนั้นจะใช้เส้นทางเพียงเส้นทางเดียวหรือหลาย ๆ เส้นทางก็ตาม บทที่ ๗ นี้ เริ่มกล่าวถึงการทัพก่อนการรบที่ เลอเชน (LEUTHEN) ในสงครามเจ็ดปี ในการทัพครั้งนี้พระเจ้าเฟรเดอริกที่สอง แบ่งกองทัพของพระองค์ออกเป็นสองส่วน ส่วนหนึ่งตั้งไว้ที่เมืองไซลีเซีย อีกส่วนหนึ่งพระองค์นำเดินทัพเข้าแคว้น แซกโซนี่ ลักษณะที่พระเจ้าเฟรเดอริก แบ่งกำลังอย่างนี้ โจมินิกล่าวไว้ว่าพระองค์ทรงปฏิบัติการรบโดยใช้แนวยุทธการแบบเส้นคู่ ไม่ใช่แบบเส้นเดี่ยว

แนวยุทธการแบบเส้นคู่ และ แบบเส้นเดี่ยวนี้ แบบใดที่มีประโยชน์มากกว่ากัน ๗ คำตอบปัญหานี้ขึ้นอยู่กับเหตุที่ว่า เมื่อกำหนดสถานการณ์ขึ้นอย่างหนึ่ง แนวยุทธการแบบไหนจะส่งผลสำเร็จ “ ให้สามารถนำกำลังเหนือกว่าเข้าศึกเข้ารบตรงจุดสำคัญที่สุดของแนวยุทธการ หรือ การรุกใด ๆ “

ทหารที่ชนะการรบนั้น ไม่ใช่ทหารที่อยู่ในบัญชีบรรจุกำลังของกองทัพ แต่ได้แก่ทหารที่เข้ารบกับข้าศึก ตามนัยดังกล่าวนี้ แนวยุทธการแบบเส้นคู่จึงมีอันตรายอย่างยิ่งเพราะเป็นการแยกกำลังทหารออกจากกัน ในสนามรบ เว้นไว้แต่ในกรณีที่กำลังทหารแบ่งแยกจากกันนั้น สามารถรวมกำลังทหารเข้าด้วยกันได้อย่างรวดเร็ว และสามารถคืนรูปการ ปฏิบัติการเป็นแนวยุทธการแบบเส้นเดี่ยวได้อย่างเก่า เพราะฉะนั้นถึงแม้แต่ในเหตุการณ์ที่ใช้แนวยุทธการแบบเส้นคู่ มีความจำเป็นต้องให้กำลังทหารทั้งหมดอยู่ภายในการบังคับบัญชาของคน ๆ เดียว

โจมินิให้หลักการไว้ว่า กองทัพย่อมใช้แนวยุทธการแบบเส้นคู่ได้อย่างปลอดภัย เมื่อกองทัพนั้น ๆ ยึดครองเส้นใน (Interior) ต่าง ๆ อยู่ หมายความว่า เมื่อข้าศึกก็กำลังใช้แนวยุทธการแบบเส้นคู่อยู่ด้วยเหมือนกัน และเมื่อข้าศึกก็ไม่สามารถรวมกำลังทหารได้สะดวกเหมือนกับกำลังส่วนที่ข้าศึกปะทะอยู่ โจมินิกล่าวว่า

“ กองทัพใดมีแนวยุทธการเป็นเส้นใน และแนวยุทธการเหล่านั้นอยู่ใกล้ชิดกันมากกว่าแนวยุทธการของข้าศึก กองทัพนั้นย่อมสามารถเคลื่อนย้ายทางยุทธศาสตร์โดยโหมกำลังเข้าทัพบกข้าศึกทีละส่วน ๆ ได้ด้วยวิธีรวมกำลังก้อนใหญ่ของตนขึ้นใหม่สลับกันไป “

ตำราทั้งหมดที่โจมินิเขียนขึ้นนั้น เขาเน้นความสำคัญอย่างยิ่งไว้ในเรื่องความได้เปรียบมีฐานะได้เส้นใน สำหรับกองทัพซึ่งใช้แนวยุทธการแบบเส้นคู่ นั้น ลักษณะเส้นในให้ความสำคัญอย่างยิ่งเว้นไว้แต่ว่ากองทัพนั้นได้เปรียบในเรื่องมีกำลังเหนือกว่าข้าศึกอยู่แล้วจริง ๆ และถึงจะมีกำลังเหนืออยู่แล้วก็ตาม แนวยุทธการแบบเส้นคู่ก็คงมีผลร้าย ถ้าหากเส้นคู่ต่าง ๆ นั้นแยกห่างกันเป็นระยะทางหลาย ๆ วัน โจมินิเขียนไว้ว่า การใช้แนวยุทธการแบบเส้นคู่ต่อกองทัพใด ๆ ซึ่งมีกำลัง

ต่าง ๆ อยู่ใกล้ชิดกันมากกว่า (คือว่าได้ลักษณะเส้นในมากกว่า) นั้น “ ย่อมจะได้รับความหายนะเสมอไป ถ้าหากว่าข้าศึกได้รับประโยชน์จากข้อได้เปรียบจากตำแหน่งของเขา “

โจมินิได้สรุปทฤษฎีต่าง ๆ ของเขาที่ว่าด้วยเรื่องนี้ไว้ในหนังสือ หัวข้อศิลปการสงคราม เขาเขียนไว้ว่า เมื่อสิ่งอื่น ๆ เสมอภาคเหมือนกันหมด แนวยุทธการแบบเส้นเดี่ยวตรงชายแดนด้านเดียว ย่อมให้คุณเกิดนั้นเป็นข้อได้เปรียบมากกว่าแนวยุทธการแบบเส้นคู่ ในขณะที่เดียวกันก็ควรสังเกตไว้เสียด้วยว่าแนวยุทธการแบบเส้นคู่ นั้นมักมีความจำเป็นต้องใช้บ่อย ๆ เพราะเหตุว่าเขตสงครามมีลักษณะภูมิประเทศบังคับ หรือเพราะเหตุว่าข้าศึกได้ใช้แนวยุทธการแบบเส้นคู่ และบังเกิดความเหมาะสมให้ต้อง

“ นำกำลังทัพส่วนหนึ่งเข้ายื่นกำลังข้าศึกแต่ละส่วน ซึ่งวางกำลังส่วนใหญ่ขึ้นแล้วนั้น “ สำหรับในกรณีอย่างนี้ความได้เปรียบจะมากอยู่กับกองทัพซึ่งปฏิบัติการด้วยเส้นใน (Interior lines)

เมื่อพิจารณาถึงปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ประกอบแล้ว การเลือกแนวยุทธการที่เหมาะสมจึงมีความสำคัญ เพราะอาจถึงกับตัดสินใจชะตาให้แก่การทัพนั้น ๆ ได้ โจมินิใช้ถ้อยคำไว้ว่า

“ แนวยุทธการนั้น สามารถช่วยแก้ไขความหายนะต่าง ๆ อันเนื่องมาจากการรบแพ้ข้าศึก, สามารถบั่นทอนการรุกรานให้หมดฤทธิ์ไป, สามารถขยายผลชัยชนะให้เกิดประโยชน์, สามารถส่งเสริมให้รบชนะได้แน่นอน “

ในตำราการ (Traite) บทที่ ๑๔ โจมินิได้สรุปปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งต้องนำมาพิจารณาสำหรับเลือกแนวยุทธการ และข้อสำคัญเหมือนปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวเขายกเอาเหตุต่าง ๆ อันบังเกิดจากรูปร่างลักษณะตามธรรมชาติของเขตปฏิบัติการและเหตุการณ์ต่าง ๆ อันเนื่องมาจากสิ่งอื่น ๆ อย่างเช่นถนนหนทางซึ่งมีอยู่ และจุดยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ที่ปรากฏ

เรื่องนี้โดยธรรมดาจะก่อให้เกิดแนวความคิดขึ้นอย่างหนึ่ง ซึ่งตามทฤษฎีทางทหารของ โจมินิแล้ว มีสาระสำคัญใหญ่หลวงนัก คือว่า การปฏิบัติการทางทหารแต่ละครั้งแม้จะบังเกิดขึ้นภายในเขตปฏิบัติการที่จำกัดแน่นอนเขตหนึ่ง เหตุนี้โจมินิจึงหันเหหลักวิชาคำนวณตามแบบของปือโลว์ ซึ่งโจมินิเองก็ได้ วิพากษ์วิจารณ์ไว้มากมายนั้นอีก คือ เขาพิจารณาให้เขตปฏิบัติการเป็นสนามรบ มีเขตสี่ด้าน และให้ข้าศึกยึดพื้นที่อยู่ตรงสองด้านในจำนวนสี่ด้านนั้น กิจของผู้นำทัพหลังจากได้พิจารณาภูมิประเทศในเขตที่ตนเฝ้าอยู่อย่างรอบคอบแล้ว จะต้องเลือกแนวยุทธการให้สามารถคุมบังคับทั้งสามด้านของเขตสี่เหลี่ยมนี้ได้อย่างแท้จริง หากผู้นำทัพทำการอย่างนี้ได้สำเร็จ ข้าศึกก็จะถูกบดขยี้พินาศไป หรือ มิฉะนั้นข้าศึกก็ต้องละทิ้งเขตปฏิบัติการแห่งนั้นไป สรุปแล้วก็ไม่ได้ข้อยุติว่าลักษณะที่โจมินิเน้นความสำคัญจำเป็นให้คุมบังคับเขตการปฏิบัติไว้ให้ได้นั้น ทำอย่างไร เข้าทำนองเดียวกันกับนักทฤษฎีทั้งหลายในศตวรรษที่สิบแปด คือ พิจารณาให้การศึกสงครามส่วนใหญ่เป็นเรื่อง การรบแย่งชิงเอาดินแดน

นับว่าเป็นเรื่องที่ขัดแย้งกันตามข้อคิดของโจมินินั้น ภาระสำคัญของผู้นำทัพเป็นเรื่องใช้สติปัญญากันจริง ๆ เขาใช้ถ้อยคำไว้ว่า

“ จากการผสมผสานของบุคลิกลักษณะที่ยิ่งใหญ่ เข้ากับ ทฤษฎีที่สุขุมรอบคอบก่อให้เกิดเป็นจอมทัพผู้ยิ่งใหญ่ “

ลักษณะเป็นคนมีไหวพริบในการสงครามและมีความสามารถจูงใจบรรดาทหารได้นั้นสองสิ่งนี้ก็สำคัญมากเหมือนกัน แต่แม่ทัพผู้หวังชื่อเสียงความสำเร็จนั้นจะต้องฝึกหัดอบรมตนเองให้รอบรู้หลักพื้นฐานของการสงคราม โจมินิกล่าวไว้ว่า

“ อัจฉริยะโดยธรรมชาตินั้น อาจมีเหตุผลบันดาลให้ใช้หลักวิชาได้ดีเท่า ๆ กับผู้รู้วิชาอย่างเชี่ยวชาญเหมือนกัน แต่ทฤษฎีธรรมดา ซึ่งตั้งขึ้นไว้ด้วยปัญหาเหตุผล ไม่ถือแบบสังขธรรม (คือเข้าถึงได้ยาก) แต่อาศัยสูตร (MAXIMS) (คือเข้าถึงได้ง่าย) นั้น อาจส่งเสริมความหลักแหลมและอาจช่วยให้เกิดความหลักแหลมโดยไปเพิ่มพูนความมั่นใจ เกิดอำนาจดลบันดาลต่าง ๆ ขึ้นมาเอง “

การเน้นข้อคิดในเรื่องสูตรนี้ นับว่ามีสาระสำคัญ โจมินิเชื่อว่าการทำศึกสงครามนั้น อาจเปลี่ยนเป็นสูตรหรือกฎกว้าง ๆ สักชุดหนึ่ง ซึ่งเมื่อเรียนรู้ดีแล้ว ก็จะนำไปใช้ได้ทุกสถานการณ์ ในตำราว่าด้วยการยุทธครั้งใหญ่ (Traite) โจมินิจัดการวางกฎเกณฑ์กำหนดสูตรต่าง ๆ ขึ้นชุดหนึ่ง กฎเกณฑ์ที่เขาคิดตั้งขึ้นนั้นมีเรื่องอื่น ๆ ปนอยู่ด้วยหลายอย่าง แต่ที่เน้นหลักความสำคัญไว้มากนั้นได้แก่เรื่อง

ความริเริ่มทางยุทธศาสตร์ (STRATEGICAL INITIATIVE)

การรวมกำลังจุดอ่อนในแนวข้าศึกแต่เพียงจุดเดียวดีกว่าหลาย ๆ จุด

ความสำคัญของการไล่ติดตามข้าศึกที่พ่ายแพ้แล้ว

คุณค่าพิเศษของการจู่โจม

โจมินิรู้สึกลักษณะจู่โจมข้าศึกได้นั้นสำคัญอย่างยิ่ง เหลือที่จะเน้นน้ำหนักให้สมกับความสำคัญจริง ๆ ได้ การเข้าตีข้าศึกตรงจุดหนึ่งจุดใดด้วยกำลังเหนือกว่าข้าศึกมากเท่าใดก็ไม่เพียงพอถ้าหากข้าศึกรู้ตัวเสียก่อนว่าจะถูกเข้าตีเวลานั้น ๆ แน่ ข้าศึกรู้ตัวแล้วย่อมหาทางแก้ไข ขุดสนามเพลาะป้องกันตัวและพร้อมที่จะต้านทานการโจมตีนั้นได้ ตามกฎจู่โจมนี้ โจมินิมิตัวอย่างของการทัพต่าง ๆ ของ เฟรดเดอริกและนโปเลียนมาแสดงประกอบไว้ได้มาก ตัวอย่างการจู่โจมที่โจมินิชอบนำมากล่าวเสมอ ๆ เพราะเป็นการจู่โจมข้าศึกที่เข้าเกณฑ์ยุทธศาสตร์อย่างใหญ่หลวงทั้งในเรื่องเวลาและพื้นที่นั้น ได้แก่ การทัพของนโปเลียนเมื่อ พ.ศ. ๒๓๔๓ (ค.ศ. ๑๘๐๐) ตอนตีโปเลียนเคลื่อนย้ายกองทัพกำลังมากเหลือเชื่อได้รวดเร็วเกินคาดหมาย ผ่านข้ามภูมิประเทศซึ่งไม่มีใครนึกว่าจะผ่านไปได้ดี คือ ช่องเขาเซนต์เบอร์นาร์ด์ (ST. BERNARD PASS) มีผลให้กองทัพชาวออสเตรียถูกจู่โจมไม่แต่ในทางยุทธวิธีเท่านั้นยังถูกจู่โจมทางยุทธศาสตร์อีกด้วย

มีข้อสำคัญอยู่หลายแห่ง ซึ่งโงมินิแสดงไว้เกือบเหมือนกับหลักนิยามที่มีชื่อเสียงของเคลาส์วิทซ์ คือว่า วัตถุประสงค์ (Objective) ของการสงครามนั้น คือ การทำลายกำลังทหารข้าศึกให้พินาศ โงมินิกล่าวไว้ว่า คุณสมบัติของนโปเลียนอยู่ที่เล่นตรงเข้าถึงจุดแตกหัก

“ นโปเลียนไม่ยอมใช้วิถีทางปฏิบัติประจำแบบเก่า ๆ คือพยายามครอบครองเมืองเล็ก ๆ ตามชายแดน หรือเข้ายึดเอาจังหวัดชายแดนแห่งหนึ่งหรือสองแห่งเสียก่อน นโปเลียนเหมือนเชื่อว่าหนทางสำคัญที่สุดอันมีเหตุให้ได้ผลคืออย่างใหญ่หลวงนั้น ได้แก่ การรวมกำลังทุกอย่างเข้าทำลายและหันกองทัพข้าศึกให้ย่อยยับ เพราะอย่างไรเสียบรรดาจังหวัดหรือรัฐใหญ่น้อยทั้งหลายย่อมจะล่มสลายหมดหนทางสู้ไปเองเมื่อไม่มีกำลังทัพคอยคุ้มครองป้องกันให้อีกต่อไป “

ถึงหลักการจะเกิด ไปใกล้กันเข้าดังกล่าวก็น่าจะจริง แต่โงมินิใช้เหตุผลแสดงหลักฐานคนละแบบไม่เหมือนกับของเคลาส์วิทซ์ ความเห็นของโงมินินั้นคิดว่าปัญหาหลักของการทำสงคราม คือ การเลือกแนวยุทธการให้ถูกต้อง และจุดมุ่งหมายของผู้นำทัพซึ่งสำคัญที่สุดนั้น ได้แก่ ลักษณะที่สามารถคุมบังคับเขตปฏิบัติการซึ่งตนมีภารกิจที่ได้รับมอบหมายมา ก็การจะเข้าคุมบังคับเขตปฏิบัติการดังกล่าวนี้ได้จริง ๆ นั้นอาจมีเหตุให้กระทำไม่ได้ เว้นเสียแต่จะได้ทำลายกำลังข้าศึกให้พินาศไปจนสิ้นเชิงเท่านั้นแต่ก็มีข้อพึงสังวรไว้อย่างหนึ่งว่า เมื่อแม่ทัพเลือกแนวยุทธการได้ถูกต้องแล้ว ข้าศึกย่อมเหลือหนทางปฏิบัติอยู่สองอย่างเท่านั้น คือเข้าต่อสู้ในสภาวะที่เสียเปรียบ หรือถอนตัวหนีออกจากเขตปฏิบัติการแห่งนั้นสิ่งที่สำคัญซึ่งโงมินิเน้นไว้หนักแน่น คือ การเลือกเส้นดำเนินกลยุทธ์แตกหัก(Decisive maneuvering lines) และได้แก่ลักษณะที่เขาให้เหตุผลไว้ว่า แม่ทัพจะต้องคิดแก้ปัญหาใช้ถนนหนทางต่าง ๆ ในภูมิประเทศให้บังเกิดผลสอดคล้องตรงกับเส้นแตกหักตามตำราให้ได้จริง ๆ แม่ทัพจะต้องใช้ลักษณะรูปร่างภูมิประเทศให้เกิดประโยชน์อยู่เสมอและสามารถวาดภาพเขตปฏิบัติการแต่ละแห่งให้เป็นรูปฉายเรขาคณิตได้ เหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นว่า โงมินินั้น เขามิได้คิดถึงการทำลายล้างข้าศึกให้พินาศไปเป็นหลัก แต่เขาคิดถึงการได้ดินแดนมาไว้เป็นใหญ่

เพราะเหตุที่คิดปรารถนาจะเอาดินแดนนี้เอง โงมินิมิแ่ก่คิดนิยามไปในทางเป็นฝ่ายรุกจนผิดสังเกต แม้แต่ในกรณีแม่ทัพมีข้อผูกพันทางการเมืองหรือข้อพิจารณาอย่างอื่นให้ต้องทำการเป็นฝ่ายรับ โงมินิก็ยังคือเอาว่าเป็นกรณีตั้งรับเพื่อทำการรุก คือ ตั้งที่มั่นแล้วยกทหารเข้าตีโฉบฉวยปล้นสดมภ์ข้าศึกจริง ๆ ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งให้คิดทำอุบายหลอกลวงต่าง ๆ การเข้าตีลวงบ้าง และกระทำการต่าง ๆ อย่างอื่นบ้าง เพื่อมิให้กำลังใจทหารมีอาการเสื่อมเสียขวัญไปเพราะต้องนั่งอยู่เฉย ๆ คอยตั้งรับข้าศึกอยู่ท่าเดียว ซึ่งมักจะมีผลให้โทษทำลายคุณลักษณะของการตั้งมั่นเป็นฝ่ายรับเพื่อทำศึกสงครามนั้น เรื่องนี้เห็นจะไม่มีนักวิจารณ์คนใดยื่นกรามมันคงไปกว่าโงมินิได้เลยต่อความอ่อนแอที่เรียกกันว่า “จิตวิทยาของแนวมายีโนต์” (Psychology of MAGINOT line) การคอยท่าข้าศึกให้เข้าตีอยู่ในที่มั่นตั้งรับที่สร้างไว้อย่างแข็งแรงแล้วแต่อย่างเดียวโดยไม่มี ความ มุ่งหมายอื่นใดนอกจากจะคอยท่ารับข้าศึกอยู่เฉย ๆ นั้น โงมินิคิดว่าเป็นความคิดเลวร้ายที่สุดของการวางกำลัง เขา

เรียกว่าเป็น “การวางกำลังเพื่อวกเวียนเข้าหาความหายนะ” (Vicious disposition) ชะตากรรมของแม่ทัพออสเตรีย ชื่อดาวัน (DAUN) ในการรบที่ เมืองทอร์เกาท์ (TORGAU) ก็ดี และชะตากรรมของแม่ทัพ ชื่อ มาร์แซง (MARSIN) ในการรบที่เมืองคูริน ก็ดี สองกรณีนี้เป็นประจักษ์พยานซึ่ง โจมินี นำขึ้นมาแสดงประกอบความจริงนี้

เคลาซวิทซ์นั้น มุ่งใช้สติปัญญาพิจารณา ธรรมชาติและความมุ่งหมายแท้จริง ของสงครามส่วน โจมินีนั้นตรงกันข้าม เขามุ่งอาศัยหลักฐานวิชาประวัติศาสตร์ทหารสำหรับคิดค้นหาเหตุผล ในฐานะที่เป็นผู้กำหนดหลักวิชายุทธศาสตร์ โจมินีไม่สนใจปัญหาภาคปรัชญาอันมีนัยเกี่ยวกับข้อคิดในแก่นแท้ของสภาวะที่บริสุทธิ์ของสงคราม คงมุ่งคิดแต่เฉพาะเรื่องที่เขาเห็นว่าเป็น ภาคปฏิบัติ สำหรับการทำศึกสงครามไว้เท่านั้น ตามหลักวิชาของโจมินีนั้นการทัพสำหรับสงครามทางเรือเป็นเรื่องใหญ่ เป็นเรื่องสำคัญเป็นเรื่องเด็ดขาด ความมุ่งหมายการทำศึกสงครามอยู่ที่การเข้ายึดเอาดินแดนเข้าศึกไว้ให้ได้ทั้งหมดหรือเฉพาะบางส่วน มีการยึดครองดังกล่าวนั้นย่อมสำเร็จได้ด้วยวิธีการซึ่งสามารถควบคุมบังคับการปฏิบัติมากขึ้น ๆ ตามลำดับ และการมีอำนาจคุมบังคับนี้จะทำได้ก็เฉพาะแต่เมื่อการทัพหรือการทำศึกครั้งนั้นได้วางแผนไว้อย่างรอบคอบเกิดการสู้รบกันจริง ๆ การรบกันนั้นจะสำเร็จได้ชัยชนะต่อเมื่อสามารถคาดการณ์ได้ล่วงหน้าเท่านั้น และเฉพาะเมื่อได้นำกลังรบเท่าที่มีอยู่ขึ้นมาวางไว้อย่างได้ส่วนสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ และสอดคล้องกับเหตุการณ์ทางยุทธศาสตร์ที่ปรากฏจริง ๆ ในเขตปฏิบัติการที่กำหนดไว้ ทั้งได้ส่วนสัมพันธ์กับรูปร่างเรขาคณิตของเขตการปฏิบัติอย่างละเอียดอีกด้วย ภาระสำคัญของงานด้านยุทธศาสตร์ ก็คือการวางแผนขั้นต้นเพื่อมุ่งให้ได้สิ่งดังกล่าวเหล่านั้น

เมื่อได้กำหนดหลักเกณฑ์ยุทธศาสตร์ในการทำศึกสงครามขึ้นแล้ว โจมินีก็สามารถชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างยุทธศาสตร์กับกิจการทหารอื่น ๆ อย่างเช่น ยุทธวิธี และการส่งกำลังบำรุง เป็นต้น ฉะนั้นตำราหัวข้อศิลปะการสงคราม ของโจมินีจึงมีประโยชน์ยิ่งกว่าตำราเล่มอื่น ๆ ในเรื่องการแบ่งแยกส่วนต่าง ๆ ของวิชาการทหารสมัยใหม่ไว้อย่างเหมาะสม ทั้งยังได้ยกตัวอย่างเรื่องซึ่งถือปฏิบัติกันมาไว้ให้อีกด้วย ในตำราหัวข้อศิลปะการสงคราม เล่ม ๒ โจมินีเขียนเรื่องว่าด้วยยุทธวิธี และการส่งกำลังบำรุงไว้ทั้งเล่ม ตอนกล่าวถึงยุทธวิธีและการส่งกำลังบำรุงนั้น ปรากฏว่าเขาได้ใช้ความรอบรอบกำหนดแนวความคิดมาตรฐาน และให้แนวทางต่าง ๆ ไว้อย่างแจ่มแจ้ง เรื่องนี้ก็ไม่ใช่ว่าโจมินีจะเป็นคนต้นคิดขึ้นมาเองเสียทั้งหมด และก็ไม่ได้ถึงกับลึกซึ้งสมบูรณ์ทั้งหมด แต่เขาก็ได้เขียนตำราขึ้นใช้สั่งสอนวิชาทหารอันน่าสรรเสริญขึ้นไว้สำหรับศึกษากัน ซึ่งต่อมาใช้เป็นคู่มือวิชาทหารในศตวรรษที่สิบเก้า แต่โจมินีเองไม่สนใจวิชาการสงครามขั้นต่ำ คือ ยุทธวิธี และการส่งกำลังบำรุง เขาจะสนใจวิชาการสงครามชั้นสูง คือ ยุทธศาสตร์ จนนับได้ว่าเขาอยู่ในแนวหน้าของเรื่องยุทธศาสตร์ในศตวรรษที่สิบเก้า คือ ค้นคว้าข้อคิดยุทธศาสตร์ใหม่ ๆ ขึ้นมาได้

ถึงโจมินีจะได้ชื่อเสียว่าเป็นผู้รู้วิชาทหารชั้นเอกอยู่ในศตวรรษที่สิบเก้านั้นก็ตาม แต่ก็เห็นชัดอยู่อย่างหนึ่งว่า โจมินียังไม่ทิ้งแนวความคิดต่างๆ ของศตวรรษที่สิบแปดนั้นทั้งหมด เขาวิพากษ์วิจารณ์

ป็อโลว์ไว้ว่า ถือหลักยึดเหตุผลมากเกินไป แต่เขาเองนั้นก็กลับยึดหลักฐานตามเหตุผลซึ่ง ปรากฏอยู่ในยุคก่อนมาเป็นบรรทัดฐานเหมือนกัน ในการค้นคว้าหาหลักการกว้าง ๆ และสูตรต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ปฏิบัติกันนั้น โจมินีมักจะมองข้ามปัจจัยต่าง ๆ ของการทำสงครามซึ่งไม่มีตัวเลขให้คิดคำนวณได้นั้น ไปเสียเรื่องนี้ปรากฏว่า โจมินีก็พยายามปลูกปล้ำคิดแก้ปัญหาอยู่เหมือนกัน เช่นตอนหนึ่งของ ตำราหัวของศิลปะการสงคราม โจมินีได้เขียนบทหนึ่งว่าด้วย “นโยบายการสงคราม” (politique de la guerre) ซึ่งตั้งใจไว้สำหรับอธิบายปัญหาอภิวาทนาการ และเขียนอีกบทหนึ่งว่าด้วย “ปรัชญาการสงคราม” (philosophie de la guerre) ซึ่งกำหนดเรื่องแสดงเหตุหรือข้อพิจารณาอันนอกเหนือวิชาคำนวณทั้งหลาย สองบทนี้มีใจความแสดงให้เห็นว่า ข้อคิดต่าง ๆ ของโจมินีนั้นมีแนวยึดเหตุผลเป็นตัวเลขล้วน ๆ และถือเรื่องการทหารแท้ ๆ เป็นประการสำคัญ

บทว่าด้วย “นโยบายการสงคราม” นั้น โจมินีได้ทำตารางแสดงสงครามแบบต่าง ๆ โดยกำหนดข้อแตกต่างไว้ตามความมุ่งหมาย (PURPOSE) ทางการเมืองของสงครามแบบนั้น ๆ โจมินีแสดงผลไว้อย่างถูกต้องว่าจุดมุ่งหมายทางการเมืองเป็นเหตุสำคัญในการวิเคราะห์ หรือ กำหนดลักษณะการสงครามครั้งนั้น ๆ แต่สาระสำคัญที่โจมินีให้ไว้ นั้น ยังขาดข้อพิจารณาไปข้อหนึ่งว่าสงครามนั้นอาจมีแรงผลักดันให้เกินเลยขีด หรือ จุดจำกัด และความมุ่งหมายดั้งเดิมไปก็ได้เหมือนกัน ส่วนบทที่ ๒ ที่ว่าด้วย “ปรัชญาการสงคราม” นั้นพิจารณาถึงปัญหา สงครามชาติ (เรื่องคนทั้งชาติคิดทำสงคราม) และเรื่องอิทธิพลของปัจจัยในเรื่องขวัญในการสงคราม ข้อความในบทนี้ โดยทั่วไปแล้วมีเค้าชวนให้เห็นว่า โจมินีไม่ได้เรียนรู้ถึงบทเรียนทางทหารของสมัยปฏิวัตินั้นอย่างบริบูรณ์ คือ โจมินียังไม่เชื่อว่า สงครามชาติ (National war) นั้นจะมีอยู่ต่อไปเป็นการถาวร และโจมินียังไม่มั่นใจว่าขวัญนั้นจะเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในการสงคราม โจมินีใช้ถ้อยคำกล่าวไว้ดังนี้

“ ถึงแม้จะยอมเชื่อถือกันได้ว่าลัทธิการเมืองบางครั้งสามารถช่วยได้อย่างดีเลิศ ดังที่เห็นกันแล้วในตอนว่าด้วย สงครามลัทธิ (Wars of opinion) แต่ก็ต้องอย่าลืมว่าชนเผ่านับถือคัมภีร์โกทรานนั้นมีอันหมดสมัยให้คิดการเอาบ้านเมืองใด ๆ ได้เสียแล้ว เพราะการกระทำเช่นนั้นจะต้องมีกระสุนปืนเล็ก กระสุนปืนใหญ่ ลูกกระเบิด ดินปืน และปืนคาบศิลา ต่าง ๆ และเมื่อคิดถึงน้ำหนักบรรทุกันจะต้องบรรทุกไปแล้ว ระยะทางก็เกิดมีความสำคัญขึ้นในแผนยุทธศาสตร์ เหตุนี้เรื่องยกทัพเที่ยวโจมตีเอาหัวเมืองต่าง ๆ ตามแบบสมัยโบราณนั้น ก็น่าจะหมดสมัยไม่ได้เห็นกันอีกแล้ว “

ข้อคิดทางทหารของโจมินีนั้นปรากฏเป็นประจักษ์พยานแสดงข้อเท็จจริงได้อย่างดีอยู่ข้อหนึ่งว่าพวกเสรีนิยมผู้มีหลักฐานหลายคนในศตวรรษที่สิบเก้าไม่ยอมเชื่อถือในข้อที่กล่าวว่าสงครามไม่ใช่เรื่องเลวทรามของชีวิตมนุษย์ ไม่ใช่เรื่องมีประวัติศาสตร์ได้ตามลำพัง โดยที่ไม่เหมือนกับประวัติศาสตร์ชนิดอื่น ๆ ทั้งนี้ แต่สงครามเป็นเรื่องเดียวกับ ประวัติศาสตร์ความศิวิลย์ของมนุษย์แยกออกจากกันมิได้ ทั้งนี้เพราะเหตุว่าข้อคิดของโจมินีนั้นมีลักษณะตรงกับสิ่งอย่างหนึ่งซึ่งท่านศาสตราจารย์ชื่อ คาร์ล เบคเคอร์ (CARL BECKER) เรียกว่า “บรรยากาศแห่งมติ” ประจำศตวรรษที่สิบแปด แม้ว่าเรื่องที่โจมินีคิดเขียนขึ้นจะเกี่ยวกับเรื่องการทหารล้วน ๆ แต่ก็นับได้ว่าเขา

คือ คนตัวอย่างในยุคสว่างนั่นเอง เมื่ออ่านหนังสือของโงมินิแล้วเพียงหน้าสองหน้าก็รู้สติปัญญาของคนในยุคนั้นได้ทันที เหมือน ๆ กันอ่านบทนิพนธ์เรื่องจดหมายของท่าน ฮอเรส วอลโปล (HORACE WALPOLE) อ่านบทสุภาพิตของท่าน วอลแตร์ อ่านบทละครของรัชการ พระเจ้าหลุยส์ที่สิบหก จากพระราชวังตริอานอง หรือจากพระราชวังซองซซุณี (SANS-SOUNI) นั่นเอง

เรื่องต่าง ๆ ของคนในสมัยศตวรรษที่สิบแปดนั้น ก็ยังอยู่แล้วไม่น้อยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องประวัติศาสตร์การแสดงข้อคิดต่าง ๆ หนังสือของโงมินิไม่ได้แสดงข้อคิดแบบนักปฏิบัติ ชาวฝรั่งเศสชื่อ รูโซหรือนักปฏิวัติอเมริกันชาวอังกฤษชื่อ ทอม เพนนั้ นั้นเลยและก็ไม่แสดงข้อคิดโดยใช้เหตุผลเชิงนักปราชญ์แบบบุคคลชื่อ ฮอลบาค (HOLBACH) และ ลา เมตตรีเอ (LA METTRIE) นั้นเลยเหมือนกัน บทนิพนธ์ของ โงมินินิขึ้นเชิงแสดงข้อคิดเขียนในยุคศตวรรษที่สิบแปด เหมือนกับนักประพันธ์เอกชื่อ มองเตสกีเออ (MONTESQUIEU) มากทีเดียว คือ บทนิพนธ์ของโงมินินั้น จะเก็บรักษาไว้ในฐานะเป็นเอกสารว่าด้วย “สาระสำคัญของการสงคราม” ได้อย่างไม่ผิดพลาด เพราะคุณลักษณะของบุคคลทั้งสองนี้ท่านโงมินิและท่าน มองเตสกีเออ มีเหมือนกันอยู่มากในอักษยชอขวางกฎเกณฑ์กว้าง ๆ และถือระบบการสายกลางตามข้อเท็จจริงและความรอบรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริงเหล่านั้น บุคคลทั้งสองท่านนี้มีอารมณ์เกณฑ์ปานกลางเหมือนกัน คือปรารถนาให้เกิดความสงบเงียบขึ้นในโลกไม่ใช่คิดการจะให้โลกทั้งอยู่ในสมมุติฐานอันดีเลิศเสียทีเดียว อันที่จริงแล้วจะถือว่าโงมินิเป็นศิษย์หรือสาวกคนสุดท้ายของท่านมองเตสกีเออในศตวรรษที่สิบแปดนั้นก็ได้อย่างถูกต้อง โงมินินั้นเขาจับช่วงลักษณะ จิตใจ และความรู้สึกอันบังเกิดขึ้น ในวันสุดท้ายของชีวิตเฟรดเดอริคมหาราช และชีวิตของท่าน วอลแตร์ นั้นไว้ และส่งต่อ ๆ มาได้จนถึงอายุของท่านบิสมาร์ค

เหตุทำให้โงมินิต้องใช้ปัญญาหาเหตุผลด้วยความสุขุมรอบคอบนั้น ก็เนื่องมาจากการกระทำต่างๆ ของนโปเลียน และการพลิกแผ่นดินของบุคคลก่อนนโปเลียน ครั้นมาถึงอายุคนชั้นหลังโงมินิก็ได้ชื่อเสียงว่าเป็นนักการทหารชั้นเยี่ยมคนแรกซึ่งสามารถวิพากษ์วิจารณ์นโปเลียนได้เรียบร้อย ก็ในสาระสำคัญประการต่าง ๆ นั้น ถึงตัวนโปเลียนเองก็ยังนับว่ายังมีกำเนิดอยู่ในศตวรรษที่สิบแปดและต้นยุคสว่างเท่านั้น ดังนั้นจึงเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับโงมินิที่จะรับงานอันนี้ไว้ เพราะนโปเลียนนั้นท่านเป็นนักศึกษานรอบรู้ผลงานต่าง ๆ ของแม่ทัพสำคัญ ๆ เช่นเฟรดเดอริคมหาราช กิลเบอร์ต กรีโบวาล (GRIBEAUVAL) และบูร์เซต (BOURCET) เป็นต้นนั้นแล้ว และโงมินินั้นเล่าเขาก็มิได้ปลดปล่อยให้ความยิ่งใหญ่ และความหลักแหลมของนโปเลียนนั้นมาบดบังความคิดสติปัญญาจนมองไม่เห็นความสัมพันธ์ซึ่งนโปเลียนรับช่วงมาจากบุคคลสมัยก่อน นโปเลียน โบนาปาร์ต ใช้เหตุผลอันถูกต้องแบบเนียนจนสามารถปล้ำขบธรรมเนียมประเพณีโบราณอย่างกล้าหาญเด็ดขาด และไม่หวั่นไหวไปตามคตินี้กคคคของคนในศตวรรษที่ สิบแปดยึดถือว่าเป็น “อคติ” (Prejudice) สำหรับนิสัยสันดานดังกล่าวนี้ โงมินิก็เห็นออกเห็นใจอยู่ทั้งโงมินิก็เข้าใจในเหตุผลที่ นโปเลียน ได้รับการสรรเสริญว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญยุทธวิธีทางทหารนั้น

อีกด้วย อันที่จริงเรื่องนี้ก็ได้กล่าวเปรยๆ ไว้หลายหนแล้วว่า แนวทางกว้างๆ ซึ่งเป็นหลัก
ยุทธศาสตร์ของโจมินินั้นเป็นเพียง การพรรณนาที่ขยายความของการทัพต่าง ๆ ของนโปเลียน
นั่นเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือ การทัพนโปเลียนในช่วง พ.ศ. ๒๓๓๕ ถึง พ.ศ. ๒๓๔๐ (ค.ศ.
๑๗๙๖ ถึง ค.ศ. ๑๗๙๗) ในอิตาลี, การรบที่มาร์เรงโก, การรบที่ ออสเตอร์ลิทซ์ และการรบที่ เนา
ถึงกระนั้นก็ตาม โจมินิยังกล่าวถึงเรื่องของนโปเลียนไว้ได้ไม่หมด หมายความว่าโจมินิ
กล่าวถึงแต่เพียงนิดหน่อย และไม่ชอบกล่าวถึงเรื่องความเจริญรุ่งเรืองใหญ่โตในสมัยของนโปเลียน
เช่น เรื่องนโปเลียนเป็นผู้คิดหาทางแผ่จักรวรรดิเต็มตลอดภาคพื้นยุโรป เรื่องนโปเลียนเป็นผู้
ส่งเสริมให้เกิดรัฐหิมา และให้เกิดกองทัพหิมา เรื่องนโปเลียนเป็นผู้เดินทัพเข้าบุกกรุงมอสโคว์
ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องพิศดารมหัศจรรย์ของนโปเลียน ที่เป็นเหตุให้โจมินิผู้ชอบคิดหาเหตุผลเกิด
ความพิสวงและหวาดหวั่น นโปเลียนนั้นเขาได้รับความสำเร็จเพราะสามารถทำลายกฎเกณฑ์แบบ
ธรรมเนียมอันโง่เขลาต่างๆ เสียได้ และเพราะสามารถยึดถือทำตามกฎเกณฑ์ธรรมชาติอันมีเหตุผล
อย่างเหมาะสม แต่บางครั้งก็ยึดถือมากเกินไปจนทำลายกฎเกณฑ์ธรรมชาติอันมีเหตุผลอย่าง
เหมาะสมนั้นไปบ้างเหมือนกัน และถึงแม้ว่านโปเลียนได้ถูกลงโทษไปตามควรแก่เหตุหมดเรื่อง
ไปแล้วก็ตาม แต่ตัวอย่างที่นโปเลียนแสดงไว้ให้ปรากฏนั้นอาจก่อภัยร้ายแรงขึ้นมาได้ คนอื่นอาจ
นำไปใช้เป็นเยี่ยงอย่าง คิดทำศึกสงครามโดยไม่ได้ถือกฎเกณฑ์ใด ๆ เสียเลย สงครามจึงอาจ
กลายเป็นเรื่องฆ่าฟันกันอย่างทารุณโหดร้ายต่อสู้อันไม่รู้จบสิ้นจนกลายเป็นการเข่นฆ่ากันอย่าง
บ้าเลือดระหว่างมวลชนหิมา อันอาวุธสมัยใหม่ร้ายกาจเหลือที่จะพรรณนา ซึ่งเราทั้งหลายอาจจะ
ได้พบเห็นศึกสงครามระหว่างผิวแบบศตวรรษที่ ๔ อีกครั้ง กล่าวคือเราทั้งหลายอาจมีหวังต้องใช้
ชีวิตแบบที่เป็นมาแล้วอย่างป่าเถื่อนในศตวรรษพวกอื่น พวกแวนเดิล และ พวกตาร์ตาร์
(TARTARS) นั้นอีกก็ได้

สำหรับคนในรุ่นหรือในยุคคนโปเลียนด้วยกันแล้วจะรู้สึกคล้ายกับว่านโปเลียนเดินทัพข้าม
ยุโรปไป ๆ มา ๆ อย่างไม่มีแผนหรือระเบียบการใด ๆ เลย อีกทั้งลักษณะที่นโปเลียนได้ชัยชนะมา
ด้วยวิธีหุ่่มเทโหมกำลังเข้าใส่ตรงจุดหนึ่งจุดใดแห่งเดียวกันนั้นจะดูเหมือนไม่มีศิลปะอะไรเลย และ
ออกจะทารุณโหดร้ายเกินไปเสียด้วยซ้ำ แต่โจมินิเท่านั้นเป็นคนแรกที่แสดงให้เห็นว่า การทัพ
นโปเลียน และการยุทธนโปเลียนเหล่านั้น ได้กระทำไปตามหลักวิชาต่างๆ ซึ่งมีเหตุผลใช้ได้ทุกยุค
ทุกสมัย โจมินิก็ได้เขียนขอสรรเสริญแบบ เกลาวิทซ์ว่านโปเลียนเป็น “ เทพเจ้าแห่งสงคราม “
เป็นผู้วิเศษ เป็นอัจฉริยะผู้สร้างกฎเกณฑ์ ต่าง ๆ ขึ้น ตรงกันข้ามโจมินิกลับพยายามค้นคว้าหา
ระเบียบแบบแผนวางกฎเกณฑ์ให้เป็นเรื่องสำคัญทั่ว ๆ ไปเสีย และ ถือว่า นโปเลียน นั้น เป็นเพียง
ผู้นำกฎเกณฑ์เหล่านั้นมาใช้

ตามผลวิเคราะห์ขั้นสุดท้ายนั้น สำหรับคนมีเหตุผลแบบโจมินิแล้วย่อมคิดว่าสงครามใหญ่
ๆ นั้น คือสงครามที่กระทำกันในศตวรรษที่สิบแปด หมายความว่าสงครามในศตวรรษนี้ใหญ่ยิ่งน่า
สรรเสริญ ต่อเมื่อทำสงครามกันในฐานะที่ถือว่าชีวิตคนเป็นของมีค่า จะเห็นว่ามีค่าเพราะเหตุอื่น

หรือเพราะสาเหตุเพียงเห็นว่าทหารอาชีพมีราคาแพงมากเท่านั้นก็ได้ อย่างหนึ่ง ต่อเมื่อทำสงครามกันในฐานะที่ผู้เก่งกล้าสามารถนำวิชานี้มาต่อสู้พิสูจน์ความเชี่ยวชาญหลักแหลมต่อกันในกระดานสนามรบอันมีระเบียบเรียบร้อยแล้วนำคู่ออย่างหนึ่ง และอีกอย่างหนึ่งต่อเมื่อทำสงครามกันในฐานะที่นายทหารกระทำตนเป็นสุภาพบุรุษ เป็นนักรบสุภาพบุรุษ ถือว่าทุกคนเป็นคนเหมือน ๆ กัน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้โจมินิรู้สึกนับถือบุคคลคนหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่คนไปเลียนที่โจมินิผู้พยากรณ์ชีวิต และใกล้ชิดติดต่อกันไปเลียนราชธาธาธา นั้น แต่ตามเหตุผล และ โดยธรรมชาติแล้ว ผู้ที่โจมินิยกย่องชื่นชมอย่างแท้จริงนั้น คือ พระเจ้าเฟรดเดอริคมหาธา

ก็โจมินินั้น เขาก็มีความ สำคัญเกี่ยวข้องกับเรื่องให้ข้อคิดวิชาทหารสมัยใหม่ได้สักเพียงไหนเล่า? ยิ่งกาลเวลาผ่านไปนานมากเท่าใด งานเขียนส่วนมากของโจมินิก็ยิ่งเก่าแก่พ้นสมัยมากขึ้นเท่านั้น ความรุ่งเรืองของ การสงครามเบ็ดเสร็จ (totalitarianism of warfare) ย่อมมีผลสุดท้ายมาทำลายหลักการทัณฑ์ถือทรวตทงภูมิศาสตร์ล้วน ๆ ให้ใช้การมิได้ และเป็นเหตุให้สงครามจำกัดเขต เป็นไปไม่ได้ การทัณฑ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๕ (ค.ศ. ๑๘๖๖) ในโบฮีเมียซึ่งโจมินิพยายามอย่างยิ่งที่จะใช้ทฤษฎีของเขาเข้าแสดงเหตุผลนั้นก็ ปรากฏว่า ความก้าวหน้าของการประดิษฐ์คิดสร้างมีเหตุไปลบล้างคุณวิเศษของแนว ยุทธการเส้นในไปบ้างแล้ว แต่คุณงามความดีของโจมินิในเรื่องให้ข้อคิดทางทหารนั้นมีอยู่อีกด้านหนึ่ง คือในเรื่องการวางแนวความคิดสร้างมาตรฐานวิชาทหาร และ การกำหนดขอบเขตวางกฎเกณฑ์ยุทธศาสตร์การสงคราม ตอนที่โจมินิเน้นความสำคัญในเรื่องวางแผนการยุทธนั้น เขาได้แสดงให้เห็นในสมัยของเขาได้เห็นบทบาทของการข่าวกรองว่าต้องใช้ในการสงคราม และ การที่ประเทศต่าง ๆ ทั่วยุโรปพากันจัดตั้งโรงเรียนเสนาธิการ และ โรงเรียนทหารต่าง ๆ ขึ้นมานั้น แสดงให้เห็นว่า อย่างน้อยที่สุดย่อมมีมูลเหตุมาจาก โจมินิ อิทธิพลของเขาในเรื่องนี้จึงน่าจะมียุ่เรื่อยไปไม่มากนักน้อย

ตำราพิชัยสงครามของซุนวู

ซุนวู เป็นนักการทหารและนักปกครองที่เชี่ยวชาญเป็นยอดเยี่ยมในสมัยชุนชิว เกิดเมื่อประมาณสองพันสี่ร้อยถึงห้าร้อยปีก่อนพุทธกาล ได้รับสมญาว่าเป็นมังกรหนึ่งในสมัยนั้น

อันสมัยชุนชิว นั้น เป็นสมัยที่องค์จักรพรรดิเสื่อมถอยด้อยอำนาจลง ด้วยเจ้าครองนครต่าง ๆ พากันสร้างสมทหารเพื่อชิงความเป็นใหญ่ มีการรบราฆ่าฟันกันตลอดยุค เพราะฉะนั้นจึงเป็นยุคที่บ้านเมืองอลวนไปด้วยข้อพิพาทและทำศึกกัน เปิดโอกาสให้ปราชญ์ต่าง ๆ ได้ใช้สติปัญญาอย่างเต็มที่ ในการแสดงความคิดเห็นตามอุดมการณ์ของตนจึงได้กำเนิดเป็นลัทธิต่าง ๆ อย่างกว้างขวางที่สุดในประวัติศาสตร์ของจีน

ชีวประวัติ ซุนวู ตามที่ค้นพบว่า บรรพบุรุษมีรกรากอยู่ในประเทศฉี และตระกูลเดิมมิใช่แซ่ ซุน หากแซ่ เกียน (บางแห่งว่า เจิน) ปู่ทวดของซุนวูมีนามว่าเกียนอ้วน สืบสายถึงเกียนอู่ฮู่ ซึ่งเป็นผู้สืบสายโลหิตชั้นที่ ๔ มีบุตร ๒ คน คือ เกียนฉาง และเกียนชู เกียนชู เป็นเสนา

อำมาตย์ ผู้ใหญ่ของประเทศนี้ เนื่องจากมีความชอบในการตีแคว้นจู้ได้ชัยชนะ พระเจ้าจิ้งกงจึงพระราชทานให้แซ่ซุน และถือศักดินากินเมือง เก่ออาน เกียนซุหรือซุนซุมิบุตรชื่อ ซุนเฟิง เฟิง กำนัดซุนวูหรือบุรุษผู้ยิ่งใหญ่ที่เรากล่าวถึงนี้

ภายหลังเนื่องด้วยเถียนเปา ลีตระกูลก่อการจลาจล ซุนวูจึงลี้ภัยการเมืองไปพำนักยังประเทศหวู และได้เข้าทำราชการในประเทศหวูนั้น ด้วยการยกย่องและชักนำของ อู่หยวน (โหวงจือชื่อ) ซุนวูได้น้อมเกล้าถวายตำราพิชัยสงครามซึ่งตนแต่งแก่พระเจ้าเหอหลู พระเจ้าเหอหลูพอพระทัยจึงทรงแต่งตั้งให้เป็นแม่ทัพ และซุนซุได้นำทัพทำการรบกับประเทศ ฉู่, ฉี, จิ้น, ช่ง, หลู่ ได้ชัยชนะอย่างงดงาม มีกิตติศัพท์เกริกก้องก่าจรก่าจาย เป็นที่หวั่นเกรงของแคว้นต่างๆ ทั่วไป

ดังนั้น เราจะเห็นได้ว่า ซุนวู มิใช่ “นักเลงขมเบื่องด้วยปาก” วาดตัวอักษรให้เห็นทฤษฎีงามๆ นำขมน่าเลื่อมใสเท่านั้น ทั้งทางปฏิบัติก็ได้ปฏิบัติการให้ประจักษ์เป็นสักจียานอีกด้วย

เมื่อ ซุนวู ได้รับผลสำเร็จในทางทหารอย่างงดงามแล้ว เขามีได้มัวเมาลุ่มหลงในยศถาบรรดาศักดิ์ และลาภศกการนั้นๆ จนลืมนตน เขาเห็นว่าพระเจ้าเหอหลู่เป็นกษัตริย์มีความหว่าดระวางเป็นเจ้าเรือน ตนเองมีอำนาจทางทหารเช่นนี้ จะรับราชการด้วยดีโดยตลอดรอดฝั่งมิได้ ฉะนั้นจึงถวายบังคมลาออกจากราชการไปบำเพ็ญชีวิตตามป่าเขาลำเนาไพรอย่างสันโดษ

ตำราพิชัยสงครามซุนวู ซึ่งตกทอดมาถึงเดี๋ยวนี้นี้มี ๑๓ บรรพด้วยกัน ได้ประมวลหลักปรัชญาการต่อสู้ และทฤษฎีการปกครองไว้อย่างครบครัน หนังสือเล่มนี้เมื่อโบราณสมัยหลังๆ ต่อมา แม้ขงเบ้ง, พระเจ้าถังไท่จงฮ่องเต้ ตลอดจนนักการทหารและนักการปกครองอันมีชื่อของจีนอื่นๆ ก็ได้ถือเป็นตำราศึกษาเล่าเรียนตลอดมา ชาวโลกก็นิยมว่าเป็นแม่บทของตำราวิชาการทหาร ซึ่งมีอายุเก่าแก่ที่สุดเล่มหนึ่ง ถ้อยคำสำนวนเดิมสั้น, รัดกุม, แน่นแฟ้น และเป็นคำยาก ด้วยเป็นคำโบราณ เท่าที่ทราบกันว่าได้แปลเป็นพากย์ต่างๆ แล้ว มีภาษาอังกฤษ, ฝรั่งเศส, ญี่ปุ่น, รัสเซีย, เซลโก, เยอรมัน ฯลฯ หลายภาษาด้วยกัน

บรรพหนึ่ง = การวางแผนการในเบื้องต้น

ปราชญ์ซุนวู กล่าวว่ การรณรงค์สงครามเป็นงานใหญ่ของประเทศชาติ เป็นจุดความเป็นความตาย เป็นวิถีทางอันนำไปสู่ความยืนยงคงอยู่หรือดับสูญหายนะ ฟิงฟิงจพิเคราะห์จ้งหนักที่เดียว

ฉะนั้น จึงวินิจฉัยด้วยกรณีจิก ๕ ประการ เปรียบเทียบถึงภาวะต่างๆทราบความจริงกล่าวคือ

๑. ธรรม
๒. ดินฟ้าอากาศ
๓. ภูมิประเทศ
๔. ขุนพล

๕. ระเบียบวินัย

ธรรม คือ สิ่งที่บันดาลให้ทวยราษฎร์ร่วมจิตสมานฉันท์กับฝ่ายนำ ร่วมความเป็นความตายโดยมิได้ระย่อต่อภัยอันตรายใดๆ เลย

ดิ้นฟ้าอากาศ คือ เวลากลางวันกลางคืน ความร้อน ความหนาว และความผันแปรแห่งอากาศ

ภูมิประเทศ ก็คือ ความไกล ความทุรกันดารหรือราบเรียบแห่งพื้นที่ ความกว้างแคบของแนวรบ ตลอดจนยุทธภูมินั้นอยู่ในลักษณะเป็นตายอย่างไร

ขุนพล คือ บุคคลผู้ก่อปรดด้วยสติปัญญา ความเที่ยงธรรม ความเมตตา ความกล้าหาญ และความเข้มงวดเด็ดขาด

ระเบียบวินัย คือ ระเบียบการจัดสรรพลรบ วินัยแห่งทหาร และการใช้จ่ายของกองทัพ
กรณี ๕ ประการนี้ แม่ทัพนายกองย่อมรู้อยู่ด้วยกัน แต่ทว่าผู้รู้จริงจึงชนะ ผู้ไม่รู้จริงย่อมพราชัย

ด้วยเหตุฉะนั้น จึงต้องเปรียบเทียบภาวะต่างๆ เพื่อทราบความจริง กล่าวคือ มุขบุรุษฝ่ายไหนมีธรรม ขุนพลฝ่ายไหนมีสมรรถภาพ ดิ้นฟ้าอากาศอำนวยประโยชน์แก่ฝ่ายใด การบังคับบัญชาฝ่ายไหนยึดปฏิบัติมั่น มวลพลฝ่ายไหนแข็งแกร่ง ทแก้วทหารฝ่ายไหนชำนาญศึก การปูนบำเหน็จหรือการลงโทษฝ่ายไหนทำได้โดยเที่ยงธรรม จากเหตุเหล่านี้ ข้าฯ ก็พอหยั่งถึงซึ่งความมีชัยหรือพราชัยได้แล้ว

แม่ทัพนายกองคนใดเห็นด้วยยุทธโบายของข้าฯ เอาไว้ใช้คงชนะจงรับไว้ใช้ ผู้ใดไม่เห็นชอบด้วยจึงไปลงต้องประสบความพ่ายแพ้แน่นอน ก็ให้เขาออกจากหน้าที่ไปเถิด

เมื่อได้วางแผนการเหมาะสม ผละผู้อยู่ได้บังคับบัญชาเห็นชอบและเชื่อฟังแล้วก้าวต่อไปก็คือ เสกสร้างเหตุการณ์ให้เกิดขึ้น เพื่อคอยเป็นกำลังเสริมทางภายนอกอีกด้านหนึ่ง อันว่าเหตุการณ์อันจะปลุกเสกขึ้นนั้น เรามิพักต้องถือหลักเกณฑ์ตายตัว จงกระทำไปโดยนัยประโยชน์ของฝ่ายเรากี่แล้วกัน

ยุทธศาสตร์ คือ วิชาเล่ห์เหลี่ยมแต่มีคุณ

เพราะฉะนั้น เมื่อเรามีความสามารถจริง พึงแสดงให้เห็นว่า เราไม่มีความสามารถเลย ครั้นตกลงจะเข้าโรมรันด้วย แต่แสดงประหนึ่งว่า เราไม่มีความประสงค์เช่นนั้น

- สิ่งใดใกล้ก็แสดงให้เห็นว่าไกล สิ่งใดไกลก็แสดงให้เห็นว่าใกล้
- คอยล่อใจศัตรูด้วยนานาอาภิสประโยชน์
- เมื่อเห็นศัตรูแตกแยกระส่ำระสายแล้ว ก็พึงเข้าหักเอา
- จงเตรียมพร้อมเมื่อข้าศึกมีกำลังสมบูรณ์
- หลีกเลียงเมื่อข้าศึกเข้มแข็งแกร่งกล้าอยู่
- เข้าเมื่อศัตรูตกอยู่ในโทสะจริต

- ฟังถ่อมตัวพินอบพิเทาเสริมให้ศัตรูโอหังได้ใจ
- ต้องรังควาญให้เหน็ดเหนื่อยระอา ในเมื่อศัตรูพักผ่อนเพื่อออกมาล้าง
- ยุร่าตำร่ำไว้ให้ประปักษ์แตกแยกความสามัคคี
- ฟิงหักเอาในขณะที่เขาไม่ได้เตรียมพร้อมเข้าจู่โจมยามเขามิได้คาดฝัน

ทั้งนี้ เป็นเงื่อนไขความมีชัยของนักการทหาร จงอย่าแหย่พรายให้ศัตรูล่วงรู้ เจตจำนงจริงของเราได้เป็นเด็ดขาด

อันแผนการรบซึ่งสังสรรค์กันในพระเทพบิดรมหาปราสาท (สภาการรบในสมัยโบราณ) ได้บ่งชี้ให้เห็นชัยชนะ แต่เมื่อยังไม่ได้รบกัน ย่อมเนื่องจากได้พิจารณาทบทวนแผนการนั้น โดยรอบคอบแล้ว ตรงกันข้ามกลางแพ้จะปรากฏให้เห็นแต่ต้นมือ เมื่อการวางแผนการรบยังไม่ละเอียดรอบคอบ การณ์เป็นเช่นนี้ สาอะไรกับการสงครามซึ่งมิได้วางแผนการเสียเลยเล่า และด้วยสิ่งเดียวกันนี้ข้าฯ ก็ประจักษ์ชัดถึงโชคชัย และปราชัยแล้ว

บรรพสอง = การดำเนินสงคราม

ปราชญ์ชุนวู กล่าวว่า การเคลื่อนพลนั้น รถใช้ในการโจมตีอันเทียมด้วยม้าสี่ และรถพิทักษ์หุ้มเกราะหนึ่งแต่ละพันคัน พลรบนับแสนซึ่งพร้อมสรรพด้วยเกราะโล่ดั้งเขน การลำเลียงเสบียงอาหารในระยะทางไกลตั้งพันโยชน์ ค่าใช้จ่ายทั้งภายในและภายนอกประเทศรายจ่ายในการรับรองทูตานุทูต ค่าเครื่องอุปกรณ์อาวุธ เช่น กาวหรือยางไม้ ค่าซ่อมแซมเครื่องรบนานาชนิด ต้องใช้จ่ายวันละพันตำลึงทองจึงสามารถยกพลจำนวนเรือนแสนได้

ดังนั้น การนำพลเข้าโรมรันกัน หลักสำคัญคือ รีบคว้าเอาชัยชนะเสียในเร็ววัน ถ้าปล่อยให้การรบยืดเยื้อแล้ว อาวุธยุทธโศปกรณ์จะลดความคมกล้า ขวัญทหารนับวันจะเสื่อมทรามเมื่อคิดจะโหมเข้าหักเมือง กำลังรีพลก็อ่อนเปลี้ยแล้ว กองทัพต้องติดศึกอยู่นานวันฉะนี้ การคลังของประเทศก็จะเข้าตาจน

อันอาวุธขาดความคมกล้า ขวัญทหารเสื่อมทราม กำลังรีพลกะปลกกะเปลี้ย และทรัพย์สินเงินทองฝืดเคือง (เมื่อมีอันเป็นไปเช่นนี้) ประเทศราชทั้งหลายก็จักฉวยโอกาสลุกฮือขึ้นทันที

เบื้องนี้ ถึงแม้จะมีผู้ก่อปรด้วยสติปัญญาเฉียบแหลมปานใดก็ไม่สามารถบริหารงานให้ เป็นไปโดยราบรื่นได้

ฉะนี้ ตั้งแต่สลับมา การรบนั้น แม้ผู้เขลาที่ยังทราบว่าการความรวดเร็ว ไม่เคยปรากฏว่าผู้ฉลาดใดนิยมการยืดเยื้อชักช้าเลย

อันการศึกคิดพันกันเป็นเวลานาน แต่ประเทศชาติกลับได้รับประโยชน์จากเหตุนี้ ยังไม่เคยปรากฏเลย

จึงผู้ใดยังไม่ทราบผลร้ายของสงครามโดยถ่องแท้แล้ว ผู้นั้นยังไม่ซาบซึ้งในผลดีของสงครามเช่นเดียวกัน

ดังนั้น การที่จะให้ทหารเข่นฆ่าข้าศึก ก็โดยปลูกปืนให้เกิดความเกรียงขื่นจะให้รู้พลหาญหัก
เข้าช่วงชิงสัมภาระทั้งหลายของศัตรู ก็โดยให้สินจ้างรางวัล

ดังเช่น การรบด้วยยานรถ ผู้จับรถข้าศึกได้ ๑๐ คันขึ้นไป ต้องปูนบำเหน็จทหารเข้ายึดคน
แรกให้ถึงขนาด แล้วเปลี่ยนธงประจำรถขึ้นทำเนียบของเรา เชลยศึกซึ่งจับได้นั้นก็ต้องเลี้ยงดูโดยดี
เพื่อช่วงใช้ตามควร นี่แหละจึงจะได้ชื่อว่า ยิ่งชนะข้าศึกเพียงใด ก็ยิ่งเพิ่มความเกรียงไกรแก่ตนเอง
เพียงนั้น

เพราะฉะนั้น การทำสงครามต้องรีบกำชัยชนะเด็ดศึกในเร็ววัน ไม่ควรเน้นช้ำอยู่ ฉะนั้น
ขุนพลผู้รอบรู้การศึกก็คือ วีรบุรุษผู้กำความตายของพสกนิกร และผู้แบกไว้ซึ่งภาระอันจะยังความ
ร่มเย็นหรือทุกข์เข็ญแก่ประเทศชาตินั้นแล

บรรพสาม = ยุทธโบาย

ปราชญ์ชุนฉู กล่าวว่า หลักการยุทธ (ซึ่งสามารถทำให้ประเทศศัตรูหมอบราบคาบแก้ว) โดยมีพัก
ต้องทำลายเมืองนับว่าเป็นวิธีประเสริฐยิ่ง รองลงมาก็คือ หักเอาโดยไม่ต้องทำลายกองพล
รองลงมาอีกก็คือ การเอาชนะโดยไม่ต้องทำลายกองพัน เลวกว่านั้นก็อย่าให้ถึงต้องทำลายกองร้อย
หรือทำลายกระทั่งหมวดหมู่

เพราะฉะนั้น การชนะร้อยทั้งร้อย มิใช่วิธีอันประเสริฐแท้ แต่ชนะโดยไม่ต้องรบเลย จึง
ถือว่าเป็นวิธีอันวิเศษยิ่ง

ดังนั้น วิธีใช้กำลังทหารชั้นเลิศ คือ หักศัตรูด้วยกลโบาย รองลงมาคือ หักเอาด้วยวิธีการ
ทูต รองลงมาอีกชั้นหนึ่ง คือ หักด้วยกำลังทหาร เลวที่สุดนั้น คือ การล้อมตีค่ายคู หอรบ ของ
ศัตรู

เมื่อว่ายกพลเข้าล้อมตีเมืองข้าศึก ฟังใช้เมื่อคราวจำเป็นจริงๆ เท่านั้น เพราะการล้อมตี
ใหญ่ และรถหุ้มเกราะ การเตรียมเครื่องใช้ไม้สอยจักต้องกินเวลาดั้งสามเดือนจึงลุความสำเร็จ
ต่อจากนี้จะต้องใช้เวลาเพื่อสร้างป้อมปราการอีกราว ๓ เดือน ในความซักซ้าเหล่านี้ ผู้บัญชาการ
ทหารจะรู้สึกเดือดดาลรำคาญใจ จนถึงแก่ต้องใช้ทหารเข้าโจมตีอย่างมดคอมเสียก่อนกำหนด เมื่อ
เสียรู้พลไปสัก ๑ ใน ๓ แต่ยังมีอาจหักเข้าไปได้ ย่อมเป็นภัยแก่ฝ่ายรุกตัวอย่างอนันต์

ด้วยเหตุนี้ นักการทหารที่สามารถพึงทำให้ข้าศึกยอมแพ้ได้โดยไม่ต้องรบ ยึดครองเมือง
ข้าศึกโดยไม่ต้องเข้าล้อมตี ทำลายประเทศศัตรูโดยไม่ต้องใช้เวลานาน จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องรักษา
กำลังฝ่ายตนมิให้พร่อง เพื่อพิชิตข้าศึกภายใต้เหล่านี้ เมื่อรู้พลไม่บอบช้ำ ผลประโยชน์ที่ได้รับก็จัก
สมบูรณ์ หลักยุทธโบายมีอยู่ดังนี้แล

(เมื่อถึงคราวที่ต้องใช้กำลังทหารกันแล้ว) หลักยุทธวิธี มีอยู่ว่า เรามีกำลัง ๑๐ เท่าของข้าศึก
จงเข้าล้อมเอา ถ้า ๕ เท่าของศัตรูก็จงบุกตี ถ้าเพียงเท่าเดียวก็แยกเป็นสองกองเข้าชิงชัย ถ้าหาก
กำลังทัดเทียมกันจงพยายามเข้ารบพุ่ง น้อยกว่าจงตั้งรับไว้ ถ้าด้อยกว่าก็จงหาทางหลีกเลี่ยงไว้ก่อน

ฉะนั้น ความขัดแย้งถือศีลของกำลังอันน้อย ย่อมตกเป็นลูกไก่ของกองทัพอันมีกำลังมหาศาลนั่นเอง

อันขุนพลก็เสมือนหนึ่งหลักชัยของประเทศ ถ้าหลักชัยนั้นมีคุณสมบัติครบถ้วน ประเทศก็เข้มแข็ง หากมีคุณสมบัติขาดตกบกพร่องประเทศก็อ่อนแอ

เพราะฉะนั้น ราชนิกมักทำความเสียหายให้แก่การทหารด้วยเหตุ ๓ ประการ คือ ไม่เข้าพระทัยว่า กองทัพเคลื่อนกำลังรุกไปไม่ได้ แต่รับสั่งให้รุก หรือกองทัพจะถอยไม่ได้ แต่รับสั่งให้ถอย เช่นนี้เรียกว่า กีดขวางการปฏิบัติทางทหาร ไม่เข้าพระทัยในกิจการทหารก็ทรงเข้าเกี่ยวข้องกับ จะทำให้แม่ทัพนายกองงุนงง (ไม่ทราบทางปฏิบัติ) ไม่เข้าพระทัยในหลักการปรับตัวกับเหตุการณ์โดยยุทธนัย ก็ทรงรับภารกิจอันนั้น จะทำให้แม่ทัพนายกองสงสัยแคลงใจ

เมื่อเหล่าทหารงุนงงสงสัย ภัยอันเกิดจากเจ้าครองนครก็จะพลันถึง นี่แหละเรียกว่าความระส่ำระสายให้บังเกิดแก่กองทัพตนเอง และอำนาจชัยชนะแก่ข้าศึก

เพราะฉะนั้น วิธีหยั่งรู้ชัยชนะมีอยู่ ๕ ประการ คือ

- รู้ว่าควรรบไม่ควรรบเพียงใด ผู้นั้นชนะ
- รู้หลักการใช้ทหารมากน้อยเพียงใด ผู้นั้นชนะ
- ฝ่ายนำ และผู้อยู่ได้บังคับบัญชาพร้อมจิตสมานฉันท์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ผู้นั้นชนะ
- เตรียมพร้อมเสมอ เพื่อคอยโอกาสหละหลวมของศัตรู ผู้นั้นชนะ
- ขุนพลมีสมรรถภาพ และราชนิกไม่ทรงสอดแทรกก้าวท้าว (ปล่อยให้ปฏิบัติการได้โดยเสรี) ผู้นั้นชนะ

หลัก ๕ ประการนี้ คือ วิธีหยั่งรู้ถึงความมีชัย เพราะฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า

หากรู้เขารู้เรา แม้รบกันตั้งร้อยครั้ง ก็ไม่มีอันตรายอันใด
ถ้าไม่รู้เขา แต่รู้เพียงตัวเรา แม้ชนะย่อมกำกั่งอยู่
หากไม่รู้ในตัวเขาตัวเราเสียเลย ก็จะต้องพราชัยทุกครั้งที่มีการยุทธ นั้นแล

บรรพดี = ลักษณะการยุทธ

ปราชญ์ชุนวู กล่าวว่า ผู้เชี่ยวชาญการศึกษาในสมัยโบราณก่อนอื่นเขาต้องสร้างความเกรียงไกรแก่ตนเอง เพื่อคอยโอกาสที่จะเอาชนะข้าศึก ความพิชิตนั้นต้องอยู่ที่เรา แต่ความเอาชนะได้ต้องอยู่ที่ข้าศึก

เพราะฉะนั้น ผู้เชี่ยวชาญการศึกษาแม้ว่าจะสร้างความเกรียงไกรแก่ตนเอง แต่ไม่สามารถทำให้ข้าศึกจะต้องอยู่ในฐานะเอาชนะได้ (เพราะเป็นเรื่องของข้าศึกเอง) จึงกล่าวได้ว่าอันชัยชนะนั้นเราอาจหยั่งรู้แต่ไม่สามารถจะสร้างขึ้น

ในขณะที่ยังเอาชนะข้าศึกไม่ได้ ฟังตั้งรับไว้ก่อน ครั้งที่เอาชนะได้จึงเร่งรุกเกิด การตั้งรับนั้นเพราะกำลังยังค้อย รุกเพราะมีกำลังเหลือหลาย ผู้สันทัดในการตั้งรับนั้นจะเสมือนหนึ่งซ่อนเร้นยังได้บาดาลชั้นแก้ว (เงียบกริบปราศจากวิเวกใดๆ) ผู้เชี่ยวชาญในการรุกนั้นดุจไหวตัว ฟากฟ้า

ชั้นเก้า (ก่อนเสียงกัมปนาทน่าสะพรึงกลัว) ด้วยเหตุนี้ จึงสามารถรักษากำลังของตนและได้ชัยชนะอย่างสมบูรณ์

การหยั่งเห็นชัยชนะซึ่งใครๆ ก็รู้อยู่แล้ว มิใช่ชัยชนะอันดีเลิศ เมื่อรบชนะแล้วพลโลกต่างแห่ซ้องร้องสรรเสริญ ก็มีชัยชนะอันเยี่ยมเช่นเดียวกัน ด้วยเหตุว่า ผู้สามารถยกชนสัตว์เพียงเส้นเดียวได้นั้น มิใช่ผู้ทรงพลัง ผู้มองเห็นเดือนและตะวันได้มิใช่ผู้มีนัยน์ตาแจ่มใส ผู้ได้อินฟ้าคำรนลั่น มิใช่ผู้มีโสตประสาทไว ผู้ได้ชื่อว่าเชี่ยวชาญการศึกษาในสมัยโบราณกาล เขาชนะเพราะเหตุที่อาจเอาชนะได้โดยง่าย ฉะนั้น ชัยชนะของผู้เชี่ยวชาญศึกจึงไม่มีนามบันลือในทางมีสติปัญญา ไม่มีความคิดในทางกล้าหาญ

ดังนั้น ชัยชนะของเขาเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอนไม่แปรผัน ที่ว่าไม่ผันแปรนั้นก็โดยที่เขารบต้องชนะ ชนะเพราะข้าศึกแพ้แล้วนั่นเอง

ดังนั้น ก่อนอื่นผู้ที่เชี่ยวชาญศึกต้องอยู่ในฐานะไม่แพ้แล้ว และไม่พลาดโอกาสที่ข้าศึกจักต้องแพ้ด้วย ด้วยเหตุนี้เอง กองทัพที่กำชัยชนะจรบในเมื่อเห็นชัยแล้ว แต่กองทัพที่พ่ายแพ้จะรบเพื่อหาทางชนะ ผู้เชี่ยวชาญศึกมุ่งผลคุณธรรมและรักษาระเบียบวินัย จึงสามารถประสิทธิ์โชคชัยได้

หลักยุทธศาสตร์ มีว่า

๑. ศึกษาภูมิประเทศ
๒. การคำนวณความสั้นยาวแห่งยุทธบริเวณ
๓. การวางอัตราพลรบ
๔. การหาจุดศูนย์ถ่วงแห่งกำลัง

ผู้มีความมีชัยอันลักษณะพื้นภูมิทำให้เกิดการคำนวณ การคำนวณทำให้มีการวางอัตราพลรบ การวางอัตราพลรบทำให้เกิดความมีชัยในที่สุด ดังนั้น กองทัพพิชิต (เมื่อเข้ายุทธแย้งกับข้าศึก) จึงเสมือนเอา “อี” (ของหนัก) ไปชั่ง “จู้” (ของเบา) แต่กองทัพที่พ่ายแพ้กลับเสมือนหนึ่งเอา “จู้” (ของเบา) ไปชั่ง “อี” (ของหนัก) การทำสงครามของผู้กำชัยชนะ เปรียบประคองน้ำซึ่งทอดไว้ให้พุ่งหุบห้วยลึกตั้งพัน “เยิน” (ราว ๘๐,๐๐๐ ฟุต) นี้คือลักษณะการยุทธแล

บรรพห่า = ยุทธานุภาพ

ปราชญ์ชุนวู กล่าวว่า การปกครองทหารจำนวนมากได้ตั้งคนจำนวนน้อย ก็ด้วยระเบียบการจัดกองรบ การต่อสู้คนจำนวนมากได้เช่นเดียวกับเผชิญคนจำนวนน้อย ก็ด้วยอานัติสัญญาณธง และมือองกลอง

กองทัพหนึ่งซึ่งก่อปรด้วยพลรบมากหลาย แต่อาจบัญชาให้รบข้าศึกได้โดยไม่เพียงพลล้า นั้น ก็ด้วยรู้จักวิธีรบซึ่งหน้าและวิธีรบพลิกแพลง กองทัพรุกพุ่งไปทางใด เสมือนหนึ่งกลิ้งหินเข้ากระทบบไผ่ เพราะรู้วิธีใช้กำลังอันแข็งแกร่งหลายจุดอ่อนแอของข้าศึกนั่นเอง สงครามใดๆ ก็ดี ทั้งสองฝ่ายย่อมเข้าปะทะกันซึ่งหน้า (เป็นปกติวิสัย) แต่จักชนะกันได้ด้วยยุทธวิธีพลิกแพลง

เพราะฉะนั้น ผู้จัดเจนการยุทธวิธีพลิกแพลง วิธีการของเขาจะไม่รู้จบจน คังคินฟ้าอันไม่รู้จักสิ้นสูญ จักไม่รู้หมดสิ้นคุณแม่น้ำไหลรินไม่ขาดสาย พอจบแล้วก็เริ่มใหม่ เช่นเดือนตะวันตกแล้วขึ้นอีก ตายแล้วก็ผุดเกิดเช่นการหมุนเวียนแห่งฤดูกาลทั้ง ๔

สรรพสำเนียงมีเพียง ๕ แต่ความเปลี่ยนแปลงแห่งเสียงทั้ง ๕ นั้น เราจะฟังไม่สิ้น สีมี่เพียง ๕ แต่ การแปรแห่งสีทั้ง ๕ จะทัศนหาไม่หมด รสมีเพียง ๕ แต่ความแปรเปลี่ยนแห่งรสทั้ง ๕ ย่อมลิ้มชิม ไม่ รู้จบฉันใด ฉะนั้นสภาพการยุทธซึ่งมีเพียงรบซึ่งหน้า และรบพลิกแพลงเท่านั้น แต่ความเปลี่ยนแปลง แห่งวิธีการทั้ง ๒ ก็มีรู้จักสิ้นสุดคู่กัน การรบซึ่งหน้าและรบพลิกแพลงย่อมเกี่ยวกันเหมือน ห่วงโซ่ติดเป็นพืดหาข้อขึ้นต้นมิได้ ฉะนั้น ใครจะเสาะหาเงื่อนงำของมันได้เล่า?

ความเร็วของสายน้ำเชี่ยว ถึงกับพัดพาก้อนหินเคลื่อนลอยไปด้วยนั้น เนื่องจากความไหลแรงของ มัน ความเร็วของนกอินทรีถึงกับทำลายเหยื่อแหลกราญไป ก็ด้วยรู้จักประมาณช่วงระยะ โจมตี อย่างดี ด้วยเหตุนี้ ยุทธนาภาพของผู้เชี่ยวชาญศึกจึงรวดเร็วน่าสะพรึงกลัว การจู่โจมของเขาจึงอยู่ใน ช่วงสั้น

ยุทธนาภาพนั้น เหมือนหน้าไม้อันเหนียวเต็มแล้ว การกำหนดช่วงโจมตีเหมือนการเล็งเพื่อปล่อย ลูกธนู ในขณะที่โรมรันพันตูกันคูลมุนวุ่นวาย แต่จะระลึกระสายไม่ได้กระบวนศึกคิดพันกันเป็น วงกลมคู่สับสนอลวน แต่จะแพ้เสียมิได้ การรบที่คูลมุนวุ่นวายนั้น ต้องเกิดจากยุทธวิธีอันมี ระเบียบ อากาศประหนึ่งขลาดกล้านั้นต้องเนื่องจากความหืดหยาญ ที่ทำซึ่งคู่อริเปลี่ยนต้องสืบจาก ความแข็งกล้า (ทั้งเพื่อซ่อนความจริงให้ข้าศึกหลงเข้าใจผิด)

ความมีระเบียบ หรือ ความวุ่นวาย เป็นเรื่องของ การจัดพลรบ (ถ้าการจัดพลดีก็จะยังความมี ระเบียบได้)

ความขลาด หรือ ความกล้า เป็นเรื่องของ ยุทธนาภาพ (ถ้าสถานการณ์ได้เปรียบแม้ทหารที่ขลาดก็ จะบังเกิดความกล้า)

ความเข้มแข็ง หรือ อ่อนแอ เป็นเรื่องของ กระบวนศึก (ถ้ากระบวนศึกอยู่ในลักษณะดี ที่กล้าที่ อ่อนแอก็จะเข้มแข็งแกร่งกล้าขึ้น)

เพราะฉะนั้น ผู้เชี่ยวชาญการหลอกล่อข้าศึก เมื่อแสดงกิริยาทำที่ไปบ้าง ข้าศึกจะตกหลุมพรางทันที ที่หยิบยื่นให้ ข้าศึกจะต้องตะครุบเอาจึงล่อด้วยประโยชน์แล้วคุมเชิงด้วยพลพจนท์

เพราะฉะนั้น ผู้เชี่ยวชาญการศึกพึงแสวงชัยชนะจากรูปการณ์สงคราม มิใช่คอยแต่ตีโพยตีพายผู้อื่น ด้วยเหตุนี้เขาจึงรู้จักเลือกใช้คน และผ่อนคล้อยตามรูปการณ์ (เพื่อบรรลุชัยชนะในที่สุด) ที่ว่าผ่อน คล้อยตามรูปการณ์ คือ การบัญชากองทัพเข้ากับข้าศึกก็เหมือนจับขง หรือก้อนหินให้กลิ้งไป อันธรรมชาติของไม้หรือหินนั้นในที่ราบเรียบมันจะนิ่งไม่ขยับเขยื้อน ในที่ลาดชันมันจะกลิ้งเอง ถ้าไม้และหินนั้นเป็นเหล็กมันจะหยุด ถ้ากลมมันก็หมุน

ด้วยเหตุนี้ อากาศประยุทธไพรี ซึ่งเหมือนหนึ่งกลิ้งหินกลมจากภูเขาสูงตั้งพัน “เย็น” (มันจะบดขยี้ ไปอย่างอูดลุด) ก็เนื่องแต่ยุทธนาภาพยังให้เป็นไปฉะนั้นแล

บรรพหก = ความตื้นลึกหนาบาง

ปราชญ์ชุนวู กล่าวว่า ผู้ถึงสมรรถมิกอยทัพบ้าศึกก่อนกำลังย่อมสดชื่น ส่วนผู้ที่ถึงทีหลัง และยังต้องเข้รบด้วย ย่อมเหน็ดเหนื่อยอดโรย จึงผู้ชำนาญการศึกพึงคุมผู้อื่นหายอมอยู่ในฐานะให้ผู้อื่นคุมไม่

การที่จะทำให้ศัตรูมาเข้าบ่วงเองก็ด้วยล่อให้เห็นผลได้ และจะให้ศัตรูขาดไม่เข้าใกล้ก็ด้วยแยมให้เห็นผลเสีย ด้วยเหตุนี้ ถ้าศัตรูอยู่ในภาวะสดชื่นกระปรี้กระเปร่าเราก็อาจรังควาญให้ได้รับความลำบาก ถ้าอ้อมหมีพื้มันเราก็อาจทำให้หิวโหย ถ้าสงบมันคงเราก็อาจทำให้หวั่นไหวสะดุ้งสะเทือน จึงโจมตีในเส้นทางที่เข้าศึกจะต้องมา และเข้าบุกคราศัตรูมิได้คาดฝัน การตีกองทัพเดินทางไกลตั้งพัน “หลี่” (ราว ๓๕๗.๕ ไมล์) โดยไม่รู้ศึกอดโรยนั้นก็เพราะเดินทางไปในแนวทางที่ปลอดภัย (ไม่มีศัตรูรบกวน) การตีเมืองเป็นต้องได้ก็เพราะตีเมืองที่ศัตรูไม่สามารถจะรักษาไว้ ครั้นถึงคราวรักษาเมืองก็รักษาได้เหนียวแน่นมั่นคง ก็เพราะเข้าศึกไม่พึงประสงค์เข้าตี

ด้วยเหตุนี้ ผู้ที่สันตการรุกจึงเข้าบุกจนศัตรูไม่มีทางรับ ส่วนชำนาญการตั้งรับจะทำให้เข้าศึกไม่ทราบว่าจะเข้าตีอย่างไร มันช่างแสนพิศดารยิ่งหนอ ถึงแก่ไม่ตำแดงรูปลักษณะให้เห็น มันช่างมหัศจรรย์เหลือล้นถึงแก่ไม่ปรากฏสุมเสียงให้ได้ยิน จึงอาจกำชีวิตไพรินได้โดยเด็ดขาด ยามเข้าราษฎรก็บุกจนเข้าศึกด้านทานไม่อยู่ เพราะเข้าหลายจุดอ่อน ครั้นที่ถอยก็ถอยจนไล่ไม่ติด เพราะความรวดเร็วไม่ทันกัน

ฉะนั้น เมื่อเราต้องการจะรบ แม้เข้าศึกจะอยู่ในป้อมค่ายอันสูงและมีคูเมืองอันลึกล้อมรอบก็ไม่วายที่ต้องออกรบด้วยความจำใจ ด้วยว่าเข้าตีจุดที่เข้าศึกต้องแก่นั่นเอง ครารเราไม่ประสงค์จะรบแน่นอน จึงตั้งรับไว้บนพื้นดิน ศัตรูก็ไม่อาจรบเราได้ เนื่องด้วยผิดความจำนงในการเข้าตีของเรา

ฉะนั้น จึงให้ศัตรูเป็นฝ่ายเปิดเผย ส่วนเราไม่ตำแดงร้องรอยให้ประจักษ์ กระนั้นฝ่ายเรารวม แต่ศัตรูแยก เรารวมเป็นหนึ่ง ศัตรูแยกเป็นสิบ เท่ากับเราเอาสิบเข้าตีหนึ่ง เมื่อกำลังฝ่ายเรามากแต่ศัตรูน้อย การที่เอากำลังมากจู่โจมกำลังน้อย สิ่งที่เราจัดการกับเข้าศึกก็ง่ายดาย สถานที่เราจะรบเข้าศึกเรามีแยมพรายให้รู้ เมื่อเข้าศึกไม่รู้ก็ยอมต้องแบ่งแยกกำลังเตรียมรับไว้หลายแห่งด้วยกัน เมื่อเข้าศึกกระจายกำลังป้องกันมากแห่ง ส่วนที่เราต้องเข้รบพุ่งด้วยก็ยอมน้อยลง

ฉะนั้น ถ้าระวังหน้า กำลังทางหลังจะน้อย ระวังด้านหลังกำลังทางด้านหน้าจะน้อย ระวังด้านซ้ายกำลังทางด้านขวาจะน้อย ระวังด้านขวากำลังทางด้านซ้ายจะน้อย ระวังเสียทุกๆ ด้านกำลังทุกๆ ทางจะบางลง การที่กำลังน้อยก็ด้วยว่าต้องระวังผู้อื่น (และตรงกันข้าม) กำลังจะเพิ่มพูนขึ้นก็โดยให้ผู้อื่นระวังระไวเรา

ดังนั้น ถ้าเรารู้สถานที่และวันเวลาที่จะรบแล้วไซ้ แม้ว่าเราจะต้องรบเข้าศึกในระยะทางไกลพัน “หลี่” ออกไปเราก็สามารถเข้าทำการชิงชัยได้ ถ้าไม่รู้สถานที่และวันเวลาที่จะต้องรบ (ครั้นเมื่อถูกโจมตีเข้า) กำลังปีกซ้ายก็ไม่สามารถเข้าช่วยปีกขวา กำลังทางปีกขวาก็ไม่สามารถช่วยปีกซ้าย กำลัง

กองหน้าไม่สามารถเข้าช่วยกองหลังและกองหลังไม่สามารถช่วยกองหน้า (การณ์เป็นเช่นนี้) ก็สา
อะไรกับกองหนึ่งๆ ยังตั้งห่างกันหลายสิบ “หลี่” ในระยะไกล หรือหลาย “หลี่” ในระยะใกล้เล่า
ตามความพิเคราะห์ของข้าฯ ถึงพลรบของประเทศ “ยู-เวะ” (เยียด) มีมากมายจะมีประโยชน์อะไร
กับการมีชัยได้ฤา? เพราะฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า อันชัยชนะอาจสร้างขึ้นได้ (มิใช่สิ่งสุควิสัย) แม้น
ศัตรูจะมีจำนวนมากหลายก็อาจทำให้หมดกำลังสู้รบได้

ด้วยเหตุนี้ ต้องพิจารณาสภาพเรสภาพเขา เพื่อให้รู้เชิงได้เชิงเสีย ต้องทำการสอดแนมเพื่อรู้เบาะแ
สการเคลื่อนไหวของข้าศึก ต้องวางกำลังทหารเพื่อรู้แดนเป็นแดนตาย และต้องพิศเหวี่ยงประลองดู
เพื่อรู้ว่ากำลังของเราจุดไหนขาดเกินประการใด?

ฉะนั้น การจัดทัพอย่างเลิศแล้วจะไม่ปรากฏร่องรอยให้เห็น เมื่อปราศจากร่องรอยอันใดแม้จากรบ
ที่ลึกลับก็ไม่สามารถสังเกตเห็นเจตจำนงของเราได้ แม้เจ้าปัญญา也不能ดำเนินนโยบายต่อเรา
อย่างไร

เนื่องด้วยยังรู้ความตื่นลึกลับบางของข้าศึก จึงนำความมีชัยมายื่นให้กองทัพของตน ถึงเหล่า
ทวยหาญก็ไม่แจ้งในเหตุชัยชนะได้ จนทั่วไปต่างรู้เห็นรูปการณ์ที่เราเอาชนะอยู่ แต่ไม่อาจล่วงรู้ถึง
หลักประกันแห่งชัยชนะนั้นๆ ฉะนั้นวิธีเอาชนะจึงไม่ซ้ำแบบและอาจสนองกับเหตุการณ์โดยไม่รู้จัก
จบสิ้น

ฉะนั้น การใช้กำลังทหารจึงเหมือนหนึ่งธรรมชาติของน้ำ น้ำย่อมหลีกที่สูงไหลสู่ที่ต่ำ ลักษณะการ
ยุทธก็ย่อมหลีกเฉียงด้านที่มีกำลังเข้มแข็งย้ายเข้าตีจุดอ่อนแอ น้ำย่อมจัดกระแสไหลบ่าไปตาม
ลักษณะพื้นภูมิการยุทธก็ย่อมเอาชนะกันตามสภาวะของข้าศึก

ฉะนั้น การยุทธจึงไม่มีหลักเกณฑ์ตายตัว เจกเช่นน้ำซึ่งหาไม่มีรูปลักษณะอันแน่นอนไม่ จึงผู้เอาชนะ
ด้วยปฏิบัติการเหมาะสมกับความผันแปรของข้าศึกนั้น จึงกล่าวได้ว่า เขาคือเทพเจ้าผู้ทรงอิทธิฤทธิ์
ที่เดียว

ฉะนั้น ในกองธาดูทั้ง ๕ ย่อมไม่มีธาดูใดชนะเป็นเยี่ยมที่สุด (เช่น ธาดูไฟแพ้ธาดูน้ำ แต่ธาดูน้ำแพ้
ธาดูดิน ฯลฯ ผู้แปล) ฤคฤคาลทั้ง ๔ ย่อมไม่มีตำแหน่งที่แน่นอน แสงตะวันย่อมมีสั้นยาว(ตามฤคฤคาล)
ดวงจันทร์ย่อมมีขึ้นปักย์แรมปักย์ (ดังเช่นการศึกษาซึ่งไม่มีหลักเกณฑ์ตายตัวนั้นแล)

บรรพเจ็ด = การสัประยุทธ์ชิงชัย

ปราชญ์ซุนวู กล่าวว่า อันการศึกนั้น เมื่อขุนพลได้รับแต่งตั้งจากกษัตริย์ ระดมพลเรียงค่าย
ขัดตาทัพไว้ จะไม่มีอะไรยากยิ่งกว่าการดำเนินสัประยุทธ์ชิงชัย ที่ว่ายากนั้น คือ จักต้องเปลี่ยน
ทางอ้อมให้เป็นทางลัด ขจัดความร้ายให้เป็นผลดี

เพราะฉะนั้น เพื่อจะให้เส้นทางเดินทัพของข้าศึกอ้อมหวกกเวียน จึงต้องล่อด้วยอามิสประโยชน์
ส่วนเราแม้จะเคลื่อนภายหลังแต่ก็บรรลุจุดหมายได้ก่อน เช่นนี้ เรียกว่ารู้เงื่อนไขของความอ้อมลัดแล
ด้วยเหตุนี้ การสัประยุทธ์ชิงชัย จึงเป็นได้ทั้งความสวัสดิภาพหรือมหันตราย (สุดแต่ผู้บัญชาการทัพ
จะดำเนินการอย่างไร)

เบื้องกว่ายกกำลังทั้งหมดเข้าชิงชัยก็ไม่ทันการ (เพราะอยู่ซ้ายใหญ่โต) ครั้นจะทอดทิ้งกำลังโดยใช่
เพียงบางส่วนก็จะทำให้สูญเสียซึ่งยุทธสัมภาระ (เพราะอยู่ซ้ายหลังอาจถูกโจมตีได้)

ฉะนั้น การให้รู้พลอดเกราะออกเสียและเร่งรุกเดินทัพในความเร็วเป็นทวีคูณโดยมิได้พักผ่อนทั้ง
กลางวันและกลางคืน ถ้าเข้าชิงชัยกับข้าศึกในระยะทางร้อย“หลี่” นายทัพทั้งสาม ทัพหน้า ทัพหลวง
และทัพหลัง) จะต้องตกเป็นเชลยของข้าศึกทั้งสิ้น เพราะผู้ที่แข็งแรงจะถึงก่อน ผู้อ่อนแอจะถึงหลัง
กำลังซึ่งถึงจุดจะมีได้เพียง ๑ ใน ๑๐ เท่านั้น ถ้าเข้าชิงชัยในระยะทาง ๕๐ “หลี่” ทัพหน้าก็จะปราศ
เพราะกำลังพลถึงได้เพียงครึ่งเดียว ถ้าเข้าชิงชัยในระยะทาง ๓๐ “หลี่” กำลังจะถึงในระยะเพียง ๒
ใน ๓ เท่านั้น

เพราะฉะนั้น กองทัพจะขาดเสียซึ่งยุทธสัมภาระ เสบียงอาหาร และสรรพสิ่งเครื่องสำรองไม่ได้
หาไม่แล้วจักต้องแตกพ่ายวางวายแน่นอน

ฉะนั้น ถ้าไม่รู้เจตจำนงของเหล่าเจ้าครองนคร เราจะผูกมิตรไว้ไม่ได้ ถ้าไม่รู้ลักษณะภูเขาลำเนาไม้
ที่ค้ำชันลุ่มดอน ตลอดจนห้วยหนองคลองบึงบาง เราจะเดินทัพไม่ได้ ถ้าไม่ใช้หมักคุเทศก์นำทาง
เราจะไม่ได้เปรียบทางพื้นภูมิประเทศ

ฉะนั้น การศึกจึงตั้งบนเล่ห์เหลี่ยมแค้นคู เคลื่อนไหวเมื่อผลได้ และยังแปรโดยการรวมหรือ
กระจายกำลัง ด้วยเหตุนี้ จึงมีความเร็วเสมือนลมเพชรหึง เชื่องช้าประหนึ่งแมกไม้ในพงไพร ราวี
เฉกเช่นไฟประลัยกัลป์ หนักแน่นเล่ห์ปานภูผา ยากที่จะหยั่งรู้จุดที่องฟ้าอันคลุมเครือ และไหวตัว
ตั้งเมื่อสายคำรณสันสะท้านสะเทือน (เมื่อเหยียบประเทศข้าศึก) ได้ลาภสงครามอันใดมา ก็แจกจ่าย
รีพลียึดพื้นที่ที่แบ่งปันแก่แม่ทัพนายกอง จะประกอบการณ์อันใดจงซึ่งตรงใจให้ต้องแท่นใจ ผู้รอบรู้
เลื่อนความอ้อมลัดจักชนะ นี่คือวิธีสัประยุทธ์ชิงชัยแล

ตำราการทหารกล่าวไว้ว่า “ด้วยเหตุไม่สามารถยินศัพท์สำเนียงที่พูด จึงลั่นฆ้องเกริดด้วยเหตุที่ไม่
สามารถแลเห็นกันจึงให้อาณัติสัญญาณธวัช” อันการฆาตฆ้องกลองและใช้ธวัชนั้นก็เพื่อรวมหูตา
(ทั้งกองทัพ)เมื่อรู้พลมีสมาธิแน่วแน่จะนี้ สำหรับผู้ที่กล้าหาญก็จะไม่รุกกล้าไปเบื้องหน้าแต่โดดเดี่ยว
ผู้ขลาดจะไม่ถดถอยตามลำพัง นี่คือวิธีบัญชาทัพใหญ่แล

เพราะฉะนั้น การรบในเวลาค่าคืนจึงมากไปด้วยคบไฟ และระงมไปด้วยเสียงเกริ การสัมประยุทธ์
ในเพลากลางวันจึงด้ายด้วยสัญญาณธวัช ทั้งนี้ เพื่อก่อการประสาทหูตาของข้าศึกให้หลงและ
นั่นเอง

ด้วยเหตุนี้ เราอาจทำลายขวัญของทัพศึกและจิตใจของแม่ทัพนายกองให้แหลกลาญได้ (ตามปกติ)
ขวัญตอนเข้าข้อมติเพราะกำลังสดชื่น ถึงเที่ยงก็ทรมด้วยความเกียจคร้าน ตกเย็นก็โทรมเพราะใคร
จะพักผ่อน ผู้ชำนาญการศึกจึงหลีกเลี่ยงข้าศึกตอนสดชื่น และเข้าโจมตีเพลากวัญข้าศึกทรมหรือ
โทรมแล้ว นี่คือวิธีปฏิบัติต่อขวัญทหารแล

จงเอาความมีระเบียบวินัยแห่งตนคอยจู่โจมเมื่อข้าศึกอลวนวุ่นวาย จงเอาอาการสงบนิ่งตอบสนอง
ความอะอะมะเทิง นี่คือวิธีรักษากำลังใจแล

จงเอาความไกล่ (ต่อสมรภูมิ) ของเรากอยรับข้าศึกซึ่งต้องเดินทางไกล จงเอาความสดชื่นของเราผู้
ศึกซึ่งอดโรยเมื่อยล้า จงเอาความอิมหน้าสำราญของเรารับมือข้าศึกที่หิวโหย นี่คือนิเวศนอมกำลังแล
จงอย่าเข้าตีขบวนทัพซึ่งมีทิววัชและถันเป็นระเบียบ จงอย่าจู่โจมป้อมค่ายแนวรบของปรปักษ์
ที่ตั้งเป็นสง่าน่าเกรงขาม นี่คือนิเวศป้องกันมิให้เกิดเภทภัยแล

เพราะฉะนั้น วิธีสัประยุทธ์มีอยู่ว่า **อย่าแหงนหน้าเข้าตีข้าศึกซึ่งตั้งบนที่สูง** อย่ารุกพุ่งข้าศึกที่อิงสัน
เขาเป็นที่มั่น อย่าไล่กระชั้นข้าศึกทำที่ว่าแตกกระถ่า อย่ากระหน่ำข้าศึกเมื่อเขาขวัญดีและหิยมหาญ
อย่าทะยานสูบเหยื่อเมื่อเขาทอดให้ และไม่ควรรั้งทัพศึกที่รีบรุกจะถอนคืน

การล้อมทัพข้าศึก จำเป็นต้องเปิดทางไว้ทางหนึ่ง (นี่คงหมายถึงการรบในที่ราบกว้าง มิใช่การล้อม
เมือง – ผู้แปล) เมื่อทัพข้าศึกจนตรอกแล้ว ก็อย่ากระหน่ำประชิดเข้าไป (เพราะเมื่อเขาไม่มีทางไป
ก็จะหันหน้าสู้อย่างไม่คิดชีวิต)

นี่คือ วิธีสัประยุทธ์แล

บรรพแปด = นานาวิการ

ปราชญ์ชุนวู กล่าวว่า อันการศึกนั้น เมื่อขุนพลได้รับแต่งตั้งจากกษัตริย์และระดมผล
ชุมนุมทัพแล้ว อย่าได้ตั้งค่ายในที่ทุรลักษณะ

ความผูกพันไม่ตรีกับแคว้นซึ่งอยู่ทางแปร่ง (คือประเทศเป็นกลางอันตั้งอยู่ระหว่างข้าศึกกับเรา และ
ประเทศที่ ๓ อื่นๆ เพราะเป็นศูนย์กลางคมนาคม การมีพันธมิตรกันไว้ย่อมเอื้ออำนวยประโยชน์
อนันต์) อย่าอ้อยอิ่งแช่ดวงในแดนทุรกันดาร เมื่ออยู่ในที่ล้อมจงเร่งชวนขวายนหาทางออก หาก
พลัดเข้าอยู่ในแดนตาย (อัปจน) จงรีบเร่งทุ้มเทกำลังเข้าสู่รบ (เพื่อถอนตัวให้หลุดจากที่นั่น) บาง
วาระอาจไม่เดินทัพตามเส้นทางที่ควรเป็นไป และอาจจะไม่ตีทัพข้าศึกบางกองบางหน่วย เมืองด่าน
ของข้าศึกบางแห่งเราก็ไม่เข้าโจมตี บางถิ่นบางที่ เราไม่เข้ายุทธแย่งชิงชัยด้วย

บางครั้งพระบรมราชโองการก็ไม่พึงรับสนองเสมอไป (เพราะผู้เป็นขุนพลจะต้องปฏิบัติกรรบทให้
สมคล้อยตามรูปการณ์สงครามโดยเสรี)

เพราะฉะนั้น ขุนพลแจ้งในคุณานุคุณแห่งนานาวิการ (ความเปลี่ยนแปลงบิดเบือนต่างๆ อันมิได้
เป็นไปตามที่ควรเป็น) จึงนับได้ว่ารู้การศึก ขุนพลผู้ไม่แจ้งในหลักนานาวิการ แม้จะรู้ลักษณะภูมิ
ประเทศดี ก็ไม่อำนวยผลประโยชน์อย่างไรเลย และในการบัญชาทัพ หากไม่รู้วิธีการสู้รบต่อ
นานาวิการแล้วไซ้ แม้จะซาบซึ่งถึงความได้เปรียบแห่งภูมิประเทศ ก็ไม่อาจใช้กำลังพลได้เต็มเม็ด
เต็มหน่วย

ด้วยเหตุนี้ ความใคร่ครวญของผู้ทรงปัญญาจึงทบทวนอยู่ในระหว่างคุณโทษผลได้ผลเสีย ถ้า
ทบทวนเห็นคุณหรือผลได้ (ในโทษ หรือผลเสีย) ความเชื่อมั่นต่อความสำเร็จในกิจการงานก็แน่น

เพิ่มขึ้น ถ้าทบทวนเห็นโทษหรือผล (ในคุณหรือผลได้) เกษภัยอันอาจเกิดขึ้นก็จักแก้ไขกัน
ทันทั่วถึง

เพราะฉะนั้น จะให้เหล่าประเทศราชหมอบราบคาบแก้วได้ก็ช่วยให้เห็นโทษภัย จะช่วยใช้ก็ด้วย
มอบภารกิจจะจงใจให้ฝากใฝ่ต่อเราก็คือด้วยกอบกู้เอกราชประโยชน์

เพราะฉะนั้น ในการศึกนั้นอย่าวางใจข้าศึกจะไม่มาราวี แต่พึงยึดมั่นในการเตรียมพร้อมของฝ่ายตน
อย่าวางใจว่าข้าศึกจะไม่จู่โจม แต่พึงยึดมั่นในความแข็งแกร่งมั่นคงของเราเอง

เพราะฉะนั้น ผู้นำทัพจึงมีจุดอันตราย ๕ ประการคือ ผู้ที่คิดแต่ผู้ตายถ่ายเดียวอาจถูกหมายเอาชีวิต
ได้

- ผู้ที่คอยแต่รักษาตัวรอด อาจถูกจับกุมเป็นเชลย
- ผู้ที่หุนหันพลันแล่น อาจได้รับการขู่เข็ญล่าอาณานิคม
- ผู้ที่คิดแต่ความบริสุทธิ์ผ่องแผ้วของตน (ถืออุดมคติเกินไป) อาจถูกเหยียบย่ำ ไล่ไล่
- ผู้ที่รักพสกนิกร มักได้รับความยุ่งยากใจ

บรรดาจุดอันตรายทั้ง ๕ นี้ เป็นปมด้อยของผู้นำทัพ เป็นมหันตภัยของการทหาร ทัพจะล่มขุนพล
จะถูกเข่นฆ่าด้วยจุดอันตรายทั้ง ๕ นี้ ควรใช้ความพิเคราะห์ถึงหนักทีเดียวน

บรรพเก้า = การเดินทัพ

ปราชญ์ชุนวู กล่าวว่า อันการคุมทัพและพินิจความศึกนั้น

ถ้าเดินทัพข้ามภูเขา จักต้องเดินตามหุบห้วยละหาน

ถ้าอยู่ในคมนาคนมสะดวง ต้องตั้งทัพในที่สูง

ถ้าข้าศึกตั้งอยู่ในที่สูงชัน ก็อย่าได้พยายามตีฝ่าขึ้นไป นี่คือการคุมทัพในที่ค้อยแล

ถ้าเดินทัพข้ามแม่น้ำ ต้องรีบเร่งให้ห่างสายน้ำนั้นทันที ถ้าฝ่ายข้าศึกข้ามน้ำมาก็อย่าได้เข้าปะทะกัน
กลางน้ำ ต้องรอให้อยู่ในสะเทินน้ำสะเทินบก จึงโหมกำลังโจมตีโดยฉับพลัน (อนึ่ง) การยุทธนั้น
อย่าได้เรียงค่ายตามฝั่งแม่น้ำคอยรับทัพศึก พึงตั้งทัพลงบนที่สูงซึ่งมีการคมนาคนมสะดวง และ (ครา
รุกไล่) ก็อย่าได้อยู่ในตำแหน่งที่ทวนน้ำ นี่คือการคุมทัพในลำน้ำแล

ถ้าเดินทัพในที่ลุ่มซึ่งเป็นเนื้อดินเค็ม ต้องเร่งรุกข้ามไปโดยพลัน ถ้าเกิดปะทะกับทัพข้าศึกในที่
เช่นนี้ ต้องหันหลังเข้าอิงป่า และทอดค่ายตามที่มีพืชน้ำจืดอยู่ นี่คือการคุมทัพในที่ลุ่มแล

ถ้าอยู่ในที่ราบ ต้องเลือกชัยภูมิที่อำนวยความสะดวกได้เปรียบ คือปีกขวาอิงเนินสูง เบื้องหลังเป็นแดน
เป็น (คมนาคนมสะดวง) นี่คือการคุมทัพในที่ราบแล

อันความได้เปรียบในการคุมทัพ ๔ ประการ คือ (จอมกษัตริย์สมันตีกดาบรพของจีน-ผู้แปล)
ชนะกษัตริย์อื่นๆ ตลอดทั้ง ๔ ทิศแล

อันการตั้งทัพชอบที่จะอยู่สูง พึงระวังภัยที่ต่ำ เหมาะที่หันสู่ทิศไปรุ่ง (อาคเนย์) แต่ระวังภัยทิศที่
(ทิศพายัพ) ทั้งต้องตั้งอยู่ในที่ถูกละเลยมีอาหารของใช้อุดม เมื่อรู้พลปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ
แล้ว ย่อมกล่าวได้ว่าจักมีชัยแน่นอน

ถ้าตั้งทัพตามสันเนินหรือบนทำนบกั้นน้ำ ต้องเลือกอากาศเย็น และทอดปีกขวาวิ่งไว้จะได้เปรียบทั้งทางการยุทธ์และพื้นภูมิแล

หากฝนเหนือตกชุกมีฟองน้ำลอยฟองมา (เป็นสัญญาณว่าน้ำจะหลาก) เมื่อจะลุยข้ามห้วยน้ำนั้นควรรอให้ระดับน้ำแน่เสียก่อน (มิฉะนั้นข้ามไปโดยไม่ดูตาม้าตาเรือ เมื่อน้ำทะเล็กมาจนเชี่ยวกรากอาจประสบหายนะ)

อันภูมิประเทศย่อมมีลักษณะต่างๆ กัน เช่น มีหุบห้วยอันมีหน้าผาสูงชัน ที่ลุ่มซึ่งเหมือนอยู่ก้นบ่อ ถิ่นที่ซึ่งมีป่าเขาล้อมรอบ (ยากแก่การเข้าออก) รกชฎเต็มไปด้วยขวากหนาม เหมือนชายธรรมชาติที่หล่มเต็มไปด้วยโคลนเลน และทางแคบซึ่งมีหุบเหวขนาดขนานอยู่ สถานที่เช่นนี้เมื่อประสบพบเข้าต้องรีบรุดออกห่างทันที อย่าได้กรายใกล้มันเลย (ถ้าเกิดสัประยุทธ์ขึ้น) เราต้องผละห่างจากมัน โดยต้องให้ข้าศึกเข้าประชิด หรือให้มันอยู่เบื้องหน้าเรา แต่ขวางอยู่เบื้องหลังข้าศึก

ถ้าริมทางเป็นที่วิบาก หรือสระหนองหุบห้วย หรือพงอ้อกอแขม หรือแนวป่าหมู่ไม้ หรือที่ไพรพฤกษ์รกทึบ ต้องตรวจค้นอย่างระมัดระวัง เพราะสถานที่เช่นนี้มักเป็นที่ซุ่มทัพ หรือที่ซ่อนตัวของกองสอดแนมฝ่ายข้าศึก (เมื่อ ๒ ทัพเข้าประชิดกัน) ฝ่ายข้าศึกยังคงสงบเงียบ นั่นหมายถึงเขาวางใจในความได้เปรียบแห่งชัยภูมิของเขา ถ้าทัพข้าศึกมาทำรบแต่ทางไกล เขาประสงค์จะให้ฝ่ายเรารุกไล่ติดตามไป ถ้าข้าศึกตั้งทัพในที่ง่ายต่อการโจมตี นั่นเขาทอดเหยื่อล่อแล

ถ้าเห็นหมู่ไม้ไหวต้น นั่นแสดงว่าข้าศึกยกมาแล้ว ถ้าเห็นผูกหญ้าคาพรางไว้มากหลาย นั่นเขาประสงค์จะให้เรากิดสนเท่ห์ใจ

ถ้าเห็นหมุ่นตกใจบินถลาขึ้น แสดงว่ามีทหารซุ่มอยู่ ถ้าเห็นเหล่าสัตว์แตกตื่นกระเจิดกระเจิง แสดงว่ามีกองทัพโจมซ่อนอยู่แล

ถ้าเห็นฝูงนกลบสูงเป็นลำแหลม แสดงว่ากองรถข้าศึกวิ่งตะลุยมา ถ้าดำและมีปริมณฑลกว้างเป็นการเดินทัพของพลราบ ถ้ากระจายเป็นหย่อมๆ เป็นลำๆ แสดงว่าเป็นการเก็บฝึกหักฟันของกองเกียกกาย ถ้าฝูงมีเพียงบางๆ เคลื่อนไหวไปมาแสดงว่าข้าศึกกำลังตั้งค่าย (ถ้าข้าศึกส่งทูตมาติดต่อ) วาจาถ่อมแต่เร่งรุกในการเตรียม แสดงว่าจะมีการรุก ถ้าพาทิวังการมีท่วงทีประหนึ่งจะตะลุมบอนด้วย แสดงว่าจะถอนทัพ ถ้าขอสงบศึกด้วยวาจาไม่ได้มีหนังสือรับรองเป็นกิจจะลักษณะแสดงว่าเป็นกลศึก

ถ้าเห็นกองรถเบาของข้าศึกขับแยกออกทางปีก แสดงว่ากำลังแปรขบวนทัพ (ซึ่งจะมีการสัประยุทธ์กัน) ถ้าเห็นข้าศึกวิ่งทบไปมาและขยายกำลัง แสดงว่า กำลังเตรียมพร้อมในการรับมือ ถ้ามีท่าทีถอยแต่มิใช่ หมายความว่ามิเชิง แสดงว่าจะล่อให้หลงกล

ถ้าทหารข้าศึกยืนแถวโดยใช้ด้ามอาวุธยันกาย แสดงว่าหิวโหย ถ้าเห็นตักน้ำแล้วรีบดื่มก่อนแสดงว่ากระหาย ถ้าข้าศึกเห็นความได้เปรียบแต่ไม่ขยับรุกเอา แสดงว่าเหนื่อยล้าอดโรยแล้ว

ถ้าเห็นหมู่วิหควกบินลงจับกลุ่ม แสดงว่าเป็นที่เปล่าปลอดคนแล้ว ถ้าได้ยินเสียงทหารข้าศึกกู่ร้องร้องขานในเปลาคำคืน แสดงว่าข้าศึกมีความขลาดกลัว ถ้าสังเกตว่าค่ายข้าศึกอลวนไม่เป็นระเบียบ

แสดงว่าแม่ทัพนายกองไม่เป็นที่เลื่อมใสของเหล่าพล ถ้าเห็นธงทิวเคลื่อนไหวไม่เป็นระเบียบ แสดงว่าระส่ำระสาย ถ้าเห็นจ่าทหารดาบเคียดดูว่า แสดงว่าพลทหารเหนื่อยอ่อน

ถ้าข้าศึกม้าม่ากิน แสดงว่ากองทัพขาดแคลนเสบียงอาหาร ถ้าเที่ยวแวงวนภาชนะเครื่องหุงต้มทิ้งไว้โดยไม่กลับค้ำอีก แสดงว่าข้าศึกได้ตกเป็นหมูโจรอันจนตรอกแล้ว

แม่ทัพนายกองข้าศึกพูดจากับผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาเรื่องข้า ข้ำซาก ทั้งกิริยาท่าทางก็เชื่องๆ ไม่มี ผึ่งผาย แสดงว่ากองทัพนั้นขาดความสามัคคี ถ้ามีการปูนบำเหน็จรางวัลกันครั้งแล้วครั้งเล่า แสดงว่าจนต่อการควบคุมบังคับบัญชา (จึงใช้วิธีนี้เหนี่ยวรั้งน้ำใจรีพล) ถ้ามีการทำโทษบ่อยครั้งติดกัน แสดงว่าแม่ทัพนายกองยุ่งยากใจต่อการคุมพลปานใด ถ้าโหดเหี้ยมดุร้ายในเบื้องต้นแต่ภายหลังกลับมีอาการหวาดระแวงในรีพลของตนเอง นั่นแสดงว่าเป็นผู้นำพลที่บรมเลวทีเดียว

ถ้าข้าศึกส่งเครื่องบรรณาการมา แสดงว่าต้องการพักรบ ถ้าทัพศึกยกมาตั้งรับอย่างอีกเขม แต่ตั้งอยู่นานวันโดยมิยุทธแย้งด้วย และก็ไม่ยกไปเสียดศึกเช่นนี้พึงพิเคราะห์จงหนักแล

อันพลรบนั้น มิใช่สำคัญที่จำนวนมากถึงจะไม่มีการรุกพิฆาตอันเกริกก้อง แต่รู้จักชุมนุมกำลังเป็นอย่างดี พิศเคราะห์ความศึกได้ถูกต้องแม่นยำและเข้าอรอนรานข้าศึกได้ ก็เป็นเพียงพอแล้ว มีแต่ผู้คุมทัพที่ไร้ความคิดและหมิ่นศึกเท่านั้นที่ไม่แคล้วต้องตกเป็นเชลยแน่นอน

การลงโทษทัณฑ์พลทหารที่ยังไม่มีความเชื่อถือนับผู้บังคับบัญชา ย่อมจะก่อให้เกิดความกระด้างกระเดื่อง เมื่อปรากฏความกระด้างกระเดื่องแล้ว ย่อมยากต่อการช่วงใช้

ถ้าพลทหารมีความเชื่อถือดี แต่ผู้บังคับบัญชาไม่ทำโทษในเวลาพึงมี (เหล่าพลก็จะกำเริบเสิบสาน) กองพลเช่นนี้จะใช้ในการสัประยุทธ์ไม่ได้

เพราะฉะนั้น การบังคับบัญชาทัพจงตั้งอยู่ใน **พรหมวิหารธรรม** แต่ปรับให้เข้าแถวแนวระเบียบด้วยอาชญา นี่คือกองทัพพิชิตแล

ในเวลาปกติ คำสั่งของ मुखบรูษได้รับการปฏิบัติตามเป็นอย่างดี เมื่อฝึกสอน (วิชาทหาร) แก่เหล่าพลสัณกรก็จักเลื่อมใส หากคำสั่งของ मुखบรูษมิได้รับการปฏิบัติอย่างครบถ้วน เมื่อฝึกสอน (วิชาทหาร) แก่เหล่าพลสัณกรเขาย่อมไม่เลื่อมใสเป็นธรรมดา ฉะนั้นการบังคับบัญชาซึ่งได้รับการปฏิบัติด้วยดีนั้น แสดงว่า मुखบรูษได้รับความไว้วางใจจากหมู่มชนแล้ว

บรรพตสิบ = ลักษณะพื้นภูมิ

ปราชญ์ชุนวู กล่าวว่า ลักษณะพื้นภูมินั้นมีที่สัญจรสะดวกมีที่แขวน มีที่ยัน มีที่แคบ มีที่ค้ำชัน และมีที่คั่นไกล

ถ้าเป็นพื้นภูมิที่เรายกไปได้ และข้าศึกก็ยกมาได้ เรียกว่า **ที่สัญจรสะดวก** ในที่สัญจรสะดวก ฝ่ายเราต้องรีบเข้าตั้งยังที่สูงโปร่ง (หันสู่ทิศอาคเนย์) ก่อน และต้องรักษาเส้นทางลำเลียงเสบียงอาหารให้ดี เมื่อเข้าสัประยุทธ์ซึ่งซัยจักได้ชนะ

ถ้าเป็นพื้นที่ที่เราไปได้ แต่กลับยาก เรียกว่า ที่แขวน (ลาดชัน) ในที่แขวนหากเข้าศึกไม่ได้เตรียมพร้อม เราเข้าโจมตีจกได้ชนะ ถ้าเข้าศึกเตรียมอยู่แล้วเมื่อเราบุกเข้าตีแล้วยังไม่สามารถชนะจะยากต่อการถอยกลับไม่คิดแฉ

ถ้าเป็นพื้นที่ที่เราไม่ได้เตรียมยกออก เข้าศึกก็ตกในฐานะเช่นเดียวกัน เรียกว่า ที่ยัน ในที่ยันหากเข้าศึกเปิดช่องให้ด้วยกลล่อเราอย่าได้ยกออกเลย จงถอยค่ายไปเสีย รอเมื่อเข้าศึกเคลื่อนทัพออกติดตามได้ครั้งหนึ่งจึงเข้าโจมตี จกได้ชัยชนะ

ใน พื้นที่ที่แคบ เราเข้าตั้งมั่นก่อน ต้องหมั่นมุงกำลังเพื่อคอยทัพศึก หากเข้าศึกเข้าตั้งเสียก่อนและมีกำลังสมบูรณ์ จงหลีกเลี่ยงการยุทธเสียรอเมื่อกำลังเข้าศึกพร้อมแล้วจึงเข้าโจมตีเทอญ

ใน พื้นที่ล้นชัน ถ้าเราตั้งมั่นก่อน จงตั้งทัพยังที่สูงโปร่ง (หันสู่ทิศอาคเนย์) เพื่อคอยรับเข้าศึก หากเข้าศึกเข้าตั้งก่อน จงถอยค่ายไปเสียอย่าได้เข้าชิงชัยเลย

ใน พื้นที่ที่คั่นไกล และกำลังทั้งสองฝ่ายต่างก็ใกล้เคียงกัน ย่อมยากต่อการทำรบถึงรบก็จะเสียเปรียบบรรดาทัพทั้ง ๖ นี้ มีทางแห่งความปราชัย ขุนพลผู้แบกภาระอันยิ่งใหญ่จึงควรพินิจจงดีอันลักษณะพื้นที่นั้นเป็นเพียงอุปกรณ์ช่วยเหลือในการศึกเท่านั้น การพินิจพิเคราะห์การศึกและหาหนทางไปสู่ความมีชัย ตลอดจนการคำนวณความคืบขันไกลใกล้ไกลเหล่านี้ จะเป็นคุณลักษณะโดยแท้ของผู้เป็นขุนพล

รู้หลักนี้และปฏิบัติต่อการยุทธจึงจะชนะ ถ้าไม่รู้จกเข้าตีประยุทธ์จกต้องพ่ายแพ้แน่นอน ฉะนั้นเมื่อพิเคราะห์ตามหลักยุทธศาสตร์ว่าจกต้องชนะ แม้ขุนบรุษจะกล่าวว่ายารบ ก็พึงรบเถิด ถ้าพิเคราะห์ผ่านหลักยุทธศาสตร์เห็นว่าไม่มีทำที่จะเอาชนะได้ แม้ขุนบรุษจะบัญชาให้รบก็อย่าได้รับเลย

ฉะนั้น ขุนพลผู้เข้ารับภารกิจทางทหาร มิใช่ผู้ประสงค์ที่จะแสวงหาชื่อเสียงและเมื่อยับยั้งถอนตัวก็มีใช้ด้วยเกรงอาญาโทษทัณฑ์ เขามีเจตจำนงเช่นว่านี่คือมิ่งขวัญของประเทศชาติแล

ปฏิบัติต่อรีพล ต้องเยี่ยงมารดาถนอมลูกอ่อน จึงอาจนำทัพไปสู่หุบห้วยมหันตราย ถ้าปฏิบัติเช่นบิดาที่รักบุตรจึงกอดคอกันตายได้

หากว่าซบเลียงอย่างถึงขนาดแล้ว แต่ไม่สามารถช่วงใช้ได้ รักอย่างสุดใจแต่ไม่อยู่ในบังคับบัญชาคราวทำผิดระเบียบวินัยก็ไม่อาจลงโทษทัณฑ์กัน เหล่าพลเช่นนี้เปรียบเหมือนบุตรที่กำเริบเลิบบานใช้ทำศึกไม่ได้เลย

รู้กำลังฝ่ายตนพอเข้าตีได้ แต่ไม่ทราบเข้าศึกจกตีได้หรือยัง ก็ดีหรือรู้ว่าเข้าศึกอาจตีเอาได้แต่ประมาณไม่ถูกว่ากำลังตนเพียงพอหรือไหนก็ดี หรือแม้จะรู้ว่าเข้าศึกพึงตีเอาได้แต่มีรู้ว่าลักษณะพื้นที่ภูมิไม่อำนวยผลในการรบที่ดี ทั้งนี้บ่ว่าชนะเพียงครั้งเดียวเท่านั้น

ฉะนั้น ผู้เชี่ยวชาญการศึก ปฏิบัติการอันใดย่อมไม่ผิดพลาด ดำเนินการยุทธย่อมไม่มีทางอัปจน จึงกล่าวได้ว่ารู้เขารู้เรา ชัยชนะจกไม่พลาด หยั่งรู้ดินฟ้าอากาศชัยชนะจกสมบูรณ์แล

บรรพตสิบเอ็ด = นวภูมิ

ปราชญ์ชุนวู กล่าวว่า พื้นที่ภูมิในการทำศึคนั้นมี อุทัจภูมิ ๑ ลหุภูมิ ๑ อุกฤษฏ์ภูมิ ๑
สัตยจรภูมิ ๑ มรรคภูมิ ๑ ครุภูมิ ๑ ทรุภูมิ ๑ บัญชรภูมิ ๑ มรณภูมิ ๑

- เข้าศึกรุกเข้าโจมตีในแดนเรา เรียกว่า **อุทัจภูมิ**
- กองทัพฝ่ายเราล่องล้าเข้าไปในแดนข้าศึกเพียงผิวเผินนั้น เรียกว่า **ลหุภูมิ**
- พื้นที่ซึ่งฝ่ายใดยึดได้ย่อมอวยผลทางยุทธการ เรียกว่า **อุกฤษฏ์ภูมิ**
- พื้นที่ซึ่งฝ่ายใดก็ไปมาได้โดยสะดวก เรียกว่า **สัตยจรภูมิ**
- ประเทศราชใดมีเขตแดนต่อเนื่องหลายประเทศ ผู้ใดถึงก่อนย่อมได้รับความสนับสนุน
จากชนทั่วไป เรียกว่า **มรรคภูมิ**
- พื้นที่ซึ่งฝ่ายเรารุกลึกเข้าไป เบื้องหลังเราได้ผ่านด่านตั้งขวางมากหลาย เรียกว่า **ครุภูมิ**
- ในแดนไหนเขาล่าเนื้อไม้หรือที่วิบาก หรือห้วยหนองคลองบึงบางและวิถีทางอันยาก
แก่การสัตยจรทั่วไป เรียกว่า **ทรุภูมิ**
- ปากทางที่จะเข้านั้นแคบ คราวถอยต้องอ้อมมากเป็นระยะทางไกล พื้นที่เช่นนี้ข้าศึก
ย่อมอาจใช้กำลังส่วนน้อยโจมตีกำลังส่วนใหญ่ของเราได้ เรียกว่า **บัญชรภูมิ**
- ในพื้นที่ที่ต้องรบพุ่งอย่างอดุลรวดเร็วจึงจะพ้นภัย มิฉะนั้นจะต้องถึงแก่ล้มทัพ
เรียกว่า **มรณภูมิ**

เพราะฉะนั้น จึงหลีกเลี่ยงการรบในอุทัจภูมิ แต่รุกทะลุไปในลหุภูมิอย่าหยุดยั้ง จงอย่า
ดูความเข้าตีอุกฤษฏ์ภูมิ และอย่าได้สกัดกั้นข้าศึกในสัตยจรภูมิ

พึงผูกไมตรีกับประเทศซึ่งเป็นมรรคภูมิ และเมื่อตกอยู่ในครุภูมิแล้วพึงกวาดเก็บเสบียงอาหาร (เพื่อ
เลี่ยงกองทัพ)

ในทรุภูมิ จงรีบเดินทัพผ่านไป หากตกอยู่ใน บัญชรภูมิก็ต้องคิดแก้ไขหักออกด้วยกลอุบาย ถ้าอยู่
ในมรณภูมิจงรีบรบเพื่อเอาตัวรอด

อันผู้ใดได้ชื่อว่าเชี่ยวชาญการศึกในบรรพกาล ท่านย่อมสามารถทำให้ทัพหน้าทัพหลังของข้าศึก
ขาดจากกัน กองใหญ่กองย่อยต่างไม่คิดพึ่งพิงกัน นายไพร่ไม่มีจิตช่วยเหลือกัน ผู้ใหญ่ผู้น้อยไม่
ถ้อยทีอ้อมหอมกัน เหล่าพลแตกแยกมิเป็นสำ แม้จะชุมนุมพลไว้พร้อมก็ขาดความสามัคคี

ท่านย่อมปฏิบัติการณ์เมื่อเห็นผล และระงับเมื่อเห็นผลยังไม่อำนวยการ

หากตั้งปณิธานว่า “เมื่อข้าศึกพร้อมไหลหลังละถันมาควรปฏิบัติดังใด?” เฉลยว่า **ควรช่วงชิง**

จุดสำคัญซึ่งข้าศึกประสงค์เสียก่อน” นี้จะทำให้ข้าศึกจำต้องคล้อยตามยุทธกระบวนของเรา อัน

การศึคนั้น สำคัญที่จับใจ จึงเอาความไม่ประมาทของเราเข้าจู่โจมจุดที่ข้าศึกขาดความระมัดระวัง

อันกองทัพตีเข้าไปในแดนข้าศึก ยิ่งรุกลึกเข้าไป เหล่าพลก็ยิ่งเด็ดเดี่ยวขึ้น แต่ฝ่ายรับกลับจะอลวน

คุมกันไม่ติด (เพราะถูกรังควาญถึงถิ่นตน) ฝ่ายรุกเมื่อกวาดเก็บเสบียงอาหารในแดนสมบุรณ์ได้

แล้ว จงเลี้ยงดูทวยหาญให้อิ่มหมีพีมัน อย่างไม่ขาดคร่างานหนัก ออมกำลังและบำรุงขวัญไว้จงดี

คราวจะใช้กำลังทหารหรือกะการณ์ใดๆ ฟังเป็น ไปอย่างลึกล้ำคาดไม่ถึง (เมื่อจะนี้) จะต้อนพลเข้าสู่ที่อับจน แม้ตายก็ไม่แพ้ เมื่อความตายยังไม่อาจเอาชนะได้ รู้พลจึงนับได้ว่าอุทิกำลังงานอย่างเต็มที่อันวิสัยของเหล่าพลนั้น เมื่อตกอยู่ในที่ล้อมความกลัวก็หมดไป ถ้าเข้าที่คับขันก็รวมกันอย่าง แน่นแฟ้น เมื่อรุกลึกเข้าไปก็จะสมัครสมานร่วมมือกัน และยอมรับอย่างเด็ดเดี่ยวเมื่อถึงคราวจำเป็น ด้วยเหตุนี้ เหล่าพล (ของฝ่ายที่รุกลึกเข้าไปในแดนข้าศึก) ไม่ต้องกระดั้นเดือนก็จักระมัดระวังตัวไม่ประมาท เชื่อฟังคำสั่งโดยไม่ต้องเรียกร้อง รักชิดสนิทชอบโดยไม่ต้องมีสิ่งรัดรั้ง ชื้อตรงต่อหน้าที่ของตนโดยไม่ต้องพร่ำสั่ง จงจัดปัดเป่าเสียซึ่งความเชื่อถือในโชคกลางและคำเล่าอ้างเหล่าพลจะรบจนสุดใจไม่เปลี่ยนแปลงเลย

อันเหล่าพลของเราไม่เก็บอ้อมทรัพย์สินจะด้วยเกลียดการมีทรัพย์ก็หาไม่ เหล่าพลยอมมอบกายถวายชีวิต จะด้วยเกลียดการมีชีวิตยืนยาวนานก็หาไม่ (แต่ที่สละเสียได้ก็เพราะความเด็ดเดี่ยวมันคนนั่นเอง)

ในวันที่ผู้บัญชาการสั่งทัพ เหล่าทัพที่นั่นได้น้ำตาจะชุ่มเสื่อ ส่วนผู้ที่ล้มหมอนนอนเสื่อน้ำตาจะนองหน้า (ด้วยเสียใจตนเองบาดเจ็บหรือป่วยไข้ไม่สามารถไปรบศึกกับเขาได้)

(เหล่าทหารเช่นว่านี้) หากใช้ไปปฏิบัติงานในที่ที่คับขันปานใด เขาก็แสดงความกล้าหาญชาญชัยเยี่ยงจวนจูน และเฉกเก๋ย ให้ประจักษ์เป็นแม่นมั่น

เพราะฉะนั้น การนำทัพของผู้ชำนาญการศึกจึงเปรียบเช่น ไสว้ยาน ไสว้ยาน คือ อสรพิษแห่งหุบเขาฉางชาน เมื่อถูกตีด้านหัว หางจะตัวถึงหันที่ ถ้าถูกตีหาง หัวจะแว้งกัดโดยนับปล้น ถ้าถูกตีกลางตัว หัวและหางจะตลบถึงทั้งสองข้าง

ถ้าตั้งปวงว่า “กองทัพก็อาจทำให้เหมือนเช่น ไสว้ยานแหละหรือ ?” ตอบว่า “ทำได้” อันชาวหูกับชาวเยยะเป็นอริกัน แต่ขณะที่ร่วมสำเภาและประสมมรสุม เขาก็ช่วยเหลือซึ่งกันและกันดังหนึ่งแขนซ้ายและแขนขวาที่เดียว

ด้วยเหตุนี้ การที่ผูกมัดารบติดกันให้รวมกลุ่มฝึงล้อมผูกมัดเหล่าทหารไว้ให้อยู่ในระเบียบวินัยมันคนง) จึงเป็นสิ่งที่หวังอะไรไม่ได้เลย จำเป็นต้องให้เหล่าพลมีความกล้าหาญสม่าเสมอกัน นี่เป็นหลักของการนำทัพ รู้จักสมคล้อยถือประโยชน์จากสภาพลุ่มดอนแห่งพื้นที่นี้เป็นทฤษฎีทางภูมิศาสตร์ เพราะฉะนั้น การนำทัพของผู้เชี่ยวชาญการศึก อุปมาดังจวนจูนๆ เดียวให้ปฏิบัติงานได้นั้น เนื่องจากเข้าใจบ่มก่อความจำเป็นให้เกิดขึ้นนั่นเอง

คุณสมบัติของผู้บัญชาทัพ คือ ความเยือกเย็นสุขุม และ ความเที่ยงธรรมมีระเบียบ

สามารถพรางหูตาของเหล่าพลไม่ให้รู้อะไรเลย (ในด้านปฏิบัติต่อข้าศึก) รู้จักย้ายวิธีดำเนินการและเปลี่ยนแปลงยุทธโรบายเพื่อให้ข้าศึกตกอยู่ในความมืดมนหรือแปลงที่ตั้งอ้อมวกวิถีทางเดิน เพื่อให้มิให้ข้าศึกคาดหมายได้

การนำทัพผู้สมรภูมิดังที่กำหนดไว้ เปรียบเหมือนไต่เต้าไปสู่ที่สูงแล้วชักบันไดออกเสีย นำทัพลี้ก
เข้าแดนข้าศึกเปรียบเสมือนนำหัวหน้าไม่แล้วสิ้นใจ (ทั้งนี้ทั้งนั้น) อุปมาเหมือนคังต้องผูกแพะจะ ขับ
ไล่ให้ไปหรือชักพาให้มาเหล่าทัพแพะย่อมไม่รู้กลความเลย

การชุมนุมพลมหาศาล คุมเข้าสู่แดนมหันตราย (ซึ่งเป็นเหตุให้เหล่าพลร่วมใจกัน) เป็นศิลปะของผู้
บัญชาทัพ ความพิเคราะห์ถึงความเปลี่ยนแปลงแห่งนวมูมิ รู้แจ้งเห็นจริงในคุณโทษของการหยุดยั้ง
ตั้งรับหรือเคลื่อนไหว รุกไล่ ตลอดจนจิตวิสัยของมนุษย์เป็นสิ่งที่ควรพิเคราะห์ถึงหนักแกล

หลักการคุมทัพเข้าชิงชัยในแดนข้าศึก ถ้ารุกเข้าไปขวัญทัพยอมแนวแน่เด็ดเดี่ยว ถ้าถล้ากรายเพียง
ชายแดนจิตใจยอมไม่สำรวจคิด ครอบงำถึงถิ่นแดนที่ห่างไกลจากประเทศของตน โดยต้องข้าม
ประเทศเขตแดนเข้าไปนั้น เรียกว่า อรัณภูมิ แผ่นดินถิ่นที่ถึงไหนถึงได้ เรียกว่า มรรคภูมิ รุกลี้ก
เข้าไป เรียกว่า ครุภูมิ ที่ถล้ากรายเพียงชายแดน คือ ลหุภูมิ ด้านหลักยันที่สูง ด้านหน้าเป็นทางแคบ
เรียกว่า บัญชรภูมิ ที่จนตรอกไร้ทางออก เรียกว่า มรณภูมิ

ด้วยเหตุนี้ เมื่อกองทัพอยู่ในอรัณภูมิ ต้องแข็งจิตใจรู้พลให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เมื่ออยู่ในลหุภูมิ
ต้องให้สมัครสมานคุมกันตามลำดับ ในอुकฤษณ์ภูมิ ต้องตีโอบเข้าทางด้านหลัง ในสัจจภูมิต้อง
รักษาไว้โดยไม่ประมาท ในมรรคภูมิต้องเพิ่มพูนสัมพันธภาพกับประเทศนั้นๆ ในครุภูมิต้องอาศัย
เสบียงอาหารจากข้าศึก ในทรภูมิ ต้องรีบรุกออกเสีย ในบัญชรภูมิ ต้องปิดช่องโหว่ซึ่งข้าศึกเปิด
ล่อไว้ ในมรณภูมิ ต้องปลุกใจรู้พลให้ถือว่าเป็นเรือตาย (เพื่อให้รบพุ่งเต็มความสามารถจะได้หัก
ฝ่าออกไปได้) เพราะว่าวิสัยของทหาร เมื่อถูกล้อมก็จะโศก เมื่อจำเป็นก็จะสู้ ครั้งมีเหตุกับข้าศึกจะ
ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้เป็นนาย

ฉะนั้น ถ้าไม่รู้เจตจำนงของเหล่าเจ้าครองนคร เราก็ผูกมิตรด้วยไม่ได้ ไม่รู้จักลักษณะภูเขาลำเนาไม้
แดนวิบาก ตลอดจนห้วยหนองคลองบึงบาง จะยตราทัพไม่ได้ ไม่ใช้ชาวพื้นเมืองนำทาง จะไม่ได้
เปรียบจากพื้นภูมิประเทศ

เงื่อนงำได้เสียแห่งนวมูมิ หากไม่รู้แจ้งแม้เพียง ๑ จะเรียกว่า กองทัพผู้พิชิตไม่ได้เลย อันกองทัพ
ของผู้พิชิตนั้น เมื่อเข้าโจมตีประเทศใหญ่ ประเทศนั้นแม้จะมีรีพลมากหลายก็รวมกันไม่คิด
แสนยานุภาพซึ่งเข้าดบังข้าศึก จะทำให้แม้ประเทศที่มีพันธมิตรก็ตั้งตระหนี่ต้องละล้าละลังเอาใจ
ออกห่างเสีย

ด้วยเหตุนี้ ไม่พึงกระตือรือร้นชิงผูกมิตรทั่วหล้า ซึ่งจะยังผลให้ประเทศที่เราผูกมิตรด้วยพลอยก่อ
หวนคเพิ่มพูนอิทธิบาทยิ่งใหญ่ จงเชื่อมั่นในกำลังของตน ถึงคราวใช้แสนยานุภาพเข้าทำศึกก็จัก
ถอนเมืองและลุ่มประเทศแห่งอริราชได้

(ยามลูกเนิน) จงปูนบำเหน็จรางวัลแก่เหล่าพลที่ทำความดีความชอบอย่างถึงใจ และตั้งกฎเข้มงวด
อาชญากรรมคาเพื่อลงโทษผู้ประพฤติดีผิด จงคุมแสนยากรให้ได้ตั้งช่วงใช้คนๆ เดียว

จงบัญชาให้เหล่าพลปฏิบัติการ (โดยเคร่งคัด) อย่าได้แจ้งเหตุผลลงชี้ให้เห็นคุณประโยชน์ของงาน
อย่าได้เกร็งกลัวถึงด้านที่อาจเป็นโทษ

(วิสัยของพลรบนั้น) ตกอยู่ในที่จมนุ่ม ก็จะคืนรนเพื่อหาทางรอด ตกอยู่ในแดนตายก็จะชวนขวยเพื่อความสวัสดิภาพ ดังนั้นเมื่อกองทัพตกอยู่ในที่คับขัน จึงอาจกลับแพ้เป็นชนะได้

เพราะฉะนั้น ในการทำศึกจึงสำคัญที่ท่าที่สมค้อยไปตามรูปรอยที่ข้าศึกมุ่งหมายไว้ครั้นได้ก็รวมกำลังพุ่งเข้าหลายจุดเดียว ใล่รุกบุกตะลุยเช่นฆ่าแม่ทัพข้าศึกแม้ในหนทางยาวนับพันหลี่

ผู้ชำนาญการศึกย่อมมีประสิทธิภาพในการทำศึกเช่นนี้แล ด้วยเหตุนี้ ในวันประกาศสงคราม ต้องสั่งปิดพรมแดนและงดการใช้หนังสือเดินทาง เพื่อตัดขาดการติดต่อในทางทูต และเข้มงวดกวดขัน ในงานบริหารปกครองภายในประเทศ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพจริงจัง

ข้าศึกหลวมตัวเปิดช่องให้เมื่อใด ก็รีบรุกบุกเข้าทันที

จงดูโจมเข้ายึดจุดสำคัญไว้ก่อน แล้วจะการอย่างเจียบเจียบมิดเม็ดฝนคลุกคลีตีโต้ข้าศึกตามแผนการรบเพื่อเผด็จศึก

เพราะฉะนั้น หะแรกจะดูประหนึ่งสาวพรหมจารี (ซึ่งมีความสงบเสงี่ยมและเชื่องช้าเอียงอาย) ครั้นแล้วก็จะป็นเช่นกระต่ายที่รอดข้ายเร็ว หาทันทีที่ข้าศึกจะปิดจะป้องไม่

บรรพลีสอง = พินาตด้วยเพลิง

ปราชญ์ชุนวู กล่าวว่า อันการพินาตด้วยเพลิงนั้น มี ๕ กล่าวคือ

๑. ครอบพลเมืองของข้าศึก
๒. เผาผลาญบรรดาเสบียงอาหารของข้าศึก
๓. ทำลายกองลำเลียง
๔. กวาดล้างคลัง ยุทโธปกรณ์
๕. พินาตรีพลศัตรู

แต่การใช้เพลิงต้องมีกรณีแวดล้อมเหมาะสม และเครื่องอุปกรณ์เชื้อเพลิงจะต้องเตรียมไว้พร้อมย่อมมีกำหนดเวลาในการวางเพลิง และวันจะใช้เพลิงก็ควรต้องตามฤดูกาลด้วย เวลาวางเพลิงต้องคอยวันเวลาที่อากาศแห้งแล้ว ส่วนฤดูที่ใช้เพลิงต้องรอเมื่อพระจันทร์โจรระหว่างกลุ่มดาว จีปี่เจิ่นอี่ (เพราะเหตุว่า) เมื่อพระจันทร์เสวยฤกษ์ดาวทั้งสี่นี้ เป็นวันที่ลมพัดจัดแล อันการพินาตด้วยเพลิงนั้น ยังต้องใช้กำลังทหารสนองสำคัญตามประเภทการใช้เพลิงทั้ง ๕ อีกด้วย กล่าวคือ เมื่อเกิดเพลิงภายในค่ายข้าศึก พิงตีเข้าจากภายนอก หากเกิดเพลิงขึ้นแล้ว แต่ข้าศึกยังเจียบเจียบอยู่ จงคอยที่อย่าเพิ่งวู่วามเข้าตี

เมื่อเพลิงไหม้ลูกกลมจนสุดขีด เห็นว่าควรซ้ำเติมได้ ก็จึงลงมือทันที ถ้าเห็นว่ายังมีโชโอกาสก็พึงระงับเสีย

ในกรณีที่ก่อเพลิงภายนอกได้สะดวก ก็ไม่จำเป็นต้องรอให้เกิดจากภายใน ควรกำหนดวันเวลาจัดการเสียทีเดียว

ในขณะที่ไฟลุกไหม้ทางเหนือลม จงอย่าเข้าตีทางด้านใต้ลม ลมในเวลากลางวันพัดนาน แต่ลม ในเวลาค่ำคืนสงบ

การศึกษานั้น พึงรู้การเปลี่ยนแปลงอันเนื่องแต่ประเภทการใช้เพลิงทั้ง ๕ และระมัดระวังตนเองตามหลักคำนวณพยากรณ์

เพราะฉะนั้น ผู้ที่ใช้เพลิงประกอบการโจมตี จึงสัมฤทธิ์ผลแน่ชัด ส่วนวิธีปล่อยน้ำเข้าช่วยทำลาย เพียงแต่เพิ่มพูนกำลังให้ยิ่งใหญ่ ด้วยว่าน้ำนั้นตัดทางคมนาคมของข้าศึกได้ แต่ไม่อาจบดขยี้ข้าศึก ให้แหลกกลายเป็น

อันการศึกษานั้น มาตราว่าจะได้ชัยชนะในบั้นปลายก็ตาม แต่ถ้ามิสามารถย่นระยะเวลารบโดยเผด็จศึกเร็วพลัน ย่อมเป็นโทษมหันต์ จึงขอให้ชื่อว่า “เพี้ยหลิว” (การกระทำพลาเสียดซึ่งทรัพย์สินสมบัติและชีวิตมนุษย์ แต่มิได้รับผลเป็นแก่นสารเลย) ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวว่า ราชารู้ทรงธรรมพึงใคร่ครวญผลได้ผลเสียในการทำสงครามจงหนัก และขุนพลที่ดีย่อมเผด็จศึกได้ในเร็ววัน

เมื่อไม่อวยประโยชน์ ไม่พึงเคลื่อนทัพ เมื่อมิสามารถเอาชนะ ไม่พึงใช้กำลังทหาร เมื่อมิอยู่ในสถานะที่ล่อแหลมอันตราย ไม่พึงทำสงคราม

ประมุขแห่งประเทศจงอย่าก่อสงครามเพราะความโกรธแค้น และขุนพลจงอย่ารุกรบด้วยความขี้ใจเลียด จงลงมือปฏิบัติการต่อเมื่อเห็นผลประโยชน์แล้ว และถึงระงับเสียเมื่อเห็นที่จะเสียผลอันความโกรธแค้นนั้น อาจกลับเป็นความยินดี ถึงความเคียดขี้่งก็อาจจะกลายเป็นความหรรษาได้เช่นเดียวกัน แต่ประเทศที่ล้มแล้วจะหวังธำรงอยู่อีก ผู้ที่เสียชีวิตไปแล้วจะชุบให้กลับฟื้นคืนชีพนั้นหาได้ไม่

เพราะฉะนั้น ราชารู้ทรงธรรมจึงระมัดระวังต่อการทำศึกอย่างยิ่งยวด และขุนพลที่ดีก็ย่อมจะสังวรไม่บุ่มบ่าม นี่คือวิถีธำรงประเทศให้สถาพร และรักษากำลังทัพให้สมบูรณ์คงไว้แล

บรรพตีสยาม = การใช้จารชน

ปราชญ์ชุนวู กล่าวว่า การยกพลหนึ่งแสนเพื่อทำการรณรงค์สงครามในแดนไกลนับพันหลี่ เงินทองซึ่งประชากรต้องส่งเสียเป็นส่วนสาอากร และทั้งค่าใช้จ่ายในราชการงานทหาร วันหนึ่งนับตั้งพันตำลึงทอง ข้าจะทำให้เกิดความอลวนทั่วทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ผู้คนซึ่งจำต้อง ละงานประจำสมบุกสมบันอยู่ตามถนนหนทางกับงานลำเลียงขนส่ง และอื่นๆ นั้น นับเจ็ดแสนคร่าวเรือนทีเดียว

ครั้งต้องมารบคิดพันอยู่หลายปี เพื่อชิงชัยชนะในวันหนึ่ง ถ้าแม้แต่หวงเหวนเหนียวแน่นการใช้จ่ายเงินหลวง โดยไม่ช่วงใช้จารชนซึ่งเป็นเหตุให้ไม่สามารถล่วงรู้ความในของข้าศึกเสียเลยนั้น นับว่าขาดการณยุทธมต่อไพร่ฟ้าประชากรอย่างยิ่ง อันมิใช่วิสัยขุนพล มิใช่ผู้แบ่งเบาภารกิจของท่านประมุขมิใช่ราชาผู้พิชิตโลก

ราชารู้ทรงธรรม และขุนพลผู้หลักแหลมเมื่อถึงคราวทำศึกก็จะชนะทั้งได้รับผลสำเร็จเป็นเยี่ยมกว่าบุคคลอื่นนั้นก็เนื่องจาก สืบรู้ความในของข้าศึกก่อนนั่นเอง

การที่จะล่วงรู้ถึงความในของข้าศึกนั้น จงอย่าถือเอาจากภูตพรายหรือเทพอารักษ์ อย่าคาดคะเน จากปรากฏการณ์ หรือลางเหตุเพียงผิวเผินอย่าพิศูจน์จากมุมฉากโคจรแห่งวิถีดาวเดือน จำเป็นต้องรู้จากบุคคล จึงจะนับว่ารู้ความในของข้าศึกอย่างแท้จริง

ดังนั้น การใช้จารชนจึงมี ๕ ประเภท กล่าวคือ จารชนจากพื้นเมือง จารชนไส้ศึก จารชนซ่อน จารชนฝ่าความตาย และจารชนผู้กลับเป็น

ผู้ช่วงชิงใช้จารชนทั้ง ๕ พร้อมกันตามรูปการณ์ ซึ่งทำให้ข้าศึกมืดแปดด้าน ไม่รู้ความแยะขลของ เรอันคฤปาภิหาริย์ของเทพเจ้า ฟังนับได้ว่าเป็นบุรุษแก้วแห่งพสกนิกร และประมุขของชาติทีเดียว จารชนชาว พื้นเมือง นั้น หมายความว่า การช่วงชิงใช้บุคคลซึ่งเป็นชาวพื้นเมืองของข้าศึก

จารชน ไส้ศึก นั้น หมายความว่า การใช้เสนาอำมาตย์ราชพดดาจารย์ของข้าศึก

จารชน ซ่อน นั้น หมายความว่า ซ่อนกลข้าศึก โดยกลับใช้จารชนของข้าศึกเอง

จารชน ฝ่าความตาย นั้น คือ ฝ่ายเราประโคมข่าวเท็จภายนอก แล้วให้จารชนของเราทราบความ ไปแจ้งแก่ข้าศึก (ซึ่งมักจะต้องพลีชีพเพื่อให้บรรลุจุดหมาย)

จารชน ผู้กลับเป็น นั้น คือ จารชนที่ไปบำเพ็ญกรรมชกถึงแดนข้าศึก และสามารถกลับมารายงาน ข่าวยังประเทศของตนเอง

เพราะฉะนั้น ในวงการทหารผู้ที่สนิทชิดเชื่อที่สุด ผู้ที่ควรปูนบำเหน็จรางวัลงามที่สุด และผู้ที่ สงวนความลับอย่างมิดชิดเร้นลับที่สุด จะไม่มีผู้ใดเกินกว่าจารชนไปอีก

จึงหากมิใช่ผู้ที่ทรงสติปัญญาปราดเปรื่องยิ่ง ไม่อาจใช้จารชน มิใช่ผู้ที่เต็มเปี่ยมไปด้วยเมตตา การุณย์ธรรม ไม่อาจบัญชาจารชน และหากมิใช่ผู้ที่ละเอียดสุขุมคัมภีรภาพประคุมิญาณวิเศษ จัก ไม่อาจถึงซึ่งสารัตถประโยชน์ในจารกรรมได้

มันช่างแยะขลพิลึกพิลื้อหนอ ซึ่งไม่มีอะไรจะพิสดารยิ่งไปกว่าการใช้จารชนอีกแล้ว

ในกรณีที่ยังมิทันลงมือประกอบจารกรรม แต่ความก็แพรงพรายเสียก่อน จารบุรุษพร้อมทั้งผู้รับ บอกกล่าวให้ลงทัณฑ์ถึงตายทั้งสิ้น

บรรดากองทัพซึ่งประสงค์จะโจมตีเมืองด่านอันกำหนดจะทลาย และบุคคลซึ่งมุ่งหมายจะสังหาร เสีย เราจำเป็นต้องให้จารชนสืบนามนายทหารผู้รักษาเมือง บรรดาบริวารนายทหารคนสนิทซึ่งทำ หน้าที่ต้อนรับแขก ทหารองครักษ์และคนรับใช้อื่นๆ

ทั้งต้องสืบทราบจารชนซึ่งข้าศึกใช้มาประกอบจารกรรมในประเทศเรา แล้วจงล่อด้วยอามิส ประโยชน์ เกลี้ยกล่อมให้เอาใจออกห่างจากศัตรู เพื่อจะได้ใช้เป็นจารชนซ่อนในภายหลัง

ถ้าหากรู้ความจริงจากจารชนซ่อนนี้ไซ้รู้ ก็สามารถช่วงชิงใช้จารชนชาวพื้นเมือง หรือจารชนไส้ศึกได้ ส่วนจารชนฝ่าความตายก็จะได้อาศัยเป็นปัจจัยนำความเท็จไปแจ้งต่อข้าศึกตามช่องทางที่แนะ ทั้ง เรายังสามารถกำหนดเวลาให้จารชนผู้กลับเป็นได้แจ้งรหัสแก่เราตามโอกาส

จารกรรมทั้ง ๕ ประเภทดังกล่าว จอมทัพย่อมต้องทราบดีและจะทราบได้จากจารชนซ่อนด้วยเหตุนี้ การติดสินบนต้องให้ถึงขนาดแล

ในเบื้องโบราณกาล ราชวงศ์ “อิน” รุ่งเรืองขึ้นได้ก็โดยอื้อ เคยรับราชการในแผ่นดิน “เสี้ย” มาก่อน (ภายหลังมาเป็นเสนาธิการแห่งซางทาง กษัตริย์ราชวงศ์ “อิน” จึงได้ล้มแผ่นดินเสี้ยสำเร็จ – ผู้แปล) ครั้งหลู่หยาศึยเคยรับราชการในแผ่นดิน “อิน” มาก่อนด้วยกัน

เพราะฉะนั้น ราชผู้ทรงธรรมและขุนพลผู้หลักแหลมสามารถใช้ผู้ทรงปัญญาชั้นเลิศ ทำหน้าที่การกรรมยอมสัมฤทธิ์ผลยิ่งใหญ่ นี่เป็นหลักสำคัญของการทำศึก ด้วยเหตุว่ากองทัพได้อาศัยรหัสนั้นๆ เป็นแนวทางในการทำศึกแล

หลักการสงครามของเคลลาซวิทซ์

คาร์ล ฟอน เคลลาซวิทซ์ (CARL VON CLAUSEWITZ) คือ บุพพาจารย์แห่งกองทัพบกเยอรมัน และเป็นผู้ได้รับการยกย่องมาช้านานว่าเป็นนักเขียนที่ยิ่งใหญ่ ซึ่งมีแนวความคิดเป็นของตนเองมากที่สุดในเรื่องที่เกี่ยวกับสงคราม

“ เพียงแต่เราได้มีความเข้าใจในสภาพของการสงคราม ตามทัศนะของเคลลาซวิทซ์ เราก็อาจจะมีความหวังในการดำรงสภาพความเป็นอยู่ของเราได้ ในกรณีที่มีความจำเป็นบังคับเราให้ต้องจับอาวุธ “

ข้อความข้างต้นนี้ คือ คำนำในบทความเรื่อง “ หลักการอันสำคัญที่สุดของการดำเนินการสงคราม “ ของเคลลาซวิทซ์ ฉบับพิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ (ค.ศ. ๑๙๓๖) เพื่อใช้ในกองทัพเยอรมัน

ชีวิตของของเคลลาซวิทซ์ คือชีวิตทหาร อันเป็นชีวิตที่หาความสุขยาก หาความราบรื่นยาก และไม่สัมฤทธิ์ผลให้แก่ความหวังที่อยู่ในจิตใจเขาอยู่ตลอดเวลา ความหวังนั้นก็คือเขาปรารถนาจะได้ดำรงตำแหน่งที่ทรงอิทธิพลเพียงพอเพื่อแปรสภาพแนวความคิดเกี่ยวกับทฤษฎี และหลักการดำเนินสงครามของเขาให้เข้าสู่สภาพของความเป็นจริง

เคลลาซวิทซ์ กำเนิดในปี พ.ศ. ๒๓๒๓ (ค.ศ. ๑๗๘๐) ที่เมืองบวร์ก (BURG) ใกล้กับเมืองมักเดบวร์ก (MAGDEBURG) บิดาเป็นนายทหารกองหนุนปรัสเซีย เริ่มเข้ารับราชการทหารตั้งแต่อายุได้ ๑๒ ขวบ - ค.ศ. ๑๗๙๒ หลังจากได้ผ่านสงคราม War of the Coalition ที่กระทำกับฝรั่งเศส ในปี ๑๗๙๓ - ๑๗๙๔ แล้ว เคลลาซวิทซ์ ก็ได้ใช้ชีวิตอยู่อย่างสงบในฐานะนายทหารประจำกอง ณ เมือง Neuruppin เขาใช้เวลาว่าศึกษาหาความรู้เพิ่มพูนในวิชาทหารอยู่เสมอ โดยเฉพาะศึกษาพระราชนิพนธ์ของพระเจ้าเฟรดเดอริกที่ ๒ แห่งรัสเซีย ผู้เป็นกษัตริย์ที่เขาเคารพอย่างสูงในบุคลิกลักษณะและความคิดอ่าน

ในปี พ.ศ. ๒๔๔๔ (ค.ศ. ๑๘๐๑) เคลลาซวิทซ์ ได้เข้าศึกษาในโรงเรียนการรบ หรือภาษาเยอรมันเรียกว่า “ Kriegsschule “ ซึ่งเป็นโรงเรียนที่ฝึกหัดเพื่อเป็นนายทหาร ณ กรุงเบอร์ลิน เนื่องจาก การเตรียมตัวอันไม่พร้อม ประกอบกับความอึดอัดขัดสนในด้านการเงินได้เป็นเหตุให้การครองชีพของเขาดำเนินไปอย่างแร้นแค้น อุบนิสัยอันakorปไปด้วยอารมณ์อันหงุดหงิดง่ายอยู่แล้ว ทำให้เขามองทุกสิ่งทุกอย่างไปในแง่ร้ายอย่างไรก็ดี ภายหลังระยะเวลาหนึ่งผ่านไป

ชาร์นเฮิสต์ผู้ยิ่งใหญ่ ซึ่งเป็นอาจารย์คนหนึ่งของโรงเรียนได้สังเกตเห็นความสามารถอันสูง
เด่นของเคลาซวิทซ์ ท่านผู้นี้ได้ให้กำลังใจและความเป็นมิตรแก่เขาเป็นอย่างดี นับแต่นั้นมาเคล
ลาซวิทซ์ ก็ได้กลายเป็นสานุศิษย์คนโปรดคนหนึ่งของชาร์นเฮิสต์ และในปี พ.ศ. ๒๔๔๖ (ค.ศ.
๑๘๐๓)ท่านผู้นี้ได้เสนอให้เคลาซวิทซ์ เข้าดำรงตำแหน่งนายทหารคนสนิทของเจ้าชายออกัสต์
(AUGUST)แห่งปรัสเซีย เขาได้ติดตามเจ้าชายไปในการรบปี พ.ศ.๒๔๔๕(ค.ศ.๑๘๐๖)ที่กระทำกับ
นโปเลียนจนเขาได้รับบาดเจ็บ และต้องตกเป็นเชลยศึกของฝรั่งเศส

เมื่อเคลาซวิทซ์ กลับคืนเข้าสู่ประเทศเยอรมันในปี พ.ศ. ๒๔๕๐(ค.ศ. ๑๘๐๗)เขาได้เข้า
ร่วมงานอย่างใกล้ชิดกับชาร์นเฮิสต์ ผู้มีหน้าที่ปรับปรุงกองทัพปรัสเซีย ความคิดอ่านของชาร์น
เฮิสต์ได้แสดงอิทธิพลต่อเคลาซวิทซ์อยู่มาก และเมื่อชาร์นเฮิสต์สิ้นชีวิตลงในปี พ.ศ.๒๔๕๖(ค.ศ.
๑๘๑๓) แนวความคิดหลายประการของท่านก็ได้ยืดยงคงอยู่ในเรือนร่างของเคลาซวิทซ์ ในปี พ.ศ.
๒๔๕๓ (ค.ศ. ๑๘๑๐) ชาร์นเฮิสต์ได้เสนอให้เคลาซวิทซ์ดำรงตำแหน่งนายทหาร ประจำกรม
เสนาธิการทหารบกปรัสเซีย และได้ดำรงตำแหน่งเป็นอาจารย์ของ โรงเรียนการสงครามทั่วไป
(General War School – ALLGEMEINE KRIEGSSCHULE) อีกด้วย โรงเรียนนี้ก่อกำเนิดขึ้นใน
ปี พ.ศ. ๒๔๕๓ (ค.ศ. ๑๘๑๐) มีหลักสูตรกว้างขวางกว่าโรงเรียนนายทหารแต่ก่อน ๆ และใน
ที่สุดได้กลายเป็นสถาบันชั้นสูงสุดของทหาร คือ “ War Academy – KRIEGSAKADEMIE “ ใน
ระยะนี้เองที่ เคลาซวิทซ์ ได้กลายเป็นมิตรสนิทของนายพล กไนส์เนา (GNEISENAU) ผู้ซึ่งมี
ความยิ่งใหญ่ ปาน ๆ กับนายพลชาร์นเฮิสต์ ในวงการทหารของกองทัพปรัสเซีย ทั้งยังได้เป็นมิตร
สนิทกับ จอมพล บลูเชอร์ (BLUCHER) ผู้ดำรงตำแหน่งเสนาธิการทหารบกในการรณรงค์กับนโป
เลียน ความปรีชาสามารถของเคลาซวิทซ์มีความสูงเด่นเพียงใด จะเห็นได้จากการที่เขาได้ดำรง
ตำแหน่ง อาจารย์ผู้มีหน้าที่ประสิทธิประสาทวิทยาการทหารให้แก่เจ้าชายเฟรดเดอริก วิลเลียม ผู้
ทรงดำรงตำแหน่งมกุฎราชกุมารแห่งปรัสเซีย

ระยะเวลาที่เคลาซวิทซ์ ทำหน้าที่อาจารย์ของมกุฎราชกุมาร ตรงกับสมัยที่ชะตาของ
นโปเลียนกำลังรุ่งเรือง แม้จะมีความเลื่อมใสในนโปเลียนอยู่มาก เคลาซวิทซ์ ก็ไม่วายที่จะชิงชัง
นโปเลียนผู้แผ่อำนาจ ดังนั้น เมื่อพระเจ้าเฟรดเดอริก วิลเลียมที่ ๓ ได้ทรงทำสัญญาสันติภาพกับ
ฝรั่งเศสในปี พ.ศ. ๒๓๕๕ (ค.ศ. ๑๘๑๒) แล้ว เคลาซวิทซ์ ก็ลาออกจากราชการตามอย่างเพื่อน
นายทหารคนอื่น ๆ หลังจากได้ให้เหตุผลในการลาออกของตนอย่างเปิดเผยและกล้าหาญ ระหว่าง
ที่เดินทางไปสู่รัสเซีย เพื่อเข้ารับราชการกับพระเจ้าซาร์อเล็กซานเดอร์ที่ ๑ ซึ่งยังทำสงครามกับ
นโปเลียนอยู่ เคลาซวิทซ์ได้มีเวลาเรียบเรียงบันทึกการสอนวิชาทหารสำหรับมกุฎราชกุมาร
ปรัสเซียได้จบสมบูรณ์ โดยให้ชื่อบันทึกนี้ว่า “ The Most Important Principles For The Conduct
of War To Complete My Course of Instruction of His Royal Highness The Crown
Prince. “ หมายถึง หลักการอันสำคัญยิ่งของการดำเนินสงคราม หรือ หลักการสงคราม นั่นเอง

ในประเทศรัสเซีย เกลาซวิทซ์ ทำหน้าที่เป็นนายทหารติดต่อบริเวณระหว่างพระเจ้า ชาร์อ์เล็กซานเดอร์กับนายพล ยอร์ค (Yorck) ชาวปรัสเซีย ขณะที่มีการเจรจาดกกลางกัน ในอนุสัญญาแห่ง Tauroggen ซึ่งจะได้้นำประเทศปรัสเซียให้กลับเข้าสมทบกับประเทศพันธมิตรที่ยังทำสงครามจับเคี่ยวอยู่กับโปแลนด์ เกลาซวิทซ์ ได้ร่วมรบในสงครามกอบกู้อิสรภาพ (Wars of Liberation) ในครั้งแรกประจำอยู่กับกองทัพปรัสเซีย และต่อมาอยู่กับกองทัพแห่งชาติของตนเองในฐานะนายพันเอก เกลาซวิทซ์ก็มีสภาพเช่นเดียวกับชาร์นเฮิสต์ ผู้เป็นสหายของเขา กล่าวคือ ไม่เคยได้รับมอบให้ทำหน้าที่บังคับบัญชากองทหารขนาดใหญ่ และได้แต่ทำหน้าที่ในฝ่ายอำนาจการเสมือมา เกลาซวิทซ์ ได้เข้าร่วมรบในการทัพที่วอเดอโรลล์ ในฐานะเสนาธิการของกองทัพน้อยที่ ๓ ในบังคับบัญชาของ นายพล ทิลเลอแมน (Thielemann) และดำรงตำแหน่งนี้เรื่อยมาจนกระทั่งถึงปี พ.ศ. ๒๓๖๑ (ค.ศ. ๑๘๑๘) หลังจากได้ทำสัญญาสันติภาพกันแล้ว

เกลาซวิทซ์ เป็นบุคคลที่มีอุปนิสัยสงบเสงี่ยมและกระดากอาย ฉะนั้นจึงเป็นที่สงสัยกันว่า เขาจะนำทัพได้ดีเพียงไหน เขามีความรู้ศึกห้วนไหวง่าย หนักไปในทางช่างคิด มองปัญหาหลายชั้น ไม่น่าจะดำรงความมุ่งหมายอันใดอันหนึ่งได้ทั้ง ๆ ที่เรื่องการดำรงความมุ่งหมายนี้เขาเองก็ได้เขียนไว้ว่าเป็นลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งของผู้บังคับบัญชาหน่วยทหาร เกลาซวิทซ์ เป็นผู้ที่ทำอะไรโดยไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย และมีความปรารถนาแรงกล้าที่จะถ่ายทอดความคิดเห็นของเขาให้ปรากฏในรูปของการปฏิบัติอย่างจริงจัง ความไม่สมหวังในเรื่องนี้ ได้ทำให้เขาขาดความสุขและความสมปรารถนา

ในปี พ.ศ. ๑๘๑๘ เขาได้เลื่อนยศขึ้นเป็นพลตรีและถูกเรียกตัวกลับกรุงเบอร์ลิน เพื่อดำรงตำแหน่ง ผู้บังคับบัญชาการโรงเรียนรบ (War School) เกลาซวิทซ์ อยู่ในตำแหน่งนี้จนเกือบตลอดชีวิต เฉพาะหน้าที่การงานของเขาจำกัดอยู่เพียงแต่การบริหารงานด้านปกครองโรงเรียน จึงไม่มีโอกาสปรับปรุงหลักสูตรให้เป็นไปตามแนวความคิดอันก้าวหน้าของเขาได้ เมื่อสิ้นหนทางอื่นใด เขาก็หันมาเขียนตำรา ในระยะนี้เองที่เขาได้ผลิตงานประพันธ์ส่วนใหญ่เกี่ยวกับวิชาทหาร โดยเฉพาะเล่มที่มีชื่อเสียงที่สุดของเขาคือ “On War”

ระหว่างที่หมกมุ่นอยู่กับการแต่งตำรา เขาได้รับแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าจเรทหารปืนใหญ่ ณ กรุง Breslau และต่อมามีข่าวเขาก็ดำรงตำแหน่งเสนาธิการกองทัพ ในบังคับบัญชาของจอมพล กไนส์เนา กองทัพนี้ถูกส่งไปยัง โปเสน (Posen) ในฐานะกองทัพ สังเกตการณ์ระหว่างสมัยกบฏในโปแลนด์ในปี พ.ศ. ๒๓๗๑ (ค.ศ. ๑๘๒๐) เกลาซวิทซ์ รู้สึกมีความสุขในการที่พ้นจากหน้าที่การปกครองมาเสียได้ แต่ทว่ามรณกรรมอันปัจจุบันทันด่วนของกไนส์เนา ได้นำความวิปโยกมาสู่เขาอีกครั้งหนึ่ง เขากลับคืนเข้าสู่ประเทศเยอรมันในปี พ.ศ. ๒๓๗๔ (ค.ศ. ๑๘๓๑) หลังจากได้ผ่านงานอันหนักอยู่เสมอ เกลาซวิทซ์ ป่วยเป็นโรคอหิวาต์ขณะที่รับราชการอยู่ที่นครโปเสน และถึงแก่กรรมเมื่อ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๓๗๔ (ค.ศ. ๑๘๓๑) เป็นการเปลื้องภาระการงานหนักไปพร้อมกับชีวิตร่างกาย

งานประพันธ์ของเคลาส์วิทซ์ ได้อยู่คู่บรรณพิภพ เมื่อตนเองเสียชีวิตแล้ว เขาทราบดีว่างานประพันธ์ของเขานั้นล้วนเกี่ยวกับเรื่องที่กำลังก้าวหน้ามากไป คล้ายเป็นการปฏิบัติแนวความคิดใหม่ในเรื่องการสงคราม ความช่างคิดเล็กคิดน้อยของเขาทำให้เขาเกรงไปว่าบุคคลในสมัยเดียวกับเขาจะเข้าใจผิดและพากันวิพากษ์วิจารณ์โดยเข้าไม่ถึงแก่นของทฤษฎี มารี ฟอน เคลาส์วิทซ์ (MARIE von CLAUSEWITZ) ภรรยาของเขานำงานประพันธ์ของเขาออกพิมพ์โฆษณาเป็นจำนวน ๑๐ เล่ม ในระหว่าง พ.ศ. ๒๓๗๕ - ๒๓๘๐ (ค.ศ. ๑๘๓๒ - ๑๘๓๗) เธอเป็นสตรีที่เปรียบเสมือนเพื่อนผู้รู้ใจสามีของเธอดี และได้มีส่วนช่วยเหลือสามีอยู่ตลอดเวลาถึง ๒๐ ปี

หนังสือเล่มแรก มีชื่อว่า Vom Kriege จัดกันว่าเป็นหนังสือที่สรุปรวมเนื้อหาแห่งความนึกคิดของเคลาส์วิทซ์ ที่ว่าด้วยสงคราม ท่านเคานต์ชลิฟเฟิน กล่าวขวัญถึงหนังสือนี้ว่าเป็น “งานประพันธ์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดว่าด้วยการสงคราม และไม่เคยมีผู้ใดเขียนได้ละเอียดเท่า” ความจริงหนังสือนี้ยังไม่สมบูรณ์ถึงขนาด รายละเอียดและตัวอย่างประกอบบางตอนก็พ้นสมัยเสียแล้ว เนื่องจากพัฒนาการด้านเทคนิคในระยะต่อ ๆ มาอย่างไรก็ตาม หนังสือฉบับนี้มีได้มีจุดประสงค์จะสอบถึงเรื่องการอำนวยการยุทธ หากเป็นแต่เพียงพิจารณาเรื่องของการสงครามตามหลักวิชาปรัชญา ฉะนั้นจึงมีลักษณะทั่วไปที่กาลเวลาทำลายมิได้ และยังคงความเป็นอยู่แม้ตราบเท่าทุกวันนี้

เคลาส์วิทซ์ ตระหนักดีว่า การปฏิบัติของฝรั่งเศสและนโปเลียนผู้เป็นทายาทของสมัยปฏิบัติจะยังความเปลี่ยนแปลงอย่างมหาศาลให้แก่ลักษณะและแบบวิธีการทำสงคราม ต่อไปนี้การสงครามจะมีใช่เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการดำเนินกลยุทธ์เพื่อแย่งชิงที่มั่นด้วยกองทัพขนาดย่อม ๆ ที่สิ้นเปลืองมาก ซึ่งพยายามใช้วิธีตัดเส้นทางส่งกำลังบำรุงของข้าศึกเพียงให้ได้ผลแพ้ชนะกันอย่างรวดเร็ว โดยไม่ต้องสิ้นเปลืองเงินทองและเลือดเนื้อทหาร ต่อไปนี้การสงครามจะเป็นเรื่องของการใช้กำลังกองทัพอย่างมหาศาลเข้าปะทะกัน และปัจจุบันจะนำมาซึ่งความแพ้ชนะกันนั้น จะขึ้นอยู่กับความเร็ว การรวมกำลัง และการ ปฏิบัติอย่างมูมานะเหนือกว่า เรื่องนี้เคยปฏิบัติกันมาแล้วในสมัยพระเจ้าเฟรดเดอริคหาราช หากแต่ได้พากันละเลยเสียเอง “ ชัยชนะจะต้องซื้อด้วยเลือด “ และชัยชนะอันสมบูรณ์จะได้จากการทำลายข้าศึกให้พินาศสิ้น การทำลายกันให้ย่อยยับลงไปนี้แหละคือทักษะแห่งการสงครามอันปราศจากขอบเขตของเคลาส์วิทซ์ “ War is an act of violence pushed to its utmost bounds. “ การทำลายอย่างรุนแรงนี้ เป็นเรื่องที่มีความพัวพันอยู่กับนโยบายการเมืองของประชาชาติหนึ่ง ไม่ว่าจะจัดเป็นสถานการณ์อันผิดปกติแต่ประการใด มันเป็นการปฏิบัติอันจำเป็นเพื่อสัมฤทธิ์ผลแห่งจุดประสงค์ทางการเมือง หรืออีกนัยหนึ่งเป็น “ เพียงการดำเนินนโยบายต่อไปโดยวิธีอื่น ๆ นั่นเอง “ ฉะนั้นการสงครามจึงอยู่ในความบงการของข้อพิจารณาทางการเมือง และผู้นำฝ่ายทหารย่อมต้อง ปฏิบัติการให้เป็นไปตามความประสงค์ของผู้นำฝ่ายการเมืองเสมอไป

เคลาส์วิทซ์ เป็นผู้กล่าวไว้เองว่า งานประพันธ์ของเขานั้น เป็นผลที่เนื่องมาจาก “ ความนึกคิด และความสังเกต หลักทฤษฎีและความรู้เห็นที่แล้ว ๆ มา “ ในการสนับสนุนความคิดเห็น

โดยทั่ว ๆ ไปของเขา เคลลาวิชท์ ได้อ้างถึงการทัพครั้งต่าง ๆ ที่ ปฏิบัติกันอย่างแท้จริงมาแล้ว เขาได้พิจารณาการทัพเหล่านั้นอย่างละเอียดถี่ถ้วน และได้มีส่วนร่วมในการทัพบางแห่งด้วย แต่การที่จะพิจารณา เคลลาวิชท์ ในด้านนักวิจารณ์การ ปฏิบัติของผู้อื่น โดยเฉพาะของนโปเลียนแต่เพียงประการเดียว ย่อมเป็นการมองข้ามความเป็นต้นคิดของเคลลาวิชท์ และแนวความคิดอันพลิกแพลงของเขาไปเสียสิ้น เคลลาวิชท์ ตระหนักดีอยู่ว่าการทำสงครามย่อมจะมีสภาพเปลี่ยนแปลงไปอีกดังที่เคย ปรากฏมาแล้วเนื่อง ๆ ในอดีต

เนื้อความส่วนใหญ่ในหนังสือ “ On War “ เคลลาวิชท์ ได้บรรยายถึงการประเมินค่าในด้านกำลังใจที่เกี่ยวข้องต่อการทำสงคราม ข้อความที่เขาบรรยายอย่างพิสดารเกี่ยวกับเรื่องนี้ อาจจัดได้ว่าเป็น “ ทศนะด้านจิตวิทยา “ ของสงครามอศดยอดเยี่ยมในศตวรรษที่ ๑๘ การทำสงครามและทฤษฎีการทหาร มักจะเพ่งเล็งไปในทางกำลังด้านวัสดุและการคิดคำนวณแบบคณิตศาสตร์ ส่วนเคลลาวิชท์นั้นกลับเน้นน้ำหนักไว้ที่คุณสมบัติอันสัมผัสมิได้ อาทิเช่น ความกล้าหาญชาญชัย (Audacity) และความเสียสละตนเองทั้งนี้เป็นการแสดงว่า เคลลาวิชท์ มีความตระหนักเป็นอันดีถึงความสำคัญอันยิ่งยวดของเรื่องกำลังใจ และมติประชาชน คุณสมบัติอันล้ำเลิศในบุคลิกลักษณะการอุทิศตนให้แก่หน้าที่ทั้งกายและใจ และอัธยาศัยที่ทรงความรอบรู้ ย่อมมีความสำคัญกว่าสิ่งอื่นใดสำหรับผู้นำทางทหาร สิ่งเหล่านั้นมีความจำเป็นเพื่อเอาชนะความฝืดต่างๆ (Frictions) อันเป็นเงาติดตามของการสงครามและทำให้บรรลุถึง “การตกลงใจได้อย่างงดงามตามแนวอันชอบด้วยเหตุผล“การนี้แหละที่จัดว่าเป็นเครื่องแสดงถึงความดีเด่นของความเป็นผู้นำที่เหนือกว่าอย่างแท้จริง

ความปรารถนาของเคลลาวิชท์ ที่จะประพันธ์หนังสือเกี่ยวกับการสงครามสักเล่มหนึ่งเพื่อมิให้ “ ต้องถูกทอดทิ้งไปภายในระยะสองหรือสามปี “ ก็ได้ถึงซึ่งความสัมฤทธิ์ผล เขาได้เขียนตำราขึ้นเล่มหนึ่ง ซึ่งได้ยั้งความประทับใจอย่างลึกซึ้งและยืนนาน ทั้งนี้มิได้จำกัดอยู่เพียงในวงการทหารแห่งประเทศของตนเองเท่านั้น หากยังได้แพร่หลายไปสู่ประเทศอื่น ๆ อีกด้วย (ข้อความบางตอนของเคลลาวิชท์ ได้ถูกถ่ายทอดเป็นภาษาอังกฤษตั้งแต่ปี ๑๘๔๓) แนวความคิดของเคลลาวิชท์ ได้ผลิตออกผลขึ้นเป็นครั้งแรก โดยน้ำมือของ เฮลมุท ฟอน มอลท์ทเค (Helmuth Von Moltke) เสนาธิการทัพบกปรัสเซีย หลังจากปี ค.ศ. ๑๘๕๑ และชัยชนะของปรัสเซียในสงครามปี ค.ศ. ๑๘๖๖ และ ค.ศ. ๑๘๗๐ - ๗๑ ก็แสดงว่าคำสอนของเคลลาวิชท์ ยังใช้ได้คืออยู่ เกานด์ชลิฟเฟนผู้ดำรงตำแหน่งเสนาธิการทหารบกต่อจากมอลท์ทเค ก็เป็นอีกผู้หนึ่งที่มีความเลื่อมใสในเคลลาวิชท์อย่างแรงกล้า มอลท์ทเคผู้เคยอยู่ในบังคับบัญชาของเคลลาวิชท์ ที่โรงเรียนรบ ได้ยอมรับว่าการนำทฤษฎีของเคลลาวิชท์ ไปปฏิบัตินั้นจะต้องได้มีการดัดแปลงอยู่บ้าง เนื่องจากการพัฒนาการของเทคนิคทางสังคมและทางเศรษฐกิจของสมัยอุตสาหกรรมปฏิวัติ ทั้งโมลท์ทเค และ ชลิฟเฟน ต่างก็ตระหนักดีอยู่ว่าความคิดเห็นของเคลลาวิชท์ ในข้อที่ให้รวมกำลังเข้าตีตรงหน้านั้น ย่อมเป็นสิ่งที่กระทำต่อไปมิได้แล้วทั้งนี้เพราะอำนาจของอาวุธใหม่ที่ใช้ในการตั้งรับ ดังนั้น ท่านทั้งสองจึงเปลี่ยนมาใช้วิธีเคลื่อนกำลังเข้าโอบ (แผนชลิฟเฟน - แผนอันมีชื่อเสียงดังก้องของชลิฟเฟน ค.ศ.

๑๕๐๕) การตัดแปลงหลักการของเคลาส์วิทซ์ ด้วยความตื่นตัวอยู่เสมอ ให้หลักการเหล่านั้นมีความ
ยั่งยืนเรื่อยมาไม่ว่าสถานการณ์ปัจจุบันจะผิดเพี้ยนแตกต่างไปจากสมัยนั้นไปเสีย และเคลาส์วิทซ์
เพียงใด ในปี พ.ศ.๒๔๐๐ (ค.ศ.๑๘๕๗) ขณะที่มีการตีพิมพ์หนังสือ Vom Kriege หรือ On War ขึ้น
เป็นครั้งที่ ๑๕ นายพล ฟอน บลอมแบร์ก (VONBLOMBERG) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
ได้เขียนว่า

“แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงเพียงใดในทางการจัด และทางเทคนิค หนังสือ On War ของ
ท่านเคลาส์วิทซ์ ยังคงเป็นหลักมูลฐานอยู่ในทุกสิ่งสำหรับพัฒนาศิลปการสงครามอย่างมีเหตุผล”

หนังสือที่ใช้เป็นแนวสอนวิชาทหารในแก้มกุฎราชกุมารรัสเซียเล่มนี้จัดว่าเป็นผนวกของ
เล่ม ๓ แม้จะไม่ละเอียดพิสดารเท่าผลงานหลัก ก็ได้มีการตีพิมพ์แยกออกเป็นเล่มหนึ่งต่างหากหลาย
ครั้งเคยถูกถ่ายถอดออกเป็นภาษาฝรั่งเศสในปลายศตวรรษที่แล้ว ขึ้นอยู่ที่อิทธิพลของเคลาส์วิทซ์
แพร่ไปสู่กองทัพฝรั่งเศส โดยการเผยแพร่ของท่านจอมพล ฟอช (FOCH) ในระบอบนี้เองที่
โรงเรียนเสนาธิการทหารบกของฝรั่งเศสได้ก่อกำเนิดขึ้น โดยเลียนแบบจากโรงเรียนเสนาธิการ
ทหารบกเยอรมัน ซึ่งเรียกว่า German Kriegsakademie ต่อมาในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๑ ได้
ปรากฏการตีพิมพ์ฉบับย่อของผนวกนี้ขึ้นในสหรัฐ การที่ภาคผนวกฉบับนี้ได้รับความเอาใจใส่อย่าง
กว้างขวางก็เพราะว่าได้บรรจุข้อความส่วนที่มีสาระสำคัญของหนังสือฉบับใหญ่ไว้มากมาย เป็น
ข้อความที่นำไปสู่ทฤษฎีเกี่ยวกับสภาพของสงครามและการดำเนินการสงคราม ฉบับนี้มีเนื้อหาที่
สำคัญอยู่มากพอจะทำให้นายทหารอาชีพเป็นเครื่องขบคิดได้ชั่วชีวิตราชการของตนทีเดียว

ความสำคัญของผนวกฉบับนี้ จะเห็นได้จากการที่ทางเยอรมันได้จัดตีพิมพ์ขึ้นอีก ในปี พ.ศ.
๒๔๗๕ (ค.ศ.๑๙๓๖) เขียนคำนำโดย นายพล ฟรีดริช ฟอน โคเช่นเฮาเซ่น (FRLEDRICH VON
COCHENHAUSEN) เป็นนักเขียนบทความทหาร และอาจารย์สอนวิชาสงครามทางอากาศ ใน
วิทยาลัยการสงครามทางอากาศเยอรมัน การที่ท่านนายพลที่เกี่ยวข้อง
กับงานการบินผู้นี้ได้มีความสนใจถึงกับจัดให้มีการตีพิมพ์ผนวกฉบับนี้ขึ้นอีก นับว่าเป็นสิ่งที่สุด
ใจอยู่มากเพราะวิชาการบินจัดว่าเป็นวิชาทหารแขนงหนึ่งที่ก้าวหน้าไปไกลมากที่สุดทีเดียว ฉบับที่
ตีพิมพ์ครั้งใหม่มีความสมบูรณ์กว่าฉบับที่แล้ว ๆ มาทั้งสิ้น

นายพลโคเช่นเฮาเซ่น ได้เน้นถึงแนวความคิดของเคลาส์วิทซ์ ซึ่งปฏิบัติหลักการเดิม แต่ใน
ขณะเดียวกันก็ได้ชี้ให้เห็นโดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักยุทธวิธีบางอย่างที่พ้นสมัยไปแล้ว เนื่องจาก
ความก้าวหน้าของเทคนิคของศตวรรษก่อน ข้อความตอนใดที่ใช้ไม่เหมาะสมก็มีตัวพิมพ์ลักษณะ
พิเศษบอกเป็นที่สังเกตไว้ในต้นฉบับภาษาเยอรมัน ซึ่งเราก็ได้ใช้วิธีเดียวกับในฉบับแปลของเรา

แต่บทความนั้น ๆ ส่วนมากของผนวกฉบับนี้ยังคงมีค่าสูงอยู่ และอาจนำไปเขียนได้อีกใน
ปัจจุบันนี้ เช่น ในบทที่กล่าวถึงอิทธิพลของภูมิประเทศที่มีต่อการสงครามเป็นต้น สิ่งที่สำคัญกว่า
นั้นอีกก็ได้แก่ข้อความที่เน้นถึงเรื่องขวัญที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสงคราม ลำนวนโวหารของเคลาส์

วิทย์ ออกจะแปลกหูอยู่บ้าง เพราะมีลักษณะโน้มเอียงไปข้างกวีโวหาร แต่คำแนะนำของตอนหนึ่งอันมีความว่า

“จงมีความห้าวหาญ และความฉลาดไหวพริบในการวางแผน จงปฏิบัติการให้เป็นไปตามแผนด้วยความหนักแน่น และพากเพียร จงแน่วแน่ที่จะค้นหาจุดหมายปลายทางอันรุ่งโรจน์”

นั่นยังคงมีความหมายอยู่ตลอดกาล

ต่อไปนี่คือหัวข้อวิชาทหารที่เหล่าวิทย์เรียบเรียงถวายมกุฎราชกุมารปรัสเซียผู้เป็นกษัตริย์

ทฤษฎีของการดำเนินการสงคราม มีจุดประสงค์ในการค้นคว้าเพื่อจะให้เราจะได้เปรียบแก่ข้าศึกในด้านกำลังพลและอาวุธยุทธโศปกรณ์ ณ ตำบลที่เราจะทำการรบแตกหักแต่ความได้เปรียบดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่เราไม่อาจมิได้เสมอไป ฉะนั้น ทฤษฎีจึงเสนอเราให้คำนึงถึงปัจจัยด้านนามธรรมประกอบด้วย อาทิเช่น เราอาจพิจารณาว่าข้าศึกน่าจะปฏิบัติการพลังพลาดอย่างไรได้บ้าง การปฏิบัติการอย่างองอาจห้าวหาญของเรายังความสันตะเทือนจิตใจให้แก่ข้าศึกเพียงใด ทั้งนี้รวมทั้งกรณีที่ฝ่ายเราเองต้องเสียชีวิตด้วยกัน เรื่องต่างๆ เหล่านี้ล้วนอยู่ในข่ายของทฤษฎีและศิลปะแห่งการสงครามทั้งสิ้น ความจริงเรื่องราวทั้งหมดนี้มีใช่อะไรอื่นนอกจากผลแห่งความคิดใคร่ครวญถึงมวลสถานการณ์ที่เราจะต้องเผชิญในยามสงคราม โดยนัยอันชอบด้วยเหตุผลนั่นเองเราควรจะหมั่นคิดคำนึงถึงสถานการณ์ที่เป็นภัยร้ายแรงและทำตัวให้คุ้นเข้าใจด้วยประการฉะนี้ เราจึงจะสามารถตกลงใจได้เยี่ยงวีรบุรุษตามแนวแห่งเหตุผลโดยไม่มีผู้ใดตำหนิได้

หากผู้ใดจะทูลฝ่าพระบาทด้วยทศนะอันตรงกันข้าม ผู้นั้นนับว่าเป็นผู้รู้รู้และความคิดความอ่านของเขานั้นรังแต่จะเป็นภัยแก่ฝ่าพระบาท ในวาระสำคัญแห่งพระชนม์ชีพที่ฝ่าพระบาทจะต้องทรงตัดสินพระทัยก็ดี ในยามสับสนอลหม่านของการรบก็ดี ฝ่ายพระบาทอาจจะทรงได้สำนึกว่าทศนะดังกล่าวแล้วเท่านั้นที่อาจช่วยได้ ณ ที่ซึ่งต้องการความช่วยเหลือมากที่สุดและ ณ ที่ซึ่งการมัวคิดคำนวณแต่ตัวเลขทางทฤษฎีมิได้ยังประโยชน์อะไรให้แก่ฝ่าพระบาทเลย

ในการพิจารณาความได้เปรียบต่างๆ ด้านรูปธรรมหรือขนบธรรมเนียมก็ตามเราต้องพยายามอยู่เสมอที่จะหาทางให้โอกาสแก่ชัยชนะในการสงครามตกอยู่กับฝ่ายเรา เพราะเราไม่มีหนทางอื่นที่ดีกว่านั้นแล้ว ในกรณีเช่นนี้ถ้าหากเราเอาแต่ที่ถอยก็เท่ากับเราละห้วงการใช้วิจารณ์ญาณ ในยามที่วิจารณ์ญาณกำลังเป็นสิ่งจำเป็นที่สุด และในยามที่ทุกสิ่งทุกอย่างกำลังเป็นอุปสรรคแก่ฝ่ายเรา

ฉะนั้น แม้ในยามที่โอกาสแห่งชัยชนะไม่น่าจะตกแก่ฝ่ายเรา เราก็ไม่ควรจะคิดว่าภารกิจของเราเป็นสิ่งที่ไร้เหตุผล หรือเป็นการพันวิสัย เพราะว่ามันจะคงเป็นสิ่งที่ออร์ปด้วยเหตุผลอยู่เสมอ ในเมื่อเราไม่ทราบว่าจะทำอะไรให้ดีกว่านั้น และ ในเมื่อเราคงพยายามใช้สรรพกำลังอันน้อยที่มีอยู่ในกำมือของเราให้ดีที่สุด

เราไม่ควรจะขาดเสียซึ่งความสงบเยือกเย็น และความมั่นคงเป็นสิ่งที่ยากจะรักษาไว้ได้ในยามสงคราม หากขาดสิ่งของประการนี้เสียแล้ว คุณสมบัติอันดีเด่นเพียงใดของสมอก็จะเปล่าประโยชน์ ดังนั้น เราควรจะบำเพ็ญตนให้คุ้นกับความปราชัยอันมีเกียรติ และควรจะคะเนถึงในเรื่องนี้อยู่เป็นนิจสิน จนกระทั่งมีความคุ้นเคยเป็นอย่างดี ขอฝ่าพระบาททรงมันพระทัยไว้เถิดว่า ถ้าปราศจากความเด็ดเดี่ยวในเรื่องนี้ ผลใหญ่หลวงใด ๆ ก็ไม่อาจจะพึงมีขึ้นได้ในการสงครามที่ได้เปรียบมากที่สุด ทั้งนี้ไม่ต้องพิจารณากันถึงการทำสงครามที่เสียเปรียบมากที่สุด

ความคิดข้างต้นนั้น คงจะได้ฝังอยู่ในพระทัยของพระเจ้าเฟรดเดอริกที่ ๒ อยู่เนือง ๆ ระหว่างที่พระองค์ทรงทำสงครามไซลีเซียนครั้งแรก ๆ (Silesian Wars) เพราะเหตุที่พระองค์ทรงคุ้นกับความคิดนี้ พระองค์จึงทรงได้ชัยชนะอย่างงดงามในการเข้าตีข้าศึก ณ บริเวณหมู่บ้านเลอเธน (Le then) แห่งแคว้นไซลีเซีย(Silesia) ทั้งที่พระองค์ก็ได้ทรงเชื่อว่าขบวนทหารรูปเนียงเป็นขั้นบันไดของพระองค์จะนำความย่อยยับมาสู่ทหารออสเตรียได้ถึงเพียงนั้น

ในการปฏิบัติในกรณีเฉพาะใด ๆ และในการเลือกใช้วิธีการใด ๆ ก็ดี เรามักจะต้องเลือกเอาระหว่างการแก้ปัญหาลักษณะที่ร้ายที่สุด หรืออย่างรอบคอบที่สุด มีบางคนคิดว่าทฤษฎีของการสงครามแนะนำให้เลือกวิธีหลังเสมอ สมมุติฐานเช่นนี้นับว่าผิด ถ้าหากทฤษฎีจะให้ข้อเสนอแนะอะไรบ้าง สิ่งนั้นก็คือสภาพการสงครามก็ยอมแนะนำให้กระทำอย่างเด็ดขาดที่สุด กล่าวคือ การปฏิบัติการอย่างห้าวหาญมากที่สุด อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีของการสงครามย่อมมอบไว้ให้อยู่ในดุลยพินิจของผู้นำทหารในอันที่จะปฏิบัติการให้เป็นไปตามนิสัยอันกล้าหาญ ความมีจิตใจกล้ากระทำและความเชื่อมั่นในตนเองของเขา ฉะนั้น ขอให้เลือกเอาเถิด โดยอาศัยกำลังอันเป็นของภายในดังกล่าวนี้แต่จะต้องไม่ลืมว่าไม่มีผู้นำทางทหารคนใดที่เป็นแม่ทัพผู้ยิ่งใหญ่ได้ โดยปราศจากความห้าวหาญเด็ดขาด (AUDACITY)

หลักการทั่วไปในการทำสงคราม

๑. การสงคราม มี วัตถุประสงค์ (OBJECTIVE) หลักอยู่ ๓ ประการ คือ

- ๑.๑ เพื่อเอาชนะ และ ทำลายกำลังรบข้าศึก
- ๑.๒ เพื่อยึดยุทธโศปกรณ์ และ ขุมกำลังอื่น ๆ ของข้าศึก
- ๑.๓ เพื่อเอาชนะมติมหาชน

๒. เพื่อให้ความมุ่งหมาย (PURPOSE) ประการแรกเป็นผลสำเร็จ เราควรจะปฏิบัติการหลักต่อกำลังส่วนใหญ่ของกองทัพข้าศึก หรืออย่างน้อยที่สุดก็เข้ากระทำต่อกำลังส่วนสำคัญของข้าศึก หลังจากที่เรารู้ชื่อชนะแล้ว เราก็สามารถบรรลุวัตถุประสงค์อีกสองประการนั้นต่อไปได้ตามลำดับ

๓. เพื่อที่จะยึดยุทธโศปกรณ์ของข้าศึกให้ได้นั้น เราควรมุ่งการปฏิบัติการต่อบลต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่รวบรวมบรรดาแห่งยุทธโศปกรณ์ส่วนใหญ่ไว้ เช่น นครใหญ่ ๆ คลัง และป้อมค่ายขนาดใหญ่

และในการที่จะให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวนี้ เราควรจะต้องปะทะกับกำลังส่วนใหญ่ของข้าศึกหรืออย่างน้อยที่สุดก็กับกำลังบางส่วนของข้าศึกเหมือนกัน

๔. การที่จะเอาชนะมหิมาหชนได้นั้น ได้มาจากชัยชนะครั้งยิ่งใหญ่ และการเข้ายึดครองนครหลวงของข้าศึก

๕. กฎข้อแรก และเป็นข้อสำคัญที่สุดที่จะต้องพิจารณา ในการที่จะให้ความมุ่งหมาย (PURPOSE) เหล่านี้บรรลุผลสำเร็จก็คือ จะต้องใช้กำลังทั้งสิ้นของเราด้วยความพยายามอย่างสูงสุดเต็มกำลังความสามารถ การปฏิบัติอย่างย่อหย่อนจะทำให้เราไม่สามารถบรรลุถึงความมุ่งหมายนั้นได้แม้แต่ในสถานะที่ทุกสิ่งทุกอย่างก็อยู่แก่ฝ่ายเราทั้งสิ้นก็ตาม เรายังต้องใช้ความพยายามอย่างสูงสุดอยู่นั่นเองเพื่อให้ได้ผลโดยแน่นอนอย่างแท้จริง เพราะความพยายามนั้นไม่เคยให้ผลเสียแต่ประการใดเลยแม้แต่ประเทศจะได้รับความเสียหายอย่างหนักเพราะความพยายามนี้ ก็จะไม่บอบช้ำอยู่นานนักเพราะยังความพยายามมีมากเท่าใดความบอบช้ำที่ได้รับก็จะยิ่งหมดไปเร็วขึ้นเท่านั้น

ความมิขวัญเกิดขึ้นเกิดแต่ความอดทน และความพยายามนี้มีความสำคัญอย่างมหันต์เพราะทำให้ทุก ๆ คนมีความเชื่อมั่นในความสำเร็จ ซึ่งเป็นวิธีการที่ดีที่สุดสำหรับเรียกขวัญของประชาราษฎร์ให้กลับคืนมาโดยทันที

๖. กฎข้อที่สอง ก็คือ เราจะต้องรวมกำลังของเราให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ณ ตำบลที่เราจะเข้าที่แตกหัก และ ต้องแก้ความเสียเปรียบ หรือความไม่เกื้อกูลทุกหนทุกแห่งอื่น ๆ ทั้งปวงหมดสิ้นไปด้วย

๗. กฎข้อที่สาม คือ อย่าปล่อยให้เสียไปโดยเปล่าประโยชน์เป็นอันขาด เว้นเสียแต่ว่าการรื้อจะทำได้เปรียบอย่างสำคัญยิ่งจึงรับรองได้ เป็นความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติงานโดยทันทีทันใด ด้วยการปฏิบัติอย่างรวดเร็วนี้เองจะทำให้สิ่งใด ๆ ซึ่งข้าศึกจะพึงกระทำกับเรานั้น ทำไปไม่ได้เลย นับแต่ เริ่มต้นทีเดียว และ เราจะเอาชนะมหิมาหชนได้โดยเร็วที่สุดอีกด้วย

การจู่โจมนั้น มีบทบาทมากในทางยุทธศาสตร์มากกว่าที่มีในทางยุทธวิธี การจู่โจมนี้เป็นส่วนสำคัญที่สุดสำหรับชัยชนะ นโปเลียน, เฟรดเดอริกที่สอง, กุสตาฟ ออดอล์ฟ, ซีซาร์, อับนิบาล และ อเล็กซาน ดอร์ มีชื่อเสียงรุ่งโรจน์ที่สุดก็ด้วยอาศัยความรวดเร็วในการปฏิบัติการนี้เอง

๘. ประการสุดท้าย กฎข้อที่สี่ ก็คือ ต้องติดตามผลของความสำเร็จของเราด้วยพลังทั้งหมดที่เรามีอยู่ มีแต่เพียงการไล่ติดตามต่อข้าศึกซึ่งแตกพ่ายไปนี้เองจะนำผลของชัยชนะมาสู่เรา

๙. กฎข้อแรก เป็นหลักมูลฐานสำหรับกฎอีกสามข้อต่อมา ถ้าเราพิจารณาใช้กฎข้อนี้ให้ดี เราก็จะใช้กฎอีกสามข้อต่อมาได้อย่างห้าวหาญ และ ไม่ต้องเสี่ยงต่อความเสียหายของกำลังทั้งสิ้นของเราเพราะกฎข้อแรกทำให้ เรารู้วิธีการที่จะจัดกำลังใหม่ ๆ ขึ้นได้เสมอในเขตหลังของเรา และ ด้วยกำลังอันสดชื่นที่เราจัดขึ้นได้เสมอนี้เอง เราอาจแก้ปัญหาขจัดความเสียหายใด ๆ ได้

ความระมัดระวังนั้นเป็นความฉลาดสุขุม (แต่พึงระวังอย่างให้ระมัดระวังมากเกินไปในการก้าวไปแต่ละขั้นนั้น จนถึงกลับกลายเป็นความฉลาดไป)

๑๐. ในยุคสมัยของเรานี้ บรรดารัฐเล็ก ๆ ไม่สามารถทำสงครามรุกรานได้แล้ว แต่ในการทำสงครามตั้งรับป้องกันตัวเองนั้นรัฐเล็ก ๆ มีหนทางทำได้มาก ดังนั้นจึงขอยืนยันว่า ถ้าเราพยายามที่จะมีกำลังใหม่มาเพิ่มเติมให้ได้เรื่อย ๆ อยู่เสมอ ถ้าเรามีการเตรียมในทุกวิถีทางที่สามารถทำได้เพื่อรวมกำลังของเราไว้ ณ ตำบลสำคัญ และเมื่อเตรียมเช่นนั้นแล้ว ก็ใช้กำลังนั้นเพื่อให้บรรลุความมุ่งหมายด้วยความตั้งใจจริงและความมานะอย่างสูงสุด เมื่อได้ทำเช่นนี้แล้วก็เท่ากับว่า เราได้ทำ ทุกสิ่งทุกอย่างที่จะต้องทำแล้วในทางยุทธศาสตร์เพื่อการทำสงคราม และเราจะเป็นฝ่ายมีชัยมากขึ้นเรื่อย ๆ เพียงใดแล้วแต่ศัตรูของเรา มีความพยายามและพลังน้อยกว่าเราเท่าใด แต่ทั้งนี้เว้นเสียแต่ว่าเราจะโศคร้ายอย่างมากในการรบเท่านั้นจึงจะไม่ได้ชัยชนะ

๑๑. ในการพิจารณาหลักการดังกล่าวนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะการปฏิบัติการที่กระทำกันเพียงเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ข้าพระพุทธเจ้าพยายามอธิบายให้กระจ่างแจ้งโดยพูดแต่เพียงสั้น ๆ เฉพาะส่วนที่สำคัญที่สุดในปัญหานี้เท่านั้น

ในทางยุทธวิธี เราพยายามอยู่เสมอที่จะโอบล้อมข้าศึกส่วนที่เราเข้าโจมตีในทิศทางหลักนี้ก็เพราะกำลังของเรามีประสิทธิภาพในการตีจากวงนอกเข้าไปหาจุดศูนย์กลาง มากกว่าที่จะเข้าตีทางขนาน และยิ่งกว่านั้นการทำดังนี้เราก็จะสามารถตัดข้าศึกให้ขาดจากเส้นทางถอยได้

จักรพรรดิโนโปเลียนไม่เคยทรงใช้การโอบล้อมทางยุทธศาสตร์ ถึงแม้ว่าพระองค์มักมีความเหนือกว่าทางขวัญและกำลังอย่างแท้จริงเสมอ

พระเจ้าเฟรเดอริกที่สอง ทรงใช้เพียงครั้งเดียวในปี ๑๗๕๗ ในการรุกเข้าสู่ โปฮิเมีย

๑๒. ยิ่งกว่านั้น หลักการรวมกำลังของเราให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ณ ตำบลหลักทำให้เราหันเหไปจากความคิดที่จะทำการโอบล้อมทางยุทธศาสตร์อีกด้วย และเมื่อเราเลิกคิดที่จะทำการโอบล้อมทางยุทธศาสตร์แล้ว เช่นนี้ เราจะวางรูปขบวนกำลังของเราอย่างไรจึงจะเหมาะสม ก็ปรากฏออกมาเองโดยอัตโนมัติ เพราะฉะนั้นการจัดรูปขบวนนั้นไม่สู้สำคัญนัก อย่างไรก็ตาม มีอยู่กรณีหนึ่งซึ่งการโอบล้อมทางยุทธศาสตร์ต่อปีกข้าศึกจะทำให้ประสบชัยชนะอย่างใหญ่ เช่นเดียวกับเข้าทำการยึด คือ ในกรณีที่เราทำสงครามกับประเทศมียากจนซึ่งข้าศึกได้ใช้ความพยายามอย่างสูงในการสะสมเสบียงอาหารไว้และการปฏิบัติการยุทธของข้าศึกขึ้นอยู่กับเสบียงอาหาร ต่อเสบียงอาหาร และอุปกรณ์ที่ได้สะสมไว้แล้วถ้าเป็นเช่นนี้เราก็ไม่ควรนำกำลังส่วนใหญ่ของเราเข้าปะทะกับส่วนใหญ่ของข้าศึก แต่ควรเข้าตีฐานการส่งกำลังของข้าศึกดีกว่า อย่างไรก็ตามการจะปฏิบัติดังนี้ได้จะต้องได้สถานการณ์สำคัญสองประการ คือ

๑๒.๑ ข้าศึกจะต้องอยู่ห่างไกลจากฐานทัพของเขาเอง จนกระทั่งเมื่อเราไปตีฐานของข้าศึกแล้ว จะทำให้ข้าศึกต้องถอยอย่างขนานใหญ่ทีเดียว

๑๒.๒ เราต้องสามารถใช้กำลังเพียงส่วนน้อย (อาศัยเครื่องกีดขวางตามธรรมชาติและที่สร้างขึ้น) ขัดขวางการรุกของกำลังส่วนใหญ่ข้าศึกไว้ให้ได้ เพื่อมิให้ข้าศึกได้ชัยชนะ ณ ที่ใด ๆ ซึ่งจะไปชดเชยเพียงพอกับความเสียหายที่ข้าศึกจะได้รับเมื่อเสียฐานทัพของตน

๑๓. การบำรุงเลี้ยงกองทหารเป็นสภาวะการณ์อันจำเป็นในการทำสงคราม และมีอิทธิพลมากต่อการปฏิบัติการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรวมกำลังจะทำได้เพียงใดก็อยู่ที่การบำรุงเลี้ยงจะทำได้เพียงใดและเมื่อการบำรุงเลี้ยงมีอิทธิพลต่อการยุทธเช่นนี้ ก็เป็นเครื่องช่วยในการพิจารณาเลือกเขตสงคราม โดยการเลือก แนวปฏิบัติการ (Line of operations)

๑๔. การบำรุงเลี้ยงทหารนั้นอาจจะทำได้ด้วยการเกณฑ์เสบียงอาหาร และอุปกรณ์เอาจากท้องถิ่น ถ้าท้องถิ่นนั้นมีเสบียงอาหารและอุปกรณ์เพียงพอที่ใช้เลี้ยงทหารได้

ตามวิธีการทำสงครามสมัยใหม่นั้น กองทัพต่าง ๆ ต้องใช้พื้นที่กว้างใหญ่กว่าแต่ก่อนเป็นอันมาก การที่เราจัดกำลังเป็นกองทัพน้อยอิสระแยกกันออกไป ทำให้การบำรุงเลี้ยงโดยการเกณฑ์จากท้องที่ทำได้สะดวกขึ้น โดยไม่ทำให้เราต้องเสียเปรียบข้าศึก ซึ่งยังคงมงายหลงใหลวิธีการแบบเก่าที่รวมกำลังเป็นจำนวนมากไว้ ณ ที่แห่งเดียว เพราะว่ากองทัพน้อยอิสระซึ่งจัดกันอย่างที่จัดอยู่ทุกวันนี้ สามารถที่จะต้านทานข้าศึกมีกำลังมากกว่าสองหรือสามเท่าได้เป็นเวลานาน ระหว่างนั้นเองกองทัพอิสระอื่น ๆ ก็จะมาช่วยได้ทัน แม้แต่กองทัพน้อยที่เข้ารบกับข้าศึกเป็นหน่วยแรกจะถูกตีแตกพ่ายยับเยินก็ตามก็เรียกได้ว่า ได้ทำการรบไม่เสียแรงเปล่า ดังที่เราเคยกล่าวไว้ก่อนแล้ว

เพราะฉะนั้น ในทุกวันนี้จึงควรให้กองพลต่าง ๆ และกองทัพน้อยต่าง ๆ เคลื่อนที่เข้าทำการยุทธโดยอิสระ โดยเคลื่อนที่ข้างเดียวกับหรือตามกัน และอยู่ในระยะใกล้เคียงกันเพียงพอที่จะเข้าร่วมในการยุทธเดียวกันได้ ถ้ากองพลและกองทัพน้อยเหล่านั้นขึ้นอยู่กับกองทัพใหญ่เดียวกัน

๑๕. ถ้าหากไม่มีการปฏิบัติขั้นแตกหักอีกต่อไป (เช่น เข้าตีต่อที่ตั้งกำลังส่วนใหญ่ของข้าศึก) เราก็เลือกเอาตำบลที่อุดมสมบูรณ์ที่สุดสำหรับเข้ากระทำการยุทธเพราะว่าการบำรุงเลี้ยงทหารได้สะดวกทำให้ความเร็ว ในการปฏิบัติการของเราเพิ่มขึ้น สิ่งที่สำคัญกว่าเสบียงอาหารก็คือที่ตั้งกำลังส่วนใหญ่ของข้าศึก ซึ่งเราจะต้องหาให้พบ กับที่ตั้งเมืองหลวงของข้าศึกและคลังเก็บอาวุธของข้าศึกเหล่านี้เราจะต้องมุ่งเอาชนะให้ได้ ยิ่งกว่าที่จะมุ่งต่อตำบลที่อุดมสมบูรณ์ด้วยข้าวปลาอาหารเพื่อเลี้ยงทหารของเราเองขอตกลงใจอื่น ๆ เช่น การวางกำลังของเราให้ได้เปรียบข้าศึก ดังได้กล่าวมาแล้วนั้น ถือเป็นกฎได้ดีทีเดียว มีความสำคัญน้อยกว่าวิธีปฏิบัติตามที่กล่าวข้างต้นนี้เป็นอันมาก

๑๖. แม้จะได้มีวิธีการหาเสบียงอาหารเอาจากท้องถิ่นจากแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ ดังกล่าวนี้อีกก็ตาม เรายังจำเป็นต้องมีการตั้งคลังของเราขึ้นเสมอ เพราะฉะนั้นแม้ว่า ณ ตำบลนั้นจะมีเสบียงอาหารเพียงพอสักเพียงใดก็ตาม ผู้นำทางทหารที่ฉลาดจะไม่ละเลยที่จะตั้งคลังขึ้นไว้ข้างหลังเป็นอันขาดเพื่อแก้ไขปัญหากฎเกณฑ์กันหั้น ซึ่งมีได้คาดคิดไว้ล่วงหน้าและเพื่อที่จะให้สามารถรวมกำลังทหาร ณ จุดใด ๆ ได้ตามต้องการด้วย การตั้งคลังขึ้นดังกล่าวนี้อาจต้องกระทำในลักษณะที่ไม่เป็นการเสียหายต่อจุดประสงค์ขั้นสุดท้ายของเรา

การตั้งรับ

๑. เมื่อพูดในแง่การเมืองแล้ว การสงครามตั้งรับ เป็นการสงครามซึ่งเราทำเพื่อรักษาเอกราชของเรา ถ้าพูดในแง่ยุทธศาสตร์ การตั้งรับเป็นการทัพที่เราจำกัดตัวเองให้ทำการรบกับข้าศึกภายในเขตการสงครามเขตหนึ่งซึ่งเราได้มีการเตรียมการไว้แล้วเพื่อทำการตั้งรับ ไม่ว่าจะการรบซึ่งเรากระทำในเขตสงครามนี้จะเป็นการรุกหรือการรับ ก็ยังคงเป็นการทำสงครามตั้งรับอยู่นั่นเอง

๒. เราทำการตั้งรับทางยุทธศาสตร์ในเมื่อข้าศึกกำลังเหนือกว่าเรา ป้อมสนาม และคูสนามเพลาะซึ่งเป็นการเตรียมการตั้งรับที่สำคัญในเขตสงครามจะให้ประโยชน์มาก ยิ่งมีความรู้ในลักษณะภูมิประเทศและมีแผนที่ที่ดีประกอบด้วยแล้ว ก็อย่างยิ่งก็ยิ่งดียิ่งขึ้น กองทัพขนาดย่อมหรือกองทัพของรัฐเล็ก ๆ ซึ่งมีทรัพยากรจำกัดจะสามารถต้านทานข้าศึกโดยอาศัยสิ่งที่กล่าวข้างต้นได้ดีกว่าที่จะไม่อาศัยเลย

นอกจากนั้น ยังมีเหตุผลอีกสองประการ ซึ่งทำให้เราเลือกใช้การทำสงครามตั้งรับคือ

ประการแรก เมื่อภูมิประเทศรอบเขตสงครามนั้นไม่เกื้อกูลแก่การปฏิบัติการ เพราะเหตุที่ขาดแคลนเสบียงอาหาร ก็จะทำให้การยุทธไต่ยากลำบากมาก ในกรณีเช่นนี้เราจะหลีกเลี่ยงข้อเสียเปรียบ ซึ่งข้าศึกถูกบังคับให้ต้องการการทำ สิ่งนี้เป็นกรณีปัจจุบัน (๑๙๑๒) กับกองทัพของรัสเซีย

ประการที่สอง เมื่อข้าศึกเหนือกว่าเราในการทำสงครามในเขตสงคราม ซึ่งเราได้เตรียมไว้แล้ว ซึ่งเรารู้และซึ่งเราอยู่ในฐานะเสียเปรียบทุกประการ การทำสงครามก็ทำได้ง่ายขึ้น และ เราจะทำผิดน้อยลง เมื่อขาดความเชื่อถือในทหารของเรา และบรรดานายทั้งหลายบังคับให้เราทำสงครามตั้งรับ เราก็มักจะผสมการตั้งรับทางยุทธศาสตร์และยุทธวิธีเข้าด้วยกัน ในกรณีเช่นนี้เราก็ทำการยุทธอยู่ในที่นั้นซึ่งได้มีการเตรียมการไว้แล้ว เพราะด้วยการทำเช่นนี้ เราจะผิดพลาดน้อยลง

๓. ในการตั้งรับ ก็เช่นเดียวกับในการรุก มีความจำเป็นที่จะต้องดำรงจุดมุ่งหมาย (AIM) หลักไว้ นั่นคือการทำลายกองทัพข้าศึก ไม่ว่าจะด้วยการทำการรบหรือทำให้การทรงชีพของข้าศึกเป็นไปไม่ได้ด้วยความลำบากอย่างที่สุด ด้วยการทำเช่นนั้นย่อมจะทำให้ข้าศึกวาระระส่ำระสายและบังคับให้ข้าศึกถอนตัวซึ่งระหว่างการถอนตัวนั้นเองข้าศึกย่อมจะได้รับการเสียหายอย่างหนัก ตัวอย่างที่ดีในการปฏิบัติเช่นนี้ปรากฏในการทัพของตุ๊กแห่งเวลลิงตัน ในปี ๑๘๑๐ และปี ๑๘๑๑

เพราะฉะนั้นการสงครามตั้งรับจึงมิได้หมายถึงการรอคอยอย่างเกียจคร้านว่าจะอะไรจะเกิดขึ้น เราจะคอยเฉพาะเมื่อเป็นที่ประจักษ์ชัดว่าการรอคอยนั้นจะทำให้เราได้เปรียบข้าศึกอย่างยิ่ง ความเฉียบซึ่งมักจะเกิดมีเมื่อก่อนจะเกิดพายุใหญ่นั้นเป็นอันตรายอันใด การที่ฝ่ายรุกสงบเงียบเพื่อรวบรวมกำลังใหม่ ๆ สำหรับการเข้าตีอย่างใหญ่นั้นก็เป็นอันตรายอย่างที่สุดต่อฝ่ายตั้งรับนั้น

๔. ความมุ่งหมาย (PURPOSE) ในการสร้างป้อมค่ายที่มั่นคงแข็งแรงขึ้นในการตั้งรับนั้นก็เพื่อให้ส่วนใหญ่ของกำลังกองทัพข้าศึกต้องเข้าล้อมประชิด เพื่อให้เรามีโอกาสทำลายกำลังที่เหลือของกองทัพข้าศึก เพราะฉะนั้นเราต้องการทำการรบอยู่เบื้องหลังป้อมค่ายของเรา ไม่ใช่

ออกไปรบอยู่ข้างหน้าแต่เราต้องไม่อยู่นิ่งเฉยในขณะที่ฝ่ายข้าศึกกำลังจะได้ชัยชนะ เหมือนดังที่เบนนิกเสนได้กระทำระหว่างล้อมประชิดที่ตามซิก

๕. แม่น้ำกว้างใหญ่ ซึ่งยากแก่การที่จะสร้างสะพานข้าม (เช่น แม่น้ำดานูบใต้กรุงเวียนนาลงไป และแม่น้ำไรน์ตอนใต้) จะเป็นแนวตั้งรับตามธรรมชาติได้ แต่เราไม่ควรกระจายกำลังของเราเรียงรายอยู่ตามริมฝั่งแม่น้ำเพื่อป้องกันการข้ามลำน้ำด้วยวิธีใด ๆ ซึ่งข้าศึกจะกระทำขึ้นการทำเช่นนั้นจะเป็นอันตรายมากที่สุด ตรงกันข้าม เราควรทำเพียงแต่เฝ้าแม่น้ำไว้ และทันทีที่ข้าศึกข้ามมาและยังไม่ทันรวบรวมกำลังกันได้ และยังอยู่ในพื้นที่แคบ ๆ บนริมฝั่งแม่น้ำนั้นเราจึงจู่โจมออกตีข้าศึกจากทุกทิศทาง การรบที่แอสเพิร์นเป็นตัวอย่างอันดีในเรื่องนี้ แต่ในการรบที่ “วากราม” นั้นฝ่ายออสเตรียให้พื้นที่ไว้ให้แก่ฝ่ายฝรั่งเศสมากเกินไปโดยไม่มี ความจำเป็นเลยแม้แต่น้อย ดังนั้นความเสียหายซึ่งมีอยู่เป็นประจำในการข้ามลำน้ำจึงหายไปสิ้น

๖. ภูเขา เป็นเครื่องกีดขวางลำดับที่สองซึ่งอำนวยให้เป็นแนวตั้งรับที่ดีได้ วิธีใช้ภูเขาเป็นแนวตั้งรับนั้นเราทำได้สองวิธี

วิธีแรก คือ เอาภูเขาไว้ข้างหน้าเรา ใช้กำลังที่สามารถเคลื่อนที่ได้คล่องแคล่วจำนวนเพียงเล็กน้อยยึดเขานั้นไว้ และคิดเสียว่าคล้ายกับแม่น้ำซึ่งข้าศึกจำต้องข้ามมาและการตั้งรับก็คงทำนองเดียวกับที่แม่น้ำ คือ เมื่อข้าศึก ซึ่งกระจัดกระจายกำลังกันอยู่นั้น โผล่ช่องเขาต่าง ๆ เข้ามา เราก็โจนเข้าไปใส่ด้วยกำลังทั้งหมดของเรา

วิธีที่สอง คือ เข้ายึดภูเขาไว้ ในกรณีนี้เราต้องป้องกันทุกส่วนทางบนภูเขาด้วยกำลังส่วนน้อย และเก็บกำลัง (๑ ใน ๓ ถึง ๑ ใน ๒) ได้เป็นกองหนุนเพื่อที่จะใช้เข้าตีข้าศึกซึ่งสามารถเจาะทะลุทะลวงเข้ามาได้ เราต้องไม่แบ่งแยกกำลังออกหนุนออกไปเพื่อคอยป้องกันมิให้ข้าศึกเจาะแนวเข้ามาเป็นส่วน ๆ ในทุก ๆ อย่างแต่เราต้องวางแผนไว้ตั้งแต่ต้นที่จะเข้ายึดข้าศึกส่วนที่แข็งแรงที่สุดที่เจาะเข้ามาได้แต่เพียงส่วนเดียวเท่านั้น ถ้าเราสามารถจะเอาชัยชนะต่อกำลังส่วนสำคัญข้าศึกได้แล้ว กำลังส่วนอื่น ๆ ที่เจาะเข้าได้ก็จะต้องถอยตัวกลับไปเอง

๗. เมื่อพิจารณาการสงครามในภูเขาโดยทั่วไปแล้ว เราจะเห็นว่าทุกสิ่งทุกอย่างขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บังคับบัญชาชั้นรอง ๆ และขึ้นอยู่กับวินัยและขวัญของพลทหารของเรามากยิ่งขึ้นไปกว่านั้นอีก ณ ภูมิประเทศภูเขาเช่นนี้ ไม่ต้องใช้กลยุทธ์ โลดโผนอย่างใด แต่ต้องอาศัยวิญญานนักรบและการเสียสละด้วยความเต็มใจมากกว่า เพราะว่าทหารแต่ละคนนั้นเกือบจะต้องปฏิบัติกรรมเป็นอิสระเพราะเหตุนี้เองทหารจ้ำจิงเหมาะสมเป็นพิเศษสำหรับใช้รบบนภูเขา โดยเหตุที่ว่าทหารจ้ำจิงนั้นไม่มีความสามารถในการดำเนินกลยุทธ์ใด ๆ เลย แต่มีคุณสมบัติตามต้องการสำหรับทำการรบในภูเขาเป็นอย่างดีเยี่ยม

๘. ในลำดับสุดท้ายนี้ ควรจะสังเกตไว้ว่าการตั้งรับทางยุทธศาสตร์นั้นถึงแม้ว่าจะแข็งแรงกว่าการรุกก็ควรทำเพียงแต่เพื่อให้ได้ชัยชนะอย่างสำคัญครั้งแรก ๆ เท่านั้น ถ้าเราได้ชัยชนะในการตั้งรับนี้แล้วสันติภาพก็ยังไม่เกิดขึ้นทันที เมื่อนั้นแหละเราสามารถที่บรรลุความสำเร็จ

ต่อไปได้ก็แต่ด้วยการทำการรุกเท่านั้น เพราะว่าถ้าเราจะคงทำการตั้งรับอยู่ต่อไปแล้ว เราก็จะต้องเสี่ยงต่อการทำสงครามที่ชักชวนของเราเองหมดเปลืองไปเรื่อย ๆ ซึ่งไม่มีรัฐใดสามารถที่จะทนทานอยู่ได้ตลอดไปโดยไม่มีที่สิ้นสุด ถ้ารัฐต้องจำทนถูกข้าศึกโจมตีเอาแต่ข้างเดียว โดยไม่มีการโต้ตอบข้าศึกไปข้างนั้น รัฐนั้นก็ต้องอ่อนเปลี้ยเพลียเรื่อยไปและต้องปราชัยในที่สุด เพราะฉะนั้นเราต้องเริ่มต้นทำสงครามด้วยการตั้งรับเพื่อให้มีชัยในที่สุดด้วยการรุก

การรุก

๑. การรุกทางยุทธศาสตร์ทำให้บรรลุจุดมุ่งหมาย (AIM) ของสงครามโดยตรงคือ มุ่งตรงไปยังการทำลายกำลังข้าศึก ขณะที่การตั้งรับทางยุทธศาสตร์นั้นทำให้บรรลุความมุ่งหมายนี้ในทางอ้อม เพราะฉะนั้น หลักการรุกจึงอยู่ใน “หลักการทั่วไป” ของยุทธศาสตร์ ในหลักการรุกนี้มีเรื่องสำคัญที่จะต้องกล่าวถึงโดยละเอียดอยู่เพียงสองประการ

๒. ประการแรก คือ การทดแทนกำลังทั้งกำลังคนและกำลังอาวุธให้ได้โดยไม่ขาดสายอยู่ตลอดเวลา เรื่องนี้ฝ่ายตั้งรับทำได้ง่ายกว่าฝ่ายรุก เพราะว่าแหล่งส่งกำลังบำรุงของฝ่ายรับย่อมอยู่ใกล้กว่าแหล่งส่งกำลังบำรุงของฝ่ายรุก ส่วนฝ่ายรูกนั้นถึงแม้ว่าจะจะเป็นรัฐที่ใหญ่กว่า แต่ต้องรวบรวมกำลังมาจากทางอันไกลและด้วยความยากลำบากมาก ฝ่ายรุกจำเป็นต้องระดมกำลังและขนอาวุธยุทธโปกรณ์มาเตรียมเพิ่มเติมไว้เป็นเวลานาน ก่อนที่กองทัพจะต้องการใช้กำลังพลและอาวุธยุทธโปกรณ์เหล่านั้นอย่างแท้จริง ถ้าไม่ทำเช่นนั้นก็ไม่ได้เพราะจะต้องขาดความสามารถในการรุกรกลงไปทันที ดังนั้น เราซึ่งจะทำการรุกจึงต้องใช้ถนนหนทางทำการลำเลียงทหารและอุปกรณ์อย่างไม่ขาดสาย และตามถนนเหล่านี้เราต้องตั้งสถานีควบคุมขึ้นเป็นระยะ ๆ เพื่อควบคุมการขนส่งให้เป็นไปโดยรวดเร็ว

๓. แม้แต่สถานการณ์อันวุ่นวายที่สุด และแม้แต่จะมีกำลังเหนือกว่าฝ่ายรับทั้งทางกำลังคนและกำลังขวัญอย่างสูงสุดก็ตาม ฝ่ายรูกก็ยังคงคำนึงถึงความหายนะอย่างใหญ่หลวงซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ไว้วางหน้า เพราะฉะนั้นฝ่ายรุกต้องเตรียมจัดที่มั่นจุดด้านทานไว้ตามแนวเส้นปฏิบัติการตามเส้นทางที่ตรงรูกไปนั้นด้วยเพื่อว่าเมื่อเข้าตีไม่สำเร็จต้องปราชัยกลับมาจะสามารถถอยไปอาศัยยังที่มั่นซึ่งเตรียมไว้นั้นที่มั่นดังกล่าวนี้อาจสร้างเป็นป้อมสนามพร้อมด้วยค่ายที่ตัดแปลงแข็งแรง หรือเพียงแต่ค่ายตัดแปลงง่าย ๆ เท่านั้นก็พอ

แม่น้ำกว้างใหญ่ จะเป็นเครื่องที่ดีที่สุดเพื่อหยุดยั้งการไล่ติดตามของข้าศึกได้ชั่วขณะหนึ่ง เพราะฉะนั้นเราต้องยึดรักษาหัวสะพานไว้สำหรับฝ่ายเราในการข้ามลำน้ำนั้น โดยมีที่มั่นแข็งแรงอยู่รอบตัว

เมื่อกำลังส่วนใหญ่ข้ามน้ำไปแล้ว เราต้องทิ้งกำลังไว้ยึดครองที่มั่นจุดด้านทาน ณ หัวสะพานนี้ และจะต้องยึดไว้อย่างเหนียวแน่นเสมือนหนึ่งยึดเมืองสำคัญที่สุดหรือป้อมสำคัญที่สุดทีเดียว กำลังที่จะใช้ให้ยึดรักษาที่มั่นนี้จะมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับที่เราเกรงการไล่ติดตามของข้าศึกมากน้อยเพียงใด หรือขึ้นอยู่กับท่าทีของชาวเมือง กำลังดังกล่าวนี้ร่วมกับกำลังเพิ่มเติมซึ่งจัด

จากกองทัพน้อยที่จัดขึ้นใหม่ ถ้าการเข้าตีเป็นผลสำเร็จก็เคลื่อนที่ตามกองทัพที่กำลังทำการรุกอยู่ต่อไป แต่ถ้าต้องการเข้าตีล้มเหลวและกองทัพต้องถอนกำลังส่วนนี้เองก็เข้ายึดที่มั่นช่วยให้ส่วนใหญ่ถอนตัวได้โดยปลอดภัย

นโปเลียน มักจะยึดถือมาตรการนี้อย่างระมัดระวังสำหรับการป้องกันข้างหลังของกองทัพตนเอง เพราะฉะนั้นในการปฏิบัติการที่ห้าวหาญที่สุดของเขาจะเสี่ยงน้อยกว่าที่ปรากฏให้เห็นตามปกติ

ยุทธวิธีในการรบด้วยวิธีรับ

๑. ให้นำหน่วยทหารของเราอยู่ในความกำบังให้นานที่สุดที่จะนานได้ ในฐานะที่ฝ่ายเราอาจจะถูกเข้าตีเมื่อใดก็ได้ เราจะต้องเตรียมตัวตั้งรับให้พร้อมอยู่ทุกขณะ และวางกำลังให้อยู่ในความกำบังให้มากที่สุด ทั้งนี้เว้นเสียแต่ระหว่างที่เราำลังทำการเข้าตีอยู่

๒. อย่างนำหน่วยทหารทั้งหมดเข้าทำการรบทันที การปฏิบัติเช่นนั้นเป็นการอำนวยความสะดวกที่เวลา เราจะสามารถเปลี่ยนแปลงสถานการณ์รบได้ก็ด้วยเฉพาะเพียงกำลังที่เหลืออยู่ในกำมือของเราเท่านั้น

๓. อย่างมัดกังวลในเรื่องการขยายแนวรบของเราสิ่งนี้หามีความสำคัญอะไรนักไม่ การขยายแนวรบออกไปย่อมทำให้ความลึกของรูปขบวนต้องจำกัดลง นั่นคือ (จำนวนกองทัพน้อยที่วางอยู่หลังหน่วยอื่น) หน่วยทหารที่เก็บไว้ข้างหลังอาจจะนำไปใช้อย่างไรก็ได้เสมอ เราสามารถใช้ได้ทั้งเพื่อเปิดการรบขึ้นใหม่ ณ จุดเดิม หรือทำการสู้รบต่อไป ณ จุดข้างเคียงอื่น ๆ หลักการข้อนี้ คือ ผลสืบเนื่องจากข้อที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

๔. ระหว่างที่ตีแนวรบด้านใดด้านหนึ่ง ข้าศึกมักจะหาช่องทางขยายปีกและโอบเรา ในขณะเดียวกันในกรณีนี้ กองทัพน้อยของกองทัพ ที่เรเก็บไว้ข้างหลังอาจเข้าขัดขวางการกระทำของข้าศึกและเป็นกำลังให้ความช่วยเหลือ โดยอาศัยความเกื้อกูลอันมักจะได้จากเครื่องกีดขวางในภูมิประเทศหน่วยทหารในส่วนข้างหลังนี้ ทำประโยชน์ให้มากกว่าการส่งเข้าประจำแนวรบ และการขยายแนวรบออกไป หากนำไปใช้เช่นนั้นแล้ว ข้าศึกจะโอบปีกเอาได้ง่าย ๆ หลักการข้อนี้คงใกล้เคียงกับหลักการข้อสองอยู่นั่นเอง

๕. ถ้าเรามีหน่วยทหารหลายหน่วยเก็บไว้เป็นกองหนุน เราจะต้องวางเพียงส่วนหนึ่งไว้หลังแนวรบโดยตรง และวางส่วนที่เหลือเฉียงไปข้างหลัง

จากตำแหน่งดังกล่าวนี้ หน่วยทหารของเราสามารถเข้าตีปีกขบวนข้าศึก ซึ่งกำลังค้นหาเพื่อเข้าโอบเรา

๖. หลักการพื้นฐานก็คือ เราจะต้องไม่ยอมมืออเท้าเสียเลยทีเดียว แต่เราจะต้องเข้าตีข้าศึกในทางตรงหน้าและจากทางปีก แม้กระทั่งในระหว่างที่ข้าศึกกำลังเข้าตีเราอยู่ ดังนั้น เราจะต้องทำการตั้งรับ ณ ด้านใดด้านหนึ่ง เพื่อจูงข้าศึกให้จัดขบวนเข้าตีเรา ณ ด้านนี้ ครั้นแล้ว เราก็จะกลับทำการเข้าตีด้วยกำลังที่เราเก็บรักษาไว้ข้างหลัง ศิลปะเกี่ยวกับการใช้สนามเพลาดังที่ฝ่าพระบาทเคย

รับตั้งไว้ครั้งหนึ่ง นอกจากจะยังประโยชน์ให้ฝ่ายตั้งรับสามารถป้องกันตนเองอย่างปลอดภัยภายในที่กำบังแล้ว ยังจะทำให้ผู้ออกตีข้าศึกได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นอีกด้วย ข้อคิดอันนี้ควรจะนำไปใช้การตั้งรับแบบป้องกัน การตั้งรับแบบนี้มิใช่จะอะไรอื่น นอกจากจะเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งสำหรับเพื่อเข้าตีข้าศึกอย่างได้เปรียบมากที่สุด ณ ตำบลที่ได้เลือกไว้ล่วงหน้า โดยที่ ณ ตำบลนี้ เราได้นำกำลังของเราขึ้นมาและได้จัดเตรียมสิ่งต่าง ๆ ให้ได้เปรียบแก่ฝ่ายเราอยู่ก่อนแล้ว

๑. การเข้าตีจากที่มั่นตั้งรับนี้สามารถอุบัติขึ้นในระหว่างที่ข้าศึกกำลังเข้าตี หรือขณะที่ข้าศึกกำลังอยู่ในระหว่างการเคลื่อน ในขณะใดที่จะบังเกิดการเข้าตี กระทบสามารถจะถอยหน่วยทหารเพื่อล่อข้าศึกให้เข้ามาสู่ภูมิประเทศที่ข้าศึกไม่รู้จักและระดมกำลังเข้าตีจากทั่วทุกด้าน รูปขบวนในทางลึกหรืออีกนัยหนึ่งรูปขบวนชนิดที่กำบังจำนวนสองในสาม หรือ กึ่งหนึ่ง หรือน้อยกว่านั้นถูกส่งขึ้นไปประจำแนวหน้าและกำลังส่วนที่เหลือวางซ้อนไว้ และปกปิดไว้ข้างหลังโดยตรงหรือในแนวเฉียงนั้น นับว่าเป็นรูปขบวนที่เหมาะสมสำหรับดำเนินการในลักษณะดังกล่าวแล้วข้างต้น ฉะนั้น รูปขบวนแบบนี้จึงจัดว่ามีความสำคัญอย่างใหญ่หลวง

๒. ถ้าหากกระทบมีกำลัง ๒ กองพล กระทบจะเก็บไว้ข้างหลัง ๑ กองพล หากมี ๔ กองพล อาจจะเก็บไว้สองกองพล หากมี ๕ กองพล กระทบจะจัดให้เป็นกองหนุนไว้อย่างน้อยสองกองพล และในกรณีส่วนมากอาจจะถึง ๓ กองพล

๓. ณ ตำบล ที่ฝ่ายเราดำเนินการตั้งรับแบบป้องกัน เราจะต้องอาศัยศิลปะแห่งการป้องกันค่ายป้อมค่ายที่ก่อตั้งขึ้น จะต้องแยกกันเป็นอิสระ ล้อมปิดรอบด้าน และมีความมั่นคงแข็งแรงทางด้านข้าง

๑๐. ในแผนการรบของเราจะต้องตั้งจุดมุ่งหมาย (AIM) ที่สูงไว้ คือ การเข้าตีกำลังส่วนใหญ่ และ ทำลายให้ย่อยยับ หากเราตั้งจุดมุ่งหมายไว้ต่ำในขณะที่ข้าศึกตั้งไว้สูง โดยธรรมชาติแล้วเราก็คงจะตกเป็นฝ่ายที่เสียเปรียบอย่างเอกอุโดยไม่มีปัญหา สมดังภาษิตที่ว่า “ถีลอดตาข้างห่าง ลอดตาเห็น”

๑๑. เมื่อเราได้ตั้งจุด (GOAL) ในแผนการตั้งรับของเราไว้สูง (การทำลายล้างกำลังส่วนใหญ่ข้าศึก ฯลฯ) เช่นนี้แล้ว เราจะต้องดำเนินการให้บรรลุจุดหมายอย่างสุดกำลังความสามารถโดยปกติข้าศึกมักจะดำเนินการให้เป็นไปตามจุดหมายของตน ณ ตำบลใดตำบลหนึ่ง เช่น ขณะที่เราเข้าทำการทางปีกขวา ข้าศึกอาจพยายามเข้าทำการแตกหักอย่างได้เปรียบด้วยกำลังทางปีกซ้าย ฉะนั้นถ้าหากเราปฏิบัติการด้วยความเข้มแข็งน้อยกว่าข้าศึก หรือ ดำเนินการให้เป็นไปตามจุดหมายด้วยความเข้มแข็งน้อยกว่าข้าศึก ข้าศึกก็ได้ประโยชน์อย่างสมบูรณ์ ส่วนเราคงจะได้เพียงครึ่ง ๆ กลาง ๆ โดยนัยนี้ ข้าศึกจะทรงไว้ซึ่งความมีอำนาจเหนือกว่า ชัยชนะจะตกเป็นของข้าศึก และเราจะต้องเสียแม้แต่ประโยชน์ที่เราได้ไว้บางส่วน หากฝ่ายพระบาททรงสนพระทัยในตำนานการรบที่ราติสบอน

(Ratisbon) และ วากราม (Wagram) ฝ่ายพระบาทจะทรงทราบความจริงและความสำคัญของสิ่งที่กล่าวแล้วข้างต้น

ในการรบทั้งสองคราวนั้น จักรพรรดินโปเลียนได้ทรงเข้าตีด้วยกำลังทางปีกขวา และพยายามต้านทานอย่างแข็งแรงทางด้านปีกซ้าย อาร์ชดยุคชาร์ลส์ก็ได้ทรงปฏิบัติทำนองเดียวกันทุกประการจะผิดกันก็แต่เพียงฝ่ายแรกปฏิบัติการใช้ความเข้มแข็งและแน่วแน่ ขณะที่ฝ่ายหลังปฏิบัติการณ์ไม่อยู่เกรงรอยและมักจะยุติเสียกลางคัน ด้วยเหตุนี้ ชัยชนะในบางส่วนของพระเจ้าชาร์ลจึงหาประโยชน์อะไรมิได้ ฝ่ายพระเจ้านโปเลียนกลับได้ผลแตกหักอย่างสมบูรณ์

๑๒. ขอให้กระหม่อมสรุปหลักการสองข้อหลังอีกครั้งหนึ่ง การผสมผสานหลักการทั้งสองข้อนี้เข้าด้วยกัน จะได้คติข้อหนึ่งซึ่งจะต้องถือว่ามีน้ำหนักเป็นอันดับแรกในบรรดามวลเหตุอันนำมาซึ่งชัยชนะสำหรับศิลปการสงครามสมัยใหม่ กล่าวคือ

“พึงดำเนินการให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่สำคัญยิ่ง ด้วยความเข้มแข็งและ ความแน่วแน่ “

๑๓. ถ้าเราดำเนินการดังกล่าวแล้ว และกลับเป็นฝ่ายประสบความสำเร็จพลั้งพลั้ง อันตรายอาจจะใหญ่ยิ่งอย่างไม่มีปัญหา แต่การที่เราจะใช้ความระมัดระวังจนเกินไปโดยไม่คำนึงถึงจุดหมายขั้นสุดท้าย ก็มีใช้ศิลปะการทหาร การกระทำเช่นนี้ขัดต่อสภาพของการสงครามดังที่กระหม่อมได้เคยทูลไว้แล้วในภาค “ หลักการทั่วไป “ ทั้งนี้ก็เพราะว่าเราจะต้องกล้าเสี่ยงอย่างสูงเพื่อจุดหมายอันสูง ขณะที่เราประกอบการอันเป็นการเสี่ยง ความไม่ประมาทที่ถูกต้องอยู่ที่ความไม่เกียจคร้าน ไม่เฉื่อยชา หรือไม่สะเพร่าในการใช้วิธีการต่าง ๆ อันจะช่วยให้เราบรรลุผลตามจุดหมายได้ การปฏิบัติของพระเจ้านโปเลียนนับว่าเป็นตัวอย่างที่ดี พระองค์ไม่เคยทรงพลาด หรือลังเลต่อการเสี่ยงเพื่อให้บรรลุตามจุดหมายสูงสุดที่ได้ทรงตั้งไว้เพราะเหตุจากความระมัดระวัง

ฝ่ายพระบาทจะทรงรำลึกได้ว่าการรบอย่างมีชัยไม่กี่ครั้งนั้น พระองค์จะพบว่าความสำเร็จที่ดีที่สุดในการตั้งรับที่ได้ปฏิบัตินั้น ได้อาศัยหลักการดังกล่าวแล้วนั้นทั้งสิ้น เราได้หลักการเหล่านี้มาจากผลการศึกษาประวัติศาสตร์การสงคราม

ณ Minden ดยุกเฟอร์ดินันด์ ได้ทรงปรากฏพระองค์ขึ้น ณ ตำบลที่ข้าศึกมิได้คาดหมาย และทรงเข้าตีทันที ขณะที่บริเวณแทนเฮาเซิน (Tannhausen) นั้น พระองค์ได้ทรงใช้วิธีตั้งรับแบบป้องกัน (PASSIVE DEFENSE) ณ โรสบาค (Rossbach) พระเจ้าเฟรดเดอริกที่ ๒ ทรงเข้าตีข้าศึก ณ ตำบล และ เวลาที่ข้าศึกมิได้คาดหมาย

ณ ลิกนิตซ์ (Liegnitz) ทหารออสเตรีย ได้เผชิญกับกองทัพของพระเจ้าเฟรดเดอริก ในเวลากลางคืน ณ ตำบลที่แตกต่างกัน ไปจากที่ตนเคยทราบแต่วันก่อน พระองค์ทรงใช้กำลังทั้งหมดเข้าตีกำลังส่วนหนึ่งของข้าศึกและทำลายเสียก่อนที่กำลังส่วนอื่น ๆ จะสามารถลงมือทำการรบได้

ณ โฮเฮนลินเดน (HOHENLINDEN) นายพล โมโร (MOREAU) มี ๕ กองพลในแนวหน้า และ ๔ กองพลในแนวหลัง และทางปีกทั้งสองข้าง โมโรโอบปีกซ้ายศึกและเข้าตีด้วยกำลังปีกขวา ก่อนที่ข้าศึกจะสามารถเข้าตีได้

ณ ราติสบอน (Ratisbon) จอมพลดาวูด (Davout) ทำการตั้งรับแบบป้องกันในขณะที่ นโปเลียนนำกำลังทางปีกขวาเข้าตีต่อ กองทัพน้อยที่ ๕ และ ที่ ๖ และนโปเลียนก็ได้ชัยชนะอย่าง สมบูรณ์

แม้ว่าออสเตรียจะเป็นฝ่ายตั้งรับอย่างแท้จริงที่วากราม (Wagram) แต่ก็ได้เข้าตี นโปเลียน ด้วยกำลังส่วนใหญ่ในวันที่สอง ฉะนั้น อาจนับได้ว่านโปเลียนเป็นฝ่ายตั้งรับด้วยเหมือนกัน นโปเลียนใช้กำลังทางปีกขวาเข้าตีโอบขยายปีกซ้ายออกไปและประสบความสำเร็จทางด้านปีกซ้ายของฝ่าย ออสเตรีย ในขณะที่เดียวกันนั้นนโปเลียนมิได้มัวพะวงกับกำลังทางปีกซ้ายที่อ่อนแอ (ประกอบด้วย กองพลเดียว) ที่วางไว้บนฝั่งแม่น้ำดานูบ (Danube) แต่ประการใด นโปเลียนอาศัยกำลัง กองหนุนจำนวนมาก (รูปขบวนในทางลึก) ชัดขวางมิให้กำลังทางปีกของฝ่ายออสเตรียได้เข้าแก้ไข ความปราชัยของตนทางด้านโรสบาค (Rossbach) ด้วยกองหนุนเหล่านี้เองที่ทำให้ นโปเลียนตี อา เดอร์คลา (Aderklaa) กลับคืนมาได้

หลักการต่าง ๆ ที่ได้กล่าวแล้วข้างต้นปรากฏชัดอยู่ในตัวอย่างการรบแต่ละครั้งเหล่านั้นแต่ ทั้งหมดเป็นตัวอย่างของ การตั้งรับเชิงรุก (Active defense)

ความคล่องแคล่วในการเคลื่อนที่ของกองทัพรัสเซียพระเจ้าเฟรเดริกที่ ๒ นับว่าเป็น เครื่องมืออย่างหนึ่งที่น่าไปสู่ชัยชนะ แต่เราไม่อาจถือเป็นความได้เปรียบได้ต่อไปเพราะกองทัพของ ชาตินอื่น ๆ มีความคล่องแคล่วอย่างน้อยที่สุดเท่ากับฝ่ายเรา แล้วมีข้อสังเกตอยู่คือ ในสมัยนั้นการ ขยายปีกให้ล่าออกไปมีค้อยจะกระทำกัน ฉะนั้น รูปขบวนในทางลึกจึงพลอยมีความสำคัญน้อยไป ด้วย

ยุทธวิธีในการรบด้วยวิธีรุก

๑. เราจะต้องเลือกเข้าตีข้าศึก ณ จุดใดจุดหนึ่ง (เช่น กำลังทหารส่วนหนึ่งของหน่วย – กองพล, กองทัพน้อย) และเข้าตีด้วยกำลังที่เหนือกว่ามาก ปล่อยให้กำลังฝ่ายข้าศึกส่วนที่เหลืออยู่ใน สภาพไม่แน่ใจ และไม่กล้าปลีกตัวออกไปช่วยเหลือกัน นี่เป็นวิธีเดียวที่เราอาจใช้กำลังที่กำกวมกับ ข้าศึกหรือน้อยกว่าข้าศึกเข้าทำการรบอย่างได้ผล และมีหวังในผลสำเร็จ ยิ่งเรามีกำลังน้อย เราก็ยิ่ง จะต้องใช้ทหารน้อยในการยันข้าศึกไว้ ณ จุดที่ไม่สำคัญ เพื่อจะได้มีกำลังเป็นบีกแผ่นหนาที่สุด ณ ตำบลที่จะเข้าตีแตกหัก พระเจ้าเฟรเดริกที่ ๒ ทรงได้ชัยชนะที่ เลอเรน ก็เพราะพระองค์ทรงรวม กองทัพขนาดย่อมของพระองค์ไว้ ณ ตำบลเดียว จึงมีความบึกแผ่นแน่นหนาเมื่อเทียบกับของฝ่าย ข้าศึก

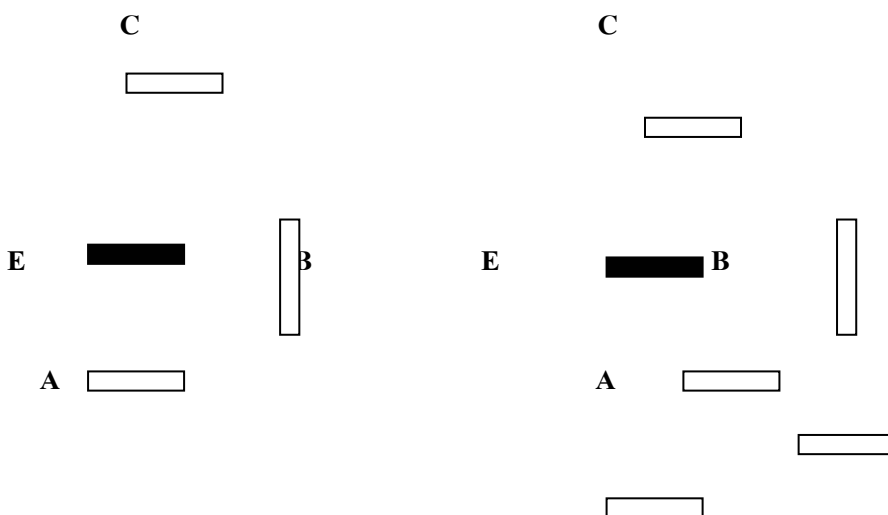
๒. เราจะต้องทุ่มกำลังส่วนใหญ่เข้าตีปีกข้างหนึ่งของข้าศึก จากด้านตรงหน้า และด้านปีก หรือเข้าตลบหลังข้าศึกเลยทีเดียว เมื่อใดเราตัดทางถอยของข้าศึกได้ เมื่อนั้นแหละที่เราจะหวังผล ชัยชนะอย่างสมบูรณ์ได้

๓. แม้ว่าเราจะมีกำลังมาก เราก็ควรที่จะเลือกทำการแตกหัก ณ เพียงจุดเดียวเท่านั้น เพราะ วิธีนี้จะทำให้เราได้เปรียบทางกำลัง ณ จุดนั้น การที่จะล้อมกำลังข้าศึกไว้ให้ได้ทั้งหมดนั้นกระทำได้ ยากมาก และจะต้องอาศัยความได้เปรียบอย่างสิ้นเหลือทั้งในด้านวัตถุและด้านจิตใจ อย่างไรก็ตาม เรา สามารถตัดทางถอยของข้าศึกได้ ณ จุดใดจุดหนึ่งทางด้านข้าง และเพียงเท่านี้ก็นับว่าเราประสบความสำเร็จอย่างสูงแล้ว

๔. กล่าวโดยทั่วไปแล้ว จุดมุ่งหมายอันสำคัญก็คือ ความแน่นอนในชัยชนะ (ที่มีความ เป็นไปได้สูง) กล่าวคือ ความแน่นอนว่าสามารถจะจับข้าศึกให้แตกออกไปจากสนามรบได้ แผนการขนาดต้องกำหนดขึ้นเพื่อจุดหมายปลายทาง (END) อันนี้ ทั้งนี้ก็เพราะว่ามันเป็นการง่ายที่จะ เปลี่ยนชัยชนะที่ไม่แตกหักให้เป็นชัยชนะที่แตกหักได้ด้วยการไล่ติดตามข้าศึกอย่างเข้มแข็ง

๕. สมมุติว่าข้าศึกมีกำลังทหาร ณ ปีกข้างหนึ่งขนาดเพียงพอที่จะวางแผนตั้งรับได้ทุกด้าน กำลังส่วนใหญ่ของเราจะต้องพยายามเข้าตีปีกนี้ร่วมกันเป็นจุดเดียว เพื่อให้ข้าศึกเป็นฝ่ายรับทั่วทุก ด้าน สถานการณ์เช่นนี้จะทำให้ข้าศึกถอยเร็วขึ้น ข้าศึกต้องเหน็ดเหนื่อยหนัก ต้องบังเกิดความ ระส่ำระสาย หรือกล่าวอย่างย่อ ๆ ก็คือ เราหวังจับข้าศึกให้แตกไปได้สะดวกยิ่งขึ้นนั่นเอง

๖. ในการล้อมข้าศึก ฝ่ายเข้าตีจะต้องขยายกำลังในแนวรบออกไปกว้างขวางกว่าฝ่ายตั้งรับ

ถ้ากองทัพน้อย A, B, C จะต้องรวมกำลังกันเข้าตีต่อส่วน E ของข้าศึก หน่วยเหล่านั้น จะต้องอยู่เรียงติดกันไป แต่เราไม่อาจวางกำลังมากมายในแนวรบจนไม่เหลือกำลังหนุนไว้เลย การ

กระทำเช่นนั้น นับว่าเป็นการปฏิบัติที่ผิดพลาดอย่างยิ่งโดยทั่วไปผู้หลวงอันจะนำมาซึ่งความปราชัย หากว่าข้าศึกได้เตรียมตัวเผชิญการล้อมของเราไว้เพียงไม่มากนักก็ตาม

ถ้ากองทัพน้อย A, B, C เป็นหน่วยที่จะเข้าตีส่วน E จะต้องเก็บรักษาหน่วยไว้เป็นกองหนุน รูปขบวนลี้กแบบนี้จะทำให้เราสามารถทำการรบจนข้าศึก ณ จุดเดียวกันได้อย่างต่อเนื่องเรื่อยไป ในกรณีที่หน่วยทหารของเราทำการไม่สำเร็จทางปีกด้านตรงกันข้ามเราก็ไม่จำเป็นต้องเลิกล้มการเข้าตีในด้านนั้นเสีย เพราะว่าเรายังมีกำลังหนุนสำหรับต่อต้านข้าศึกอยู่ฝรั่งเศสได้เคยปฏิบัติตามแล้ว ในการรบที่วากราม (Wagram) ปีกซ้ายของฝรั่งเศสซึ่งประชันหน้าอยู่กับปีกขวา ออสเตรียบนฝั่งแม่น้ำดานูบ (Danube) นั้น มีกำลังน้อยมากและต้องแตกพ่ายยับเยิน แม้แต่กำลังในทางตอนกลางก็ไม่สู้จะแข็งแรงนัก ลูกฝ่ายออสเตรียตีลอบไปตั้งแต่วันแรกของการรบ แต่สถานการณ์ทั้งนี้หามีความสำคัญอะไรนัก เพราะวานโปเลียนวางกำลังลี้กไว้ทางปีกขวา และด้านกำลังส่วนนี้ นโปเลียนได้นำเข้าตีปีกซ้าย ออสเตรียจากด้านตรงหน้า และด้านปีก ทั้งยังได้รุกเข้าออสเตรีย ณ อาเตอร์คลา (Aderklaa) ด้วยขบวนทหารม้าและทหารในใหญ่เทียมลากด้วยม้าอันมีกำลังมากมาย แม้จะไม่ประสบความสำเร็จในครั้งนี้ นโปเลียนก็ยังสามารถยันข้าศึกไว้ได้

๗. ทำนองเดียวกันในการตั้งรับ เราจะต้องเลือกที่หมายเข้าตีข้าศึก ณ จุดใดจุดหนึ่งโดยที่หากประสบความสำเร็จ ณ จุดนั้นแล้ว เราจะได้ผลแตกหัก

๘. ทำนองเดียวกันในการตั้งรับ トラบดที่สรรพกำลังของเรายังเหลืออยู่ เราจะต้องไม่ละความพยายามจนกว่าจะบรรลุผลตามจุดประสงค์ หากฝ่ายตั้งรับต่อสู้อย่างเข้มแข็งเช่นเดียวกันหรือทำการเข้าตี ณ จุดอื่น ๆ เราจะสามารถเอาชนะได้ก็ต่อเมื่อเราเข้มแข็งและรุกอาจหนักขึ้นไปอีกแต่ถ้าหากข้าศึกเพียงแต่ทำการตั้งรับเพื่อป้องกันตัว เราก็ไม่ต้องเสี่ยงอันตรายอะไรมากนัก

๙. แนวของหน่วยทหารต่าง ๆ ที่ต่อเนื่องกันเป็นพีคอย่างยืดยานั้นเป็นสิ่งที่พึงสมัเสียแล้ว แต่ละกองพลต่างแยกกันเข้าตีแต่ก็จะต้องเป็นไปตามบัญชาของหน่วยเหนือ และมีการประสานระหว่างกองพลด้วยกัน ในการวางกำลังกองพล (๘,๐๐๐ – ๑๐,๐๐๐ คน) นั้น จะต้องไม่จัดเป็นแนวเดียว ต้องแบ่งออกเป็นสองสาม หรือ สี่แนว เนื่องจากเหตุนี้แนวที่ต่อกันเป็นพีคอย่างยืดยานแต่เพียงแนวเดียวจึงเป็นสิ่งที่ใช้ต่อไปมิได้แล้ว

๑๐. การรวมกำลังกันเข้าตี โดยหน่วยกองพลและกองทัพน้อย จะต้องไม่เป็นไปในลักษณะที่คอยฟังบงการจากศูนย์กลาง ชนิดที่ให้หน่วยเหล่านั้นรักษาการติดต่อ และรักษาแนวระหว่างกันอยู่เป็นนิจ ทั้ง ๆ ที่อาจแยกกันอยู่ได้ไกล ๆ หรืออาจมีกำลังข้าศึกคั่นอยู่ก็ได้ การปฏิบัติดังกล่าวแล้วข้างต้น เป็นวิธีการร่วมมืออันผิตทาง และมีโอกาสพลีชีพล้มล้างได้มากมาย ทั้งไม่มีทางจะประสบความสำเร็จอย่างใหญ่หลวงแต่ประการใด และอาจปราชัยอย่างย่อยยับแก่ฝ่ายข้าศึกที่มีกำลังมาก

วิธีการอันถูกต้องอยู่ที่การกำหนดทิศทางหลักในการเคลื่อนที่ให้แก่แม่ทัพน้อย หรือผู้บัญชาการกองพล และกำหนดเอาเข้าศึกเป็นที่หมาย ชัยชนะเป็นจุดหมายปลายทาง (Goal)

ฉะนั้น ผู้บังคับหน่วยจะต้องถือเป็นคำสั่งว่า ตนมีหน้าที่เข้าตีเมื่อพบข้าศึก และให้เขาตีอย่างสุดกำลังความสามารถ ผู้บังคับหน่วยไม่มีหน้าที่รับผิดชอบในความสำเร็จของการเข้าตี เพราะขึ้นให้รับผิดชอบ จะเป็นการทำให้ลังเลในการตกลงใจ ผู้บังคับหน่วยรับผิดชอบแต่เพียงการควบคุมให้หน่วยในบังคับบัญชาของตนได้เข้าทำการรบอย่างสุดกำลังความสามารถและด้วยจิตใจอันเสียสละ

๑๑. หน่วยอิสระที่มีการจัดดี ย่อมต้านทานการเข้าตีของข้าศึกได้ระยะเวลาหนึ่ง (หลายชั่วโมง) และอาจสลายตัวลงอย่างกระทันหัน ดังนั้นแม้จะได้เข้าสู้รบกับข้าศึกก่อนเวลาอันสมควร และต้องประสบความพ่ายแพ้ การต่อสู้นั้นก็ไม่ใช่เป็นการไร้ประโยชน์เพราะข้าศึกก็ต้องเปลืองกำลังไปส่วนหนึ่งเหมือนกัน เปิดโอกาสให้หน่วยอื่น ๆ ของเราได้เข้าตีต่อไป

การจัดหน่วยเพื่อความมุ่งหมายข้างต้นควรจะเป็นเช่นนั้น จะได้กล่าวต่อไปภายหลัง
ฉะนั้น การที่จะให้กำลังทั้งหมดได้ร่วมมือกันดี เราจะต้องมอบความอิสระพอสมควรให้แก่หน่วย และคอยควบคุมให้แต่ละหน่วยค้นหาข้าศึกและเข้าตีข้าศึกด้วยความเสียสละมากที่สุด

๑๒. อารุหสำคัญของ การรบด้วยวิธีรุก คือการเข้าตีอย่างจู่โจม ยิ่งเราปฏิบัติได้ดีเพียงใด เราก็เป็นฝ่ายมีโอกาสตีมากขึ้นเพียงนั้น ปัจจัยที่เราไม่คาดหมายอันเกิดจากการกระทำของฝ่ายตั้งรับ เช่น การเตรียมการอย่างลับ ๆ หรือการปกปิดในเรื่องราวการวางกำลังนั้น ฝ่ายเข้าตีจะแก้ไขได้ก็ด้วยการเข้าตีแบบจู่โจมเท่านั้น

อย่างไรก็ดี โอกาสที่จะปฏิบัติการระบบจู่โจมมักจะหาได้ยากในการสงครามครั้ง หลัง ๆ ทั้งนี้เพราะมีการระวังป้องกันรอบคอบยิ่งขึ้นประการหนึ่ง และการดำเนินการรบมีความรวดเร็วยิ่งขึ้นประการหนึ่ง น้อยครั้งนักที่จะมีการว่างการรบนาน ๆ จะทำให้ฝ่ายหนึ่งถึงกับนอนใจว่าตนอยู่ในความปลอดภัย และถูกอีกฝ่ายหนึ่งเข้าตีอย่างมีรัฐสีกตัว

โดยนัยนี้ ยกเว้นการเข้าตีเวลากลางคืน ซึ่งยังคงกระทำได้อยู่เสมอ (เช่นที่ ฮอคคินร์ช - Hochkinrh) การจู่โจมเข้าตีจะบังเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเราทำการเคลื่อนที่ไปทางข้างหรือดอยไปข้างหลังแล้วหวนกลับมาทำการเคลื่อนที่ไปข้างหน้าอย่างกระทันหันหรือในกรณีที่เรายังอยู่ห่างจากข้าศึก เราอาจทุ่มความพยายามอย่างมากมาย เพื่อเคลื่อนที่ไปถึงที่หน่วยเร็วกว่าที่ข้าศึกได้คาดคิดไว้

๑๓. การเข้าตีอย่างจู่โจมแบบปกติในเวลากลางคืนดังเช่น Hochkinrh เป็นวิธีเดียวที่ให้ผลมากที่สุดด้วยกำลังเข้าตีเพียงเล็กน้อยแต่ฝ่ายเข้าตียอมเสี่ยงอันตรายมิใช่น้อยเพราะเป็นฝ่ายที่ไม่คุ้นกับภูมิประเทศดีเหมือนฝ่ายตั้งรับ ซึ่งฝ่ายเข้าตีคุ้นเคยกับภูมิประเทศน้อยและทราบข่าวเกี่ยวกับการลาดตระเวณของข้าศึกน้อย การเสี่ยงอันตรายก็ยิ่งจะมีมากขึ้น ดังนั้นการเข้าตีในลักษณะนี้จะต้องถือว่าเป็นวิธีที่เสี่ยงอันตรายเสมอ

๑๔. การเข้าตีเวลากลางคืน ไม่ต้องอาศัยการเตรียมมากเหมือนเข้าตีในเวลา กลางวัน แต่จะต้องมีการรวมกำลังของหน่วยทหารเพิ่มขึ้น

หลักในการใช้หน่วยทหาร

๑. ในเมื่อเขาไม่อาจขาดอาวุธยิงเสียได้ (มีฉะนั้นเราจะนำไปด้วยทำไม) เราก็ต้องใช้อาวุธเพื่อ เปิดฉากการรบ เราจะต้องไม่ใช้ทหารม้า จนกว่าข้าศึกจะได้รับความเสียหายอย่างหนักจากทหาร รบและทหารปืนใหญ่ จากสิ่งนี้จะตามด้วย

เราต้องวางกำลังทหารม้าไว้ข้างหลังทหารราบ ไม่นำไปใช้เปิดฉากการรบโดยไม่มี ความจำเป็นแท้จริงเราจะใช้ทหารม้าให้เข้าตีอย่างอุกอาจก็ต่อเมื่อข้าศึกอยู่ในความระส่ำระสายหรือใน กรณีที่มีการถอยอย่างรวดเร็วของข้าศึกทำให้เราหวังผลชัยชนะได้

๒. การยิงทหารปืนใหญ่มากกว่าการยิงของทหารราบ กองร้อยทหารปืนใหญ่ประกอบด้วย ป. ขนาด ๖ ปอนด์ ๘ กระบอกประจำแนวกลางไม่ถึงหนึ่งในสามของแนวกองทัพทหารราบ มีกำลัง ทหารไม่ถึงหนึ่งในแปดของกองพันทหารราบ แต่แม้กระนั้นก็มีกำลังยิงเหนือกว่า ๒ หรือ ๓ เท่า เสียแต่ว่ามีความคล่องแคล่วในการเคลื่อนที่น้อยกว่าทหารราบ ข้อนี้เป็นความจริงโดยตลอด แม้แต่ ป. เทียมลากด้วยม้าขนาดเบาที่สุดเองก็ยังสู้มิได้ เพราะว่ามีอาจนำไปใช้ได้ในทุกภูมิประเทศเหนือ ทหารราบ ฉะนั้นจึงจำเป็นแต่เริ่มแรกที่จะต้องให้ทหารปืนใหญ่ทำการยิงไปยังจุดสำคัญที่สุดต่าง ๆ เพราะว่าเป็นขณะที่การรบคืบหน้าต่อไป ที่มีทหารปืนใหญ่ไม่สามารถรวมกำลังไปยังจุดเหล่านั้น ได้เหมือนทหารราบ โดยปกติกองร้อย ป. ที่มีกำลังมาก คือ มีจำนวนปืน ๒๐ - ๓๐ กระบอก มักจะให้ผลแตกหักในการรบ ณ ด้านที่วางกองร้อย ป. นั้น

จากคุณลักษณะดังที่กล่าวมานี้ จึงอาจตราเป็นกฎสำหรับการใช้เหล่าต่าง ๆ ได้ ดังนี้

๑.๑ เราควรเริ่มการรบด้วยการใช้กำลังส่วนใหญ่ของปืนใหญ่ของเรา เว้นเสียแต่ใน กรณีที่เรารวมกำลังได้เหนือกว่าข้าศึก ณ ตำแหน่งที่เราจะปฏิบัติการนั้น เราจึงควรจะใช้ ป. เทียม ลากด้วยม้า และ ป. ลากด้วยคนไว้เป็นกองหนุน เราควรใช้ปืนใหญ่ หลาย ๆ กองร้อยรวมกำลังยิง ต่อตำบลใดตำบลหนึ่งเพียงตำบลเดียว ป. ยี่สิบถึงสามสิบกระบอกรวมกันเป็นหนึ่งกองร้อย มอบ ให้ทำหน้าที่ป้องกันด้านสำคัญในแนวรบของเรา หรือ ทำให้การยิงที่มั่นด้านสำคัญของข้าศึก ซึ่ง เราวางแผนไว้ว่าจะทำการเข้าตี

๑.๒ หลังจากนี้เราจึงใช้ทหารราบเข้าทำการรบ แต่พึงระวังอย่านำกำลังมากเกินไป เข้าทำการรบเสียแต่เริ่มแรก ก่อนอื่นเราจะต้องพยายามค้นหาให้พบว่ามีอะไรบ้างอยู่เบื้องหน้าเรา (เพราะว่ายากที่เราจะมองเห็นสิ่งนั้นได้ชัดเจนล่วงหน้า) และการยุทธจะบ้ายโฉมหน้าไปทางใด ฯลฯ

ถ้าแนวยิงที่เราวางไว้นี้เพียงพอที่จะต้านทานข้าศึกไว้หยุด และถ้าไม่มีความจำเป็นที่ จะต้องรีบร้อนอันใดแล้ว ถ้าเรารีบร้อนไปใช้กำลังที่เหลืออยู่ของเราเข้าก็เท่ากับเราทำ ผิดพลาด

นั่นเอง เราต้องพยายามรื้อถอนกำลังให้ข้าศึกอ่อนเปลี้ยลงไปให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ด้วยกำลังที่
เราวางไว้ตั้งแต่เริ่มแรกนั่นเอง

๓.๓ ถ้าข้าศึกนำกำลังเป็นอันมากเข้าทำการรบจนแนวยิงฝ่ายเราด้านทาน ไม่ไหว
จะต้องถอยลงมา หรือเพื่อเหตุอื่นบางประการเราต้องไม่รั้งรออีกต่อไป เราต้องส่งทหารราบ
ทั้งหมดเข้าประจำแนวใหม่ ในระยะระหว่าง ๑๐๐ - ๒๐๐ ก้าว และให้แนวนี้ทำการยิง หรือเข้า
ตะลุมบอนแล้วแต่สถานการณ์จะอำนวยให้อย่างใด

๓.๔ ข้อนี้เป็นความมุ่งหมายใหญ่ของทหารราบคือในขณะที่เดียวกันนั้น ถ้าสนามยุทธมี
ความลึกมากพอจนเราสามารถจัดแนวทหารราบอีกแนวหนึ่งเป็นแนวหนุนไว้ล่วงหน้า (จัดเป็น
รูปขบวนลึก) เราก็จะสามารถควบคุมสถานการณ์ทางด้านนี้ได้อย่างมั่นคง แนวที่สองของทหารราบ
ดังกล่าวนี้ ถ้าทำได้ควรใช้ในรูปแบบขบวนลึกเสมอ เพื่อให้ได้ผลแตกหัก

๓.๕ ระหว่างกำลังกระทำการยุทธนั้น ทหารม้าควรอยู่หลังแนวรบ ให้อยู่ชิดแนวรบ
ที่สุดเท่าที่จะทำได้โดยไม่ได้รับความเสียหายมากนัก คือ ให้อยู่นอกกระยะยิงด้วยกระสุนลูกปลาย
หรือ กระสุนปืนเล็กของข้าศึก แต่ควรให้อยู่ชิดพอที่จะฉวยโอกาสชิงความได้เปรียบอย่างรวดเร็ว
เมื่อสถานการณ์เกือกลุ

๔. เพื่อปฏิบัติการตามกฎหมายที่กล่าวมาอย่างเคร่งครัด เราต้องไม่ลืมหลักดังจะกล่าวต่อไป
คือ

อย่านำกำลังทั้งสิ้นของเราเข้าทำการรบอย่างตามบุญตามกรรม และพร้อมกันทั้งหมดใน
เวลาเดียวกัน ถ้าทำเช่นนั้นเราจะอำนวยความสะดวกอย่างไร ๆ มิได้เลย แต่เราควรจะใช้กำลังแต่เพียง
ส่วนน้อยรื้อถอนกำลังข้าศึกให้อ่อนเปลี้ยเปลี้ยลง และเก็บกำลังส่วนใหญ่ไว้ในยามคับขัน เมื่อนำ
กำลังส่วนใหญ่นี้ออกใช้ด้วยความห้าวหาญที่สุด

๕. เราควรจัดรูปขบวนรบขึ้นรูปหนึ่ง (คือ จัดกำลังทหารวางไว้เป็นรูปขบวนรบก่อนทำ
การรบ และระหว่างทำการรบ) เพื่อให้ตลอดการทัพ หรือตลอดการสงคราม รูปขบวนนี้จะต้อง
ใช้ได้ในทุก ๆ กรณี เมื่อไม่มีเวลาจะจัดวางกำลังให้เป็นพิเศษออกไป ดังนั้น ก่อนอื่นจึงควรคิดถึง
รูปขบวนเพื่อการตั้งรับ ลักษณะและสภาพของสนามรบจะเป็นเครื่องบ่งวิธีรับของกองทัพว่าจะรบ
ด้วยวิธีใด จึงจะเป็นประโยชน์และได้เปรียบ นายพลระดับรอง ๆ ส่วนมาก และนายทหารอีกเป็น
อันมาก ซึ่งนำหน่วยทหารขนาดย่อมมักจะไม่มีความรู้ในทางยุทธวิธีและไม่มีความสามารถอัน
เด่นชัดในการอำนวยความสะดวก

ดังนั้น จึงเกิดหลักขึ้นในการทำสงครามว่าจะต้องใช้ศิลปะ ตามความเห็นของข้าพเจ้าเห็นว่า
กองทัพฝรั่งเศสมีศิลปะในการทำสงครามอยู่ในระดับสูงที่สุด

๖. ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วถึงวิธีใช้อาวุธต่าง ๆ รูปขบวนของกองทัพน้อยอาจเป็นรูปดังนี้
โดยประมาณ

ก. ๐๐๐๐๐๐ ๐๐๐๐๐๐ ๐๐๐๐๐๐ ๐๐๐๐๐๐ ข.

ค. : I :: I :: I :: I :: I :: I :: I :: I :: I :: I : ง.

จ.

ช.

ค.

ง.

๙. กองทัพประกอบด้วยกองทัพน้อยอิสระหลายกองทัพน้อย แต่ละกองทัพน้อย มีแม่ทัพ กองทัพน้อยและฝ่ายอำนวยการของตนเอง กองทัพน้อยเหล่านี้วางกำลังเป็นแนว และซ้อนหลังกัน ตามที่กล่าวไว้แล้วในกฎทั่วไปสำหรับการทำการรบ ตรงนี้เราควรสังเกตว่า เราควรจัดทหารม้าเป็น กองหนุนพิเศษเก็บไว้ข้างหลัง เว้นเสียแต่เรามีทหารม้าน้อยไม่สามารถจัดได้ ก็ไม่ต้องจัด กองหนุนทหารม้าที่จัดไว้นี้ก็เพื่อให้ทำหน้าที่ ดังนี้

๙.๑ เข้าทำลายข้าศึกที่กำลังถอยจากสนามยุทธ และเข้าตีทหารม้าข้าศึก ซึ่งข้าศึกให้ กำบังการถอย ถ้าเราสามารถเอาชนะทหารม้าข้าศึกที่เป็นส่วนกำบังนี้ได้ เราจะได้ชัยชนะอย่าง ใหญ่หลวง เว้นเสียแต่ทหารราบข้าศึกจะแสดงความกล้าหาญอย่างมหัศจรรย์เท่านั้น การใช้ทหารม้า ส่วนย่อยๆ เข้าปฏิบัติการณ์นี้จะไม่สามารถ ปฏิบัติการสำเร็จสมประสงค์ได้เลย

๙.๒ เพื่อที่จะไล่ติดตามข้าศึกได้รวดเร็วขึ้น ถ้าข้าศึกถอยไปโดยมิได้ถูกฝ่ายเราตีแตก พ่ายไป หรือถ้าข้าศึกยังคงถอยไปในวันรุ่งขึ้นหลังจากพ่ายแพ้ในการยุทธ ทหารม้าเคลื่อนที่ได้เร็วกว่าทหารราบ และสามารถทำลายขบวนข้าศึกซึ่งกำลังถอยได้ดีกว่าทหารราบ ในการสงครามนั้น การไล่ติดตามภายหลังจากได้ชัยชนะในการยุทธนั้น เป็นเรื่องสำคัญมากที่สุด

๙.๓ เพื่อใช้ในการโอบล้อม (ทางยุทธศาสตร์) อย่างยิ่ง เราต้องการใช้เหล่าซึ่ง สามารถเคลื่อนที่ได้เร็วกว่าทหารราบ

เพื่อที่จะให้กองทัพน้อยเหล่านี้เป็นอิสระยิ่งขึ้น เราควรมอบปืนใหญ่เทียมลากด้วยม้าจำนวนมาก ให้ไปขึ้นกับกองทัพน้อยเหล่านั้น เพราะเพียงแค่ผสมหลาย ๆ เหล่านี้เพียงแค่ทำให้มีกำลังมากขึ้นเท่านั้น ไม่ทำให้มีอิสระด้วย

๘. รูปขบวนตามที่กล่าวมาแล้วนี้ มีเจตนาเพื่อใช้สำหรับทำการรบคือ เป็นรูปขบวนสำหรับทำการรบ

รูปขบวนการเดินนั้น ดังนี้

๘.๑ แต่ละกองทัพน้อยอิสระ (กองพลน้อย หรือ กองพลก็ได้) จัดกองระวางหน้าและกองระวางหลังของตนเอง และจัดรูปขบวนเดินของตนเองหลาย ๆ กองทัพน้อยอิสระอาจต้องเคลื่อนที่ตามกันไปบนถนนสายเดียวกัน เลกกลายเป็นขบวนเดียวกันก็ได้

๘.๒ กองทัพน้อยทำการเดินตามรูปขบวน ซึ่งตนจะต้องเข้าประจำในรูปขบวนรบ ซึ่งอาจเดินข้างเคียงกัน หรือตามกันแล้วแต่ว่ารูปขบวนในสนามรบ ซึ่งตนจะต้องเข้าทำการรบนั้นมีรูปขบวนรบอย่างไร

๘.๓ ในกองทัพน้อยมักจะจัดรูปขบวนเดินดังนี้ ทหารราบเบาพร้อมด้วยทหารม้าหนึ่งกรมเป็นกำลังเพิ่มเติมเป็นกองระวางหน้าและกองระวางหลัง ต่อแนว ก - ข เป็นแนวของทหารราบเบา ซึ่งเป็นผู้เริ่มเปิดการรบ และในภูมิภาคประเทศลุ่ม ๆ ดอน ๆ ก็ทำหน้าที่เป็นกองระวางหน้าด้วย แนว ก - ง เป็นแนวทหารปืนใหญ่ซึ่งวาง ป. ไว้ ณ ตำแหน่งต่าง ๆ ที่ถือฤกษ์ให้ได้เปรียบข้าศึก ถ้าไม่วาง ป. ไว้ในแนวนี้ ก็ให้ไปวางไว้ข้างหลังแนวทหารราบแนวที่หนึ่ง คือ แนว จ - ฉ แนว จ - ฉ เป็นแนวที่หนึ่งของทหารราบ (ตามรูปนี้เป็นแนวทหารราบ ๔ กองพัน) มีหน้าที่จัดรูปขบวนเข้าเป็นแนวและทำการยิง แนว ช - ซ เป็นแนวกรมทหารม้า แนว ค - ต เป็นแนวทหารราบแนวที่สองเป็นกองหนุนเพื่อใช้ทำการแตกหัก แนว ถ - ท เป็นแนวทหารม้าสนับสนุนทหารราบในแนวที่สอง กองทัพน้อยอาจจัดรูปขบวนได้ตามหลักและวิธีเดียวกับที่จัดรูปขบวนกองพลน้อยตามที่กล่าวแล้วนี้ และรูปขบวนรบก็ไม่จำเป็นต้องเป็นดังรูปนี้เสมอไป อาจเปลี่ยนแปลงไปได้เล็กน้อย แต่จะต้องปฏิบัติตามการตามที่กล่าวไว้ข้างต้นนั้น ตัวอย่าง เช่น ในรูปขบวนรบตามปกตินั้น แนวทหารม้าแนวที่หนึ่งคือ แนว ช - ซ นั้น อาจเอามารวมไว้กับแนวทหารม้าแนวที่สองที่แนว ถ - ท ก็ได้ จะเอาทหารม้าไว้ในแนว ช - ซ นั้นซึ่งอยู่ข้างหน้าก็แต่เฉพาะในกรณีพิเศษบางกรณีเท่านั้น กล่าวคือ ในเมื่อเข้ามารวมกันไว้ในแนว ถ - ท แล้ว ปรากฏว่าทหารม้าอยู่ข้างหลังห่างไกลเกินไปดังนี้ เป็นต้น

รูปขบวนนี้ใช้ได้ไม่ว่าเราจะเคลื่อนที่เข้าหาข้าศึก หรือ เคลื่อนที่ไล่ติดตามในทางขนานกับข้าศึก การเคลื่อนที่เข้าหาข้าศึกนั้น เรามักจะใช้รูปขบวนดังกล่าวนี้เป็นปกติธรรมดา ส่วนในการเคลื่อนที่ในทางขนานกับข้าศึกนั้น รูปขบวนที่เคลื่อนที่ตามกันควรเปลี่ยนมาให้เคลื่อนที่เป็นรูปขบวนเดียวกัน แต่เมื่อเราจะต้องจัดเป็นรูปขบวนรบเพื่อทำการรบ เราก็จะมีเวลาเพียงพออยู่เสมอที่จะเคลื่อนกำลังทหารม้าและกำลังทหารราบในแนวที่สองขึ้นไปทางขวาหรือทางซ้ายได้ทัน

หลักการใช้ภูมิประเทศ

๑. ภูมิประเทศให้ผลเกื้ออยู่สองประการ ในการทำสงคราม ดังนี้
ประการแรก คือ เป็นเครื่องกีดขวางการเคลื่อนที่ของข้าศึก ซึ่งจะเข้ามาสู่เรา คือ ทำให้ข้าศึกทำการรุกต่อมาไม่ได้ ณ ตำบลใดตำบลหนึ่ง หรือบังคับให้ข้าศึกต้องเคลื่อนที่ช้าลง และต้องเคลื่อนที่เข้ามาเป็นรูปขบวนแถวตอน ฯลฯ

ประการที่สอง คือ เครื่องกีดขวางต่าง ๆ ในภูมิประเทศ ช่วยให้เราวางกำลังทหารของเราให้อยู่ในความกำบังได้

แม้ว่าทั้งสองประการที่กล่าวมานี้มีความสำคัญอย่างมาก แต่ข้าพเจ้าคิดว่าประการที่สองนั้นสำคัญกว่าประการแรก ไม่ว่าในกาลใด เราได้ประโยชน์จากภูมิประเทศในทางอาศัยเป็นเครื่องกำบังอยู่เสมอ แม้แต่ภูมิประเทศธรรมดาสามัญที่สุดก็ยังอำนวยความสะดวกให้เราวางตัวลงอาศัยความกำบังได้ไม่มากนักน้อย แต่ก่อนนั้นเรามักจะรู้กันแต่ว่าภูมิประเทศเป็นเครื่องกีดขวางการเคลื่อนที่ของข้าศึกตามความสำคัญประการแรกดังที่กล่าวมาแล้วนี้ ส่วนความสำคัญประการที่สองคือ ใช้ภูมิประเทศเป็นเครื่องกำบังตนเองนั้นมักจะไม่มีใครใช้กัน แต่ปัจจุบันนี้ กองทัพมีความคล่องแคล่วมากขึ้นกว่าแต่ก่อน ทำให้เราต้องใช้ภูมิประเทศในทางกีดขวางข้าศึคน้อยลง แต่ต้องใช้ภูมิประเทศในการกำบังตนมากขึ้น การใช้ภูมิประเทศเพื่อกีดขวางการรุกของข้าศึคนั้น ได้ประโยชน์มากเฉพาะในการตั้งรับแต่อย่างเดียว แต่การใช้ภูมิประเทศเพื่อกำบังตนนั้นใช้ได้ทั้งในโอกาสทำการรุกและในโอกาสทำการตั้งรับ

๒. ภูมิประเทศซึ่งเป็นเครื่องกีดขวางการเคลื่อนที่จะช่วยป้องกันปีกให้แก่เรา และทำให้แนวรบของเรามีความแข็งแรงมากขึ้น

๓. เพื่อที่จะให้ภูมิประเทศช่วยป้องกันปีกให้มั่น ลักษณะภูมิประเทศนั้น จะต้องเป็นภูมิประเทศที่ข้าศึกผ่านมาไม่ได้ เช่น แม่น้ำกว้างใหญ่, ทะเลสาบ, หนอง หรือบึง ที่ลุยข้ามมาไม่ได้ อย่างไรก็ตามเครื่องกีดขวางตามที่กล่าวมานี้หาได้ยาก ดังนั้น การที่จะป้องกันปีกของเราให้ได้ อย่างแท้จริงนั้นจึงทำได้ยากยิ่ง ทุกวันนี้การป้องกันปีกยิ่งทำได้ยากกว่าแต่ก่อน โดยที่เราไม่ประจำอยู่ ณ ที่มั่นใดที่มั่นหนึ่งเป็นเวลานาน ๆ แต่เรามักจะมีการเคลื่อนที่กันอยู่เสมอ ๆ ในเขตสงคราม (Theater of war) นั้น เราต้องการที่มั่นมากขึ้นทุกที

เครื่องกีดขวางซึ่งยังผ่านได้ คือ มิใช่ชนิดที่ผ่านไม่ได้โดยเด็ดขาดนั้น ไม่นับว่าเป็นเครื่องป้องกันปีกของเราได้ เป็นได้แต่เพียงเครื่องช่วยให้ปีกของเรามีความมั่นคงแข็งแรงขึ้นเท่านั้น ในกรณีเช่นนี้หน่วยทหารจะต้องวางตัวลงเบื้องหลังเครื่องกีดขวางเช่นนั้น เพื่ออาศัยเครื่องกีดขวางนี้เป็นเครื่องกีดกั้นการรุกของข้าศึก

แต่ก็ได้ผลอยู่เสมอที่จะใช้เครื่องกีดขวางที่แม้ข้าศึกจะสามารถผ่านได้นี้เป็นเครื่องป้องกันปีกของเรา เพราะว่า ณ ที่เช่นนั้น เราก็จะสามารถใช้กำลังเพียงเล็กน้อยเข้ารักษาได้ แต่เราต้องระวังอยู่สองประการ คือ

ประการแรก โดยที่เราเชื่อมั่นในเครื่องกีดขวางนี้มากเกินไป ทำให้เราไม่วางกำลังหนุนที่แข็งแรงไว้เบื้องหลัง

ประการที่สอง เรามักจะถูกเครื่องกีดขวางเช่นที่กล่าวนี้ล้อมตัวเราเองทั้งสองปีก โดยที่เครื่องกีดขวางเช่นนี้ ไม่สามารถคุ้มครองป้องกันเราได้อย่างสมบูรณ์ จึงไม่เป็นเครื่องป้องกันมิให้ข้าศึกเข้าปฏิบัติการทางปีกของเราได้

ดังนั้น เครื่องกีดขวางดังกล่าวนี้จึงทำให้การตั้งรับของเราอ่อนแอ เพราะว่าเครื่องกีดขวางเช่นนั้น จะไม่เกื้อกูลให้เรากลับทำการรุกทางปีกใดปีกหนึ่งได้โดยง่าย แต่เราเองกลับจะตกอยู่ในฐานะเสียเปรียบ เมื่อปีกทั้งสองข้างถูกผลักดันต้องหลุบเข้ามา

๔. ข้อพิจารณาดังกล่าวมาแล้วนี้ เป็นเครื่องยืนยันว่าจะต้องจัดรูปขบวนวางกำลังในทางลึกยิ่งเราหาเครื่องป้องกันปีกได้ยากเพียงใด เราต้องวางกำลังกองทัพน้อยไว้ข้างหลังให้มาก กองทัพขึ้นเพื่อที่จะใช้โอบข้าศึกที่กำลังล้อมเราอยู่นั้น

๕. ภูมิประเทศทุกชนิดซึ่งทหารเคลื่อนที่เป็นแนวหน้ากระดานไม่สามารถผ่านได้เป็นเครื่องกีดขวางประเภทที่กล่าวถึงข้างต้นนั้น ซึ่งได้แก่หมู่บ้าน กำแพง รั้ว พุ่มไม้ และ ภูเขา ที่ล้อมจนกระทั่งบรรดาภูเขา ล้วนเป็นเครื่องกีดขวางประเภทที่กล่าวนี้ เราอาจเคลื่อนที่ผ่านเครื่องกีดขวางเหล่านั้นได้ แต่ผ่านได้ช้า และต้องใช้ความพยายาม ดังนั้น กองทหารซึ่งอาศัยภูมิประเทศเช่นนี้ เป็นเครื่องกีดขวางก็จะมีอำนาจในการต้านทานเพิ่มขึ้น ป่านั้นก็นับเป็นเครื่องกีดขวางประเภทนี้ด้วย ถ้าป่านั้นมีต้นไม้ขึ้นรกทึบ และมีที่หลุมหล่มในป่านั้น ป่าไม้ธรรมดานั้นเคลื่อนที่ผ่านได้ง่ายเหมือนเคลื่อนที่ในทุ่งราบนั่นเอง แต่เราต้องไม่มองข้ามความจริงที่ว่าป่านั้นอาจซ่อนข้าศึกเอาไว้ได้ ถ้าเราเองอาศัยป่าไม้เช่นนั้น เป็นเครื่องซ่อนตัวเราบ้าง ป่าก็จะซ่อนทั้งเราและทั้งข้าศึก แต่การที่จะไม่ยึดป่าข้างหน้าหรือทางปีกของเราไว้ก็เป็นการผิดพลาดอย่างหนัก และเป็นอันตรายมาก เว้นเสียแต่ว่าป่านั้นจะมีเส้นทางผ่านเข้ามาได้เพียงไม่กี่เส้นทาง เครื่องกีดขวางซึ่งสร้างไว้เป็นเครื่องกีดขวางนั้น ได้ประโยชน์น้อย เพราะว่าข้าศึกสามารถยกเคลื่อนที่ออกไปเสียได้โดยง่าย

๖. จากที่กล่าวมานี้ จึงได้หลักว่าเราควรใช้เครื่องกีดขวางดังกล่าวนี้ ณ ปีกด้านใดด้านหนึ่ง เพื่อให้ใช้กำลังแต่น้อยต้านทานข้าศึกได้อย่างแข็งแรง พร้อมกันนั้นก็ทำการรุกตามแผนซึ่งวางไว้แล้ว ณ ปีกอีกด้านหนึ่ง การใช้ภูสนามเพลาะประกอบกับเครื่องกีดขวางตามธรรมชาติ จะให้ประโยชน์แก่เรามาก เพราะว่าแม้ข้าศึกจะผ่านเครื่องกีดขวางเข้ามาได้ การยิงจากภูสนามเพลาะจะช่วยให้กำลังอันน้อยของเราสามารถต่อสู้กำลังอันเหนือกว่ามากของข้าศึกได้ และป้องกันมิให้เราถูกจู่โจมอย่างกะทันหันด้วย

๗. เมื่อเราทำการตั้งรับป้องกันตัวเรา ไม่ว่าเครื่องกีดขวางใด ๆ ซึ่งอยู่เบื้องหน้าในแนวของเรา จะมีค่าอย่างยิ่งเสมอไป

เราใช้ภูเขาเป็นที่มั่นก็เพราะเหตุผลตามที่กล่าวนี้เอง เพราะว่าที่ว่ำที่สูงไม่สู้มีอิทธิพลสำคัญเท่าใดนัก และไม่เกื้อกูลต่อประสิทธิภาพของอาวุธ แต่เมื่อเราใช้อยู่บนที่สูง ข้าศึกซึ่งจะเคลื่อนที่เข้าหาเราก็ต้องปีนป่ายขึ้นมาอย่างทรหด ข้าศึกจะปีนขึ้นมาได้อย่างเชิงง่า ต้องกระจายกำลังกันออกไปและขึ้นมาถึงเราด้วยความเหนื่อยอ่อน ถ้าเราและข้าศึกมีกำลังและความกล้าหาญทัดเทียมกัน การที่ได้เปรียบโดยยึดที่สูงเช่นนี้ อาจให้ผลแตกหักเด็ดขาดก็ได้ แต่เราต้องไม่มองข้ามถึงค่าในทางขวัญของฝ่ายเข้าตี ทหารซึ่งกำลังรุกจะมีกำลังใจกล้าแข็งต่ออันตรายยิ่งขึ้น ส่วนฝ่ายตั้งรับซึ่งอยู่กับที่จะเสียกำลังใจลงไปทุกที ดังนั้น จึงเป็นประโยชน์มากที่จะวางกำลังทหารราบแนวที่มั่นและทหารปืนใหญ่ไว้บนภูเขา

ภูเขามักจะชันเป็นส่วนมาก หรือถ้าลาดก็เป็นลูกคลื่นและไม่ราบเรียบ ซึ่งไม่อาจยิงกราดให้ผลได้ ถ้าเป็นเช่นนี้เราไม่ควรวางกำลังทหารราบแนวที่หนึ่งไว้ แต่ควรวางไว้แต่เฉพาะพลลาดตระเวนแม่นปืนไว้ตามเหลี่ยมเขา และวางกำลังแนวที่หนึ่งไว้ในลักษณะที่จะสามารถทำการยิงข้าศึกได้ผลสูงสุดเมื่อข้าศึกขึ้นมาถึงยอดเขาและกำลังรวมแนวกำลังกันใหม่อยู่

เครื่องกีดขวางการรุกอื่น ๆ เช่น แม่น้ำขนาดย่อม, ลำธาร, ลำราง ฯลฯ ทำให้แนวข้าศึกต้องแตกออกไป เมื่อข้าศึกข้ามเครื่องกีดขวางเหล่านั้นมาได้ ก็จะต้องมาเสียเวลาปรับแนวใหม่ ดังนั้นเราจะต้องให้เครื่องกีดขวางเหล่านี้อยู่ในระยะยิงหวังผลสูงสุดของฝ่ายเรา ถ้าเรามีปืนใหญ่มาก (ระยะนี้ที่อยู่ระหว่าง ๔๐๐ ถึง ๖๐๐ ก้าว) ซึ่งเราจะยิงด้วยกระสุนลูกปรายได้อย่างฉกรรจ์ แต่ถ้า ณ ที่นั้นเรามีปืนใหญ่น้อย (ระยะนี้ที่อยู่ระหว่าง ๑๕๐ ถึง ๒๐๐ ก้าว) ซึ่งเป็นระยะยิงฉกรรจ์ของปืนคาบศิลา

๘. เพราะฉะนั้นจึงเป็นกฎเบื้องต้นที่จะต้องให้มีเครื่องกีดขวางทุกชนิด ให้อยู่ภายในระยะยิงหวังผลสูงสุดของเรา เพื่อที่จะเพิ่มกำลังต้านทานของแนวรบของเราให้แข็งแรงขึ้น แต่ข้อสำคัญพึงระลึกว่าเราจะต้องไม่จำกัดการต้านทานของเราอยู่แต่เพียงทำการยิงเท่านั้น แต่จะต้องพร้อมอยู่เสมอที่จะเข้าประจัญบานด้วยดาบปลายปืน โดยให้กำลังส่วนหนึ่งของเรา (๑ ใน ๓ ถึงใน ๒) จัดกำลังเป็นรูปขบวนเล็ก ถ้าหากกำลังของเราอ่อนกว่าข้าศึกมาก เราก็ต้องวางแต่เพียงแนวยิงไว้ซึ่งประกอบด้วยทหารราบและทหารปืนใหญ่ให้ใกล้พอที่จะฝ่าเครื่องกีดขวางให้อยู่ในระยะยิงหวังผลสูงสุดได้กำลังที่เหลือให้จัดไว้เป็นรูปขบวนเล็กเก็บไว้ข้างหลังในระยะ ๖๐๐ ถึง ๘๐๐ ก้าว และถ้าทำได้ ควรวางกำลังที่เหลือนี้ไว้ในที่กำหนด

๙. วิธีใช้เครื่องกีดขวางเหล่านี้ป้องกันแนวรบของเราอีกวิธีหนึ่ง ก็คือให้เครื่องกีดขวางเหล่านี้อยู่ไกลออกไปอีกเล็กน้อย ให้อยู่ในระยะยิงฉกรรจ์ของปืนใหญ่ของเรา (๑๐๐๐ ถึง ๒๐๐๐ ก้าว) และเมื่อข้าศึกผ่านระยะนี้มาได้เราก็สามารถเข้าตีข้าศึกได้จากทุกทิศทุกทาง (ดูกฎเฟอร์ดินันด์ที่ได้เคยทำทำนองนี้ที่มินเดิน) โดยวิธีนี้เครื่องกีดขวางก็เกื้อกูลต่อแผนการตั้งรับที่มุ่งหมายจะกลับทำการรุก โดยกลับทำการรุกออกจากแนวรบของเรานั้นเอง

๑๐. ตามที่กล่าวมาแล้วนั้น เราได้พิจารณาถึงแต่เครื่องกีดขวางในภูมิประเทศซึ่งเป็นแนว สัมพันธ์กับแนวที่มันอันเป็นแนวยาว ๆ บัดนี้ เราควรหันมาพิจารณาถึงตำบลโคดเดี่ยวกันบ้าง

กล่าวโดยทั่วไปแล้ว เราสามารถป้องกันตำบลโคดตำบลหนึ่ง ซึ่งอยู่โคดเดี่ยวแต่ลำพังเพียง จุดเดียวได้ โดยเพียงแต่ตัดแปลงเป็นที่มัน หรืออาศัยลักษณะภูมิประเทศเป็นเครื่องกีดขวางอัน มันคงแข็งแรง เรายังไม่พิจารณาถึงการขุดสนามเพลาะตัดแปลงภูมิประเทศเป็นที่มัน ณ ที่นี้ แต่จะ พิจารณาถึงลักษณะภูมิประเทศ ซึ่งจะอาศัยเป็นที่ยึดเหนี่ยวได้อย่างมั่นคงในตัวของมันเอง คือ

๑๐.๑ ภูเขาสูงชันที่อยู่โคดเดี่ยว

ณ ที่เช่นนี้การตัดแปลงภูมิประเทศเป็นที่มันก็ยังคงจำเป็นต้องทำอยู่ เพราะข้าศึกสามารถ เคลื่อนที่รุกเข้าหาฝ่ายตั้งรับด้วยแนวกว้างได้เสมอ และฝ่ายตั้งรับมักจะถูกตีจากข้างหลังได้เสมอด้วย เพราะว่ายากที่ใครจะมีกำลังมากพอที่จะวางกำลังได้ทุกด้านโดยรอบภูเขาโคดเดี่ยวนั้น

๑๐.๒ ทางผ่านบังคับ

คำว่าทางผ่านบังคับนี้ หมายถึงช่องทางแคบ ๆ ซึ่งข้าศึกจะรุกผ่านเข้ามาได้เพื่อ กระทำการ ต่อตำบลโคดเพียงตำบลเดียว หรือนัยหนึ่งเข้าตีได้แต่เพียงเฉพาะตำบลซึ่งทางผ่านบังคับการเคลื่อนที่ ของข้าศึก ทางผ่านบังคับนี้ก็ ได้แก่ สะพาน, เขื่อนกั้นน้ำ, หุบเขาสูงชัน เป็นต้น

เราควรสังเกตว่า เครื่องกีดขวางเช่นนี้มีปัญหาต้องแก้อยู่สองกรณีกล่าวคือ ถ้าทางผ่าน บังคับนั้นเป็นทางบังคับให้ข้าศึกจำต้องผ่านทางนั้นจริง ๆ จะหลีกเลี่ยงไปทางอื่นมิได้เช่น สะพาน ข้ามแม่น้ำกว้างใหญ่ตั้งนี้เป็นต้น ในกรณีเช่นนี้ฝ่ายตั้งรับอาจนำกำลังทั้งสิ้นเข้าตั้งรับอย่างอาจหาญ เพื่อรวมอำนาจการยิงให้ได้ผลสูงสุดไปยังจุดซึ่งข้าศึกจะข้ามมา แต่ถ้าเป็นสะพานสั้น ๆ ข้ามลำธาร ขนาดเล็กหรือหุบเขาส่วนมากซึ่งข้าศึกอาจ โอบล้อมทางบังคับนั้นมาก็ได้ถ้าเป็นกรณีนี้เราก็ จำเป็นต้องสงวนกำลังส่วนหนึ่งคือ ๑ ใน ๓ ถึง ๑ ใน ๒ ของกำลังทั้งสิ้นไว้เป็นกองหนุน เพื่อใช้เข้า ตีในรูปขบวนแถวชิด

๑๐.๓ ที่พักอาศัย หมู่บ้าน เมืองเล็ก ๆ ฯลฯ

อาคารบ้านเรือนที่อยู่อาศัยนั้น เป็นที่เหมาะสมสำหรับกำลังจำนวนน้อยอาศัยเป็นที่กำบังต่อสู้ข้าศึกซึ่งมี กำลังเหนือกว่า แต่ทหารที่จะใช้ในการเข้ายึดอาคารบ้านเรือนเป็นที่กำบังต่อสู้กับข้าศึกนั้น จะต้อง เป็นทหารที่มีความกล้าหาญเป็นอย่างมาก และทำการรบอย่างไม่คิดชีวิต แต่ถ้าเราไม่มั่นใจว่าทหาร ของเราจะกล้าหาญถึงปานนั้น ก็ควรจะให้แต่เพียงพลแม่นปืนเท่านั้นเข้ายึดครอง อาคาร บ้านเรือน, สวน ฯลฯ จะเหมาะกว่า และใช้ปืนใหญ่เฝ้ารักษาช่องทางเข้าสู่หมู่บ้าน กำลังส่วนใหญ่ของเรา (๑ ใน ๒ ถึง ๓ ใน ๔) เราควรเก็บไว้เป็นรูปขบวนแถวชิด และซ่อนไว้เบื้องหลังอาคารบ้านเรือน เหล่านั้น เมื่อข้าศึกบุกรุกเข้ามาถึงก็ออกจู่โจมทันที

๑๑. ที่มันโคดเดี่ยวเหล่านี้มักใช้เป็นที่มันรักษาด่าน ซึ่งในกรณีเช่นนี้มักใช้ให้รั้วหน่วงข้าศึก มากกว่าที่จะใช้ด่านทานอย่างเด็ดเดี่ยว และบางทีก็ใช้ให้ยึดตำบลต่าง ๆ ซึ่งเป็นตำบลสำคัญต่อการ รวมกำลังของกองทัพของเรา ซึ่งเราได้วางแผนไว้แล้ว นอกจากนั้นยังมักจะมีกองกำลังอยู่บ่อย

ๆ ที่เราจะต้องไปยึดตำบลใดตำบลหนึ่ง ซึ่งห่างไกลจากแนวรบของเราออกไปมาก ๆ เพื่อให้ได้เวลาสำหรับจัดที่มั่นตั้งรับตามที่เราได้วางแผนแล้ว แต่เมื่อตำบลนั้นอยู่ห่างไกลจากแนวรบฝ่ายเรามาก เช่นนี้ ก็ถือได้ว่าที่มั่นเป็นที่มั่นโดดเดี่ยวอย่างแท้จริง

๑๒. มีข้อพิจารณาอีกสองประการ เกี่ยวกับเครื่องกีดขวางซึ่งอยู่โดดเดี่ยวนี้
ประการแรก คือ เราต้องมีกำลังทหารพร้อมอยู่ข้างหลัง เครื่องกีดขวางดังกล่าวนี้เพื่อคอยรับหน่วยย่อย ๆ ที่ถูกตีกระจัดกระจายกลับมา

ประการที่สอง คือ ไม่ว่าผู้ใดก็ตามที่มีเครื่องกีดขวางโดดเดี่ยวรวมอยู่ในระบบการตั้งรับนั้น ไม่ควรที่จะไปเชื่อถือและไว้วางใจในเครื่องกีดขวางโดดเดี่ยวเหล่านั้นนัก ไม่ว่าเครื่องกีดขวางนั้นจะคุ้มกันแข็งแรงสักเพียงใด

แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ใดซึ่งได้รับมอบภารกิจให้รักษาเครื่องกีดขวางนั้น ก็จะต้องพยายามยึดรักษาไว้จนสุดความสามารถ แม้สถานการณ์จะร้ายแรงเพียงใดก็ตาม ซึ่งความเสียดสีและความเคียดแค้นนี้เกิดจากความไม่พอใจ และความกระตือรือร้น เพราะฉะนั้นเราต้องเลือกบุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยคุณสมบัติอันมีค่านี้สำหรับปฏิบัติภารกิจรักษาเครื่องกีดขวางโดดเดี่ยวดังกล่าวนี้

๑๓. การใช้ภูมิประเทศ เพื่อกำบังการวางกำลังและการรุกของหน่วยทหาร ไม่จำเป็นต้องมีคำอธิบายโดยละเอียด

เราไม่ควรยึดยึดเขา ซึ่งเราตั้งใจจะป้องกันยอดเขานั้น (ซึ่งในอดีตเคยทำกันมาบ่อยๆ) แต่ควรยึดอยู่เบื้องหลังยอดเขานั้น เราไม่ควรจัดที่มั่นไว้ข้างหน้าป่า แต่ควรจัดไว้ในป่าหรือข้างหลังป่า การจัดที่มั่นไว้ข้างหลังป่านั้น จะกระทำต่อเมื่อเราสามารถสำรวจป่านั้นได้ หรือ ป่านั้นเป็นป่ารกทึบ เราควรจัดรูปขบวนเป็นรูปขบวนลึก เพื่อให้หาที่กำบังได้ง่าย เราต้องอาศัยหมู่บ้าน, ป่ารกทึบขนาดเล็ก, และภูมิประเทศเป็นลูกคลื่น ใช้เป็นที่ซ่อนกำบังทหารของเราในการรุก เราควรเลือกภูมิประเทศที่มีห้วงภูมิประเทศทางขวางให้มากที่สุด ฯลฯ

ในภูมิประเทศซึ่งมีการเพาะปลูก ซึ่งอาจทำการลาดตระเวนได้ง่ายนั้น กำลังส่วนใหญ่ของฝ่ายตั้งรับจะสามารถซ่อนตัวได้ทุกหนทุกแห่ง ถ้าหากรู้จักใช้เครื่องกำบังอย่างฉลาด การเคลื่อนที่ของฝ่ายรุกซึ่งนำต้องเคลื่อนที่มาตามถนนนั้น ย่อมยากที่จะหากำบังได้

ไม่จำเป็นต้องกล่าวก็ได้ว่า ในการใช้ภูมิประเทศเพื่อซ่อนกำบังทหารของเรานั้น เราต้องไม่ลืมความมุ่งหมายในการใช้ภูมิประเทศนั้น และการรวมกำลังซึ่งเราต้องจะรวมเหนือกว่าอะไรทั้งหมด เราต้องไม่ยอมให้ภูมิประเทศมาทำให้รูปขบวนของเราแตกได้เป็นอันขาด แม้แต่เราจะต้องหลีกเลี่ยงลักษณะภูมิประเทศบางแห่งไปเพียงเล็กน้อยก็ตาม

๑๔. ถ้าเรากลับไปพิจารณาถึงข้อความที่กล่าวมาแล้ว เกี่ยวกับเรื่องภูมิประเทศจะเห็นว่าหลักดังกล่าวต่อไปนี้เป็นหลักสำคัญที่สุด สำหรับฝ่ายตั้งรับในการพิจารณาเลือกที่มั่น คือ

๑๔.๑ ภูมิประเทศเกือทุกในการป้องกันปีกข้างเคียงหรือทั้งสองปี

๑๔.๒ ภูมิประเทศโล่งแจ้งข้างหน้าแนวที่มั่นและทางปีกทั้งสองข้าง

๑๔.๓ ข้างหน้าแวมี่เครื่องกีดขวางการเคลื่อนที่ของข้าศึก

๑๔.๔ การวางกำลังทหารฝ่ายเราอยู่ในความกำบัง และประการสุดท้าย

๑๔.๕ คัดแปลงภูมิประเทศเป็นแนวรั้งหน่วงเป็นขั้น ๆ ทางเบื้องหลังเพื่อว่าเมื่อเราพ่ายแพ้ต้องถอย จะได้ทำให้ข้าศึกไล่ติดตามได้ยากลำบากยิ่งขึ้น แต่ต้องระวังอย่าให้มีเครื่องกีดขวางอยู่ใกล้แนวที่มันเกินไป (ดังเช่นที่ฟริคแลนด์) เพราะว่าจะทำให้ถอยได้ชักช้าและก่อให้เกิดการสับสนอลหม่าน

๑๕. ถ้าเราเชื่อว่าจะหาลักษณะภูมิประเทศที่ถือคุณดั่งกล่าวนี้ได้ครบถ้วนในที่มันใดซึ่งเราเลือกใช้ในระหว่างการทำสงคราม ก็จะเป็นความมั่งงายเป็นอันมาก เพราะว่าที่มันทุกที่มันมีความสำคัญไม่เท่ากัน ที่มันที่สำคัญที่สุด คือ ที่มันซึ่งเราน่าจะถูกข้าศึกเข้าตีมากที่สุด ณ ที่มันเช่นนี้แหละที่เราต้องพยายามหาภูมิประเทศที่มีลักษณะถือคุณให้ครบทุกลักษณะ ส่วนที่มันอื่น ๆ นั้นเราต้องการเพียงบางลักษณะเท่านั้นก็พอ

๑๖. เรื่องสำคัญสองประการ ซึ่งฝ่ายเราควรพิจารณาในการเลือกภูมิประเทศนั้นคือ ไม่เลือกภูมิประเทศที่ยากแก่การเข้าตี แต่เลือกภูมิประเทศที่จะเคลื่อนที่รุกผ่านเข้ามา โดยเลือกเคลื่อนที่ผ่านเข้ามาในภูมิประเทศซึ่งข้าศึกจะลาดตระเวนทราบกำลังฝ่ายเราได้ยากที่สุด

๑๗. ข้าพระพุทธเจ้าขอจบข้อสังเกตในเรื่องภูมิประเทศนี้ ด้วยหลักซึ่งมีความสำคัญสูงที่สุดจนถือว่าเป็นหัวใจแห่งทฤษฎีการตั้งรับ ทั้งสิ้น คือ

อย่าเชื่อมั่นในความแข็งแรงของภูมิประเทศให้มากนัก และในภูมิประเทศที่มีความมั่นคงแข็งแรงมากนั้น อย่าตั้งรับแบบป้องกัน (PASSIVE DEFENSE) โดยไม่คิดกลับทำการเข้าตีได้ตอบเป็นอันขาด

เพราะว่า ถ้าภูมิประเทศมั่นคงแข็งแรงมากจนฝ่ายเข้าตีไม่สามารถผลักดันฝ่ายเราให้ออกไปได้ ข้าศึกก็มักจะใช้วิธีโอบล้อม ซึ่งมักเป็นไปได้เสมอ และทำให้ภูมิประเทศมั่นคงแข็งแรงที่สุดนั้นไม่มีประโยชน์ไปทันที เรามักจะต้องเข้าทำการยุทธในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน และ ในภูมิประเทศที่ต่าง ๆ กันไป และเราอาจไม่นำเอาภูมิประเทศแรกเข้ารวมอยู่ในแผนของเราก็ได้ แต่ถ้าภูมิประเทศไม่สู้มั่นคงแข็งแรงนัก และข้าศึกอาจเข้าตีตรงนั้นได้ ความถือคุณของลักษณะภูมิประเทศจะไม่เป็นประโยชน์อะไรเลยถ้าเราจะตั้งหน้าทำการตั้งรับอย่างเดียว โดยไม่กลับทำการรุกเครื่องกีดขวางทุกชนิดล้วนมีประโยชน์ทั้งนั้น สำหรับการตั้งรับ กล่าวคือทำให้เราใช้กำลังน้อยต้านทานอย่างแข็งแรงได้และมีเวลาสำหรับทำการรุก ซึ่งด้วยการกลับทำการรุกนี้เอง เราจะต้องพยายามทำให้ได้เพื่อให้ได้มาซึ่งชัยชนะอย่างแท้จริง

การนำหลักการสงครามไปใช้ในยามสงคราม

หลักการสงคราม นั้น ในตัวของหลักเองเป็นเรื่องง่ายมากและจะรู้หลักเหล่านี้ได้ด้วยสามัญสำนึกธรรมดาเราเอง แต่สำหรับว่าในทางยุทธวิธีนั้นต้องมีความรู้พิเศษกว้างขวางกว่าในทางยุทธศาสตร์ เพราะว่าความรู้ในทางยุทธศาสตร์นั้นเป็นเรื่องที่อยู่เพียงในวงแคบ จนไม่อาจ

นำไปเปรียบกับวิชาอื่นได้ในทางความกว้างขวางและความสลับซับซ้อน จึงไม่จำเป็นต้องมีความรู้
อย่างกว้างขวางและไม่ต้องศึกษาอย่างรู้แจ้งเป็นจริงตลอดจนไม่ต้องใช้สติปัญญาแต่อย่างใด
สำหรับวิชาพุทธศาสตร์นี้เราเพียงแต่อาศัยคุณพินิจพิจารณาก็พอ ถ้าจะมีมากกว่านี้ ก็คือความ เจ้า
เล่ห์เพทุบายเท่านั้น เป็นเวลานานมาแล้วที่ได้มีการขัดแย้งกันในเรื่องนี้ เป็นเพราะหลงนับถือวิชา
อย่างผิด ๆ หรือมีฉะนั้นก็ผู้เขียนวิชานี้เขียนไปโดยไร้สาระ การไตร่ตรองโดยปราศจากอคติเข้า
ครอบงำเท่านั้นจะทำให้เราได้พบความจริงอันเชื่อถือได้ในเรื่องนี้ และความเจนจัดจะทำให้ความ
เชื่อถือได้มีน้ำหนักมากขึ้น ย้อนถอยหลังไปเพียงสมัยสงครามปฏิวัติเท่านั้น เราจะได้เห็นหลาย
ท่านผู้พิสูจน์ตนเองแล้วว่าเป็นยอดคุณพลผู้สามารถอย่างแท้จริง แม้แต่ยอดคุณพลในสมัยแรกซึ่งไม่
เคยได้รับการศึกษาวิชาการทหารมาเลยก็ตาม ในกรณีของ กองคาต, วิลเลนสไตน์, ชูไวรอฟ
และคนอื่น ๆ อีกมากมาย นั้นเป็นที่น่าสงสัยว่า พวกเขาจะได้เปรียบหรือไม่จากการศึกษาวิชา
ทหารดังกล่าว

การอำนวยความสะดวกนั้นเป็นเรื่องยุ่งยากมากแต่ความยุ่งยากอย่างไม่ต้องสงสัยนั้นไม่ได้
อยู่ที่ว่าผู้คงแก่เรียนหรืออัจฉริยะบุรุษจำต้องเข้าใจหลักเบื้องต้นของการสงคราม หลักการสงครามนี้
ใครที่มีสติปัญญาพอสมควรก็อาจเรียนรู้และเข้าใจได้ ถ้าไม่มีอคติและพอรู้เรื่องนี้อยู่บ้าง แม้แต่การ
นำหลักการนี้ไปใช้ในแผนที่หรือในแผนที่ไม่ใช่เรื่องยากอะไร การทำแผนยุทธการที่คืบหน้ามีใช้งาน
สำคัญความยุ่งยากอย่างใหญ่หลวงนั้นอยู่ที่ว่า “ จะต้องยึดมั่นอยู่ในหลักการซึ่งเราได้วางไว้เพื่อเรา
เอง “

การอำนวยความสะดวกนั้น คล้ายกับการทำงานของเครื่องจักรอันยุ่งยากสลับซับซ้อน
ดังนั้น การประสานงานซึ่งวางแผนได้อย่างง่าย ๆ บนกระดาษนั้นเวลาปฏิบัติจริง จะปฏิบัติได้อยู่
เนื่องๆ ได้ก็ด้วยความพยายามอย่างแรงกล้าเท่านั้น

เจตจำนงอิสระและความคิดของผู้นำหน่วยทหาร จึงมักประสบอุปสรรคอยู่เนื่อง ๆ และเรา
ต้องการจิตใจและวิญญาณที่แข็งแกร่งอย่างเหลือเกิน เพื่อเอาชนะอุปสรรคนี้ ความคิดที่ดีมากมาย
ต้องพินาศไปเพราะอุปสรรคเหล่านี้ ฉะนั้นเราควรค่อยๆ ทำต่อไปในสิ่งซึ่งจะให้ผลใหญ่หลวงต่อเรา
และสิ่งนั้นมีความยุ่งยากมาก ๆ

อาจเป็นไปได้ที่จะหาสาเหตุของอุปสรรคดังกล่าวนี้ แต่อุปสรรคที่สำคัญ ๆ นั้น คือ
ดังนี้

๑. โดยทั่วไป เราย่อมไม่ทราบสถานะ และวิธีปฏิบัติของข้าศึกได้เหมือนกันกับที่เรา
คาดคิดไว้ในแผนยุทธการของเราในนาที่แรกที่เรปฏิบัติตามข้อตกลงของเรานั้น ข้อเคลือบแคลง
สงสัยนับพันประการจะเกิดขึ้นเกี่ยวกับอันตรายนานาประการที่บังเกิดขึ้น ถ้าหากมีความผิดพลาด
อย่างร้ายแรงเกิดขึ้นในแผนของเรา ความรู้สึกกระวนกระวายนี้เองจะทำให้เราลังเลตกลงใจอะไร
ไม่ได้และจากความที่เราลังเลนี้เองก็จะมีการปฏิบัติการเล็ก ๆ น้อย ๆ โดยไม่รู้สีกตัว อันจะนำไปสู่
การปฏิบัติงานแบบครึ่ง ๆ กลาง ๆ

๒. ไม่เพียงแต่เราจะไม่แน่ใจเกี่ยวกับเรื่องกำลังของข้าศึกเท่านั้น แต่ยั้งรวมทั้งข่าวลือต่าง ๆ เหล่านี้จะทำให้กำลังข้าศึกมากเกินไปจนจริงขึ้นได้ (ข่าวทั้งปวงซึ่งเราได้รับจาก กองรักษาด่าน สายลับ หรือ โดยบังเอิญ) คนเราส่วนมากย่อมมีความขลาดอยู่โดยธรรมชาติอยู่แล้ว และเพราะความขลาดที่มีอยู่ตามธรรมชาตินั่นเอง ทำให้คนเห็นอันตรายใหญ่โตกว่าความจริงอยู่เนื่อง ๆ เพราะฉะนั้นผู้นำทางทหารจึงมักได้รับข่าวกำลังข้าศึกผิดพลาดอยู่เสมอ และนี่เองเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ตกลงใจไม่ได้

เพราะฉะนั้น เราต้องไม่ไปจริงจังจนเกินไปกับความไม่แน่นอนดังกล่าวนี้ และเป็นสิ่งสำคัญที่เราจะต้องเตรียมที่จะรับฟังความไม่แน่นอนนี้มาตั้งแต่แรกด้วย

หลังจากที่เราได้คิดโดยรอบคอบทุกสิ่งทุกอย่างไว้ล่วงหน้า และได้ค้นหาโดยปราศจากอุปาทานหรืออคติใด ๆ จนได้พบแผนอันสามารถปฏิบัติได้อย่างดีที่สุดแล้ว เมื่อมีอะไรเพียงนิดหน่อยมาสะกิดหรือสะคุดเข้าเราก็จะต้องไม่เลิกล้มแผนนั้นเสียโดยง่าย ตรงกันข้ามเราจะต้องเตรียมพร้อมที่จะพิจารณารายงานต่าง ๆ ที่มาถึงเราอย่างรอบคอบเราต้องเปรียบเทียบข่าวเหล่านั้นกับข่าวอื่น ๆ และสั่งให้หาข่าวเพิ่มเติมมาให้พิจารณาอีก ด้วยการปฏิบัติดังนี้ ข่าวที่เชื่อถือไม่ได้ก็จะแสดงให้เห็นถึงความเชื่อถือไม่ได้ในตัวมันออกมาให้เห็นทันที พร้อมกันนั้นข่าวที่เชื่อถือได้ก็ยิ่งจะได้รับการยืนยันให้มีน้ำหนักเพิ่มขึ้นอีกในทั้งสองกรณีนี้เราก็จะได้รับความจริงและสามารถตกลงใจได้ แต่ถ้าหากเราไม่ได้ความจริงเราก็ต้องปลอบตัวเองว่าในสงครามนั้น ไม่มีอะไรที่จะทำสำเร็จสมบูรณ์ได้โดยไม่มีความเสี่ยงอยู่บ้าง เพราะว่าโดยธรรมชาติของสงครามนั้นไม่อำนวยให้เรามองเห็นอยู่ได้โดยตลอดเวลาว่าเรากำลังก้าวไปทางใดถึงคาดคะเนจะคงเป็นสิ่งที่คาดคะเนอยู่เสมอ แม้แต่ในขณะที่ไม่น่าจะเป็นสิ่งที่คาดคะเนเลยก็ตาม และในที่สุดถ้าหากว่าเราได้มีการเตรียมการเป็นอย่างดีด้วยเหตุด้วยผล และด้วยความรอบคอบแล้ว ความผิดพลาดเพียงครั้งเดียวคงไม่ถึงกับทำให้เราพินาศลงได้

๓. ความไม่แน่นอนของสถานการณ์ในขณะใดขณะหนึ่งนั้น ไม่เพียงแต่ทางสถานะฝ่ายข้าศึกเท่านั้น แม้แต่กองทัพของเราเองก็มีสถานะไม่แน่นอนได้เหมือนกัน เพราะว่ากองทัพของเราเองนั้น เรายากที่จะรวบไว้ในกำมือ จนถึงขนาดที่เราจะสามารถตรวจตราได้โดยทั่วถึงทุกขณะได้ และถ้าเรารู้สึกไม่มีความสะดวกใจ ความแคลงใจก็จะเกิดขึ้น แล้วเราก็จะต้องรอคอยต่อไป และผลงานของการที่ต้องรอคอยนี้ก็จะทำให้แผนทั้งปวงต้องชะงักงันเข้าไป

เพราะฉะนั้นเราต้องมั่นใจว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่เราทำไปนั้น จะก่อให้เกิดผลตามที่เราคาดคิดไว้ ที่สำคัญที่สุดก็คือ เราจะต้องมีความไว้วางใจในผู้บังคับบัญชาชั้นรอง ๆ ของเราด้วย ดังนั้นจึงเป็นเรื่องสำคัญมากที่เราจะต้องเลือกเฟ้นผู้ได้บังคับบัญชาของเราให้ได้คนที่เราจะเชื่อถือไว้วางใจได้ ส่วนเรื่องอื่น ๆ ที่บุคคลผู้นั้นจะเป็นอย่างไรนั้นเราไม่ต้องคำนึงถึง ขอแต่ให้เป็นที่เชื่อถือไว้วางใจได้เท่านั้นเป็นพอ เมื่อเราได้มีการเตรียมการอย่างเหมาะสมได้พิจารณาถึงผลเสียที่อาจเกิดขึ้นได้โดยรอบคอบแล้ว ถึงแม้ผลเสียจะเกิดขึ้นเราก็จะไม่ตกตะลึงงัน แต่เราต้องก้าวหน้าอย่างกล้าหาญเข้าหาความไม่แน่นอนต่าง ๆ นั้น

๔. ถ้าเราทำสงครามด้วยกำลังทั้งสิ้นของเรา ผู้บังคับบัญชาชั้นรองของเรา และแม่แต่ทหารของเรา (เฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ไม่คุ้นเคยกับการทำสงคราม) มักจะประสบกับความยากลำบาก ซึ่งเขาเหล่านั้นบอกว่าเหลือที่จะทนทานทีเดียว เขาจะเห็นว่า การเดินนั้นช่างเดินกันไกลเสียเหลือเกิน ความเหน็ดเหนื่อยก็มากมายอย่างยิ่ง เเสบียงอาหารก็ไม่มี ถ้าเรามาเอาใจใส่กับเรื่องต่าง ๆ ที่เรียกว่า “ความยากลำบาก” ตามที่เฟรดเดอริกที่สองทรงเรียก เหล่านี้แล้วไม่นานเราก็จะปราศอย่างย่อยยับ และแทนที่เราจะปฏิบัติการได้ด้วยกำลังเป็นปีกแผ่น และด้วยความตั้งใจแน่วแน่ เรากลับจะกลายเป็นอ่อนแอ และไม่คล่องแคล่วว่องไวเลย

เพื่อป้องกันมิให้สิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวนี้อาจเกิดขึ้น เราต้องมีความเชื่อมั่นในความสามารถของเราเอง บางคราวความเชื่อมั่นในตนเองนี้จะคล้ายคลึงกับความดีดั่งถือดี แต่ที่จริงแล้วไม่ใช่เช่นนั้น หากแต่เรามีกำลังใจและความมั่นคงแน่วแน่ไม่โลเลนั้นต่างหาก

๕. ผลที่เราคาดในสงครามนั้นมักจะไม่น่าอนเหมือนดังที่บางคนคิด ซึ่งเขาผู้นั้นมิได้เคยพิจารณาการสงครามอย่างรอบคอบ จนกระทั่งคุ้นกับการทำสงคราม

หลายครั้งที่เดียว ที่เราคำนวณเวลาเดินของขบวนทหารผิดพลาดไปตั้งหลาย ๆ ชั่วโมงโดยไม่สามารถชี้แจงได้ว่า อะไรคือสาเหตุแห่งความชะงักงันเช่นนั้น หลายครั้งที่เราตั้งใจจะนำกองทัพของเราไปให้ถึงตัวตำบลหนึ่ง แต่มักจะไปไม่ถึงตามกำหนดที่น่าจะไปตั้งหลาย ๆ ชั่วโมง หลายครั้งที่ยามรักษาการณ์ที่เราจัดไว้ทำงานได้ผลน้อยกว่าเป็นอันมาก หลายครั้งที่เสบียงอาหารและอุปกรณ์ต่าง ๆ ในท้องถื่นมิได้มีจำนวนมากเท่าที่เราคาดไว้ว่าจะมี ฯลฯ

เราจะเอาชนะบรรดาอุปสรรคเหล่านี้ได้ก็แต่ด้วยความมานะพยายามอย่างสูงเท่านั้น และเพื่อให้ก้าวล่วงอุปสรรคเหล่านี้ได้ ผู้บังคับบัญชาจำเป็นต้องใช้ความเข้มงวดกวดขันจนมีลักษณะกระเดียดไปยังความโหดร้ายทารุณทีเดียว จนกว่าที่เมื่อใดผู้บังคับบัญชาทราบแน่แล้วว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่สามารถทำได้สิ่งนั้นได้ทำไปเรียบร้อยแล้วเมื่อئั้นแหละผู้บังคับบัญชาจึงจะมีความมั่นใจได้ว่า ความยากลำบากต่าง ๆ เหล่านี้จะไม่มิตธิพลใหญ่ต่อการปฏิบัติการยุทธของตน และเมื่อئั้นแหละที่ผู้บังคับบัญชาจะมั่นใจได้ว่าเขาจะสามารถบรรลุผลตามที่ตั้งความมุ่งหมายไว้ว่าจะไปให้ถึง แม้จะไม่ถึงก็จะไม่อยู่ห่างจากความหมายที่ตั้งไว้วันนั้น ไกลนัก

๖. เราเชื่อได้ว่ากองทัพจะไม่มีวันอยู่ในสภาพดังที่บางคน ซึ่งได้แต่นั่งฟังข่าวการยุทธอยู่แต่ในเก้าอี้ นวมคาดคิดเป็นอันขาด เพราะว่าคนที่นั่งแต่ในเก้าอี้ นวมนั้น แม้จะมีความเห็นอกเห็นใจกองทัพสักเพียงใด เขาก็ยังคิดว่ากองทัพนั้น มีกำลังมากกว่าและดีกว่าหนึ่งในสามเท่าถึงหนึ่งในสองเท่าของที่กองทัพเป็นอยู่จริง ๆ เสมอ เป็นธรรมดาทีเดียวที่แม่ทัพมักจะทำผิดเช่นเดียวกับที่กล่าวนี้ ในการวางแผนยุทธการครั้งแรกของเขา และมีบ่อย ๆ ที่เขาจะให้เห็นกองทัพของเขาละลายไปอย่างที่เขาไม่เคยคิดเลยว่าจะละลายไปได้อย่างนั้น และเห็นว่าทหารม้าและทหารปืนใหญ่ของเขาใช้การอะไรไม่ได้ สิ่งใดก็ตามที่แม่ทัพเห็นว่าดูเหมือนจะทำได้ง่าย ๆ เมื่อเริ่มการทัพนั้น กลับกลายเป็นเรื่องยุ่งยากและแม่แต่ทำไม่ได้เลยก็มี แต่ถ้าแม่ทัพมีความใฝ่สูง และ ตั้งใจปฏิบัติตามความมุ่งหมาย

ด้วยความมองอาจและด้วยกำลังอันแรงกล้าแล้วไซ้ร้ เขาย่อมจะบรรลุถึงความมุ่งหมายที่ตั้งไว้ นั้น ไม่ว่าจะประสบอุปสรรคใด ๆ ถ้าแม่ทัพเป็นคนธรรมดาสามัญซึ่งขาดกำลังใจและความใฝ่สูงแล้ว ก็จะทำอย่างเอาสภาพของเขานั้นเองเป็นข้ออ้างสำคัญที่จะแก้ตัวในการที่เขาไม่ทำอะไร

๗. การเลี้ยงดูทหารนั้น ไม่ว่าจะทำได้ด้วยวิธีใด คือไม่ว่าจะเลี้ยงดูจากคลังหรือจากการเกณฑ์ก็ตาม ก็ย่อมมีความยุ่งยากอยู่เสมอ จนทำให้เป็นการติดกับการเลือกหนทาง ปฏิบัติการยุทธ ถ้าหากเราจะดำเนินการให้ประสบชัยชนะและได้ผลสำเร็จอย่างงดงามแล้ว เราก็ต้องมุ่งกระทำเพื่อให้สำเร็จผลนั้น โดยหาทางแก้ปัญหาค่าเลี้ยงดูโดยวิธีหนึ่งวิธีใดให้จนได้ ปัญหาการเลี้ยงดูนี้เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้แผนการใหญ่หลวงของเขาไม่ได้รับผลเต็มเม็ดเต็มหน่วย

นายพลผู้ซึ่งใช้อำนาจเด็ดขาด ซึ่งบังคับให้หน่วยทหารของตนต้องลำบากตรากตรำอย่างสาหัสกับกองทัพ ซึ่งได้จับเกี่ยวกับการสงครามมาเป็นเวลานาน ย่อมคุ้นกับการเสียดสีทำนองนั้น และย่อมได้เปรียบแก่ฝ่ายข้าศึกเป็นอย่างมาก และจะบรรลุถึงจุดมุ่งหมายของตนได้รวดเร็ว แม้ว่าจะต้องฟันฝ่าอุปสรรคสักเพียงใด ดังนั้นจะเห็นได้ว่าแม้จะมีแผนการที่ดีทัดเทียมกัน แต่ผลอาจแตกต่างกันมาก

๘. ข้อความที่จะกล่าวต่อไปนี้มีมีความสำคัญมาก จนถึงจะเน้นอย่างไรก็ไม่เท่าความสำคัญนั้น

“ ภาพที่ได้ประจักษ์จากการทำการรบจริงนั้น ย่อมแจ่มใสกว่าภาพที่เราได้คาดคิดไว้อย่างรอบคอบล่วงหน้านั้น แต่ภาพที่ประจักษ์ในการรบนั้นเพียงแต่เราได้เห็นสิ่งต่าง ๆ แต่เพียงด้านนอกด้านเดียวเท่านั้น ซึ่งยากที่จะเหมือนกับด้านใน เพราะฉะนั้นเมื่อไปประสบการณ์การรบจริงครั้งแรก เราอาจต้องทิ้งภาพที่เราคิดล่วงหน้าอย่างรอบคอบไว้แล้วก็ได้

ความพลาดตามธรรมชาติวิสัยของมนุษย์ย่อมทำให้มองสิ่งใด ๆ แต่เพียงด้านเดียว ความพลาดนี้แหละมักจะทำให้ความคิดครั้งแรกของเราโน้มเอียงไปในทางหวาดกลัวและระมัดระวังจนเกินไป

เพราะฉะนั้น เราจึงต้องป้องกันตัวเรามีให้คิดหวาดกลัวและต้องยอมสรีทหาอย่างลับหูลับตาต่อผลที่จะเกิดขึ้นจากความคิดล่วงหน้าของเรานั้น เพื่อที่จะเพิ่มพลังให้กับเราเอง เพื่อต่อสู้กับความพลาดที่เกิดขึ้นในขณะนั้น

เพราะฉะนั้น ความยากลำบากเหล่านี้เราจึงต้องการความเชื่อมั่นในตนเองและมีความมั่นคงแน่วแน่ในความคิดเห็นของคน เพราะเหตุนี้แหละการศึกษาประวัติศาสตร์ทหารจึงมีความสำคัญมาก เพราะการศึกษา ประวัติศาสตร์ทหารจะช่วยให้เราได้มองเห็นสิ่งต่าง ๆ ดังที่มันเป็นอยู่อย่างเช่นนั้นจริง และสิ่งเหล่านั้นผลต่อเนื่องเกี่ยวพันกันอย่างไรด้วย หลักการต่าง ๆ ซึ่งเราสามารถศึกษาได้จากคำแนะนำทางทฤษฎีนั้นจะเหมาะสมเป็นเพียงเพื่ออำนวยความสะดวกในการศึกษาประวัติศาสตร์ทหารและเพียงเพื่อให้เราสนใจต่อเรื่องราวที่สำคัญอย่างยิ่งในประวัติศาสตร์การสงครามเท่านั้น

เพราะฉะนั้น ฝ่ายพระบาทต้องการคุ้นเคยกับหลักการเหล่านี้เพื่อตรวจสอบกับประวัติศาสตร์การสงคราม, เพื่อดูว่าเป็นไปตามนั้นหรือไม่ และ เพื่อค้นหาว่าที่ไหนที่ถูกต้อง หรือแม้กระทั่งการการขัดแย้งตรงกับข้ามกัน โดยแนวของเหตุการณ์ เพียงแต่การศึกษาประวัติศาสตร์ทหารเท่านั้น ย่อมเพียงพอที่จะทำให้ผู้ที่ยังไม่มีความสันทันชัดเจนต่อการสงครามเกิดมีความคิดอันแจ่มแจ้งขึ้นได้ และมองเห็นอุปสรรคต่าง ๆ ที่จะต้องแก้ไขได้ชัดเจน

จริงอยู่เราต้องไม่พอใจอยู่แต่เพียงข้อสรุปที่สำคัญของประวัติศาสตร์ทหารเท่านั้น และยังต้องไม่เชื่อถือเหตุผลของนักประวัติศาสตร์นักลงไปอีก แต่เราต้องสนใจให้มากที่สุดที่จะมากได้เข้าไปจนถึงบรรดาระยะละเอียดปลีกย่อยต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์นั้น เพราะว่านักประวัติศาสตร์นั้นมักจะไม่ให้ความจริงอันแท้จริงนัก ตามธรรมดา นั้น นักประวัติศาสตร์มักจะสรรเสริญแต่การปฏิบัติของกองทัพของตนหรือมีละนั้นก็นำแต่เหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งพ้องต้องกับความคิดเห็นของตนมาแสดงไว้เท่านั้น นักประวัติศาสตร์มักจะสร้างประวัติศาสตร์ขึ้นเองแทนที่จะเขียนประวัติศาสตร์ตามความจริง เราไม่จำเป็นต้องศึกษาประวัติศาสตร์มากนักสำหรับที่จะให้บรรลุความมุ่งหมายที่เราตั้งไว้ ความรู้ในเรื่องรายละเอียดของการยุทธเพียงไม่กี่ครั้งย่อมมีประโยชน์มากกว่าความรู้โดยทั่วไปของการทัพใหญ่หลาย ๆ ครั้ง เพราะฉะนั้นจึงควรที่จะอ่านเหตุการณ์ละเอียดและบันทึกต่าง ๆ จะได้ประโยชน์ยิ่งกว่าที่จะอ่านเรื่องราวของประวัติศาสตร์ทั้งหมดเสียอีก ตัวอย่างบันทึกเหตุการณ์ดังกล่าวนี้ก็คือเรื่องการป้องกันเมือง เมเนง (MENIN) ในปี ๑๖๕๔ ในบันทึกความทรงจำของนายพลชาร์นเฮิร์ส เป็นบันทึกที่ไม่มีใครทำได้ดีเท่าหนังสือเรื่องนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตอนที่กล่าวถึงการตีเจาะแนวข้าศึก ซึ่งจะเป็นอย่างหนึ่งสำหรับพระองค์ในเรื่องที่จะเขียนประวัติศาสตร์ทหารอย่างไร

ไม่มีการรบครั้งใดเลยในประวัติศาสตร์ที่ทำให้เชื่อถือได้มากเท่ากับการรบครั้งนี้ที่ว่า “ในการสงครามนั้น เราจะต้องไม่ยอมท้อแท้หมดหวังจนกว่าจะถึงวาระสุดท้าย” การรบครั้งนั้นพิสูจน์ให้เห็นว่าอิทธิพลของหลักการที่ดีซึ่งไม่มีใครปรากฏบ่อยครั้งเหมือนดังที่เราต้องการนั้น อาจปรากฏขึ้นได้โดยกระทันหันแม้ในขณะที่อยู่ในฐานะที่กระหายน้ำที่สุด หรือแม้แต่ในขณะที่เราหมดความหวังแล้วก็ตาม

ความสามารถอันสูงของผู้นำทางทหารนั้น จำต้องมีความรู้ลึกอันทรงพลังบางอย่าง กระตุ้นอยู่ด้วยเสมอ ไม่ว่าจะเป็นความทะเยอทะยานมักใหญ่ใฝ่สูงในตัวชี้ชัด หรือเป็นในทางรู้สึกเกลียดชังอย่างรุนแรงต่อข้าศึกของสันนิบาต หรือไม่ก็เป็นด้วยความผยองเกียรติในชัยชนะที่ได้รับ ดังที่เฟรดเดอริคมหาราชทรงรู้สึกก็ตาม

เพราะฉะนั้นได้ฝ่ายพระบาทควรเปิดพระทัยกว้างต่อความรู้สึกเช่นนั้นบ้าง ในการวางแผนนั้นจะคงทำอย่างห้าวหาญเด็ดขาด และเต็มไปด้วยเล่ห์กลมารยา ส่วนการปฏิบัติตามแผนนั้น ก็จะต้องมีความมั่นคงแน่นอนไม่โลเล มีความตั้งใจที่จะให้ได้ประสบชัยชนะในที่สุด เช่นแล้ว โชค

ก็จะช่วยนำเกียรติคุณอันรุ่งเรืองยิ่งมาสู่พระองค์ ซึ่งย่อมเป็นอาภรณ์ของบรรดาเจ้าชายทั้งหลาย และฉายาของพระองค์จะประทับอยู่กับใจของบรรดาทนายทั้งหลายของพระองค์ไปตลอดกาล.

อนึ่งจากเอกสาร Sun Tzu And Clausewitz: the art of war and on war compared ซึ่งได้เปรียบเทียบเรื่องของสงคราม ความหนักเบาและแง่มุมขอบเขตในการพิจารณาหลักการทำสงคราม ยกตัวอย่างเช่น ในความหมายของสงครามซุนทซู่ได้รวมการพิจารณาสิ่งที่จะเกิดก่อนสงครามไว้ด้วย ซึ่งได้แก่การใช้ยุทธศาสตร์การเมืองเป็น Alternations เพื่อชัยชนะที่ไม่ต้องเสียเลือดเนื้อ มีการเน้นกโบายการเมือง การทูต การล่อลวง เจริญ หว่านล้อม ยุบ ฯลฯ ตั้งแต่ต้น อันอาจทำให้ข้าศึกเลิกล้มความตั้งใจหรือสามารถแบ่งแยกศัตรูเพื่อทำสงครามขจัดเสียทีละเมืองทีละกลุ่ม ในขณะที่ในหนังสือ On war ไม่มีเรื่องเหล่านี้ และพุ่งตรงไปที่การดำเนินสงครามในสนามรบโดยตรงแต่เคลาซวิทซ์ก็รู้ว่าการทูตการเมืองมีความสัมพันธ์กับสงครามตลอดระยะเวลาของสงคราม สำหรับข้อเปรียบเทียบที่น่าสนใจอื่นๆ นั้นยังมีอีกมากจากการศึกษาในเอกสารข้างต้น

หลักการสงครามของไทย

ในอดีตที่ผ่านมาของกองทัพไทย ได้มีการจัดทำตำราพิชัยสงครามขึ้นเป็นครั้งแรกเท่าที่ปรากฏหลักฐาน คือ สมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ (พระเชษฐาธิราช) กษัตริย์องค์ที่ ๑๑ แห่งกรุงศรีอยุธยา พ.ศ. ๒๐๔๑ ซึ่งในปัจจุบันได้สูญหายไปเกือบหมด เหลืออยู่เพียง กฎหมายอาญาศึก เท่านั้น และได้มีการปรับปรุงเพิ่มเติมต่อมาอีกหลายฉบับ แต่สูญหายไปหมด

ต่อมาในสมัยอยุธยาตอนปลาย ตำราพิชัยสงครามได้เน้นหนักไปทางด้านเวทย์มนต์คาถาและไสยศาสตร์ สนใจแต่วิชาที่หาเหตุผลไม่ได้ ทำให้ยุทธศาสตร์และยุทธวิธีเสื่อมลง จนมาถึงในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดให้ สมเด็จพระวรวงศาธิบดีพลเสพลย์ ทรงชำระ และเรียบเรียงตำราพิชัยสงครามขึ้นใหม่แล้วถือเป็น ตำราพิชัยสงครามฉบับหลวง เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๕๘

ตำราพิชัยสงครามของไทยฉบับหลวง ที่หลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน คือ

๑. ตำราพิชัยสงคราม ร.๑ เล่ม ๔
๒. ตำราพิชัยสงคราม ร. ๑ เล่ม ๕
๓. ตำราพิชัยสงคราม ร. ๒ เล่ม ๑
๔. ตำราพิชัยสงคราม ร. ๒ เล่ม ๒
๕. ตำราพิชัยสงคราม ร. ๓ เล่ม ๑
๖. ตำราพิชัยสงคราม ร. ๓ เล่ม ๒

ตำราพิชัยสงคราม ร. ๑ เล่ม ๕ กล่าวถึง

- โลกวัตร ธรรมวัตรของพระมหากษัตริย์
- ลักษณะให้บังเกิดศึก ๑๓ ประการ

- ลักษณะคุณ และโทษของแม่ทัพ
- ลักษณะมีไชยฆาณะ ๑๐ ประการ
- ลักษณะดำเนินศึก ๑๑ ประการ
- ลักษณะทำลายศึก ๖ ประการ
- การล้อมเมือง
- ลักษณะตบแต่งบำรุงศึก ๗ ประการ
- ลักษณะเลิกทัพ ๔ ประการ
- ลักษณะเมื่อแตกศึก
- พิธีศึก
- ลักษณะเสวกามาตย์

ตำราพิชัยสงคราม ร. ๓ เล่ม ๑ มีเนื้อหาเกี่ยวกับ

- การเตรียมพยุหโยธา
- การเลือก และแต่งตั้งแม่ทัพ
- ข้อควรรู้ และควรปฏิบัติสำหรับแม่ทัพ
- นิमितฤกษ์
- การเคลื่อนทัพ การเดินทัพ และการตั้งทัพ
- การรบชิงเมือง
- การยึดเมือง
- ลักษณะกลศึก (๗ ประการในทั้งหมด ๒๑ ประการ)

ลักษณะกลศึก ๒๑ ประการคือ กลฤทธิ สีหจักร ลักษณะซ่อนเงื่อน เงื่อนกำบัง พังภูผา ม้ากินสวน พวนเรือโยง (ร. ๓ เล่ม ๑) โพงน้ำบ่อ ล่อช้างป่า ฟ้างำดิน อินทรพิमान ผลาญศัตรู ชูพิศแสง แจ็งให้อ่อน ขอนภูเขา เข้าให้พอม จอมปราสาท ราชปัญญา ฟ่าสนั่นเสียง เรียงหลักยืน และป็นพระราม

ตำราพิชัยสงคราม ร. ๓ เล่ม ๒ กล่าวถึง

- ลักษณะกลศึกอีก ๑๔ ประการที่เหลือ (ในทั้งหมด ๒๑ ประการ) ต่อจากเล่ม ๑

สำหรับ ตำราพิชัยสงคราม ร. ๒ เล่ม ๑ และ ๒ กล่าวถึง

การตั้งค่าย รูปขบวนที่ใช้ในภูมิประเทศแบบต่าง ๆ กลปล้นเมือง และการจัดทัพ นามขุนพล ฯลฯ มีภาพและแผนผังประกอบ แต่เลอะเลือนอ่านยาก

เนื้อหาสาระของ ตำราพิชัยสงคราม ร. ๑ เล่ม ๔ กล่าวถึง

- มหาทักษาพยากรณ์ (หมายถึงการพยากรณ์โดยอาศัยทักษาคืออัฐเคราะห์หรือเทวดาทิ้ง ๘ ที่จัดเข้าระเบียบดวงชะตาบุคคล)
- ตำราสกุณฤกษ์

- เครื่องทรงออกศึก
- ตำราปืนใหญ่ และกระสุนปืนใหญ่
- กองสามหอก และธงสัญญา
- ลักษณะช้างศึก ม้าศึก และทหาร
- สวัสดิรักษา (หมายถึงความดีจูงคุ้มครอง)

ลำดับสุดท้าย คือ ตำราพิชัยสงครามว่าด้วยพระราชพิธีตัดไม้ข่มนาม ซึ่งสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงพระประชวรในรัชกาลที่ ๓ โปรดเกล้าฯ ให้จัดขึ้นเมื่อเสด็จไปปราบเจ้าอนุฯ เมืองเวียงจันทน์

จากการพิจารณาจะเห็นว่าเนื้อหาสาระส่วนใหญ่จะกล่าวถึงลักษณะรูปขบวนการเดินทัพ และพิธีกรรม ถูษยาม และกล่าวถึงหลักการทางยุทธวิธี (กลศึก ๒๑ ประการ) แต่ไม่ได้กล่าวถึงหลักการสงครามไว้อย่างชัดเจน การที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในปัจจุบันต้องอาศัยเวลาในการค้นคว้า และตีความค่อนข้างนาน

หลักการสงครามของไทยที่ปรากฏในเอกสารทางราชการต่อมา เท่าที่รวบรวมได้แบ่งออกเป็น ๓ สมัยคือ

สมัย พลเอกสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ

หลักการสงครามของไทย สมัย หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒

สมัยพลเอกสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ ทรงได้เรียบเรียงไว้ใน “หัวข้อยุทธวิธีทั่วไป” ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๕๑ – ๒๔๕๕ ขณะทรงดำรงตำแหน่งเสนาธิการทหารบก ได้กล่าวถึงหลักการสงครามว่ามีหลักใหญ่อยู่ ๒ ประการ คือ “หลักการออมกำลัง” กับ “หลักทำการเป็นอิสระ”

หลักการออมกำลัง หมายถึง การถนอมกำลัง กับการใช้กำลังในทางที่ถูก ซึ่งวิธีการที่จะให้ได้มาซึ่งหลักการออมกำลังนั้น จะต้อง

มีการรวมกำลัง

มียุทธวินัย (ทำการอย่างมีระเบียบ ใช้ความคิดและความรับผิดชอบ)

ใช้การเดินทางในสนามรบ ซึ่งน่าจะเทียบได้กับ การดำเนินกลยุทธ์ กับประกอบด้วย การเคลื่อนที่ การยิง การอาศัยภูมิประเทศ และจะต้องทำการโดยแข็งแรง รวดเร็วไม่ให้ข้าศึกรู้ตัว (จะเห็นว่าหลักการจูโจมได้นำมากล่าวไว้ในเรื่องการดำเนินกลยุทธ์)

มีการต่อเนื่องระหว่างเหล่า

หลักทำการเป็นอิสระ หมายถึง ทำการตามใจเราได้ (เป็นอิสระ) ไม่ว่าข้าศึกจะอยู่ที่ไหน หรือทำอะไร การนำหลักนี้ไปใช้จะต้องมีวิธีการ

การสืบข่าว (การข่าวกรอง)

การกะการล่วงหน้า (การวางแผนล่วงหน้า)

การระวัง (การระวังป้องกัน)

สำหรับ หลักความมุ่งหมาย แม้จะมีได้ยกขึ้นเป็นหลักใหญ่ก็ตาม แต่ก็ได้ย้าถึง “การทำการไปสู่ความมุ่งหมายอันเดียวกัน” อยู่ตลอดเวลาของการอธิบายถึงหลักใหญ่ทั้งสองหลักดังกล่าวแล้ว หลักการสงครามของไทยสมัยหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว ได้มีกล่าวไว้ในตำรายุทธศาสตร์ว่าด้วยหลักการนำทัพของ **พ.อ. พระสงครามภักดี** ซึ่งได้เรียบเรียงขึ้นจากหนังสือยุทธศาสตร์ของอังกฤษ (BRITISH STRATEGY) โดย **พลตรี เซอร์ เอฟ. เมาริช (MAJOR GENERAL SIR F. MAURICS)** ที่พิมพ์ใน พ.ศ. ๒๔๖๒ (ค.ศ. ๑๙๒๕) ประกอบกับ พระราชพงศาวดาร และหนังสือ “เรารบพม่า” ของ กรมพระยาตำราพระราชาภาพที่ ได้ทรงรวบรวมไว้ และกระทรวงกลาโหมได้สั่งให้ใช้สำหรับการศึกษา เมื่อ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๐ ได้กล่าวถึงหลักการสงครามตามที่ตัดทอนหรือดัดแปลงมาจาก **หลักการสงคราม ๗ ประการของกองทัพอังกฤษ** ได้แก่

หลักการรวมกำลัง	(CONCENTRATION)
หลักการออมกำลัง	(ECONOMY OF FORCE)
หลักความฉับพลัน	(SURPRISE) (หลักการจู่โจม)
หลักความคล่องแคล่ว	(MOBILITY) (หลักการดำเนินกลยุทธ์)
หลักการทำการเป็นเบียดบน	(OFFENSIVE ACTION)
หลักการทำการร่วมกัน	(COOPERATION)
หลักการระวังป้องกัน	(SECURITY)

ในข้อ **หลักการออมกำลัง (ECONOMY OF FORCE)** หมายความว่า การใช้กำลังเท่าที่จะยังประโยชน์ตามความมุ่งหมาย ส่วนในข้อ **หลักความฉับพลัน (SURPRISE)** นั้น ได้มีการอธิบายเหตุผลที่ใช้คำว่า “ฉับพลัน” แทนคำว่า จู่โจม ทั้งที่แปลมาจากคำภาษาอังกฤษคำเดียวกันประกอบไว้ **หลักการทำการเป็นเบียดบน (OFFENSIVE ACTION)** หมายความว่า ทำให้เรามีอิทธิพลเหนือข้าศึก ข้าศึกต้องทำตามใจเรา **หลักการทำการร่วมกัน (COOPERATION)** ได้กล่าวถึง การรวบรวมระหว่างเหล่าทัพ และการผสมเหล่าภายในกองทัพ

ในเรื่องความมุ่งหมาย ไม่ได้กล่าวไว้ว่าเป็นหลักการสงคราม แต่ก็ได้นำมากล่าวแยกใน **มาตรา ๓ หนทางบรรลุความมุ่งหมายในการสงคราม**

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ กองทัพไทยได้รับเอาหลักนิยมทางการทหารของสหรัฐฯ มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักนิยมของกองทัพไทย ความเหมาะสมในหลักการสงครามของกองทัพบกสหรัฐฯ ที่ไทยรับมาใช้นั้น ควรจะได้มีการศึกษาค้นคว้ากันให้รอบคอบก่อนที่จะปักใจหลักการสงครามดังกล่าวยังคงใช้มาจนถึงปัจจุบัน ได้แก่

หลักความมุ่งหมาย	(OBJECTIVE)
หลักการรุก	(OFFENSIVE)
หลักการรวมกำลัง	(CONCENTRATION)
หลักการออมกำลัง	(ECONOMY OF FORCE)
หลักการดำเนินกลยุทธ์	(MANEUVER)
หลักเอกภาพในการบังคับบัญชา	(UNITY OF COMMAND)
หลักการระวังป้องกัน	(SECURITY)
หลักการจู่โจม	(SURPRISE)
หลักความง่าย	(SIMPLICITY)

การเปรียบเทียบวิวัฒนาการของหลักการสงครามของไทย และต่างประเทศ

		<u>หลักการสงครามสากล</u>	<u>หลักการสงครามไทย</u>
พ.ศ.	ค.ศ.		
๔๓	-๕๐๐	- “ตำราพิชัยสงครามซุนวู” เป็นตำราพิชัยสงครามเก่าแก่ที่สุดในโลก	
๒๐๔๑	๑๘๕๘	-----	- ตำราพิชัยสงคราม (สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒)
๒๓๑๕	๑๗๗๒	- แปล ซุนวู เป็นภาษาฝรั่งเศส	
๒๓๔๕	๑๘๐๒	-----	- แปลเรื่อง สามก๊ก (พระยา พระคลัง)
๒๓๕๕	๑๘๑๒	- หลักการสงครามของ เคลลาวิช	
๒๓๕๘	๑๘๑๕	-----	- ตำราพิชัยสงครามฉบับ หลวง (รัชกาลที่ ๓)
๒๓๗๔	๑๘๓๑	- แปลสูตรการสงครามนโปเลียนภาษาอังกฤษ	
๒๔๕๓	๑๘๑๐	- แปลซุนวู เป็นภาษาอังกฤษ (ของ กิลล์)	
๒๔๕๕	๑๘๑๒	- หลักการสงคราม ๖ ชื่อ ของ ฟูลเลอร์	
๒๔๕๗	๑๘๑๔	-----	- “หัวข้อยุทธวิธีทั่วไป” หลักการสงคราม ๒ ประการโดย กรมหลวงพิษณุโลก ประชานาถ
(๒๔๕๗-๒๔๕๘)			
๒๔๕๘	๑๘๑๕	- หลักการสงคราม ๘ ชื่อ ของ ฟูลเลอร์	
๒๔๖๓	๑๘๒๐	- กองทัพอังกฤษ นำหลักการฟูลเลอร์ไปใช้	
๒๔๖๔	๑๘๒๑	- กองทัพสหรัฐฯ นำหลักการฟูลเลอร์ไปใช้	
๒๔๗๐	๑๘๒๗	-----	- ตำรายุทธศาสตร์ ของ กรมยุทธการทหารบก พ.ท.พระศรีสิทธิสงคราม พ.ต.พระสงครามภักดี
๒๔๘๐	๑๘๓๗	-----	- “ยุทธศาสตร์ว่าด้วยหลัก การนำทัพ” จาก หลักการสงคราม ๗ ประการ (อังกฤษ) โดย พ.อ. พระสงครามภักดี
๒๔๙๒	๑๘๔๙	-----	- หลักการสงคราม ๕

๒๔๕๕ ๑๕๕๒

๒๕๓๕ ๑๕๕๒

ประกาศ (สำหรับฯ)

- แปล ชุณห เป็นภาษาไทย
โดยเสถียร วีรกุล

- หลักการสงคราม ๑๐

ประกาศ (สำหรับฯ)

(เพิ่ม การต่อสู้เบ็ดเสร็จเป็น
ข้อ ๑๐)

บทที่ ๔

ทฤษฎีการทำสงคราม

กล่าวทั่วไป

ในการทำสงครามทุกครั้งผู้นำทัพซึ่งได้ศึกษาทฤษฎียุทธศาสตร์มาเป็นอย่างดีแล้วนั้น ย่อมที่จะต้องหาหนทางที่จะใช้กำลังกองทัพของตนให้บรรลุวัตถุประสงค์คือชัยชนะ จึงจำเป็นที่จะต้องเลือกใช้ทฤษฎีให้เหมาะสมกับสถานการณ์และเข้ากับลักษณะของตน แนวคิดตามหนทางดังกล่าวซึ่งเป็นที่ยอมรับคือทฤษฎีการทำสงครามนั่นเอง ทั้งนี้ผู้นำทัพย่อมที่จะคำนึงถึงและใช้หลักการสงครามในการคิดด้วยทุกครั้ง ดังนั้นหลักการสงครามซึ่งมีที่มาจากทฤษฎียุทธศาสตร์ย่อมเกี่ยวข้องกับทฤษฎีการทำสงครามอยู่ด้วยเช่นกัน

การทำสงครามแบบรับหรือรุก

เคลาซวิทซ์กล่าวว่า โดยเนื้อแท้แล้วการตั้งรับเป็นแบบของการยุทธที่แข็งแกร่งกว่าการรุก (เพราะฝ่ายตั้งรับเตรียมสนามรบไว้ก่อนจึงได้เปรียบ) แต่การตั้งรับมี negative objective ดังนั้นจึงควรตั้งรับรบเท่าที่เรายังอ่อนแอกว่า แล้วเลิกตั้งรับเปลี่ยนมาเป็นการรุก ทันทีที่เราแข็งแรงพอเพื่อมุ่งไปสู่ positive objective คือทำลายศักยภาพในการที่จะทำสงครามได้ต่อไปอีก หรือทำให้บรรลุเงื่อนไขที่ฝ่ายตรงข้ามจะต้องยอมเจรจายุติสงคราม การตั้งรับโดยมุ่งตั้งรับแท้ ๆ อย่างเดียวเป็นเรื่องไร้สาระ

ส่วนการรุกรุนั้นมีข้อได้เปรียบอยู่ที่ปฏิบัติแบบจู่โจมในขั้นต้น (initial surprise) การที่จะดำรงความได้เปรียบไว้ต่อไปขึ้นอยู่กับ ความเร็ว และการกดดันทะลุทะลวง ซึ่งเรียกกันว่า momentum of the attack การรุกรุนยังต้องเผชิญปรากฏการณ์อีกประการหนึ่งที่เคลาซวิทซ์ เรียกว่า The diminishing force of the attack กล่าวคือ หากไม่สามารถก่อให้เกิดผลแตกหักในเวลาอันควรแล้ว ฝ่ายรุกรุนจะอ่อนกำลังลงเรื่อย ๆ จนถึงจุดผกผันซึ่งเป็นจุดที่ยังเหลือกำลังรบได้เพียงพอดีที่จะยุติการรุกรุนเปลี่ยนมาเป็นการตั้งรับ และดำเนินการให้มีการสงบศึกเสีย ผู้ใดไม่รู้สึกลัว และยังฝืนที่จะทำการรุกรุนเลยจุดผกผันของตนเองต่อไปก็จะต้องประสบความหายนะอย่างใหญ่หลวง ที่เคลาซวิทซ์บรรยายว่า Beyond that point the scale turns and the reaction follows with a force that is usually much stronger than that of the original attack.

จากการศึกษาวิเคราะห์การศึกสงครามในอดีตจนถึงสมัยของนโปเลียนไม่น้อยกว่า ๑๔๐ ครั้ง เคลาซวิทซ์ สรุปได้ว่า แบบของสงครามที่แข็งแกร่งที่สุด คือการใช้ยุทธศาสตร์รับเชื่อมโยงกับการปฏิบัติระดับยุทธการ และยุทธวิธีเชิงรุก ในเมื่อเป็นแบบของสงครามที่แข็งแกร่งที่สุด จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นรูปแบบที่เหมาะสม สำหรับประเทศที่ไม่ใช่มหาอำนาจ – อภิมหาอำนาจทางทหาร และมีทรัพยากรในการทำสงครามจำกัด

จุดศูนย์ถ่วง (Center of Gravity)

หากจะทำสงครามให้แพ้ชนะแตกหักกันแล้ว ย่อมจะต้องมุ่งทำลายจุดศูนย์ถ่วงของฝ่ายตรงข้ามเสียให้ได้ ถ้าจะมองให้เป็นรูปธรรมชัดเจน อาจดูสงครามยุทธหัตถีของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเป็นตัวอย่างเมื่อพระมหาอุปราชาถูกฟันคอขาดบนช้างแล้ว กองทัพพม่าที่สูญเสียจุดศูนย์ถ่วงถึงกลับล่าถอยแตกกลับไป ทั้ง ๆ ที่ยังมีกำลังทหารพร้อมอาวุธ/เสบียงอยู่เหนือกว่าฝ่ายไทยมากมาย ในภูมิภาคที่ประเทศเล็ก ๆ ชัดแย้งกันอยู่เสมอ อาจกล่าวได้ว่า จุดศูนย์ถ่วงของแต่ละประเทศ ก็คือเมืองหลวงของตน

อย่างไรก็ดี จุดศูนย์ถ่วงนี้บางครั้งอาจเป็นนามธรรมก็ได้ เช่น กรณีของสงครามเวียดนาม จุดศูนย์ถ่วงของสหรัฐอยู่ที่ public support (ซึ่งผ่านทางรัฐสภาอีกทอดหนึ่ง)

Strategie of indirect approach

ลิดเดิลฮาร์ท (Liddell Hart) นักประวัติศาสตร์การทหารของอังกฤษ ให้แนวคิดว่าการยุทธนั้น ฝ่ายเราควรพยายามสร้างความสับสนให้ข้าศึก แล้วใช้โอกาสที่ข้าศึกกำลังสับสนอยู่นั้น เคลื่อนย้ายกำลังเข้าดำเนินกลยุทธ์ ซึ่งการเคลื่อนย้ายในลักษณะนี้ มิใช่การเคลื่อนย้ายเพื่อหาโอกาสเข้าปะทะข้าศึกโดยตรง แต่วัตถุประสงค์ของการเคลื่อนย้ายดำเนินกลยุทธ์ก็เพื่อจะสร้างเงื่อนไขให้เกิดสถานการณ์ที่เกือตลุแก่ฝ่ายเราอย่างมาก ซึ่งหากไม่ก่อให้เกิดผลแตกหักโดยตรง (ข้าศึกยอมจำนน โดย – ไม่ต้องเข้ารบตะลุมบอน) ก็จะทำให้เกิดผลดังกล่าวขึ้นในการรบที่จะดำเนินต่อไป ทั้งนี้ ลิดเดิลฮาร์ท เห็นว่าการดำเนินกลยุทธ์ที่พึงประสงค์ก็คือ การเคลื่อนย้ายลึกเข้าไปหลังแนวการวางกำลังของข้าศึกให้ได้ โดยให้เหตุผลว่าจะก่อให้เกิดผลทั้งทางกายภาพ และทางขวัญและกำลังใจในการที่จะสู้รบดังนี้

ผลทางกายภาพ ของการดำเนินกลยุทธ์เคลื่อนย้ายไปอยู่หลังแนวข้าศึก คือ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทิศทางการสู้รบ ทำให้ระบบการวางกำลังรบของข้าศึกต้องล้มเหลว หน่วยต่าง ๆ ถูกตัดแยกขาดจากกันระบบการส่งกำลังบำรุงถูกทำลาย และเส้นทางถอยถูกปิด

ผลทางขวัญและกำลังใจในการสู้รบ จะเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติสืบเนื่องมาจากผลทางกายภาพนั่นเอง แต่จะรุนแรงเป็นพิเศษ หากเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นอย่างฉับพลัน โดยฝ่ายตรงข้ามไม่ได้ทันตั้งตัวเตรียมใจ ซึ่งจะทำให้ผู้นำของข้าศึกเกิดความรู้สึกว่าตนเอง “ติดกับดัก” และเชื่อว่าตนเองไม่สามารถจะกู้สถานการณ์ได้ทันการณ์แล้ว

การใช้กลยุทธ์แบบนี้ ลิดเดิลฮาร์ท เรียกว่าเป็น strategie of indirect approach ซึ่งผลสำเร็จจะถือว่าเป็นชัยชนะที่ฉิบสาง ส่วนวิธีการทุ่มกำลังเข้าตีต่อทางด้านที่แข็งแรงของข้าศึกในแนวหน้าโดยตรงนั้น ลิดเดิลฮาร์ทเห็นว่าเป็นการใช้กลยุทธ์แบบ direct approach เป็นการกดดัน, ให้ข้าศึกที่ด้อยกำลังกว่าถอยไปตรง ๆ ซึ่งจะทำให้ข้าศึกกลับค่อย ๆ เข้มแข็งขึ้นเพราะเขาถอยเข้าไปใกล้ “บ้าน” แหล่งกำลังของเขามากขึ้นในที่สุดข้าศึกก็มีโอกาสดีขึ้น ที่จะสถาปนาแนวตั้งรับขึ้นใหม่ข้างหลังจนได้ ซึ่งทำให้สงครามไม่เกิดผลแตกหัก

อนึ่ง หากฝ่ายรุกมีกำลังเหนือกว่ามหาศาล และอาจบดขยี้กำลังส่วนใหญ่ของข้าศึกได้ก็ยังไม่จำเป็นว่าเป็นกลยุทธ์ที่ชาญฉลาด เพราะตนเองก็ต้องประสบความสำเร็จอย่างหนักเช่นกัน Strategie of indirect approach ตามแนวคิดของลิตเติลฮาร์ทนี่สอดคล้องกับคำสอนของซุนวู ที่ว่าหลักการยุทธ์ โดยมีพิภคต้องทำลายเมือง นับว่าเป็นวิธีประเสริฐยิ่ง รองลงมาคือหักเอาโดยมิต้องทำลายกองพล รองลงมาอีกก็คือการเอาชนะโดยไม่ต้องทำลายกองพัน เลวกว่านั้นก็อย่าให้ถึงต้องทำลายกองร้อย หรือทำลายกระทั่งหมวดหมู่

ลักษณะการทำสงคราม

แม้ว่าการทำสงครามนั้น จะต้องประกอบไปด้วยการใช้อาวุธ เพื่อรุกรอนทำลายกำลังรบของข้าศึกควบคู่ไปกับการดำเนินกลยุทธ์ก็ตาม แต่การให้น้ำหนักความสำคัญของปัจจัยทั้งสองนี้จะต่างกัน นักการทหารบางท่านจึงแบ่งลักษณะการทำสงครามไว้สองลักษณะ คือ ลักษณะการทำสงครามที่มุ่งเอาชนะด้วยกลยุทธ์ (The relational – maneuver Style)

ลักษณะการทำสงครามที่มุ่งเอาชนะด้วยการยิงรุกรอนกำลังข้าศึกจะเน้นที่การค้นหาเป้าหมาย เพื่อพิสูจน์ทราบขุมกำลังข้าศึกที่เป็นกลุ่มก้อน ที่ตั้งทางทหารที่สำคัญ ๆ แล้วใช้อาวุธยาวทำการยิง เพื่อพยายามสร้างความเสียหาย หรือทำลายให้ได้มากที่สุด ขั้นตอนอย่างง่ายก็คือ ค้นหาเป้าหมาย – เคลื่อนย้ายระบบอาวุธยิง (รวมทั้งระบบอาวุธทางอากาศ และทางทะเล) แล้วกระดมยิงความสำคัญ อยู่ที่เทคโนโลยีในการค้นหาเป้าหมาย ระบบนำวิถีของอาวุธยิงต่าง ๆ และขีดความสามารถในการขนส่งระบบอาวุธยิงและกระสุนจึงมักเป็นวิธีการของประเทศที่ไม่มีข้อจำกัดทางทรัพยากรและสภาพแวดล้อมของที่ตั้งทางภูมิรัฐศาสตร์มากนัก เช่น สหรัฐฯ วิธีการนี้จะมีเกณฑ์เสี่ยงต่อการสูญเสียกำลังพลต่ำ

ลักษณะการทำสงครามที่มุ่งเอาชนะด้วยกลยุทธ์เน้นวิธีการปฏิบัติแบบ Indirect approach มุ่งเอาชนะด้วยความคล่องแคล่วในการดำเนินกลยุทธ์ ทั้งทางกายภาพและทางความคิด ตลอดจนการควบคุมการรบบ่มงล้มระบบการสู้รบของข้าศึกให้ได้โดยเร็ว (Systemic disruption) มิพิภคต้องทำลาย กำลังรบส่วนใหญ่ของข้าศึก กองทัพที่เหมาะสมจะทำสงครามลักษณะนี้จะไม่เน้นความสำคัญของระบบอาวุธยิงมากนัก แต่เน้นที่ความคล่องแคล่วในการเคลื่อนที่ แต่ที่สำคัญกว่านั้น คือ ความคล่องแคล่วทางการควบคุมการรบ ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อใช้วิธีการกระจายอำนาจในการบังคับบัญชาควบคุมการรบ ให้ผู้บังคับหน่วยรองมีเสรีในการตัดสินใจทำการปรับเปลี่ยนการปฏิบัติให้เหมาะสม เพื่อแก้ปัญหาหรือใช้ประโยชน์จากสถานการณ์เฉพาะหน้าได้ทันการณ์ ทั้งนี้ความประสานสอดคล้องจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ ผู้บังคับหน่วยรองต่างก็เข้าใจเจตนารมณ์ที่ถ่องแท้ของผู้บังคับหน่วยเหนือ และระบบการฝึกตั้งแต่มายปกติ จะต้องเอื้ออำนวยให้ผู้ใต้บังคับบัญชารู้จัก “คิดร่วม” มิใช่เป็นหุ่นยนต์ที่ปฏิบัติตามคำสั่ง โดยไม่ได้ใคร่ครวญด้วยประการใดๆ ประเทศที่นิยม (หรือจำเป็นต้อง) เลือกรับใช้วิธีการนี้เป็นประเทศที่มีข้อจำกัดทางทรัพยากร และสภาพแวดล้อมอย่างมาก จำเป็นต้องยอมรับเกณฑ์เสี่ยงสูงในการที่จะประสบชัยชนะที่ยอดเยี่ยมหรือไม่ก็ล้มเหลว

เสียหายย่อยยับ เพราะประเทศเหล่านี้มีอำนาจกำลังรบเปรียบเทียบเป็นรองฝ่ายข้าศึกอย่างมากมาย หากใช้วิธีการโต้ตอบกันด้วยระบบอาวุธแล้ว ก็จะต้องพ่ายแพ้ตลอดทุกครั้ง ตัวอย่างที่เห็นชัดของประเทศที่อยู่ในกลุ่มความคิดนี้ คือ เยอรมัน และ อิสราเอล

เส้นทางการปฏิบัติการ (Lines of Operation)

นักประวัติศาสตร์สงครามศึกษาพบว่า ทิศทางการเข้าทำการยุทธนั้นจะแบ่งออกได้เป็น เส้นปฏิบัติการเส้นใน (interior line of Operation) และเส้นปฏิบัติการเส้นนอก (exterior line of operation)

ตัวอย่างการยุทธที่ใช้เส้นปฏิบัติการเส้นในของไทยที่ชัดเจนมาก คือ การสงครามเก้าทัพ ซึ่งพม่าใช้เส้นปฏิบัติการเส้นนอก ปฏิบัติการเข้าตีหลายทิศทาง เพื่อมุ่งโอบล้อมไทย ซึ่งกำลังรบน้อยกว่า แต่เนื่องจากการปฏิบัติการของพม่าขาดความประสานสอดคล้องกันในเรื่องของจังหวะเวลาที่เหมาะสม ทำให้ไทยสามารถมุ่งเข้าเอาชนะในทิศทางหนึ่งก่อน แล้วค่อยถอยน้ำหนักรปฏิบัติการมาเอาชนะอีกทิศทางหนึ่งได้ทันการ โดยใช้เส้นปฏิบัติเส้นใน

สรุปแล้วเส้นปฏิบัติการเส้นนอก เหมาะสำหรับฝ่ายที่มีกำลังเหนือกว่าและมีที่ตั้งตอนเริ่มต้นการยุทธที่เกือบล้อมการรุกเข้าหาฝ่ายตรงข้ามได้หลายทิศทางพร้อม ๆ กัน ดังเช่นเยอรมันรุกเข้าโปแลนด์ ในช่วงต้นของสงครามโลกครั้งที่สอง แต่เงื่อนไขสำคัญที่อาจเป็นปัญหาได้ก็คือ ความประสานสอดคล้องกันของการรุกในเส้นทางต่าง ๆ ส่วนเส้นปฏิบัติการเส้นในเหมาะสำหรับฝ่ายที่มีกำลังน้อยกว่า มีข้อได้เปรียบอยู่ที่สามารถโยกย้ายทิศทางปฏิบัติการหลักได้ง่ายกว่าข้าศึก แต่เงื่อนไขสำคัญก็คือ จะต้องประมาณสถานการณ์อย่างรอบคอบ จัดแบ่งกำลังรบช่วงเวลาในด้านที่ถูกเงินน้อยกว่าได้เหมาะสม ส่วนด้านปฏิบัติการหลักก็จะต้อง เอาชนะให้ได้เด็ดขาดรวดเร็วจึงจะไม่หวั่นหน้าพะวงหลัง แล้วล้มเหลวทุกทิศทาง

ข้อพิจารณาที่สำคัญในการปฏิบัติระดับยุทธการ

ปัจจัยพิจารณา คือ กำลัง – พื้นที่ – เวลา การปฏิบัติการต้องอาศัยกำลังรบ (forces) แต่กำลังรบเปรียบเทียบส่วนรวมนั้นไม่มีความหมายเท่ากับ กำลังรบเปรียบเทียบ ณ ตำบลและเวลาที่จะทำการรบแตกหัก การที่จะรวมกำลังรบของตนให้เหนือกว่าข้าศึก ณ ตำบล และเวลาที่มีผลแตกหักได้นั้น อยู่ที่ความสามารถในการคาดการณ์ล่วงหน้า อาจใช้มาตรการลวงให้ข้าศึกใช้กำลังส่วนใหญ่ไปในทิศทางที่ผิด หรืออาจดึงกำลังส่วนใหญ่ของข้าศึกไว้ด้วยกำลังส่วนน้อยของเรา อาจกล่าวได้ว่าอยู่ที่ความสามารถในการผสมผสานหลักการอ้อมกำลังในพื้นที่อื่นเพื่อรวมกำลังในพื้นที่แตกหัก ใช้หลักการลวงเพื่อมิให้ข้าศึกตอบโต้โยกย้ายกำลังได้ทันการณ์ ต้องยอมรับเกณฑ์เสี่ยงในพื้นที่ที่ไม่สำคัญในเรื่องมิติของพื้นที่นั้น ยุทธบริเวณของหน่วยทหารขนาดใหญ่ จะมีความกว้างใหญ่ และลึกมาก ตลอดจนมีลักษณะภูมิประเทศหลากหลายอยู่ในพื้นที่นั้นการรู้จักใช้พื้นที่ให้เป็นประโยชน์สูงสุดเป็นศิลปะ ความคิดที่จะวางกำลังไว้ให้เต็มพื้นที่เป็นความคิดที่ไม่เป็นการสร้างสรรค์เลย เพราะกำลังรบของตนจะกระจุกกระจายเป็นเบี้ยหัวแตกไปหมด ไม่สามารถจะรวมกำลัง ณ จุดแตกหักได้

ทันการ ความสำคัญอยู่ที่การเลือกว่าพื้นที่ใดจะทำการรบแตกหัก พื้นที่ใดจะเป็นพื้นที่ข้อมกำลัง นอกจากนี้ความกว้างความลึกของพื้นที่ มีผลให้ต้องใช้เวลาเคลื่อนย้ายมาก และลักษณะภูมิประเทศ บางแห่งก็เป็นอุปสรรคต่อการเคลื่อนย้ายอย่างมาก การรู้จักใช้ความกว้าง ความลึก ของพื้นที่ ตลอดจนลักษณะภูมิประเทศให้เป็นประโยชน์ จะทำให้ฝ่ายเราได้เปรียบฝ่ายตรงข้ามในเรื่องของ เวลาในการเคลื่อนย้าย

ทฤษฎีการสงครามทางเรือ

นอกจากทฤษฎีของสมุททาทานุภาพแล้ว มาฮานยังได้เน้นแนวความคิดเกี่ยวกับการทำ สงครามทางเรือที่สำคัญคือการครองทะเล ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ทางเรือหลักมาจนถึงปัจจุบัน มาฮาน ได้เน้นว่า การทำสงครามทางเรือที่ถูกต่อนั้นจะต้องพยายามกำจัดหรือกวาดล้างเรือรบและเรือ พาณิชย์ของข้าศึกออกไปจากทะเลทั้งหมด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าไม่ให้ข้าศึกใช้ทะเลเป็น ประโยชน์ได้เลย ซึ่งจะมีผลให้ฝ่ายตนได้การครองทะเลอย่างเด็ดขาด (Absolute command of the sea) และสามารถใช้ทะเลได้อย่างเต็มที่แต่ผู้เดียว ซึ่งในทางปฏิบัติในยุคปัจจุบันเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก เลย และการครองทะเลมักจะตกอยู่ในฐานะที่ต้องแก่งแย่งกันอยู่เสมอ

อนึ่ง เรือรบ เครื่องบิน และนาวิกโยธิน เป็นหน่วยกำลังรบที่สำคัญที่ประกอบกันเป็นนาวิก ทาทานุภาพ (Naval Power) หลักที่สำคัญในการใช้นาวิกาทานุภาพก็เพื่อให้บรรลุความมุ่งหมายสำคัญ (Primary Objective) ของยุทธศาสตร์ทางเรือ คือ

“ให้ได้มา (establish) และดำรงรักษาไว้ (maintain) ซึ่งการครองทะเล (Command of the Sea) แล้วขยายผลหรือใช้ประโยชน์ (exploit) จากการครองทะเลนั้น เพื่อที่จะให้ฝ่ายเราและพันธมิตร สามารถใช้ทะเลได้อย่างต่อเนื่องและปลอดภัย เพื่อสนับสนุนจุดประสงค์ของชาติ และใน ขณะเดียวกันก็ต้องป้องกันมิให้ข้าศึกใช้ทะเลได้”

ความมุ่งหมายนี้จะไม่มีเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเป็นในสงครามแบบใด (สงครามทั่วไป สงครามจำกัด สงครามเย็น ฯลฯ) และไม่ว่าระบบอาวุธหรือเทคโนโลยีจะได้อพัฒนาไปเพียงใดก็ตาม

ความมุ่งหมายของการครองทะเล

เพื่อที่จะใช้ทะเลเป็นยุทธภูมิทั้งในทางรุก และ ในทางรับ (To provide for the exploitation of sea areas as battlefields for offensive and defensive purposes) เนื่องจากทะเลเป็นยุทธภูมิอันหนึ่ง ไม่ว่าจะดำเนินสงครามในรูปใด ฉะนั้น ถ้าใครครองทะเลไว้ได้ก็เท่ากับครองยุทธภูมิไว้ในกำมือ เหมือนการรบทางบกที่ต้องการยึดครองพื้นที่ แต่การครองทะเลยึดครองยุทธภูมิไว้ถาวรได้ยากกว่า สงครามทางเรือในปัจจุบัน และในอนาคตย่อมจะใช้ทะเลและอากาศเหนือทะเลเป็นแนวรบหน้าสุด (Primary fighting fronts) ยิ่งสามารถยึดออกไปได้ไกลจากตัวแม่ประเทศได้เท่าใดก็ยิ่งเป็นฝ่าย ได้เปรียบเท่านั้น ในทางกลับกันถ้าน่านน้ำนอกฝั่ง (Offshore water) ตกอยู่ในเงื้อมมือข้าศึกฝ่ายเรา ถูกโจมตีได้ง่าย ทั้งจากกำลังเรือและเครื่องบินของข้าศึกจากนอกฝั่งนั้น นอกจากนั้นยังอาจทำให้ ถูกกั้นอยู่อย่างโดดเดี่ยว (Isolate) จากพันธมิตรที่จะมาช่วยเหลือทางทะเล โดยมีข้าศึกขวางกั้นอยู่

น่านน้ำนอกฝั่งนี้จะเป็นเสมือนแนวป้องกันโดยธรรมชาติ ซึ่งถ้าเรายึดครองไว้ได้ก็จะมีระบบเตือนภัยก่อนที่ข้าศึกจะเข้าถึงฝั่งทะเลของเรา ทำให้ฝ่ายเราสามารถทำลายหรือขัดขวางข้าศึกเสียก่อนที่จะคุกคามชายฝั่งหรือยิงถึงใจกลางเป้าหมายที่สำคัญบนแผ่นดิน นอกจากนี้เมื่อพิจารณาถึงการทำสงครามทางรุกจากทะเลไปสู่ฝั่งข้าศึก การเข้ายึดครองทะเลจากชายฝั่งของเราไปยังฝั่งข้าศึกย่อมทำให้ยึดแนวรบเข้าไปประชิดตัวข้าศึกได้ง่ายเข้า

เพื่อจะใช้ทะเลเป็นเส้นทางลำเลียงวัสดุที่จำเป็น (To provide for the vital exchange of materials) ในปัจจุบันไม่มีประเทศใดที่มีทุกสิ่งทุกอย่างเพียงพอพร้อมสมบูรณ์อย่างเพียงพอภายในประเทศ ทุกประเทศยังคงต้องพึ่งสินค้าจากต่างประเทศอยู่ ในด้านสินค้าออกก็จำเป็นต้องอาศัยทะเลเป็นเส้นทางลำเลียงเป็นส่วนใหญ่ แม้ในปัจจุบันการลำเลียงขนส่งทางอากาศจะเพิ่มขีดความสามารถและประสิทธิภาพสูงขึ้นก็ตาม

เพื่อใช้ทะเลเป็นสื่อเชื่อมโยงในการติดต่อสัมพันธ์กับประเทศพันธมิตร ในสนธิสัญญาต่าง ๆ (To hold free – world nations together for collective security) ซึ่งเป็นหลักการของโลกเสรีในการอยู่ร่วมกันและอาศัยมาตรการป้องกันร่วมกัน ถ้าใช้ทะเลไม่ได้ ติดต่อกันไม่ได้เมื่อใดสนธิสัญญาเหล่านั้นจะหมดความหมายแต่ถ้าในอนาคตสหรัฐฯ เปลี่ยนนโยบายไปจากนี้ความสำคัญของการครองทะเลตามนัยนี้ก็จะลดลงตามส่วน

เมื่อกกล่าวถึงการครองทะเล จะเห็นได้ว่ามีข้อแตกต่างในทางทฤษฎีกับทางปฏิบัติเล็กน้อยคือ ทะเลมิสภาพเช่นเดียวกับอากาศ คือ ไม่มีฝ่ายใดสามารถเข้ายึดครองและรักษาไว้ให้เป็นของตนได้โดยเด็ดขาด ทุกหนทุกแห่งและตลอดเวลา ประกอบกับวิวัฒนาการของอาวุธยุทธโธปกรณ์ทางเรือในปัจจุบัน โดยเฉพาะเครื่องบินและเรือดำน้ำได้ทำให้การครองทะเลในทางปฏิบัติหรือการควบคุมทะเลจะต้องกระทำทั้งบริเวณพื้นน้ำ (Surface) ใต้พื้นน้ำ (Undersurface) และในย่านอากาศเหนือพื้นน้ำ (Uppersurface) ในลักษณะของการทำสงครามทางเรือ ๓ มิติ (Three Dimensions War) สภาพเช่นทำให้การครองทะเลโดยเด็ดขาด (Absolute Control) ทุกหนทุกแห่งกลายเป็นเรื่องทฤษฎีที่ยากจะปฏิบัติให้สำเร็จได้ การครองทะเลจึงกระทำเพียงเฉพาะตำบลที่ และเฉพาะเวลาที่ฝ่ายเราจะใช้ กลายเป็นการควบคุมทะเลเฉพาะเวลา หรือการควบคุมเส้นทางคมนาคมในเวลาที่เราต้องการจะใช้ (Control of sea line of communication) เท่านั้น แม้การครองทะเลจะกระทำเพียงขอบเขตเท่านั้นก็ยังอาจถูกข้าศึกรบกวนขัดขวางได้เสมอ ตัวอย่างเช่น กรณีขบวนคอนวอยกับเรือดำน้ำเป็นต้น

ส่วนการที่จะให้ได้มาซึ่งการครองทะเลและดำรงรักษาไว้ก็จำเป็นต้องทำลายกำลังทางเรือของข้าศึกเสีย หรือหาทางบีบบังคับป้องกันไม่ให้กำลังนั้นออกมาขัดขวางการปฏิบัติการทางเรือของฝ่ายเรา วิธีการใช้กันอยู่คือ

- โจมตีทำลายกำลังข้าศึก (Prime objective) ในขณะที่ชุมนุมอยู่ในฐานทัพหรือแหล่งผลิต เรียกว่าเป็นการทำลายที่ชุมกำลัง เป็นวิธีการที่ได้ผลมากและประหยัดเวลา

โดยเฉพาะน่าจะใช้สำหรับเรือดำน้ำของข้าศึก เพราะการปราบเรือดำน้ำเมื่อออกมาอยู่ในทะเลแล้วหวังผลได้ยากมาก

- ทำการปิดอ่าว (Blockade) ไม่ให้กำลังข้าศึกออกจากฐานทัพมาขัดขวางการปฏิบัติการของฝ่ายเรา
- หาโอกาสทำการยุทธเพื่อทำลายกำลังข้าศึกในทะเล

ฝ่ายที่ได้การครองทะเลย่อมสามารถใช้ประโยชน์หรือขยายผล (exploit) จากการครองทะเลนั้น เพื่อให้บรรลุความมุ่งหมายของสงครามด้วยประการต่างๆ คือ

- ลำเลียงทหารข้ามทะเลไปยังดินแดนข้าศึก
- ลำเลียงวัสดุสงครามที่สำคัญของฝ่ายตนเพื่อประโยชน์ในทางเศรษฐกิจและการทหาร
- ตัดรอนเศรษฐกิจและศักยภาพในการสงครามของข้าศึกให้อ่อนแอลง

ตามที่กล่าวมาแล้วเป็นการดำเนินการของฝ่ายที่มีกำลังมาก ในเวลาเดียวกันฝ่ายที่มีกำลังน้อยก็พยายามใช้กำลังของตนเข้าแย่งหรือรบกวน หรือรังควานการครองทะเลของข้าศึกเท่าที่จะทำได้ เช่น ใช้เรือดำน้ำต่อตีเรือรบและเรือพาณิชย์ของข้าศึกในทะเล ใช้ทุ่นระเบิด เรือรังควาน ฯลฯ เพื่อไม่ให้ข้าศึกปฏิบัติการได้โดยสะดวกและข้าศึกต้องเป็นกังวลอยู่ตลอดเวลา

ในการใช้กำลังทางเรือปฏิบัติการเพื่อให้บรรลุความมุ่งหมายสำคัญดังกล่าวแล้ว ได้มีการแบ่งการปฏิบัติการทางเรือ (หรือการทำสงครามทางเรือ) ออกเป็นประเภทต่างๆ โดยมีแนวความคิดในการแบ่งต่างๆ กัน คือ

๑. การปฏิบัติการกองเรือโจมตี (Strike Force Operations)
๒. การปฏิบัติการสะเทินน้ำสะเทินบก (Amphibious Operations)
๓. การปฏิบัติการป้องกันภัยทางอากาศ (Anti-Air Warfare)
๔. การปฏิบัติการปราบเรือดำน้ำ (Anti-Submarine Warfare)
๕. การปฏิบัติการในลำน้ำ (Riverine Operations)
๖. การปฏิบัติการวางทุ่นระเบิดและการต่อต้านทุ่นระเบิด (Mining and Mine Countermeasures)
๗. การปฏิบัติการสนับสนุน (Support Operations)
๘. การปฏิบัติการเฝ้าตรวจและปิดอ่าว (Surveillance and Blockading)
๙. การปฏิบัติการค้นหาและช่วยชีวิต (Search and Rescue)
๑๐. การปฏิบัติการในภาวะฉุกเฉินของท้องถิ่น (Domestic Emergency Operations)

การปฏิบัติการเหล่านี้ย่อมมีความผสมผสานกลมกลืนกันอยู่ในตัวยากที่จะแยกออกให้เด็ดขาดเป็นเอกเทศจากกันได้ เพราะเป็นการปฏิบัติการเพื่อให้บรรลุความมุ่งหมายสำคัญของการทำสงครามทางเรือ คือ การครองทะเล

ในการทำสงครามทางเรือจำเป็นต้องเลือกใช้การปฏิบัติการต่างๆ ดังกล่าวแล้วให้เหมาะสมกับสถานการณ์และกำลังที่มีอยู่ให้ได้ผลดีที่สุด และไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวในทางปฏิบัติว่าในโอกาสใดจะต้องใช้การปฏิบัติการประเภทใดบ้าง การทำสงครามทางเรือจึงยังเป็นฝีมือหรือศิลป์ของแม่ทัพหรือผู้บังคับบัญชาในโอกาสนั้น แม้การแบ่งประเภทของการปฏิบัติการทางเรือก็ยังมีการแก้ไขปรับปรุงกันอยู่ตลอดเวลา สุดแต่สถานการณ์และกำลังรบของประเทศนั้นจะเปลี่ยนแปลงไป
